UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

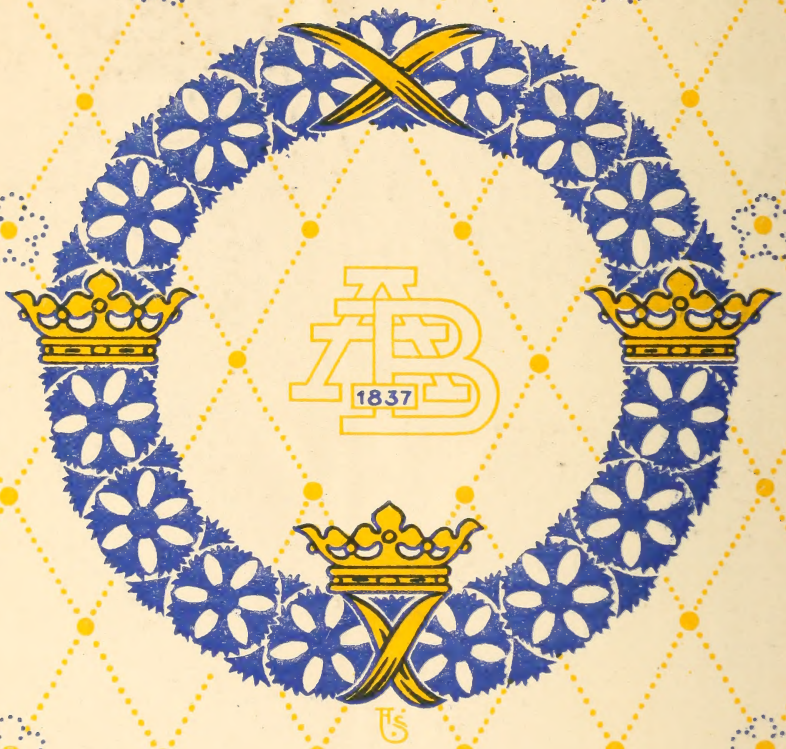
AB
1837

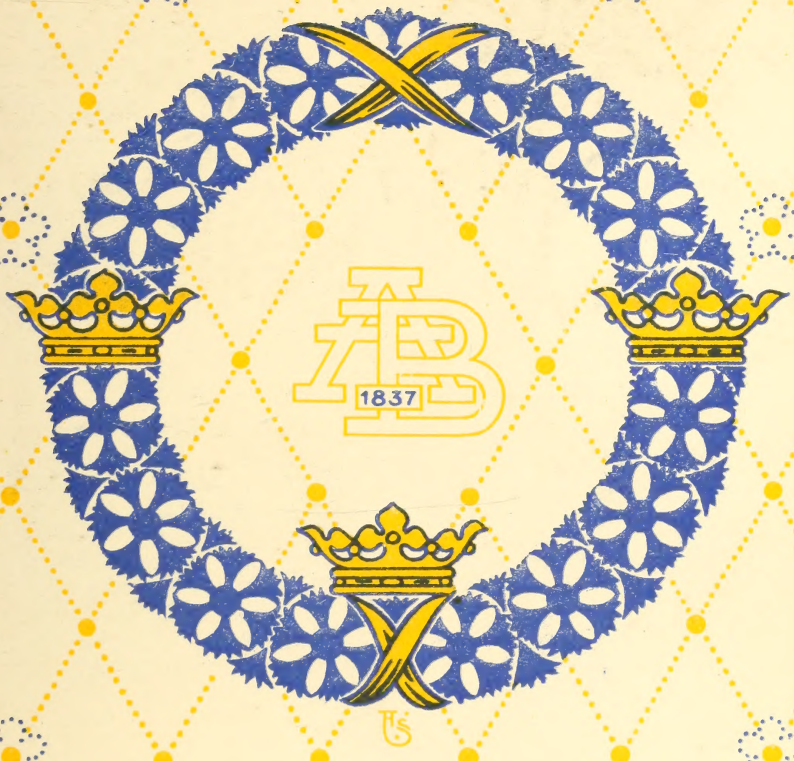
AB
1837

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/sverigesnational15stoc

L Swed.
S.9687

SVERIGES NATIONAL-LITTERATUR

1500—1900

XV

VIKTOR RYDBERG. PONTUS WIKNER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

105-699
19/10/10

VERKET PLANLAGDT AF OSCAR LEVERTIN

UTGIFVET AF HENRIK SCHÜCK OCH RUBEN G:SON BERG UNDER MEDVERKAN AF FR. BÖÖK, G. CASTRÉN, N. ERDMANN, J. MORTENSEN, O. SYLWAN, SV. SÖDERMAN, K. WARBURG, FR. VETTERLUND OCH E. WRANGEL * * * *

KARL WARBURG

VIKTOR RYDBERG

PONTUS WIKNER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1910

VIKTOR RYDBERG.

Bland svenske författare under adertonhundratalets senare hälft intager Viktor Rydberg en alldeles säregen ställning genom omfattningen och innebörden af sitt skriftställarskap såväl som genom det vidsträckta inflytande han utöfvat och alltjämt utöfvar på svensk odling i ideal riktning och det ända ned i djupa lager.

Här är icke tillfälle att skildra hans författarskaps olika grenar; — det har omfattat diktning, teologi, filosofi, mytologi, konstteori, konsthistoria, kulturhistoria, språkforskning, öfversättningskonst, politik, snart sagdt "allt mänskligt".

En kort redogörelse för hans lefnad, några antydningar om utvecklingsgången af hans diktning må göra till fyllest.

*

Viktor Rydberg är sprungen ur en gammal småländsk släkt af bönder och vapensmeder. Hans far, Johan Rydberg, var en krigsman som hunnit till fanjunkargrad och som vid sonens födelse — den 18 december 1828 — var anställd som "slotts- och fångvaktmästare", d. v. s. föreståndare, vid Jönköpings fängelse. I denna dystra omgifning föll Rydbergs barndom. Hans ljusaste barndomsminnen voro fästa vid modern, en märklig, i flere riktningar begåfvad kvinna af den Dukerska släkten, hvilken i början af 1600-talet invandrat från Polen och af hvars medlemmar flere varit landtmätare i Småland. Tidigt blef emellertid Rydberg moderlös. Koleran år 1834 beröfvade honom detta stöd; hemmet upplöstes, fadern nedbröts af det hårda slaget och miste sin tjänst, och Viktor kom i främmande vård samt måste pröfva fattigdomens lott. År 1839 kom han från lankasterskolan in i

Jönköpings lärdomsskola, där han tillbragte sex år, med skiftande skuggor och dagrar, hvarefter han år 1845 inskrefs i Växjö gymnasium, där han vantrifdes och som han i förtid lämnade, redan våren 1847. Under gymnasietiden rönte han bl. a. välvilja i det Tegnérska skaldehemmet på Östrabo, där biskopinnan omhuldade honom. När han slutade gymnasiet i mellanringen, hade han för afsikt att söka fortsätta studierna vid akademien och sedan ingå i artilleriet, men medellöshet tvang honom att stanna i hemorten och förtjäna sitt bröd såsom medarbetare i Jönköpingsbladet, som då — under de oroliga åren — utgafs af den radikale Johan Sandvall, hvilken han ock följde till Göteborg, där denne från början af 1849 öfvertog Handelstidningen. Rydberg mottog under denna tid lifliga intryck af tidens frihetssträfvanden och nu danades den utprägladt frisinnade politiska åskådning, som han aldrig öfvergaf, äfven om åren dämpade dess radikalism.

På grund af en schism inom Handelstidningens redaktion blef Rydberg utan plats och återvände 1850 till hemorten samt blef åter medarbetare i Jönköpingspressen, där han bl. a. offentliggjorde ett par romaner, samt hade redan börjat en liflig författarverksamhet, då han våren 1851 reste till Lund och där aflade studentexamen; hans studier skulle nu ägnas juridiken, men hans intressen voro öfvervägande humanistiska och vittra och han förtjänade delvis sitt uppehälle såsom undervisare i latin åt yngre studenter. Han blef ock medlem af ett vittert sällskap, Sjustjärnan, ursprungligen af rent skämtsam art, men där äfven en mera allvarlig poetisk alstring såg dagen, och där Rydberg föredrog ett antal dikter, som nästan alla äro försvunna.

Redan våren 1852 måste han på grund af medellöshet lämna universitetet och afbryta sin akademiska bana. De närmaste åren vistades han på konditioner i Göteborg och i Västergötland. Hans framtidsplaner skiftade mellan juridiken, teknologiska studier å Marieberg och — utvandring

till Amerika, dit hans båda systrar styrt färden. Så emottog han år 1855 af S. A. Hedlund, hvilken bland Handelstidningens papper funnit ett följetongsfragment af Rydberg, anbud att ånyo inträda i Handelstidningens redaktion, ett anbud som Rydberg efter någon tvekan emottog. Därmed var hans framtidsbana gifven. Han var vunnen åt publiciteten och därmed ock åt litteraturen och med Hedlund knöt han ett förtroget vänskapsband som varade lifvet ut.

Från en obemärkt följetongsöfversättare och biträde vid utrikesafdelningen skulle han under de nära trettio år han tillbragte i Göteborg steg för steg utveckla sig och eröfra platsen såsom landets främste skriftställare på olika områden.

Rydbergs första publicistiska verksamhet ägnades åt skilda håll; med förkärlek behandlade han tidens kyrkliga spörsmål, bekämpade med skärpa den stränga ortodoxa luteranismen, särskildt sådan den häfdades af Lundaorganet Svensk kyrkotidning, och ställde sig sympatisk till nydaningarna på det religiösa området ute och hemma; uttalade sig äfven i litterära och filosofiska spörsmål, stod i filosofiskt afseende först under inflytande från den yngre Fichte, i hvilken han såg den segerrike bekämparen af såväl den ensidiga spiritualismen och materialismen, men var till en början kritisk mot Boströms lära, hvilken han senare mera närmade sig. Ett visst mystiskt drag framträdde ock i hans tänkande. Vidare behandlade Rydberg under denna tid en del frågor på dagordningen, exempelvis skolfrågan och försvarsfrågan, därvid han i de sedan som broschyr utgifna artiklarna *Huru skall Sverige bevara sin självständighet?* tog till orda för folkbeväpning och bidrog till väckande af den frivilliga skarpskytterörelsen. Dessutom offentliggjorde han dels i Handelstidningen dels i kalendrar alster af skönlitterär art. Under strecket i tidningen lästes sålunda 1856 *De vandrande djäknarna* af "Agricola", 1857 *Fribytaren på Östersjön* och 1859

Den siste atenaren; i en kalender ''Aurora'' offentliggjorde Rydberg redan 1857 den ''romantiska sagodikten'' *Singoalla* — visserligen i något annat skick än den numera kända — och år 1863 i kalendern ''Flora'' ett fång af ungdomslyrik, *Strandvrak,* hopplockade spillror. Dessutom hade Rydberg påbörjat en hel del andra arbeten — romanen ''Benoni Strand'', novellen ''Pierino Corsi'' m. fl., men som han i en senare dikt sjöng — då han

> ''såg mörka fylkingar bana
> sin väg i åskors brak
> att fälla en vacker fana
> och trampa en ädel sak,
> han gaf, som stunden bjöd det,
> om än med sorgsen håg,
> sin lätta slup åt ödet
> att drifva vind för våg
> och gick till kamp som skälfde
> i bränningar dagen lång
> och än mot seger hvälfde
> och än mot undergång.''

Den strid, i hvilken han sålunda kastade sig, var den teologiska. Det skedde med den ''nyrationalistiska'' skriften *Bibelns lära om Kristus,* som utkom 1862, och som sedan utvidgades särskildt med skriften *Om människans förut-tillvaro* (1868) och *Om de yttersta tingen* (1880).

Rydberg hade länge gjort förarbeten till en afhandling om den paulinska och den johanneiska kristologien, då författandet och utgifvandet af skriften påskyndades af ett angrepp, som från ortodoxt håll gjordes mot en gymnasielektor och konsistorieledamot.

Rydbergs skrift väckte genast stort uppseende, han hälsades å ena sidan såsom en representant för den fria forsk-

ningen, å andra sidan såsom en "otroshjälte", en stridsman för kätterska och farliga fritänkarmeningar. Arbetet gaf anledning både till vetenskapliga och populära fejder; att det omfattades med varmt intresse af de många, som trängtade efter klargörelse på detta område, är uppenbart af dåtida intyg. Bland dem som med stor sympati omfattade Rydbergs skriftställeri på detta område var ock Boström. Andra skrifter, som utgjorde frukter af Rydbergs teologiska, religionshistoriska och kulturhistoriska studier under denna tid, äro *Jehovahtjänsten hos hebreerna*, den fängslande kulturskildringen *Medeltidens magi* (båda först offentliggjorda i Svensk Månadsskrift för fri forskning och allmän bildning 1864), samt *Urpatriarkernas släkttaflor i Genesis* (1870).

Med anledning af sina teologiska arbeten valdes Rydberg till lekmannaombud vid det första kyrkomötet (1868).

Under de senare åren af 1860-talet befann sig Rydberg för öfrigt i en mycket nedtryckt sinnesstämning, som vållade att hans dådlust stäcktes, och hans alstring blef ringa i jämförelse med den närmast föregående tidens. Af mera skönlitterär art är från denna tid endast att anteckna hans sysslande med en öfversättning af Goethes *Faust*, som dock icke nu fullbordades, hvaremot han i Ny Illustrerad Tidning offentliggjorde några synnerligen intressanta studier öfver de olika karaktärerna i det Goetheska mästerverket kallade *Bilder ur Faust*.

Rydberg var under riksdagarna 1870—72 representant för Göteborg i andra kammaren; han deltog dock jämförelsevis föga i debatterna, yttrade sig i en del kulturfrågor och i försvarsfrågan, slöt sig närmast till landtmannapartiet och insattes af detta parti i försvarsutskottet vid urtima riksdagen 1871 och i konstitutionsutskottet 1872. Under denna tid deltog han ock flitigt i det journalistiska arbetet, bl. a. under kriget 1870—71, därvid hans sympatier, i strid mot den allmänna svenska opinionen, voro på tyskarnas sida;

skref en hel mängd ypperliga krönikor i skilda ämnen under rubriken *Ett och annat,* vidare den lilla julberättelsen *Lille Viggs äfventyr på julafton* (1871). Under dessa år sympatiserade Rydberg lifligt med den folkliga riktning åt en nordisk nyväckelse, som kom till orda i de olika nordiska landen och som aflöst "intelligensens" skandinavism; hos honom tog detta sig särskildt uttryck i hans ifver för en språkrensning, riktad ej blott mot romanska utan ock mot tyska inkräktare i svenskan; han sökte ersätta dem med ord ur fornspråk och landsmål eller med nydaningar. Emellertid gick han härvid till öfverdrift och hans prosa fick under några år en tvungen och sökt prägel. Han insåg ock snart detta, och när den första ifvern svalnat och måtta inträdt i språkrensningen, visar sig hans språk hafva utgått stärkt ur detta järnbad. Dock bibehöll det ännu någon tid ett visserligen manligt och klangfullt men dock något stelt förnämt kynne.

År 1874 företog Rydberg en resa öfver Paris till Rom, som blef af stor betydelse för hans skönlitterära författarskap. Nu väcktes ånyo hans håg att syssla med det skönas värld. Närmaste frukten af hans resa framträdde i några omdiktningar af *Romerska sägner om Paulus och Petrus* (1874), i *Blyertsteckningar från Rom* och i en rad dels konsthistoriska, dels historiskt-psykologiska uppsatser om *Den meliska Afrodite* (1874), *Romerska kejsare i marmor* (1875—1876) och *Antinous* (1875), senare samlade under den gemensamma titeln *Romerska dagar* (1877).

Dessa själfulla och formsköna prosauppsatser med sin blandning af vetenskap och konst hälsades med förtjusning, och det började nu alltmera uppgå för den bildade svenska allmänheten, hvilken stor prosaskriftställare Sverige ägde i Viktor Rydberg.

För honom själf blef denna framgång en eggelse till att alltmera ägna sig åt ett friare författarskap. Han längtade

åter till de poesiens rymder, som han lämnat för de politiska och religiösa striderna. Närmast ägnade han sig åt öfversättningen af ''Fausts'' första del och åt en redogörelse för den andra — sällsynt skarpsinnig och finkänslig. Detta arbete blef bryggan som återförde honom till ny originaldikt. Det var endast ett fåtal, som visste, att författaren af ''Den siste atenaren'' och ''Bibelns lära om Kristus'' i yngre dagar offentliggjort lyriska dikter. Det var därför en öfverraskning, när Rydberg från 1875 framträdde med en rad af formsköna och tankedigra skaldestycken, offentliggjorda i spridda tidskrifter, kalendrar, tidningar och först samlade i Rydbergs diktsamling 1882. Genom dikter som *Snöfrid*, *Dexippos*, *Prometeus och Ahasverus*, *Den flygande holländaren*, *Drömlif*, *Tomten* m. fl., samt först och sist genom den härliga *jubelfestkantat*, med hvilken Rydberg gäldade kallelsen till hedersdoktor vid Uppsala universitets jubelfest, blef det nu klart, att Sverige i den store prosaförfattaren äfven ägde en skald, som inom sitt område — den reflekterande lyriken — stod på jämnhöjd med våra ypperste. Nu ansågs ock tiden vara inne för Svenska akademien att kalla honom till ledamot (1877).

Emellertid drogs Rydbergs verksamhet alltmera åt det vetenskapliga hållet och många skaldesyner, som hägrade för hans inre blick, fingo aldrig fast form.

Redan 1876 hade han af Göteborgs undervisningsfonds styrelse kallats att hålla föreläsningar i filosofiska och kulturhistoriska ämnen, och åtta år senare, 1884, utsågs han till professor i kulturhistoria vid Stockholms högskola, en professur, som han 1888 utbytte mot den i de bildande konsternas teori och historia. Föreläsningsarbetet upptog honom så starkt, att föga tid lämnades öfrig för vitter verksamhet, hvartill kom att Rydberg dels nu fullbordade den ofvan omtalade skriften ''Om de yttersta tingen'', dels på grund af en polemik med A. C. Bang och S. Bugge om *Sibyllinerna och Völuspá* (1881)

indrogs i djupgående mytologiska studier, som under åratal höllo honom fången och som resulterade i det stora verket *Undersökningar i germansk mytologi* (1886, 1891), i hvilket Rydberg, på grundval af en omfattande materialsamling, sökt ur myternas kaos rekonstruera en germansk nordisk gudasaga och finna det episka sammanhanget, därvid låtande äfven sin egen fantasi medverka, samt det mera populära och för ungdomen afsedda verket *Fädernas gudasaga*, bearbetad för ungdomen (1887).

Efter fullbordandet af sina mytologiska verk och sedan han äfven företagit afstickare på det filosofiska författarskapets område — afhandlingarna *Om Buddha återvände*, *Ting och fenomen ur empirisk synpunkt* samt *Den mekaniska världsteorien*, hvilka senare tillsammans med andra småskrifter samlades i ett band *Varia* (1894), återvände Rydberg i början af 1890-talet till diktningens gårdar, där han under de naturalistiska stämningar, som fyllde 1880-talet, icke tyckt sig haft något att beställa.

Redan 1888 hade *Barndomspoesien* tolkat hans trånad efter fantasiens underland; 1890 tillkom det tankedigra poemet *Grubblaren*, vidare märkas de öfriga i den andra diktsamlingen (från 1891) intagna kvädena, däribland den stora sociala dikten *Grottesången*. Samtidigt utgaf Rydberg sin sista prosadikt, *Vapensmeden*, ”hägringar från reformationstiden”, med dess vackra, inlagda skaldestycken.

Hedrad och ärad från de mest skilda håll, med en myndighet som ingen yttre maktställning men väl vördnaden för den ädla, rena, sant humana personligheten, det mångsidiga snillet, den djupa lärdomen skänkt honom, lefde Viktor Rydberg sina sista lefnadsår å sitt vackra Ekeliden på Djursholm. Det vardt därför landssorg, när den 21 september 1895 budet utgick öfver allt Sverige, att han inslumrat i den evighet, till hvilken han trängtat.

*

Viktor Rydbergs skönlitterära författarverksamhet faller, såsom af det sagda framgår, under rätt skilda skeden af hans lif. Den första diktningen — bortsedt från ungdomsförsöken — omfattar tiden 1856 till början af 1860-talet; den andra åren från 1870-talets midt till 1882; den tredje tiden omkring 1891 och hans sista år. Däremellan fylles hans verksamhet af andra arbeten och andra intressen.

Rydbergs tidigaste litterära impulser torde vara att söka i den samtida efterromantiska litteraturen; hans förstlingsarbeten i Jönköpingsbladet äro sensationsromaner i senromantikens något vilda stil, som i hemska och skräckinjagande motiv lämna föga öfrigt att önska (''Vampyren'', 1848, ''Ett äfventyr i finska skärgården'', 1850, ''Positivspelarne'', 1851). Därtill komma sympatier för den samtida politiska frihetsdikten, som spela in i den senast nämnda romanen och som äfven ge sig uttryck i smådikter från denna tid.

Gripen såsom den unge Rydberg var af politiska intressen känner han sig dragen till ''det unga Tysklands'' skalder, och i sin prosadiktning blir han i ej ringa mån *tendensskald* till förmån för frihetens, framför allt tankefrihetens sak i motsats mot obskurantism, bokstafsträldom, ofördragsamhet, ofrihet på tankens område. Så i ''Fribytaren på Östersjön'' och i ''Den siste atenaren'', liksom ju äfven ungdomsskriften ''De vandrande djäknarna'' med sin älskvärda skildring af bondelif har en utpräglad demokratisk tendens. Och i förordet till ''Den siste atenaren'' understryker Rydberg själf arbetets karaktär af tendensskrift, då han betecknar det med ett sedermera bevingadt ord såsom ''ett spjut slungadt mot de fientliga lederna i krigarens lofliga uppsåt att såra och döda'', och då han betonar romanens egenskap att vara ett inlägg för den helleniskt västerländska frihetens sak gentemot den orientaliska, tillbakaskådande reaktionen.

Det var ock denna synpunkt — den så till sägandes

politiskt-religiösa — som ställde honom afvog mot romantikens åskådningar och lät honom fälla oblida ord om nyromantiken, såsom särskildt fallet var i en serie uppsatser från 1861, där han t. o. m. ansluter sig till Fryxells hårda dom om den fosforistiska skolan ur allmän kultursynpunkt och prisar ''den grekiska anda, den rena klarögda hellenism'', denna gång förkroppsligad i Tegnér, som tillbakajagade orientalismen.

Man igenkänner antitesen från ''Den siste atenarens'' företal.

Det är dock uppenbart, att Rydberg både i sin ideelt filosofiska läggning, hvilken starkt reagerade mot den materialism, som gjorde sig bred vid 1800-talets midt, liksom mot dess slut, och ej minst i sin diktning ägde frändedrag med nyromantiken. Stagnelius och Atterbom ha stått fadder vid flere hans ungdomsdikter, i hans äldre romaner kan nog mer än en romantisk episod påvisas, men framför allt är hans ''älsklingsbarn'', ''Singoalla'' — den enda fullt tendensfria af hans berättelser och obestridligen hans mest egenartade prosadikt — fylld af en romantisk anda, rik på natursymbolik och präglad af den *trängtan mot det oändliga*, som alltmera utdanar sig såsom särdraget i Rydbergs individualitet, en vemodsfull dikt om förgängelsen och dess poesi.

Denna prosadikt sysselsatte som bekant Rydberg vid skilda tider och var särskildt föremål för en genomgripande omarbetning. Den ursprungliga Singoalla-berättelsen är delvis en helt annan dikt än omarbetningen från 1860-talet eller den slutgiltiga redaktionen från 1894.

Särskildt är slutet ett annat. I den första versionen låter Rydberg Erland, sedan han stött jaktknifven i Sorgbarns bröst, vid sin hemkomst till slottet finna fru Helena och den lille Erland slumrande i dödens sömn, förgiftade af Assim, som därmed tror sig göra Singoalla lycklig, men endast uppväcker hennes vrede och förbannelse öfver honom.

Singoalla, som folket velat lefvande begrafva, emedan de trott henne vara ”pestflickan”, räddas från döden af den redan pestsmittade Erland, hvarefter de båda försonas vid Sorgbarns lik; kort därefter utandas båda sin sista suck; den store mandråparen hade fulländat sitt verk.

Under det att i omarbetningen berättelsen utmynnar i en stilla, vemodsfull harmoni, är afslutningen i ungdomsdikten, såsom det heter i några slutord, ”ett disharmoniskt ackord”; en egendomlig blandning af missmod öfver alltings förgängelse och af förgängelseträngtan präglar den äldsta ”Singoalla”, hvilken onekligen bäres af en panteistisk stämning.

Samma anda tolkas i flere af ungdomsdikterna; särskildt finner man ett panteistiskt drag i en dikt som ”Vemodet”, ur hvilken sedan en och annan strof går igen i ”Grubblaren”, liksom flere dikter från ungdomstiden uttrycka på en gång ett förgängelsekval och en trånad efter förintelse, efter den luttrande eld, som skall förena själen med världsalltet, ett prisande af ”förgängelsens milda lott”. I det hela är det en pessimistisk världsåskådning, som genompyr Rydbergs ungdomsdikter.

I ”Den siste atenaren” har åter det med *antiken* befryndade draget i Rydbergs skaplynne kommit till uttryck, liksom ju ock Rydberg i denna tendensroman gör sig till tolk för den ”helleniskt västerländska” gensagan mot auktoritetsträldom.

När Rydberg vid 1870-talets midt återupptager sin diktarverksamhet är det ej blott en mognare skald utan ock en mognare man som träder oss till mötes. Hans hela världsuppfattning är fördjupad och man finner, hurusom han begagnar tankar, uppslag, bilder ur sina äldre dikter med helt annan och mera djupgående innebörd än förut. Han sysslar äfven nu gärna med tidens och förgängelsens spörs-

mål, men hans förvärfvade personlighetsfilosofi betonar nu evighetens och odödlighetens hopp; om än gåtan ej kan lösas af förståndet, kan den dock fattas af känslan och aningen.

Och gentemot pessimismen i många af ungdomsdikterna kan Rydberg nu — såsom fallet är i en natursymbolisk dikt ''Drömlif'' — gifva en optimistisk förklaring af det förgängelseve, som fyller människohjärtat och som innebär trånad att skåda en ädlare ätt på jorden och ett evighetshopp för himlen. Egentligen utgjorde denna dikt en fullkomlig omgestaltning af ett erotiskt ungdomspoem.

I öfrigt finner man äfven nu i hans diktning motsatser som mellan den helleniskt ljusa Dexippos-dikten om gosselynne, hoppfull håg och fantasi, och ''Den flygande holländaren'' — med en stämning af dyster romantik, af oro och kval — en symbol för mänskligheten färd utan mål eller ro.

I ''Prometeus och Ahasverus'' skapar Rydberg en djupsinnig tankedikt, i hvilken hans filosofi förenat sig med hans poetiska fantasi; de båda världsåskådningarna idealismen och materialismen taga form i tvenne sagans typer: Prometeus, den ideale frihetsälskaren, sanningsbringaren, frigöraren, gentemot Ahasverus, den förhärdade egoisten, maktunderdånighetens typ. De filosofiska och poetiska tankar, som rörde sig i Rydbergs sinne vid denna tid, utkristalliserade sig dock skönast och klarast i hans jubelfestkantat, som väl utgör hans skaldskaps blomma och tillika är hans populäraste dikt. De fyra raderna om att förgängligheten ej har någon makt öfver hvad rätt vi tänkt, hvad vi i kärlek velat, hvad skönt vi drömt ha ju blifvit bevingade ord.

Samma upphöjda, sublima ande, som behärskar de senast nämnda dikterna, hvilar öfver andra Rydbergs verk från denna tid, exempelvis ''Klockorna'', ''Tomten'', ''Nero och ljungelden''.

Vid sidan af dessa sublima motiv älskade Rydberg ock att behandla de rent idylliska, de barnsligt oskuldsfulla, under det han mera sparsamt anslog mellantonerna. Sällan är han väl så oblandadt idyllisk som i ''De badande barnen'', men en ton af barndomssinnets oskuldsstämning spelar in här och hvar. I en tyvärr aldrig fullbordad dikt om Jesus och Johannes som barn hade han haft för afsikt att förmäla det sublima och det idylliska.

Själf betecknade han vid denna tid såsom sitt ideal af skald den ''hvars hjärna kunde fri från nyromantiskt grummel klart tänka tidens stora frågor på samma gång hans hjärta kunde svärma för dem och hans tankar gestalta dem i lefvande och gripande bilder''.

I den stora dikten ''Grubblaren'' från 1890 griper han åter tillbaka till de stora filosofiska grundspörsmålen om tvifvel och tro. Det är den mest sublima, men tillika mest svårfattbara af hans ''spörsmålsdikter'' — slutstenen efter ''Hvadan och hvarthän?'', ''Tomten'' och ''Antinous''.

Eljes taga dikterna från 1890-talets början mera intryck af Rydbergs sociala och mytologiska intressen än af hans filosofiska. ''Den nya Grottesången'' är i detta afseende kännetecknande. Dess innehåll är djupt socialt, dess omklädnad återklingar mytologiska stämningar. Så ock ''Vårdträdet''. I vissa punkter sympatiserar Rydberg med den socialistiska strömningen, men dess materialistiska grundåskådning stöter honom bort. I den vackra prosadikten ''Vapensmeden'' griper han ånyo tillbaka till teologiska strider, men det egentliga syftet med denna historiskt romantiska skildring är väl att gifva uttryck åt den *ädla humanism*, hvilken Rydberg alltmera utdanat inom sig; det är en gammal siare, som här i diktens form talar ord af mänsklig bildning, mänsklig kärlek och mänsklig visdom gent emot okunnighet, hårdt nit, auktoritetsträldom, ofördragsamhet och pietetslöshet.

Många motiv till nya dikter grodde i den åldrande skaldens sinne ännu under hans sista år. Blott några få togo form. Bland dem de båda dikterna "Vandringsmän", i hvilka han tolkat dels den längtan efter det ideala, som präglat hela hans lif, dels fantasiens förmåga att skänka sken öfver allt mulet och grått, alla trälbestyr här i lifvet. Det fanns intet åldradt i den sextiosjuårige skaldens diktning. Aldrig hade han diktat mjukare, friskare, skönare än i dessa sina svanesånger. Han var alltjämt en fantasiens ungersven.

*

Viktor Rydbergs *Samlade skrifter* utgåfvos efter hans död i 14 delar innehållande: I *Dikter;* II *Faust och Fauststudier;* III *De vandrande djäknarna* och *Singoalla;* IV *Fribytaren på Östersjön;* V och VI *Den siste atenaren;* VII *Vapensmeden;* VIII *Sägner, berättelser och skisser;* IX *Romerska kejsare i marmor;* X *Bibelns lära om Kristus;* XI *Medeltidens magi m. m.;* XII *Fädernas gudasaga;* XIII *Varia I;* XIV *Varia II;* hvartill som del XV slöt sig *V. Rydberg,* lefnadsteckning af K. Warburg.

Särskildt utgifna äro hans *Undersökningar i germanisk mythologi* i två band. Af hans *Föreläsningar* finnas utgifna följande samlingar: *Filosofiska föreläsningar:* I Materialism och idealism; II Leibniz' Teodicé och den Schopenhauer-Hartmannska pessimismen; III Antropologi; IV Antropologi och moralfilosofi. *Estetiska föreläsningar,* Det sköna och dess lagar. *Kulturhistoriska föreläsningar:* Romerska kulturen I—III; Medeltidens kultur t. o. m. korstågen (I—III).

———*———

PONTUS WIKNER.

Pontus Wikners verksamhet var främst ägnad åt filosofiskt och religiöst skriftställarskap. Han stod dessutom för flere generationer Uppsalastudenter såsom en ledare, en lärare, en föresyn, till hvilken de blickade upp och som de älskade. Sällan har en ungdomslärare varit så populär inom studentkåren och knappast någon vunnit sin popularitet med renare medel än han.

Men vid sidan af sin verksamhet som tänkare, religiös skriftställare och lärare var Wikner äfven skönlitterär författare. Han tillhörde den krets af vittert begåfvade ungdomar, som på 1860-talet bildade Namnlösa sällskapet. I ''Isblomman'' (1861) och i ''Sånger och berättelser af Nio Signaturer'' (1863) offentliggjorde han enstaka poem samt den novellistiska skildringen ur Platos lif *Filosofens morgondrömmar,* som är befryndad med Viktor Rydbergs prosadiktning. Sedan lämnade han ju dikten för filosofien men återvände stundom till dess rymder. Noveller som *Min moders testamente* (1869), *Allt eller intet,* två blad ur en panteists dagbok (1871), *Mantegnas ängel* (1877), *Den hederlige väfvaren i Korint* (1878) samt *Ett stycke textkritik* (1878) äro, jämte ett par mindre betydande arbeten, mer eller mindre novellistiskt hållna. Åtskilliga af hans populärfilosofiska föredrag som *Narkissossagan* samt *Kulturens offerväsen* äga i innehåll och framställningsform äfven ett skönlitterärt värde.

I hela sin läggning såsom prosadiktare står Wikner Viktor Rydberg nära, och det både hvad angår anda och form. Han har själf förklarat, att då han hösten 1859 läste Viktor Rydbergs ''Den siste Atenaren'' gjorde denna bok en

genomgripande verkan på honom som eljes ingen bok utom de bibliska skrifterna; den ”omsvepte svalkande hans själ med en af antikens frihets- och skönhetskänsla mättad lifsluft”. Det estetiska värdet i hans egen prosadikt ligger i den fina psykologien och i den ofta klassiskt sköna formen under det att händelseutvecklingen är svagare. Högst når han i ”Min moders testamente” och ”Mantegnas ängel”.

Här meddelas den sistnämnda, som torde vara hans yppersta novell på en gång mystisk, stämningsrik och plastiskt formskön. Den är anlagd på Kierkegaardskt vis med den ena historien lagd in i den andra liksom kinesiska askar. Såsom alla Wikners noveller bär nog äfven denna i någon mån en subjektiv prägel, ehuru hans egen person är mera undandold än i ett par andra. De själsstämningar han skildrar hos Filippos äro tvifvelsutan genomlefvade af honom själf, det är väl f. ö. Wikners afsikt att i någon mån personifiera sig i den Pater Anselmo som ”haft största delen i författandet, och hvilken i sin ungdom kallats Hugo mystikern”. Den sistnämnde är en af personerna i Wikners förnämsta filosofiska ungdomsskrift, ”Naturens förbannelse”. Med ”Vittore Trattario” åt hvilken Anselmo tillägnar sin skrift åsyftas Viktor Rydberg, som i S. H. T. bar namnet ”Victor Tractarius”.*

Det bör för öfrigt anmärkas, att den målning, ”Den döde Kristus, begråten af änglar”, som inspirerat denna Wikners novell, numera icke längre tillskrifves Mantegna. Det var icke *han*, som tolkade Filippos' kärlek till nazarenen i den innerliga änglabilden; det var en annan svåger till Mantegna än den diktade poeten Sebastian, som har något med ängelns tillkomst att göra, nämligen hans verklige svåger, målaren *Giovanni Bellini*. Under dennes namn är den nämligen

* Jmfr ock hänsyftningen på dennes dikt »Drömlif», hvilken Rydberg i ett bref förklarat att han i »Hugo mystikerns» namn tillägnat åt Wikners fylgja (jmfr Warburg: Viktor Rydberg II: 562).

sedan 1878 upptagen i Berlinermuseets katalog; den är f. ö. närsläktad med ett liknande motiv af konstnären i Milano och tillskrifves Bellinis ungdomstid, då han stod under Mantegnas inflytande. Det fint själfulla drag, som kännetecknar denna tafla och i allmänhet Bellinis konst, dess mildhet och melankoli var det som intog den milde, själfulle, melankoliske svenske tänkaren och inspirerade denna hans novell.* —

*

Pontus Wikner föddes den 19 mars 1837 i Ryrs socken i Dalsland, men genomgick Göteborgs läroverk och tillhörde under Uppsalatiden Göteborgs nation. Han blef 1856 student i Uppsala, 1863 fil. doktor samt docent i teoretisk filosofi. Från att hafva i sin ungdom intagit en ortodoxt pietistisk ståndpunkt kom han under inflytande af Boström, som i honom såg sin älsklingslärjunge och som i sin afskedsföreläsning utpekade honom såsom sin arftagare. Boströmianismen förblef ock Wikners spekulativa utgångspunkt, men han afvek snart från dess läror; stod någon tid under starkt inflytande af Spinozas panteism, men bröt äfven med denna, af intresse för den personliga individualiteten, och sökte att utveckla en självständig från den boströmska idealismen skild, på kristendomens grund byggd världsåskådning, som han till en början framlade i mera populära skrifter. Särskildt kretsade hans tankearbete kring kristologien. Då någon utsikt till befordran vid universitet icke yppade sig och W. icke ville ingå i prästerliga kallet, emedan han ej ansåg sig kunna aflägga prästeden, ägnade han sig åt elementarlärarens verksamhet såsom lektor i teologi och filosofi vid Uppsala läroverk, en plats han vid sidan af sin docentur innehade 1873—1884. Han önskade att utbyta

* Jmfr en uppsats »Mantegnas ängel = Bellinis ängel?» af K. Warburg i Vintergatan 1894.

denna verksamhet mot en enbart akademisk, och planer voro uppe för inrättande af en personlig professur på enskild väg, då han 1884 kallades till professor i filosofi och estetik vid Kristiania universitet, en befattning som han tillträdde 1885; han vann stora sympatier äfven i Norge. Då Uppsala-professuren i teoretisk filosofi kort därefter blef ledig sökte W. den, och var uppförd å första förslagsrummet samt skulle just utnämnas, då döden inträffade, den 15 mars 1888.

*

Wikners förnämsta rent vetenskapliga arbeten äro: *Undersökningen om enhet och mångfald* (1863); *Naturens förbannelse eller syndens inflytande på den ofria världen* (1866); *Undersökningar angående den materialistiska världsåskådningen* (1870); *Om egenskapen och närgränsande tankeföremål* (1880); *Tidsexistensens apologi* (1888), utg. af L. H. Åberg.

Hans *Vittra skrifter* utgåfvos efter hans död 1888 af K. Warburg; hans populärfilosofiska och religionsfilosofiska skrifter samlades i två delar under titeln *I mänsklighetens lifsfrågor* (1889); af hans religiösa arbeten märkas *Uppsatser i religiösa ämnen* (1871); *Tankar och frågor inför människones son* (1872) samt *Samlade predikningar*, utg. af O. Quensel (1889).

VIKTOR RYDBERG

1828—1895

Ur DIKTER.

KANTAT

VID JUBELFESTPROMOTIONEN I UPPSALA
DEN 6 SEPTEMBER 1877.

Kör.

Ur nattomhöljda tider
emot ett mål, fördoldt för dig,
o mänsklighet, du skrider
i sekler fram din ökenstig!
Din dag är blott en strimma,
som lyser blek och matt —
se, framom henne dimma
och bakom henne natt!
Och släkten, där du tågar
i öknen segna ned,
och bäfvande du frågar:
allsmäktige, hvart bär min led?

I jordens syner röjes,
att allt här nere ändligt är;
och då till himlen höjes
din forskarblick, du spanar där,
att solars banor stäckas,
och världar gå i kvaf,

och stjärnsystemer släckas
i eterns djupa haf.
Du hörer röster ropa:
allt är förgängelse,
och tid och rum tillhopa
ett hemskt oändligt fängelse.

Recitativ.

Och dock, om du i tvifvel sjunkit ner
och dröjer dystert grubblande vid vägen,
du griper åter ditt baner
och bär det genom öknen oförvägen.
Hvad mer, om spejarblicken ser,
hur bort från fästet tusen solar fejas?
Hvad mer, om stjärneskördar mejas
som gyllne säd af tidens lie ner?
Hvad rätt du tänkt, hvad du i kärlek vill,
hvad skönt du drömt, kan ej af tiden härjas,
det är en skörd, som undan honom bärgas,
ty den hör evighetens rike till.
Gå fram, du mänsklighet! var glad, var tröst,
ty du bär evigheten i ditt bröst.

Arioso.

Hvarje själ, som längtan bränner
till hvad ädelt är och sant,
bär uti sitt djup och känner
evighetens underpant.
Blir hvad själfviskt är förgätet,
blir inom dig gudsbelätet
härligare danadt ut
genom släkte efter släkte,
skall, hur långt än öknen räckte,
du Jordanen nå till slut.

Kör.

Blir hvad själfviskt är förgätet,
blir inom dig gudsbelätet
härligare danadt ut
genom släkte efter släkte,
skall, hur långt än öknen räckte,
du Jordanen nå till slut.

Theologia.

(Exod. 17. I Kor. 10: 4.)

Tviflar du, att där i fjärran väntar ett förlofvadt land?
Smäktar du af törst och dignar hopplös ned i hetan sand?
Se, då manar Moses-stafven vatten fram ur klippans häll —
därför genom öknen framåt, mänsklighetens Israel!
Stafven har du än, som öppnar helga källan, där han slår;
klippan — hvilket himmelskt under! — följer dig, hvar än du går.
Böj ditt knä vid hennes flöden, känn, hur hennes rena våg
svalkar dig med underbara krafter för ditt vandringståg!

Juris Prudentia.

(Exod. 19.)

Som för heta ökenvinden hvirfla moln af stoft och damm,
så dref Israel från Horeb än i lösa skaror fram.
Kan det tåget nå Jordanen, när ej ordning är däri?
Se, då reser sig mot himlen blixtomstråladt Sinai!
Berg och dälder återskalla åskans dån och lagens röst,
och ett genljud svarar amen ur de häpna mänskobröst,
och de lösa skaror växa, sedan rätten fått en tolk,
växa till ett härligt rike, växa till ett heligt folk.

Medicina.

(Num. 21: 6.)

Nu kring lagens tabernakel går ett enadt folk sin ban,
bryter genom svärd och lansar fram mot frihetens Jordan.

Men hvi blekna kämpeskaror? Hvarför sjönk baneret ned?
Lömska feberormar smyga härjande i härens led.
Hvar är räddning? Här är räddning! Se det tecken Herren gaf,
se, hur kopparormen glänser, slingrad om profetens staf!
Och som Israel går frälsadt, af den helande symbol,
vandre friska starka släkten fram mot mänskligheten mål!

Philosophia.

(Exod. 13: 21. Deut. 34.)

Vandre visa sköna släkten mot det mål oss Herren satt!
Men hur finna rätta vägen genom hägringar och natt?
Se, en eldstod visar stråten, när han är af mörker skymd;
det är tankens ljus, som lyser folket genom nattlig rymd.
Se, i dagens kvalm framför oss drar en stod af skyar; men
skyn är väfd af idealer, Herrens ande är i den.
Siarn står på diktens Nebo, jublande från bergets kam:
Salem, Salem ses i fjärran! Fram till fadershemmet, fram!

* * *

DEXIPPOS.

(I Aten år 267 efter Kristus.)

Nyss på löddrig häst ett ilbud sprängde in i Pallas' stad,
och ett rop af ångest genljöd under kolonnaders rad:
goten kommer, goten kommer! I går afton stod han ren
knappt en dagsled, ve oss, ve oss! knappt en dagsled från Aten!

Nu af män och barn och kvinnor vimlar tempelsmyckadt torg,
alla vrida sina händer i förtviflans vilda sorg:
Roma, du som tog vår frihet, för att ge oss skygd och värn,
o, hvar äro dina örnar, dina legioners järn?

Träda så på talarstolen stadens råd och fäder opp;
ack, men deras bleka läppar äga ej ett ord af hopp,
ingen maning hörs till vapen, ty på gotens segerled
lägga kungar sina kronor, städer sina tinnar ned.

Och så vardt till sist beslutet att i templen denna dag
under offer, bön och suckan bida ödets hårda slag.
Tystnad råder öfver torget, alla bröst af bäfvan slå —
när Dexippos, häfdatecknarn, stiger fram och talar så:

"Finns ett hopp i vapenskifte? Alla här ha svarat nej;
gotens lynne tål ej mothugg, därför reta honom ej!
Hem och tempel skall han sköfla värre, trefaldt värre än,
om han ser hellener vara, liksom goter, tappre män.

Tron dock ej, att I med feghet kunnen köpa edra lif!
Björnjakt är en bragd för goten, harjakt är hans tidsfördrif.
Allt för tungt det är att bida under suckan sådan gäst;
nej, gör lifvets dag, den sista, till en korybantisk fest!

Folk, som ej vill lyfta svärdet, höj då bägarn i din hand!
När ej dygd kan elda hjärtat, tänd det i backantisk brand!
Hos befriarn Dionysos glöm en stund din skam och nöd,
du som skyr befriarn Striden och befriarn Ädel Död!

Stirren rusige på döden, I som lefvat utan mod!
raglen under vinlöfskransen ned i Stygens svarta flod!
Detta är mitt råd till eder. Gån med det, atenske män!
Men här finnas gossar äfven, och jag har ett råd igen.

Bort med dem, som ständigt glömma, att hvad stort som världen såg
verkats har af späda krafter, spända af en eldig håg!

Bort den blick, som, skarp för hindren, är för målets skönhet skum!
Hädan, fege män och gubbar! fjärmen er från heligt rum!

Bort, I vuxne och förvuxne! Kom till mig, du unga släkt!
O, jag ser, nu kommer våren, nu jag andas västanfläkt,
och bland unga plantor står jag som Dodonas gamla ek,
och i kronan siar guden om en hög, en ädel lek.

Gossar, låt oss leka kriget, då en värld befriades,
då Temistokles och Kimon lefde, och Miltiades!
Hell dig, Zeus, de lefva ännu! Hell dig, Zeus, de stå mig när!" —
Och en hänförd gosseskara svarar rörd: de äro här.

"Samlens då på Kerameikos! Fatten svärd och sköld och lans,
ty vår lek skall ändas, piltar, med pyrrikisk vapendans!
Skruda dig i högtidskläder, kransa dig, du glada hop!
Snart förnimma berg och dalar evoe och fröjderop." —

Och en väldig skog af lansar snart på Kerameikos står.
Hvilka lockar, hvilka kinder, hvilken härlig mänskovår!
Tusental af lekkamrater, ordnade i flock och tropp,
och inunder kransar ögon, glänsande af mod och hopp.

Vill Dexippos endast skåda vårens prakt i sina led?
O, låt äfven sommarns styrka, höstens mognad vara med!
Männer komma, gubbar komma, allt till vapen gripit har —
skilj ej gossen från hans broder, skilj ej sonen från hans far!

Dagen är en fest för våren, unga krafters offerdag;
men de gamle ha föryngrats — tag dem upp i helgadt lag!
Männen välja sig bland gossar märkesmän för flock och tropp,
styrkan följer glad förtröstan — låt vår skara bryta opp!

Och nu tågar ut till leken under rop och blomsterregn,
mellan kvinnor, som i tårar kalla ned Olympens hägn,
ett panateneiskt festtåg, lysande i vapnens sken
bland oliver och platåner, ur det bäfvande Aten.

Varm är dagen, men från hafvet fläktar vinden frisk och sval.
Öfver bergen stiger tåget, stiger ned mot yppig dal,
passet vidgas — se, en tafla breder sig för häpen syn:
eld och rök från tända byar fara hvirflande mot skyn.

Ständigt, ständigt nya eldar, och se där i moln af damm
gnägga redan gotens hästar, glimma gotens vapen fram.
Än en blick ut öfver fältet, och till häst Dexippos sprang,
och hans stämma, följd af ekon, mäktig öfver hären klang:

"Lekens glada stund är inne! Sluten leden! Fällen lans!" —
Leden slutas, lansar fällas, blixtrande i solens glans. —
"Framåt!" — Fram falangen tågar. — "Och nu ljude stark och klar
stridens sång, Tyrteiska hymnen, från vår frihets stolta dar!"

Sången brusar genom leden, tonande ur fulla bröst,
gossars silfverstämma blandas skönt med männens djupa röst.
Hör, han stiger, krigarhymnen, hör, han lyfter sig mot sky,
svarad doft af Nordens lurar, gotisk sång och vapengny!

Atenarnes sång.

"Härlig är döden, när modigt i främsta ledet du dignar,
"dignar i kamp för ditt land, dör för din stad och ditt hem.
"Därför med eldhåg upp att värna fädernejorden!
"Ila att offra med fröjd lifvet för kommande släkt!
"Fram, I ynglingar, fram i täta, orygglige leder!
"Aldrig en känsla af skräck, aldrig en tanke på flykt!

''Skam och nesa drabbar en här, då i fylkingespetsen
''framom de unge man ser gubben förblöda och dö.
''Detta höfves ju främst en yngling, medan han ännu
''älskligt i lockarne bär vårliga blommornas krans.
''Fager för kvinnor, ståtlig för män må han synas i lifvet;
''skön är han ännu som död, fallen i slaktningens midt.''

Goternas sång.

I nordanskogen
där nickar granen:
O Vodans släkte,
du vapenglada,
gå ned, där pinjer
och palmer sucka
bland lefnadströtte
och veke trälar!
Vig dem till hvila
med svärdets vaggsång,
bär gyllne bytet
till norrskensbergen,
till hjältens kulle,
till kämpens kummel,
i furors skugga
och granars skymning!

*

Sången tystnar, lansar korsas, rasslande emot hvarann,
svärden blodas, leken yrar sköld mot sköld och man mot man,
gotisk fylking bräcks och spränges, och när stumt är vapnens
dån,
märka Hellas' söner häpne, att de nu lekt Maraton.

Öfver likströdt slagfält bryter ändtligen ett jubel fram:
hell Dexippos, hell dig, arfving af vår forna hjältestam!

Och i jublet hörs en stämma, ack så svag och späd och vek:
hälsa till min mor, Dexippos! tack för denna glada lek!

Hjälten står med tåradt öga öfver bleknad gosse böjd,
hvars i döden väna anlet skimrar än af stridens fröjd;
i sin famn han lyfter svennen, och han talar så: ”farväl!
Barn, nu på din mun jag fångar i en kyss din hjältesjäl.

Må hon sen i ord och toner sväfva jublande och glad
i de sånger, som jag diktar, och på mina häfders blad;
må hon sen igenom sekler andas ungdomsfrisk och varm,
längtande till dåd och lekar, in i millioners barm!

Salig, salig, trefaldt salig prisar jag en lott som hans:
att få fläta hjältens lager in i gossens rosenkrans,
att ur älskad moders armar ila hän med kind i brand,
strålande af fröjd och fägring, till att dö för fosterland.

Hvad vår värld är kallt förståndig, hvad vår värld är fåvitskt klok!
Och hon lönas för sin klokskap med ett blytungt träldomsok:
världens klokskap föder henne sorg och feghet, skam och svek.
Fyll vårt land, o Zeus, med gossar, mod och tro och lust och lek!

O hur sorg för morgondagen fostrar lumpenhet och kif,
hur det fega allvar kastar dödens skugga på vårt lif!
Zeus, gif släktet gosselynne, hoppfull håg och fantasi!
Då är träldomsoket fallet, då är världen skön och fri.

Ej vid Segerns stolta altar må hon firas, dagens bragd;
blygsamt på Barmhärtighetens vare offerkransen lagd,
ty din miskund, höge fader, lät oss i en säll minut
med en gudingifven barnlek plåna seklers nesa ut.”

* * *

SNÖFRID.

I kvällens mörker och stormens larm
han hörde en röst vid sin fönsterkarm:
''Gunnar,
nu går det böljor öfver sjö!
Kom, jag vill se om din håg är varm,
om mod kan bo i en gossebarm:
kom, gunga på våg en huldremö!
Och rädes du icke för svek och harm,
Gunnar,
då styra vi ut till din lyckas ö.''

Det var Snöfrid.
Djupt i skogen stundom såg han henne,
älskligare huldra aldrig fanns:
skön hon var med blåa ögons glans,
gyllne lockar om det hvita änne.

Han ilade ut, hon tog hans hand,
så gingo de ned till sjöastrand . . .
''Snöfrid,
hur fager du är i din silfverskrud!''
Och månen rann upp vid skogens rand
och lyste ur moln med rödgul brand
å seglet, som spändes på ungmöns bud,
och snäckan hon sköt i skum från land.
''Snöfrid,
vi gunga på våg, mina drömmars brud!''

Vid hans sida
sitter hon och lyss till vindens saga,
skådar drömmande till månens klot;

rundt omkring dem dånar vågors hot,
rundt omkring dem stormens röster klaga.

Nu vräker en bränning mot stäf och stam,
där skjuter en berghög udde fram.
"Gunnar,
vi syna guld i månljus natt,"
så locka små troll i dvärgaham,
de locka och vinka från bergets kam:
"kom, gosse, tag din lycka fatt!
Vi skola dig fria från armods skam!
Gunnar,
gif oss din själ, då får du vår skatt!"

Det hviner i luft, det skummar på fjärd,
där brusar nu fram en rasande färd.
"Gunnar,
där kommer Utgårds vilda jakt."
De komma med lurar och fanor och svärd
och ryta sin döfvande hyllningsgärd
åt våldet, som Midgård i kedjor lagt.
"Gif oss din själ, och i minnets värld,
Gunnar,
ditt namn skall stråla med ärans prakt!"

Nu syntes en vik, där månen göt
sitt skimmer och böljan domnad flöt.
"Gunnar,"
så lockar en röst, "vänd hit din stäf!
Dig väntar en hydda i lundens sköt,
en trohet som aldrig sitt löfte bröt,
här drömme du ljuft vid strandens säf!
Den vänaste arm, som ett famntag knöt,
Gunnar,
skall väfva med kärlek din lefnads väf!"

Men Snöfrid reste sig
hög i stäfven:
''bättre är kämpens
ädla armod
än drakens dolska
ro på guldet,
bättre är hånad
död för det goda
än namnfrejd vunnen
i själfvisk äflan,
bättre än fridens
är farans famntag.
Väljer du mig, då
väljer du stormen.

Ty de hårda
hjältelifvets
runor lyda:
svärd mot snöda
jättar draga,
modigt blöda
för de svaga,
glad försaka,
aldrig klaga,
strida hopplös strid
och namnlös dö.

Det är lifvets sanna hjältesaga.
Leta icke efter lyckans ö!''
Och i töcken
svann hans huldremö.
Ensam dref han kring i böljors öken.

*

Gunnar! Gosse!
Många vägar öppna sig till griften;
om bland dem du väljer kämpens stig,
genom oro, kval och hårda skiften,
genom tviflets töcken för han dig.
Trött och ensam
kämpe i sitt blod den man, som lyfte
sköld till värn för denna världens små,
och ju himlen närmare hans syfte,
desto tyngre fjät han måste gå.

Dock, du gosse,
är du dina bästa drömmar trogen,
återser dig huldran någon gång,
leker med dig, som I lekt i skogen,
sjunger för dig tröstlig runosång,
öppnar för dig
dina barndomsminnens blomstergårdar,
när från strid du längtar dit igen,
där på Idavallen nornan vårdar
morgonlifvets gyllne taflor än.

* * *

DE BADANDE BARNEN.

"Und jene himmlischen Gestalten
Sie fragen nicht nach Mann und Weib."
Goethe

Tusenskönor och konvaljer växa ända intill randen af en liten bäck, som glider genomskinlig öfver sanden; häggen, höljd af hvita blommor, doftar där invid på ängen, och mot vattenliljan sänker lönnen sina gyllne hängen.

Liten pilt och liten flicka sitta där på blomstertufva,
sedan de på ängen länge flugit kring som hök och dufva.
Gossen säger: ''jag vill bada, ty här är så varmt och soligt.''
''Sval är bäcken,'' säger flickan; ''låt oss bada! det blir roligt.''

Gossen lämnar sina strumpor och de andra näpna plaggen
kastade omkring i gräset, lögadt nyss af morgondaggen.
Byxorna med de af mamma sydda granna axelremmar
visa ännu, där de ligga, rundningen af piltens lemmar.

Vid den slarfvens sida lägger liten tös med ordningssinne
ned sin vackra skära klänning, silkesduk och kjol och linne,
lägger sedan allra öfverst bandbeprydda sommarhatten.
Och med glädjerop nu båda springa i det klara vatten.

Se, de muntra barn till mötes bäckens klara bölja hoppar,
smyger sig med smek och kyssar kring de täcka friska
kroppar,
flyger upp i stänk omkring dem, så att tusen pärlor glimma,
när den glade pilt försöker lära lekkamraten simma.

Lär hon det, så har han lofvat fylla hennes korg med nötter.
Hur hon sprattlar nu och sparkar med de knubbigt nätta fötter,
hur hon sträcker ut den ene och den andre trinde armen,
medan hon på gossens händer hvilar med den späda barmen.

Sparfvemamman, som i lönnen nyligen sin boning fäste,
tittar kvittrande på barnen öfver kanten af sitt näste,
tycker: ''fast de ej ha vingar, ha de ändå samma gamman,
som då jag och sparfvepappa plaskade som ungar samman.''

Och när lärkan, som i rymden hvilar på de sträckta vingar,
ser det oskuldsfulla paret, slår hon till en drill, som klingar
likt ett eko af det jubel, som i tidens första stunder
höjdes af den första lärkan öfver paradisets lunder.

* * *

KLOCKORNA.

Det ståndar öfver tidshafvets böljande svall
ett torn af genomskinlig och eterklar kristall.
Det sänker sin grundval igenom djupen ner,
dit ingen aning räcker och intet, intet öga ser.

Det sträcker sina murar genom stjärnehimlar blå
och högt igenom himlar, där inga stjärnor gå,
det höjer sin kupol genom alla rymder opp,
och hvarje tanke svindlar, som sväfva vill emot dess topp.

Två klockor där hänga i kupolens stolta rund —
den ena stöpt af strålglans från ljusets gryningsstund,
den gyllne kläppen svingar för idéernas fläkt,
hon klämtar så sakta i takt med världens andedräkt.

Hon klämtar så sakta med en manande ton,
som dallrande segnar från zon och till zon
och, när han hunnit jorden, förklingar så ren
i ädla själars längtan och aftonrodnans purpursken.

Hon manar dessa själar så allvarsdjupt och ömt
att drömma skönt och verka för hvad de skönast drömt
och minner dem hvar kvällstund, vid solnedgångens brand,
om fjärran sanningsriken och oupptäckta skönhetsland.

Hon klämtar i trånad att viga in den stund,
då jordens släkten varda ett syskonförbund,
där hvarje smärta finner sin smekande tröst
och hvarje tröttadt hufvud sin hvila vid ett älskadt bröst.

Hon klämtar i trånad att stämma in en gång
med sina skära toner i folkens frihetssång,
att ringa öfver världen det saliga bud:
se, jorden blir Guds rike! Se, mänskligheten finner Gud!

Men i den andras gjutform förstelnande flöt
det mörker, som har rufvat i kaos' dunkla sköt.
Den tunge kläppen hvilar — hon hänger tyst och stum,
och hennes kupa liknar en nattlig himmels hvälfda rum.

I torn-arkaden nedom, där sitter, skum i håg,
en demon med handen vid klockans starka tåg,
orörlig som en bildstod, och ser med dystert hot
till häfdernas böljegång, som brusar rundt om tornets fot.

Än tumla de i solglöd, och än är solen skymd,
men om en gång det svartnar kring hafvets hela rymd
och sista böljan krossas i bränningars larm,
som vaggat siardrömmar, de framtidsljusa, i sin barm,

om hopplöshet faller öfver mänskligheten nöd,
om frihetssången tystnar för gunst och för bröd,
om ungdomshjärtat kallnar och känner utan kval,
hur bort ur världen viker det godas helga ideal;

då knyter sig handen kring klockans starka tåg,
då ringer demonen med rasande håg,
då svingar nattens klocka sin ofantliga rund,
då skälfver hela världen och rämnar i sin djupsta grund.

* * *

DIN SORG ÄR DIN.

Du mänskobarn, hur tung din lott du känne,
sök ej hos dina svaga likar tröst!
Lägg ej din sorg på redan tyngda bröst!
Din sorg är din, och du bör bära henne.

* * *

TOMTEN.

Midvinternattens köld är hård,
stjärnorna gnistra och glimma.
Alla sofva i enslig gård
djupt under midnattstimma.
Månen vandrar sin tysta ban,
snön lyser hvit på fur och gran,
snön lyser hvit på taken.
Endast tomten är vaken.

Står där så grå vid ladgårdsdörr,
grå mot den hvita drifva,
tittar, som många vintrar förr,
upp emot månens skifva,
tittar mot skogen, där gran och fur
drar kring gården sin dunkla mur,
grubblar, fast ej det lär båta,
öfver en underlig gåta.

För sin hand genom skägg och hår,
skakar hufvud och hätta —
"nej, den gåtan är alltför svår,
nej, jag gissar ej detta" —

slår, som han plägar, inom kort
slika spörjande tankar bort,
går att ordna och pyssla,
går att sköta sin syssla,

går till visthus och redskapshus,
känner på alla låsen —
korna drömma vid månens ljus
sommardrömmar i båsen;
glömsk af sele och pisk och töm
Pålle i stallet har ock en dröm:
krubban, han lutar öfver,
fylls af doftande klöfver; —

går till stängslet för lamm och får,
ser, hur de sofva därinne;
går till hönsen, där tuppen står
stolt på sin högste pinne;
Karo i hundbots halm mår godt,
vaknar och viftar svansen smått,
Karo sin tomte känner,
de äro gode vänner.

Tomten smyger sig sist att se
husbondfolket det kära,
länge och väl han märkt, att de
hålla hans flit i ära;
barnens kammar han sen på tå
nalkas att se de söta små,
ingen må det förtycka:
det är hans största lycka.

Så har han sett dem, far och son,
ren genom många leder

slumra som barn; men hvarifrån
kommo de väl hit neder?
Släkte följde på släkte snart,
blomstrade, åldrades, gick — men hvart?
Gåtan, som icke låter
gissa sig, kom så åter!

Tomten vandrar till ladans loft:
där har han bo och fäste
högt på skullen i höets doft
nära vid svalans näste;
nu är väl svalans boning tom,
men till våren med blad och blom
kommer hon nog tillbaka,
följd af sin näpna maka.

Då har hon alltid att kvittra om
månget ett färdeminne,
intet likväl om gåtan, som
rör sig i tomtens sinne.
Genom en springa i ladans vägg
lyser månen på gubbens skägg,
strimman på skägget blänker,
tomten grubblar och tänker.

Tyst är skogen och nejden all,
lifvet där ute är fruset,
blott från fjärran af forsens fall
höres helt sakta bruset.
Tomten lyssnar och, halft i dröm,
tycker sig höra tidens ström,
undrar, hvarthän den skall fara,
undrar, hvar källan må vara.

Midvinternattens köld är hård,
stjärnorna gnistra och glimma.
Alla sofva i enslig gård
godt intill morgontimma.
Månen sänker sin tysta ban,
snön lyser hvit på fur och gran,
snön lyser hvit på taken.
Endast tomten är vaken.

* * *

Ur "PROMETEUS OCH AHASVERUS".

II.

Prometeus.

Haf tack för att du icke glömmer fången,
som dväljes ensam här i smärtans dal!

Ahasverus.

Nej, ingen tack! Jag kommer denna gången
blott för att lindra mina egna kval.
Jag hoppas någon hugnad af att skåda
en varelse, som lider dag för dag
igenom sekler grymma ve som jag:
så usel tröst förenar nu oss båda.

Prometeus.

Du arme, kunde jag din börda lätta!

Ahasverus.

En hvar må bära sin så godt han kan
och äga för sig själf den tröst han fann.

Prometeus.

Min egen tröst är känslan af det rätta,
förakt för Zeus, som mig i kedjor lagt.

Ahasverus.

En tom och usel tröst är äfven detta,
ty rätt har den allena, som har makt.
Dock hvarför kom jag hit att finna hugnad?
En villsam tröst! Det ser jag redan nu:
en jäktad själ kan aldrig varda lugnad
inför en gåta djup och hemsk, som du.
Jag är af Herren dömd för alla tider —
han ger, som honom täckes, skymf och lön —
men du kan vara fri från allt du lider,
om blott du ber till Zeus en enda bön,
och världen lyss, men bönen kommer ej,
och medan sekel efter sekel skrider,
vill Gud din frälsning, och du ropar nej!
Ödmjuka dig, titan, och lär dig bedja,
och vredens son är åter nådens son!

Prometeus.

Jag ber om kraft att bära stolt min kedja —

Ahasverus.

Hvars länkar sammanhållas af ditt hån.
Den svages trots är dårskap eller brott.

Prometeus.

Hvad Makten tänker kan du tolka godt.

Ahasverus.

Dess tankar tolka sig, hvar än vi blicke,
i hvarje tids, i hvarje tings gestalt.

Prometeus.

Ja, Zeus, den grymme, råder öfver allt,
men i min egen värld gör han det icke.

Ahasverus.

Din egen värld, det är ett hädiskt jag.

Prometeus.

Utur hvars djup förnims en helig lag.

Ahasverus.

Nu sofver gamen där i bergets skrefva,
men när han hungerrasande slår klon
i detta jag, då vill det dö.

Prometeus.

Nej, lefva
till skam för världstyrannen på hans tron.

Ahasverus.

Hvar dag, som stiger ned i denna dal,
ser dig med afsky under ögonbrynen
och går till Zeus att vittna om ditt kval —

Prometeus.

Och bär utaf mitt hjärtblod till hans sal
och kastar det världshärskaren i synen.

Ahasverus.

När gam-demonen sliter dina leder,
slå dina suckar töckentungt mot skyn,
och solen mörknar vid en sådan syn
och vill ej se till gudahädarn neder,
och vinterstormen djärfves icke stanna:
han slår ett moln omkring sin bistra panna,
när han på bud af Makten drager fram
att gissla dina sår med hagelskurar,
och när ett jordskalf skakar dalens murar,
då flämtar djupets eld af skräck och skam
och måste nödgas genom rämnan ut
att genomstinga dig med glödgadt spjut.

Prometeus.

Hör upp! Vill du förslösa hvilans stund
med att för mig förtälja mina plågor?
Det språk, som tolkar dem, har ord af lågor
och höres endast ur vulkanens mund.
Jag känner dem och känner hvad de mäkta:
jag själf är oförskräckt, men *de* förskräckta;
de säga bäfvande i hemska ljud,
att den, som sändt dem, är en neslig gud.

Ahasverus.

Så skall du dväljas här, i fjället gömd,
i evig pina af demoner vaktad.
En gudlös dåre är med rätt fördömd.

Prometeus.

En gudlös gud med bättre rätt föraktad.

Ahasverus.

Hvar är din egen?

Prometeus.

Här i detta bröst,
där talar evighetens Gud.

Ahasverus.

Där talar
ett svekfullt eko af din egen röst.

Prometeus.

En röst, som råder, varnar och hugsvalar.

Ahasverus.

Hvad har då detta tomma genljud sagt?

Prometeus.

Hvad det skall säga genom alla tider:
gif tröst och hjälp och värn åt den som lider,
och böj dig aldrig för en själfvisk makt!

Ahasverus.

Den röst, som alltet hör, är Adonai's,
är Zeus' — han hyllas under många namn.

Prometeus.

Du var ju fordom denne herres gunstling,
som än hans träl?

Ahasverus.

En af de allra minste.

Prometeus.

När vrok dig Adonai utur sin gunst?

Ahasverus.

Då nazarenen gick till Golgata.

Prometeus.

Om det kan lända dig till minsta tröst,
så vill jag, medan stjärneskaror draga
fram öfver Elbrus, lyssna till din saga.

Ahasverus.

(Ser sig omkring, och då han ingenstädes varsnar vålnaden af Messias, sätter han sig på en klippa bredvid titanen, försjunker tyst i sina minnen och säger därefter:)

Min fader var en ättestor rabin,
en skriftlärd, frejdad i Jerusalem.
Där sutto stolte män i Sanhedrin,
men han var väl den stoltaste af dem.
Dock var han ej för god att ta i arf
af far och farfar deras yrkesvärf,
och ur hans hand i min gick först hans slöjd,
och sen hans domarkall på Zions höjd.
Jag hade slafvar, flere hundratal,
som gjorde byssos-skor åt furstebrudar
och mången gyllne pärlbeströdd sandal,
som glittrat under Asiens konungsskrudar.

De sulor, hvarpå Tiberns legioner
framstormade att trampa alla land
och sparka riken ned och kungatroner,
de skuros just af mina slafvars hand.
Mitt namn var stämpladt på hvar caliga,
som, lysande med lejonbronsens prydnad,
gick fram i blod på lik otaliga
att tvinga folken under Romas lydnad.
Mitt yrke gaf ej lagrar, har man sagt;
men jag var stolt att kläda romarns fot:
jag klädde då en omotståndlig makt,
ja, foten af min Herre Zebaot.
Och yrket gaf mig guld: ofantligt rik
jag tyckte mig en Österns konung lik,
och Davids ättelägg var med de gäster
Pilatus gaf epikureiska fester;
på purpurkuddar hos den höge herrn
vid silfverbord jag tömde hans falern.
Och Zions döttrar sade, att jag var en
skönvuxen man, ifrån hvars skuldra bred
den böljande och hvite rådstalaren
föll präktig som en furstemantel ned,
och genom slöjan glänste mången blick
från fönster och altan, då fram jag gick
i mantel med violblå purpurrand,
fäst öfver axeln med demantprydt spänne,
och gyllne bönebindeln på mitt änne
och lagens helga rullar i min hand.
Så gick jag lycklig på min bana hän,
men ödmjukt lycklig och i hjärtat from:
jag tackade min Gud på mina knän
för lärdom, värdighet och rikedom;
hvar morgon sjöng jag vid min psaltare,
hur Herren ger långt mer än man förtjänar;

min gärd jag lade fromt på templets altare,
min panna fromt på tempelgolfvets stenar,
och när jag genom folkets vimmel skred,
var blicken höfviskt fälld till jorden ned.

Men om jag såg mig kring, hvad såg jag då?
I hundras ögon där och där i hundras
jag läste: du är värdig att beundras
och värdig afund, skräck och hat också. —
Nå väl, hvad är väl kryddan på ens makt,
om ej att vördnad och beundran väckas,
och att man själf, för hög att kunna räckas,
kan gälda hat och afund med förakt?
Som solen går sin stråt i glans och ära,
går den sin bana fram, som Gud är huld,
och som hon växer, månens gyllne skära,
så under Herrens hand den frommes guld.
Jag njöt mitt nu; du vet det kom ett sedan,
min sol brann ut, och månen gick i nedan —
man säger, det var galiléens skuld.
Jag var bland dem, som dömde nazarenen,
jag skar från Jakobs stam den onde grenen.
Du känner det, jag har ju sagt det förr:
hans väg till döden gick förbi min dörr,
och då jag såg den man, som slungade
sitt ve mot jordens mäktige och lärde
och, själf en träl, all Herrens nåd beskärde
åt trälarne och de betungade,
då brusade jag upp i vredens glöd
och sade: gå, du usling, till din död!
Och då — du vet det — ljöd det djupt ur jorden
och högt från fästet, men till mig de orden:
du själf skall gå in till din sena död!

Jag har allt sedan vandrat jorden kring.
Hvems skulden var, det gör nu ingenting:
om hans, om min, däri vill jag ej leta;
jag bär min lott, och det är nog att veta,
att hur vi tolke Herrens dunkla råd,
och hur vår tanke lifvets gåta rede,
står lyckan fram som tecken af hans nåd,
eländet fram som tecken af hans vrede.

Prometeus.

Mig tycks, beklagansvärde vandrare,
att Zeus belönade din trohet illa.

Ahasverus.

Det är min egen sak, du klandrare,
på det må du ej minsta ord förspilla,
ty Makt är rätt och gör hvad hon behagar,
Gud gifver lag, men lyder inga lagar.
Det sägs, att jag var offer för ett svek:
Guds son lät föda sig som träl på lek,
slog nödens mantel öfver gudomsprakten,
och när jag så förgrep mig på en vek,
förgrep jag mig, olycklige, på Makten.
Så sades det, så sägs det än i dag;
dock kan jag icke tro på denna saga,
ty är jag själf ett offer att beklaga,
är nazarenen det så väl som jag.
Vid vägar, gator, torg och in i husen,
hvar jag med denne staf i handen kom,
såg jag ju tusen kors och åter tusen,
där han är spikad fast i andanom.
Han har ett Golgata i hvarje by,
och högt upp öfver städernas palatser
uppmuras nya hufvudskalleplatser,
som resa sina kors i himlens sky.

Förklädda Golgata'n, hvar jag må gå!
De siras ut med höga pelarrader,
med runda bågar, spetsade arkader,
men hvad de äro vet jag nog ändå.
Därinom orgelbrus och hymn och psalm,
därofvan dån af klockors vigda malm,
men högst på gyllne kors i solens lågor,
där ser jag honom vrida sig i plågor.
Det sägs: därinne sjunger man hans pris:
han tros ha makt, och därför får han ära;
men världen går sin gång på vanligt vis
och straffar så oblidkeligt hans lära.
Du vet, han spred med sina upprorstal
bland folket ut, att oss är föreskrifvet
att leka barn och syskon genom lifvet
och leka så oss in i himlens sal.
Hans syskonlif ser man dock intet af,
som förr är mänskan herre eller slaf;
ty hell dig, starke! Ve dig som är svag!
Det är nu världens evigt samma lag,
som ingen rubbar — lika litet han
som du, i bojor lagde upprorsman.
Guds vilja visar sig i det som är;
er vilja blott i det som "borde" vara;
Gud bjuder öfver alla stjärnors här;
I bjuden öfver edra hugskott bara.

Prometeus.

Ja, Zeus behärskar detta stjärnevimmel
ännu en tid. Dock finns en annan himmel:
där vandra stjärnor skönare än de,
och hvad de dina vilja hugskott kalla,
de äro klara stjärneskott, som falla
från denna härlighetens empyré,

och där de sväfva ned i ädla själar,
där tändes desse gudasöners hug
till kamp mot denna värld af våld och trug,
mot denna värld af härskare och trälar.
Så förs en strid för det, som borde vara,
mot allt det svek, den lögn, den nöd som är.
Fast jag är fängslad, finns det väl en skara,
en prometeisk, som mina vapen bär.
Jag vet, det måste finnas stark och svag,
men denna lag är ej förtryckets lag.
Jag står i tankarne på Hellas' strand,
där blåa glitterströdda böljor smeka
den långa bräddens silfverhvita sand
med händer, kärligt glidande och veka
och genomskinligt klara som kristall.
Där ser jag ynglingar och gossar leka
och ser en liten pilt betänksam tveka
att vada i det friska böljesvall.
Då kommer ynglingen, som är hans vän,
och simmar ut på djupet med den lille
och bär till stranden åter liten sven
och ser med fröjd, hur han, som nyss ej ville,
nu längtar ut i böljors dans igen.
Så skall det starka på sin skuldra taga
och bära genom farorna det svaga
och ge det härdighet och mannamod;
ja, offra ömt och troget sina krafter,
som modersbröstet offrar sina safter,
som pelikanens barm sitt hjärteblod.
På dina långa färder såg du ju,
hur *är* och *bör* gå härgång mot hvarandra?
Och är ej världen något bättre nu,
än när du arme började att vandra?
Jag hör i luften klangen af de glafvar,

som mina stridsmän svänga emot Zeus';
i jorden dofva spadtag ur de grafvar,
med hvilka tyranniet undergräfs.
Jag hör i natten ljufva modersböner,
och hvarom bedja de för sina söner,
om rätt jag fattade och rätt förstod?
De bedja ej: gif gossen självfvisk lycka,
gif honom makt att kufva och förtrycka!
Nej, sucken är: gör honom stark och *god!*
När sol'n går upp och när hon sjunker neder,
det tågar så en här af böner ut
ur tusen bröst till kamp i mina leder
med hvita fanor, liljeprydda spjut.

Och sångaranden, skaldesvärmeriet,
den starke fienden till tyranniet,
han, strängalekarn med profetisk syn,
som manar bilder fram, en härlig skara,
ifrån det paradis, som borde vara,
som hägrar för hans skarpa blick i skyn!
Min aning ser, hur skalden står i kretsen
af mina kämpar hög och allvarsam;
jag ser, med harpan vandrar han i spetsen
för hären, sjungande sitt stolta: fram!
Han lifvar trötta steg i dagens kvalm,
och om, när sol går ned, min flock är slagen,
han viger hoppfull in den nye dagen
till nya fejder med sin morgonpsalm.
Han sjunger hjältens strider mot sitt öde,
hans kamp mot Makten och hans undergång,
och tusen hjärtan klappa vid hans sång,
och tusen hufvud böjas för den döde.
Ty när han skildrar, hur i dagar svunne
mot Zeus stod upp en ädel stoftets man,

då rysa vi för härskaren, som vann,
och ge vår kärlek åt den öfvervunne.
Men ej åt hjälten blott han flätar lager,
men ock åt svaghet, som är ljuf och huld.
Se, öfver kvinnans fägring hvilken dager
från dallringen af harposträngens guld!
Hur täck den knubbigt mjuka barnahanden,
som smeker sälle faderns bruna kind!
Hur vän den lilla blomman där vid randen
af bäcken, hviskande med vårens vind!
Han sjunger makens kärlek till en maka,
en systers hulda ömhet för en bror,
och hur den svagaste är gudastor,
när han har lärt att älska och försaka.
Ja, Maktens rike lutar till sitt fall,
ty skalder verka ännu i sitt kall
att emot självviskhetens bud de hårda
med harpostormar väcka hjältetrots
och att i hägn af milda toner vårda
allt blygt, som annars trampats och förgåtts.

Och sedan konstnärn, skaldens hjärtevän!
Han var min kämpe, och han är det än:
i marmor bygger han min samhällslära,
då han ger skönhet, ädelhet och ära
ej blott åt kransad fris och gafvelgrupp,
som bäras högt af pelarrader upp,
men ock åt själfve pelarne som bära.
Och för en värld med hemska missljud i,
där kamp om makten förs af vilda horder,
förkunnar han i färger och ackorder
min längtan till en himmelsk harmoni
och tolkar harmoniens högsta lag
i ett förädladt släktes sköna drag.

Ur känslor varma och ur tankar rene
skall, som ur marmorn Anadyomene,
det mejslas ut en bättre mänskostam.
Se, hvilka typer konsten trollar fram!
I dem vårt gudajag hon återger oss,
i Hebe flickans älskliga gestalt,
den smärte gossen träder fram som Eros,
och hvarje man skall danas till en heros,
och skönhet, skönhet stråla öfver allt.

Och där som sångens, konstens söner strida,
där ser jag tänkarne vid deras sida:
den eld jag bar i tidens morgonväkt
ifrån Olympen ned, den afundsamma,
vid den har forskarn tändt sin facklas flamma
och bär den genom natt och töcken käckt.
Där fram han tränger, fly ur altarröken
de falske gudarne som hemska spöken,
förklädda villor i en helig dräkt.
Och medan så han frälsar bundna själar,
så manar han ur bergen andra trälar,
en stark och känsellös kabirisk släkt,
som bär förutan skam sitt slafveri,
på det att människan må vara fri,
och flåsar eld ur lungor af metall
och gör ett sträfsamt verk med id och värma,
att mänskan må ha tid att tänka och att svärma,
ty det är hennes väsens rätta kall,
ty endast så kan hon den värld sig närma,
för hvilken äfven gudars blick är skum:
den outsägligt härliga och höga,
som jag har anat bakom tid och rum.

Ja, Zeus förnekas ren af barnets öga,
hvars oskuldsblick, om du har gifvit akt,
bär jäf emot hans kärlekslösa makt.
Och ynglingen och flickan där i lunden,
hvad bry de sig om makt och höghetskif?
Ett kärleksoffer tänka de sitt lif,
om ej de glömma lifvet bort för stunden.
Och mannen, som vid smattret af trumpeten
har ställt sin barm mot öfvermaktens stål
till värn för fädrens stad och akropol,
förnekar därmed Zeus och självviskheten.
Och gubben sen med nyfödt barnasinne,
som knyter aningsfull sin barndoms minne
till känslan af en kommande mystär
och glömmer mer och mer den värld som är;
ja, döden själf med sina djupa frågor,
och bålet själf med sina helga lågor
och sina hymner, sina kransars prakt
förneka världstyrannen och hans makt.

Ahasverus.

Nu är jag trött att längre lyssna till
ditt tal om hvad I sjungen, hvad I anen.
Ert stridsrop är som fläderpipans drill
mot braket af den åskande orkanen.
Om dina skalder sjönge dagen lång,
går världen dock förkrossande sin gång,
och tänkarns tanke lyfter intet lod,
än mindre världssystemet ur dess hakar.
Fördenskull gör du bäst, om du försakar
att visa dårens trots och öfvermod.
Väl förs en strid, men ej mot maktens gud —
han dyrkas öfver allt, hvar än jag vandre —
nej, fejden gäller: värna egen hud,
kan du ej taga huden af de andre.

Det är de byten, du, hvarom man strider.
Nu säger jag dig, galning, kort och kallt:
en kamp för lif och makt står öfverallt
och måste rasa genom alla tider.
Jag gick i skogens djup: hur tyst där är,
hur långt från lifvets stormande begär,
där träden drömma vid hvarandras sida!
Dock drömma ej de hycklarne — de strida
förrädiskt med hvarann i jordens mull,
och sakta, sakta kronan ut de sprida
att stjäla från hvarandra solens gull.
Förgätmigej lär vara skalden kär,
och dock hur lömsk den lilla blomman är!
Hon skjuter ut en knippa af polyper
och trefvar under jorden, tills hon stryper
densamme grannen, som af henne fick
ur ögon blå så mången vänlig blick.
Så döljer sig en oförsonlig strid
inunder slöjan af den djupsta frid.
Och hvad allt annat lif är föreskrifvet,
det är en lag jämväl för mänskolifvet:
där kämpas öppet eller med försåt,
och aldrig, aldrig skall den fejden dämpas.
Man är en tiger, då det öppet kämpas;
i fred bland vänner är man myosot.
Där kämpas här mot här och man mot man,
de svage slaktas eller varda slafvar,
de skönsta landen äro jättegrafvar
för folk, som skändat och förödt hvarann.
Det folk försvann, som byggde pyramider,
det folk försvann, som byggde Panteon;
jag stod bredvid den siste af gepider,
när stolt han dignade i vapendån.
Den svartes tjäll föröds vid Nigerns stränder,

där kastar mänskojägarn sina bränder,
i Nubien såg jag nyss hans karavan,
af gissel drifven och med järn betungad,
i gul och brännhet öken gå sin ban.
Snart är från bågen siste pilen slungad
af Nya världens siste indian.
Tasmaniens stam förmultnar hos de döde,
jag ser den siste australierns öde,
då ur hans hand för sista gången sprang,
i luften kretsande, hans bumarang.

Så stöta folken hop i blodigt möte,
men hvad är denna fejd med udd och järn
mot den jag sett och ser i statens sköte
med lag som vapen och med lag som värn?
Där förs en strid, en dolskare och värre:
stånd trampas där af stånd och klass af klass:
den som ej gör sig till de andras herre
är viss därom att öfverväldigas,
och tyranni i lagens mantel klädt,
det kallas rätt och är för visso rätt.
Förr såg jag romarn i senatorskrud
nedstörta slafven i piscinans vatten
att göda karpen till sitt gästabud.
Förr såg jag borgherrn famna trälens brud
i kraft af helgad rätt till första natten.
Och fast det där är längesen förbi,
ty sed och stadgar skifta ju i längden,
så ser jag äfven nu ett slafveri,
som rufvar tryckande på mänskomängden.
Kabirerna, den starka trälaätt,
de dina manat fram till släktets väl,
ha ej gjort Adams söner lifvet lätt,
ty nu är mänskan desse trälars träl.

På landets bygd, där lärkor ännu sjunga,
förstummas mänskosång och strängaspel;
de gula skördar, som på fälten gunga,
i dem har skördemannen ringa del;
hans usla hydda blir för trång till slut,
och barnen då ur solens sken han sänder
att fastna i de nät af mörka gränder,
som slöjdens jättespindel spänner ut.
Jag ser i belgierns, ser i brittens länder
det hemska djuret spinna nät vid nät —
en stad är hvart och ett, så kallas det,
men ej en stad, som ler i solens strålar
och klättrar upp för kullar gosseglad
att löga sig i eterns blåa bad
och allra högst på bergets hjässa prålar
med propylé och tempelpelarrad.
Nej, ständigt öfver dessa städer hänger
en himmel klädd i sorg, en rökkupol,
igenom hvilken knappt en solglimt tränger
längs svarta murar ned i källarhål,
som hysa jämmer, laster, nöd och skarn
och hysa trälaskarans bleka barn.
Hur skördar växa där för Dödens lia!
Befriaren, den ende värd sitt namn,
har brådt därinne att de små befria
ur kranka mödrars och eländets famn.
Dock öfverallt jag möter samma rön:
naturen slösar ju med lifvets frön,
och när vårt eget släkte förelades
att med förkväfda själar fylla Hades
och kyrkogårdarne med späda lik,
så hvad gör det? Den evige är rik,
och ständigt ökas ju den dvärgastam,
som vältrar sig ur källarhålen fram.

Så är det ställdt. Du finner det förfärligt
och ropar trotsigt på en annan gud;
jag säger ej, att det, som är, är härligt,
men böjer mina knän för Maktens bud.
Är världen icke som hon ''borde'' vara,
är hon likväl den yppersta som gifs,
och någon bättre lär väl ej din skara,
och du ej heller, mana fram till lifs.
När prometeiske svärmare förstått
att sätta svärd i hand på de förtryckta,
kan stundom sådan lek med seger lykta,
men då är segern sken och villa blott,
ty Maktens lag tar ut sin rätt igen,
om än i annan form med andre män;
och följden är, du dåre, att din lära,
som nyss så skön för skaldens öga stod,
för honom äfven mister glans och ära,
då hon besudlad är med smuts och blod.
Jag är som du ett maktens offer, jag,
men ser med undergifven blick på lagen,
ser därför mildhet i hans sträfva drag
och solen glimta i den mulne dagen,
jag ser ur nödens schakter brytas gull
och rosor spira ur eländets mull;
och hvad i öfrigt Adonai beskärde
åt sina slafvar här på jordens ö,
mig synas alla, alla afundsvärde:
de ha, hvad jag ej har, sin rätt att dö.

Hvad mest jag undrat öfver är att se,
att den som själf fått makten att förtrycka
så ofta känner ve med andras ve,
af andras sorger störes i sin lycka.
Som genom skogens löfhvalf strålar dugga

till bleka örter, som inunder stå,
så öppnar makten gärna ock sin skugga
för mången blick af solen till de små.
Man säger, det är Herren till behag:
det lindrar blott, men trotsar ej hans lag,
och därför klandrar jag ej denna nyck,
fastän jag länge sett, att hvad han mäktar
är blanda bitterhet i glädjens nektar
långt mer än sötma i eländets dryck.
Hör upp att grubbla på hvad andre lida!
En bön till Zeus kan ända dina kval,
och bojan ligger bruten vid din sida,
och du går fri och glad ur smärtans dal.
Stig upp, beskratta Indiens Gautama,
Britanniens Owen, Galliens S:t Simon,
som ville själfviskhetens lag förlama
och rubba universums stolta gång!
Kom, du är gudason, du är titan!
Din väg betecknas dig af solens ban.
Gå fram ett väldigt själf igenom världen!
De skrämda folken hylla dig på färden,
allt brytes ned, som vågar stå dig mot,
i stoftet sänkas kungarnes standarer,
och dina hästar sadlas af Cesarer,
Napoleoner kräla för din fot.
Af allt det silfver, som ur bergens schakt
är brutet, gjuter konsten ditt beläte,
och allt det guld, som tjänar jordisk makt,
skall stöpas till ett enda härskarsäte,
där du, titanen, tronar i din prakt. — — —

Prometeus.

Blod sköljer jorden i en hejdlös fors,
och det är du, mitt hjärtas gud, som blöder,

och världens öster, väster, norr och söder
de äro armarne utaf ditt kors.
Är du den svage, evigt lidande?
Är jag den evigt frihetsbidande?
Hvad mer? I härskarpurpurn af ditt blod
är du allena Gud, ty du är god.

Ahasverus.

Den bönen var en Zeusförsmädare
och löser icke dina starka remmar.
Vill du då, fräcke gudahädare,
att gamen evigt sliter dina lemmar?
Stig upp, titan! Det höfs dig ej att dyrka
så ömklig gud, en blödande och svag.

Prometeus.

Men nej, men nej! Jag känner, att min styrka
igenom seklen växer dag för dag.
Den morgon gryr, då med ett enda ryck
jag spränger denna kedja af demanter
och stiger upp för dessa svarta branter
att störta Zeus och krossa hans förtryck.
Då står jag på den gletscherhvita marken
å Elbrus' topp bland spillrorna af arken,
dem rycker jag ur jökel-isen loss
och samlar dem till ett gigantiskt bloss
och ilar så för fjällets trappa neder
med hjälpens fackla och förstörelsens,
med vredens eld, förtryckare, till eder,
till de förtryckte med bönhörelsens.

Ahasverus.

Så trösta dig med det i seklers lopp,
om någon hugnad är därur att hämta.
Men hör! Det finns för oss ett annat hopp:
du ser, hur himlens många lampor flämta,

och om jag världens gåta rätt förstått,
har deras olja sitt bestämda mått.
Ja, deras vekar skola slockna alla —
och vet! när denna sol har brunnit ut,
skall självviskhetens makt på jorden falla,
då äro dina kval och mina slut.

(Ahasverus fattar stafven och går. Han ser sig omkring, och då han varsnar Messias' gloria framskimrande genom mörkret, påskyndar han sina steg upp för klipporna.)

Messias.

(Går fram till Prometeus och lutar sig öfver honom.)

Prometeus.

Du sköna syn, jag känner dig igen.
Du sänker tyst ditt ädla hufvud ner,
och in i djupet af min själ du ser
med blicken af en öfverjordisk vän.
Är du en gud? Är du en dödlig man?
När helst den arme slaf, som nyss försvann,
kom hit med sorgebud, hur världen går,
kom du som morgonen i nattens spår.
Jag ser som förr, hur dina ögon bedja
och hviska mildt, att när min kärlek först
befriats från mitt hat, min hämndetörst,
kan du befria mig ifrån min kedja.
Men nej, ur kärlek går det hat jag hyser,
och skuggan finns, så länge ljuset lyser.
Må då jag ha mitt hat och mina band
och i eoner mina plågors brand!
Jag är nu den jag är och ej en annan;
men på mitt hufvud lägg ändå din hand!
Det känns så svalt, så kylande på pannan
och i min själ så varmt och underbart. —
Det dagas i den mörke dalen nu,

och kanske dagas det i världen snart.
Farväl! Välsignad du!

Messias.

Och äfven du!

(Messias försvinner i morgongryningen. Gamen vaknar, flyger ur klyftan, slår ned på titanen och borrar sina klor i hans bröst.)

* * *

PSYKE.

Arma Psyke, född bland skuggor här i jordelifvets dal,
längtar du till ljus och frihet, till det skönas ideal,
trår du till en himmelsk brudgum — stackars barn, hvart bär
din färd?
Skall din blyga längtan gäckas eller nå sin drömda värld?

Hän du föres till en gåta, höljd i nattens dunkla skrud,
hör det hviskas: *tro* och *ana*, det är sällhet, ljufva brud!
Men, förmätna, du vill mera: du vill veta, du vill se,
och du ser — din lycka svunnen, och du vet — ditt hjärtas ve.

Var det brottsligt, hvad du ville? Nej, om du med trofast mod
vågar allt för hvad du älskar, vågar öfver dödens flod
söka hvad dig plikten bjuder, då i dagen bär du opp
midt ur Hades' skräck och fasor underpanten på ditt hopp.

Psyke, så är vägen banad till Olympens ljusa höjd:
obepröfvad ingen dödlig hunnit har odödlig fröjd.
Eros' famn och nektardrycken räcks med gränslös salighet
blott åt offervillig kärlek, som af inga gränser vet.

* * *

BARNDOMSPOESIEN.

Har du från vår barndom dagen i ditt minne,
då vi lärde litet fågellåt förstå?
Vinter var det ute; varmt och trefligt inne,
där vi vid vårt fönster hörde båda två,
hur en kråkfamilj, som satt på grannens tak,
högljudt lade råd om någon viktig sak.
Obegripet krax
tydde åt oss strax
Anna, där hon satt och skötte nål och sax.
Kråketöser små,
sade hon oss då,
tala till sin moder så:

Ack, vi frysa, mor,
värre än du tror.
Flyg med oss till ön, där sunnanvinden bor!
Där vi köpa skor,
nätta franska skor,
för att skydda våra stackars klor.

Där vi värma opp
frusen liten kropp
med att plocka korn ur nejlikblommans knopp,
runda pepparkorn,
trinda pepparkorn,
katten blåser där i silfverhorn.

*

Anna, kunna vi, som inga vingar äga,
äfven komma dit, till sunnanvindens ö? —
''Ja, det lyckas nog, som gamla visor säga,
om man hittat fram till svanegossens sjö;

där vid blommig strand man ser en liten båt,
prydd med gyllne rand och flagg och annan stråt.
Dragen af en svan
öfver böljans ban
mellan vattenliljor far han hela dan
på den blåa sjön
till den gröna ön —
silfverhornets klang är gäll och skön.''

Ja, men säg oss nu, kan någon visa vägen,
om vi gå och söka svanegossens sjö? —
''Djupt i skogen vid ett vägskäl, enligt sägen,
står en visarstolpe, grå af år och tö.
Finner du ej den, så fråga fåglar små,
siskan och steglitsen, som i lunden slå,
svalesyskon fem,
om du möter dem,
eller vandringsmannen från Jerusalem
eller månens ny
eller silfversky
eller tomtefar i nästa by.''

*

Så i vinterdygnen språksam vid vår sida
barndomsdikten satt vid björkvedsflammans sken,
och när våren kom, och västanfläktar blida
lekte i vid fönstret knoppande syren,
kom med dem en skara sommarsagor ock,
kom och kvad i kapp med vingad sångarflock,
som till Norden snällt
återfärden ställt
och på nytt från lund och äng och åkerfält
och i skogens sal
hän ur skugga sval
lifvade med sånger berg och dal.

Hvar en väg bar hän i fjärran, förde leden
vandringsmannen bort till någon sagoängd,
enslig kvarn vid forsen, mossigt bo på heden,
sjö och strand förtalde äfventyr i mängd,
klippan, där hon öfver dälden står på stup,
milan med sin glöd i furumoens djup. —
Ack, ur trälbestyr
fantasien flyr
gärna bort till sina gryningsäfventyr,
lyckas då ibland
lossa sina band,
återse sin barndoms underland.

Länge nu det är,
sen vi bodde där;
månget år har gått i möda och besvär,
som oss skåda lät,
hur med näpna fjät
nya släkten tultat in i det.

Utanför dess port
möte sen vi gjort
med en poesi, som lifvets tyngd försport —
vingtrött poesi,
gör nu dagsverk i
verklighetsexakt fotografi.

Men hur än därute lifvets öden hvälfva,
är därinom porten dikten glad och ung.
Drottningen därinne, det är sångens älfva.
Mythos, skaldegossen, är därinne kung.
Fursten i vårt släktes barndomsålders värld
har i barnens rike än en tron och härd.

Må de där förbli
med sitt feeri,
med sitt joller, nonsens, ljufva tokeri!
Må hon där förbli,
evigt ung och fri,
lifvets morgonrodnads poesi!

Än därinne finns
slottet, som du minns,
och där leker än den vackre sagoprins;
än i måneglans,
klädd i flor och krans,
sångens älfva sväfvar där i dans.

Än som förr, när snö
yr kring land och sjö,
prata kråkor om att få på fjärran ö
skor och pepparkorn;
än från luftigt torn
katten blåser där i silfverhorn.

»Svalesyskon fem». Enligt en folksägen, omtalad redan af Agrippa af Nettesheim, Luthers samtida, uppföder svalan samtidigt fem ungar, mellan hvilka hon fördelar vård och föda så, att ingen gynnas mer än den andre. Sedan ungarna blifvit tillräckligt öfvade i vingarnas bruk, göra föräldrarna med dem en utflykt, som räcker några dagar och har till mål någon trakt, som sagan bättre än geografien kan skildra. Därefter återvända de och stanna i hemnejden till den stora höstflyttningen.

Ur DEN NYA GROTTESÅNGEN.

I.

Grotte får trälinnorna.

På sin tron kung Frode sitter
i demantprydd purpurrock,
ser med välbehag, hur glitter-
strödda dansarinnan spritter
som i rytmiskt rus vid citter-
knäppars klang och flöjters lock.
Kanslern-Mammonsprästen kommer,
gör en sirlig bock,
säger: större arbetskraft
kräfver Grotte än han haft,
vida större
än den förre,
den han hittills haft.
Dina trälars kraft förslår ej,
fastän hundratusen män,
och den helga kvarnen går ej,
om ej flere draga den.

Större, större arbetsflock
kräfves för de ständigt tyngre,
ständigt tyngre kvarnstensblock.
Gif mig ock trälinnorna,
som de äldre så de yngre!
Kungen sade: o de yngre,
o de vackra kvinnorna!
Käre präst och kansler, måtte
du förskona dem från Grotte!

Skona dem, min käre präst! —
Nej, de yngre draga bäst. —
Nå, så tag trälinnorna!
O, hvad offer gör ej jag för
Grotte! Tag trälinnorna,
märk likväl: med undantag för
glädjelifsprästinnorna,
dansarinnorna!

II.

Grotte får trälbarnen.

På sin tron kung Frode sitter
och betraktar, nästan vek,
kungabarnens muntra lek.
Hör, den låter fågelkvitter,
fågelgnabb och fågellock!
Kanslern-Mammonsprästen kommer,
gör en sirlig bock,
säger: större arbetskraft
kräfver Grotte än han haft.
Lyckligt, att trälinnors kved
ger oss barn i djupa led.
Många arbetsbäckar små
varda till en mäktig å.
Grottekvarnen,
ständigt tyngre,
har behof af trälabarnen,
äfven tioårs och yngre.

Kungen svarar: trälabarnen,
tarfva icke äfven de

leka någon gång och le,
medan de
växa upp att drifva kvarnen? —
Herre konung, gif mig barnen!
Minns att utan tukt och vård
växer detta lata yngel;
nyss ju stal en sådan slyngel
äpplen i din örtagård.
Större, större arbetsflock
fordras för de ständigt tyngre,
ständigt tyngre kvarnstensblock.
Gif mig trälabarnen ock,
äfven tioårs och yngre! —
Nå, så tag dem! Kungen sitter
kvar och känner hugen vek
vid de egna barnens kvitter,
fågellock och fågellek.

* * *

BETLEHEMS STJÄRNA.

(UR »VAPENSMEDEN».)

(Vättern var så klar och stämde så in i himmelsfärgen, att om icke en vindkåre då och då dragit silfvergrått vattrade band öfver sjöns yta, och om icke guldstänk blänkt kring jullens årblad, kunde en åskådare å stranden tyckt, att den hade sin väg i luften. Margit sjöng i takt med årbladen och med de svala friska suckarne framför jullens bog:)

Gläns öfver sjö och strand,
stjärna ur fjärran,
du som i Österland
tändes af Herran!
Barnen och herdarne
följa dig gärna,
Betlehems stjärna.

Natt öfver Judaland,
natt öfver Sion.
Borta vid västerrand
slocknar Orion.
Herden, som sofver trött
ute å fjället,
barnet, som slumrar sött
inne i tjället,
vakna vid underbar
korus af röster,
skåda en härligt klar
stjärna i öster,
gånga från lamm och hem,
sökande Eden,
stjärnan från Betlehem
visar dem leden
fram genom hindrande
jordiska fängsel
hän till det glindrande
lustgårdens stängsel.
Armar där sträckas dem,
läppar där hviska,
hviska och räckas dem
ljufva och friska:
"stjärnan från Betlehem
leder ej bort, men hem."
Barnen och herdarne
följa dig gärna,
strålande stjärna.

* * *

VANDRINGSMÄN.

I.

Längtan.

Han längtar, längtar och anar,
han vandrar, söker och spanar
alltjämt och öfverallt,
och hvad han efterfiker
det skymtar, lockar och viker
i skiftande gestalt.

En blomma blå, som blickar
öfver åkerns ax och nickar
till vandraren långt ifrån,
men, innan fram han hunnit,
har sjunkit och försvunnit
bland böljande rågens strån.

En fana med gyllne ränder,
som lyftes af andehänder
på kvällskyns vallar och torn.
Ett eko, tynande brutet,
från af sägensilfver gjutet
fjärrklingande jägarhorn.

Ett orgelbrus, som strömmar
ur en gotisk dom af drömmar
öfver drömda gator och torg.
Ett hammarslag i fjärran
från någon i tjänst hos Herran,
som bygger en framtidsborg.

Ett sus i en morgongryning
från världsoceanens dyning
kring bleknande stjärne-skär.
Han lyss och skådar och anar.
I allt han det sökta spanar
och undrar hvad det är.

Ett haf, som samlar åren.
En flod, som speglar våren
med hvad flyktigt skönt den har,
och mänskovårar tvenne,
som se hvarann i henne
med trånande ögonpar.

Hon ilar från blomstermarker
genom höstens gula parker
och hvälfver dess vissna blad
till hafvet, det mörka vida.
På hafvets andra sida
hvad där? Han undrar hvad.

Kanhända det eftertrådda
är det aldrig än förstådda
och hvad ingen skall förstå;
men han måste längta och ana,
han måste vandra och spana
och söka det ändå.

Och kom han till världens ända,
dit inga vägar lända,
där Intets rike är,
han böjde sig öfver stupet
och stirrade in i djupet
med vemodsfullt begär.

Och lutande öfver stupet
han ropade ned i djupet,
som saknar återljud,
och ropet skulle fara
genom ändlöst icke-vara,
genom tigande rymder: Gud!

II.

Fantasos och Sulamit.

Han vandrar sen många många år
och söker och söker hennes spår.

Men stigarna äro så många
och vägarna så långa
och korsa hvarann i ett villsamt nät
med spår vid spår af fjät vid fjät,
som jämt förträngas af andra
— det är så många som vandra —
och alla plånas de inom kort
af vindar, skurar och drifvor bort.

Men fast han sökt i så många år,
så långt som människominne når,
finns intet grått i hans bruna hår,
ej minsta veck i hans änne,
hans blick har glans, och hans gång är fri,
på läpparna spelar en melodi,
ty han vet, att han finner henne.
Hans ungdom är oförödlig,
väl därför att han tror och vet,
att hennes är af evighet,
att hennes är odödlig.

Trots ur och skur är hans linning ock
så hvit som snö och som ny hans rock.
Så var det i mannaminne.
Ej underligt då, att några tro,
att de mör, som bo
i hult och mo
och sväfva i dimmorna inne,
ha spunnit finaste liljetråd
i månglans till hans linne
och väft i stjärnljus väfven
och sytt med dess strålar våd vid våd
till vandrarerocken äfven.

Det sägs, att, hvart han kosan styr
med blåklintblomman i hatten,
det äfven vid mulnaste himmel flyr
ett sken öfver land och vatten.
Det sägs, det hviskar en melodi
i hyddorna in, där han går förbi,
som hugnar i dagens trälbestyr
och ger vackra drömmar om natten.

Men om hon är död, hans sökta vän?
Nej, det kan han ej sig tänka,
emedan solen strålar än
och ännu stjärnorna blänka.
Han vet det är för hennes skull
som solen och stjärnorna strö sitt gull,
för henne lifvet lefva vill;
men vore hon död, det stode still.
Då skulle snart
allt färgspel här förgås i svart
och rymdernas dunkel tjockna
och solen och stjärnorna slockna.

Men än har dagen glans och färg,
än blänka stjärnor i natten,
och vandraren går öfver dal och berg
med blåklintblomman i hatten.
Det sägs, det tonar en melodi
i hyddorna in, där han går förbi,
som gör, att en bunden känner sig fri
och har vackra drömmar om natten.

SINGOALLA.

(Med enstaka uteslutningar, för hvilka i sammandrag redogöres.)

FÖRRA AFDELNINGEN.

Första kapitlet, *Slottet i skogen,* som här till större delen uteslutits, omtalar släkten Månesköld och dess historia.

Vid den tid, då berättelsen börjar — 1340 — var riddar Bengt Månesköld herre på godset Ekö i Småland. Ätten tillhörde dem, som längst stått kristendomen emot. Sedan låg tystnad öfver Ekösläkten och ingen kristen Månesköld före Erland, riddar Bengts unge son, kunde eller ville sjunga under öppen himmel. Folk tyckte det var något oroligt vildt hos gossen, något efterblifvet hedniskt, och man frågade sig om den gamle hedningen Månesköld, som ej ens låtit primsigna sig, återvändt i Erland. Men husfolket försäkrade, att han korsade sig andäktigt, var lydig fader och moder och visade sin lärare pater Henrik vördnad. När patern någon afton satt förtöjd i Ekö slotts bekvämaste länstol med fru Elfrida å ena sidan och riddar Bengt å den andra, och förtäljde om hvad han sett i världen eller kände ur böcker, lyssnade Erland uppmärksamt. Men det hände dock att hans uppmärksamhet flög bort:

Var det en månskenskväll, kunde han svårligen gifva akt på paterns ord. Han såg inom sig månen blodröd träda upp öfver skogen; han såg månen flyta som en silfverbåt i det svala blå; han såg månen skåda in genom sofrummets fönster; han såg honom fälla en glimmande silfverskära genom luft-

djupet till den hedniske stamfadern; han såg flickan Bil och gossen Hjuke bortförda i månbåten och lyckliga i den; han såg månstrålar skimra i fru Elfridas klädningsveck. Sådana bilder jagade hvarandra då genom hans själ. Var Erland på något sätt befryndad med månen?

Knappt var det honom lättare att följa paterns ord, när insjöns vågor brusade kring ön, och vinden tjöt i barrskogen. Då hörde Erland röster, som kallade honom ut och hade ofattligt dunkla sanningar att mäla honom. Då hände, att han föreställde sig en harpa stor som världen, smyckad med blinkande stjärnor, strängad genom en blå eller en mulen oändlighet — strängarne dallrande under solväfda fingrar eller strukna af dystra, stormjagade molnmassor och blåhvita blixtar. Och från denna harpa flög Erlands tanke till den krossade hednaharpan vid sankt Sigfrids fot. Hvarför? Det visste han icke, han icke ens tänkte däröfver.

*

När denna berättelse börjar, var Erland sjutton år, en stark och fager sven, skicklig i många idrotter, boksynt äfven, ofta gladlynt, stundom grubblande, snar att vredgas, snar att godtgöra, yngling i somligt, barn i annat.

Herr Gudmund Ulfsax var änkeman och ägde en blåögd dotter, Helena. Riddar Bengt och herr Gudmund menade, att de unga voro bestämda för hvarandra. Båda voro de enda barnen, och egendomarne lågo så som om de borde slås ihop. Och då fru Elfrida var af samma tanke, öfverenskommo fäderna, att Erland och Helena skulle om några år varda äkta makar. Ännu voro de skygga i hvarandras sällskap. Men allt har sin tid. Kärleken sin.

* * *

SINGOALLA.

Så hände en sommardag, att Erland återvände från en jakt.

Öfverst på en kulle i skogen växte en gran, ung och smärt, men högre än alla omgifvande träd. Hennes topp syntes från slottsfönstren öfver den kringliggande skogen, och när hon tecknade sig mot en röd aftonhimmel, var det, som om hon längtande skådade ut i världen och önskade sig fjärran till palmernas land.

Nedanför kullen sorlade en bäck öfver sand och kiselstenar på sin väg till sjön. Bäcken hade längre in i skogen en bråkig vandring mellan mosslupna stenar och hundraåriga trädrötter, men här utbredde sig hans stränder till en gräsmatta, där blå, hvita och röda blommor prunkade. Här satt Erland ofta, glad åt furusus och enslighet; hit ställde han äfven nu sina steg, för att dricka af bäckens friska vatten. Käck och Grip, de båda hundarne, följde honom.

Hunnen upp till kullens topp, stannade han förundrad, ty nedanför skådade han något ovanligt. Där satt vid bäcken en flicka. Han såg ej hennes ansikte, ty hon blickade icke åt honom, men han såg kolsvarta lockar gjutna öfver blottade skuldror och öfver en mörk dräkt, sirad med mångfärgade band. Flickan doppade än den ena, än den andra nakna foten i bäcken. Hon fröjdades visst åt svalkan, kanske ock åt vattenbubblorna, som föddes af denna lek. Och hon började nu sjunga med gäll, välljudande röst, som fick gensång borta i skogen.

Hvem var hon? En bygdens dotter var hon icke, det märkte Erland af hennes later, klädsel, sång, som lät helt annorlunda än de visor nejdens flickor sjöngo, när de sökte boskapen i vildmarken. Hvem var hon då? Kanske en älfva eller en förtrollad prinsessa? Tyst och undrande stod Erland

på kullen, och han kände i sitt hjärta något hemligt, oförklarligt, hemskt och ändå lockande.

Men Käck och Grip fäste ilskna ögon på flickan och morrade argt. Och medan Erland stod fördjupad i åskådning och tankar, rusade Grip nedför kullen, som om han velat slita den okända i stycken.

Då märkte Erland hennes fara och kallade hunden tillbaka. Men innan det skett, hade flickan brådsnabbt vändt sig om, rest sig upp och, just som hunden borrade hvassa tänder i hennes klänning, stuckit en dolk i hans hals. Med ett stycke af klänningen mellan tänderna tumlade Grip till hennes fötter.

Erlands ögon flammade af vrede, då han såg sin trogne Grips ofärd, och han ropade, i det han gick fram med hastiga steg:

"Hvem är du, som vågat detta?"

Men flickan såg med stora, svarta, blixtrande ögon på den blonde herresonen, hennes bruna kinder voro färgade af hög rodnad, läpparne darrade, och hon svängde den blodrypande dolken, så att de röda pärlbanden kring de nakna armarne skramlade:

"Vill du kanske döda mig?" sporde hon i häftig ton, som hade främmande brytning.

Och hon höjde dolken till försvar mot den andre hunden, som ville rusa på henne.

Erland manade Käck att lägga sig, och då denne icke genast aktade sin herres röst, gaf han besten med bågen ett slag, så att han tjutande drog sig tillbaka.

Gossens och flickans ögon möttes. Det var å ömse sidor trotsiga blickar. Men huru det nu var, drog sig flickans mun till ett leende.

"Jag är icke rädd för dig," sade hon och kastade dolken, så att han hvinande skar luften och fastnade med udden i ett träd.

Erlands vrede öfvergick i undran och nyfikenhet.

"Du är en ovanlig flicka, — men illa vore det, om jag ej i manliga idrotter kunde täfla med en kvinna."

Han drog sin jaktknif ur slidan och kastade honom mot samma träd. Knifven inträngde bredvid dolken i trädet, men så djupt, att halfva bladet doldes i bast och bark.

Han gick till trädet och lösryckte bägge vapnen, sköljde dolken i bäcken och återlämnade den till ägarinnan.

"Du är en vacker flicka," sade han, "men mycket ovanlig . . . Vill du," tillade han betänksamt, "att jag skall döda den andre hunden, eftersom han är ond på dig?"

"Nej," svarade flickan och stack dolken i slidan, som hon bar i ett bälte; "hunden är oskyldig, ty de djuren äro sådana, som deras herrar vilja att de skola vara. Men du själf måste vara en hård och elak pojke."

Och den okända lockade på Käck, som på en vink af sin herre nalkades henne krypande. Flickan smekte hans lurfviga hufvud.

"Förlåt mig," sade Erland; "du har rätt: jag är hård och elak, men tro icke, att jag hetsade hunden. Jag ville dig intet ondt."

"Jag vill tro dig." Hon såg med en djupare blick i Erlands ansikte. "Bor du här i grannskapet?"

"Ja."

"Farväl," sade flickan. "Vi träffas visst icke mer." Hon var redan färdig att ila in i skogen, då Erland, vaknande ur en dröm, höjde sitt hufvud och utbrast:

"Nej, nej, stanna!"

Han sade detta med sådan ton, att den okända vände sig om.

"Låt mig veta, hvad du heter," sade gossen och tog hennes hand.

"Du är nyfiken."

"Nej, jag bryr mig icke om ditt namn, om du endast vill säga mig, hvarifrån du är, och hvarför vi aldrig mer skola se hvarandra."

"Jag heter Singoalla, är kommen fjärran från och stannar ej å någon ort."

"Och vi träffas då aldrig mer?"

"Hvad bryr du dig om mig? I morgon har du glömt mig."

"Nej, jag glömmer dig aldrig."

I stället för att svara böjde sig Singoalla ned, plockade en röd blomma, kastade henne i bäcken och sprang in i skogen.

Erland stod ensam. Hans blick sväfvade efter den försvunna. Han stod så en stund, tyst, orörlig, drömmande. Ändtligen väcktes han af Käcks tjut. Hunden såg på sin herre oroligt, ty han var ej van att se honom sådan. Men Erland kastade bågen på skuldran och gick långsamt uppför kullen.

* * *

LÄNGTAN.

Följande dag återvände Erland till kullen vid bäcken. Bågen bar han i hand, och Käck följde honom, men på jakt tänkte han icke. Han tänkte på Singoalla, den bruna flickan. Han hade om natten drömt om Singoalla, att hon fattade hans hand och tryckte den, att han åter tryckte hennes, att de sågo djupt i hvarandras ögon och kände sig på ovanligt sätt lyckliga. En sådan dröm hade Erland aldrig förr haft; förr drömde han om strider med skogens ludne åboar, om kämpaspel och klufna Saracenturbaner.

Han kom till bäcken, men Singoalla var där icke. Måhända kommer hon, tänkte han, och han satte sig i gräset,

där flickan förut suttit, och lyssnade länge till bäckens sorl. Men Singoalla kom icke. Då var det, likasom bäcken hviskat till honom: Sök där inne i skogen, där, hvarifrån jag kommer. Och Erland steg upp och följde bäcken in i skogen. Han vandrade i granars skugga, klättrade öfver stenar och hällar och kom så till ett ställe, afrödt af skogshuggarens yxa, men ännu obebyggdt. Endast en riskoja, en sådan som kolare bygga, stod där vid lämningarna af en mila; ljung, svampar och ormgräs växte rundt omkring. Här voro stakar nedslagna i marken, och medan han undrade, hvartill de tjänat, kom Rasmus skytt vandrande öfver gladet och omtalade för junkern, att en hop främmande människor, karlar, kvinnor och barn, bruna till hy och svarta till hår och ögon, underligt klädda och underligt talande, med hästar, vagnar och mycken tross, haft sina tält uppslagna på svedjelandet, dröjt där en dag och sedan vandrat norr ut. Mer visste Rasmus icke förtälja, men han visade deras vagnars hjulspår, slingrande fram, där träden stodo längst ifrån hvarandra. Och medan Erland såg på hjulspåren och tänkte, att Singoalla måste vara en af dessa människor, fann han på marken en röd pärla, lik den, som prydde flickans armar och fotvrister. Den pärlan upptog han och gömde vid sitt hjärta, som hviskade: hon är borta, du får aldrig återse henne. Då sade Rasmus, som märkte, att Erland var mörk i hågen: "Jag såg nyss en man, som bar Grips halsband till Ekön. Grip ligger i skogen, halft uppäten af vargarne. Sörjer ni er gode jakthund?"

Så var det. Vargarne hade om natten funnit Grips kropp vid bäcken, släpat honom långt därifrån in i skogen och med lust ätit af sin gamle fiendes kött.

Erland svarade kort på Rasmus' fråga, att jakthundar finnas många, men få så goda som Grip. Han sade farväl till Rasmus, som vandrade vidare; själf gick han tillbaka till slottet.

Dagligen återvände han till kullen vid bäcken. Trodde han, att Singoalla skulle återkomma? Men sommaren led; hösten kom; de röda, blå och hvita blommorna vid bäcken vissnade, såsom Erlands vilda sinne; ekarna, som stodo här och där bland granarna, gulnade och strödde sina ollon på jorden; dagen vardt kortare och himlen mulnare; flyttfåglarne drogo mot söder; regnet föll i skurar; bäcken svällde öfver det ställe, där Singoalla en gång suttit och Erland så många gånger efter henne.

Men ännu, då kullen stod snöhöljd, kom Erland, följd af Käck, till bäcken, dock ej så ofta som förr. Han väntade icke finna Singoalla, men han älskade stället, och han sjöng sina egna sånger och lyssnade till genljudet, ty han sjöng Singoallas namn.

Riddar Bengt undrade öfver sonens omskiftade sinnelag och frågade mången gång, om alla vargar och räfvar vore döde i skogen och alla roffåglar borta i främmande land, eftersom Erlands jakt nu alltid felade. "Annorlunda," sade han, "tala dock mina herdar, ty för ofta mäla de, att ludne röfvare slagit min boskap." Till sådana ord svarade Erland föga. Men fru Elfrida gladde sig åt sonens väsen, som nu var mildare än annars; dock tyckte hon sig stundom märka svårmod och frågade om något tryckte hans sinne. Men Erland svarade nej och såg genom salsfönstret bort till den höga granen, som växte på kullen.

Under vintern var Erland flitigare lärjunge hos pater Henrik än annars. Dagligen ställde han sin gång till klostret. Portvaktaren, brodern Johannes, som igenkände hans sätt att ringa, stack då sitt plättrakade hufvud genom gluggen vid porten, hälsade junkern och öppnade för honom. Genom en hvalfgång mellan munkarnes celler gick Erland till bokrummet, där priorn vanligen dvaldes. Det var ett medelmåttigt stort rum med hvälfdt tak och ett fönster, högt, bågigt, med många små blyinfattade rutor, starkt brända af

solen, så att de utanför stående björkarna, när de vajade för vinden, syntes som gröna skuggor. Väggarna voro klädda med bokskåp, sirade af bildverk; de i kalfskinn bundna böckerna stodo med kedja och lås fästa i väggen. Till låsen ägde priorn nyckeln. Varsamhetsmåttet hade ett tvåfaldigt syfte: att skydda de oskattbara verken mot tjufhänder, men ock att hindra munkarne nedtaga och läsa böcker utan priorns vetskap, ty, som han sade, många af dessa verk voro skrifna af romerske hedningar och farliga för opröfvade sinnen.

Men lärjungen steg dag för dag i lärarens ynnest. Så hände en vinterafton, då Erland satt vid hans sida i bokrummet, att priorn slog igen den "kyrkofader", i hvilken de läst, och med ett betydelsefullt anlete gick till bokskåpet, frigjorde en annan bok ur hennes fängelse och lade den framför lärjungen.

Han är icke längre barn, sade priorn till sig själf; hans förstånd mognar märkbart; jag tvekar icke att under min ledning låta honom läsa denna bok. Den är farlig. Men det är just en sådan fara, som väntar hans ålder och kan göras mindre farlig genom en äldre vän.

Det var skalden Ovidius' bok "Förvandlingarna". Med omtanke valde priorn de stycken han tyckte lämpliga att läsa.

Och sålunda läste de om Heros och Leanders kärlek, och Erland gaf åt Hero Singoallas anletsdrag; de läste om Pyramus' och Tisbes kärlek, och Erland gaf åt Tisbe Singoallas strålande ögon, bruna hy och purpurläppar.

Han läste om deras kärleks, nej ej deras kärleks, men deras ödens olyckliga slut, och sagan ville röra honom till tårar.

Likasom fru Elfrida, gladdes pater Henrik åt Erlands ändrade lynne. Ofta satt han med gossens händer i sina och omtalade något, hämtadt ur sin lefnads rika erfarenhet.

Ofta lade eftertanken en sky på hans panna, och hans ögon fästes granskande på Erland. Det var, som han gärna velat säga denne någonting, men ändå tvekade göra det. Stora tankar rörde sig i paterns själ, men han tviflade, att Erlands sinne ännu vore lämplig jordmån för de frön han ville utså.

En vinterkväll närmare våren hände, att, sedan läraren och lärjungen studerat tillsammans, den gamle lade sina händer på den unges axlar, och hans ögon lyste af hänförelsens eld. Med halft hviskande röst, som ljöd högtidlig och hemlighetsfull i det af lampan matt upplysta hvalfvet, talade han om andens herravälde öfver det lekamliga, om det osynliga ordets makt öfver seniga armar och trotsiga sinnen, öfver furstar och herrar, öfver alla världens härar, vore de ock oräkneliga som hafvets sand. En stor byggnad uppföres, hvars grundval är jorden, hvars spira når in i himmelen (så talade han), och när den varder färdig, då är jorden icke längre jorden, utan en jordisk himmel, ett återsken af den himmelske himmelen; grundvalen är lagd, pelarne resas, några höja sig redan i skyn; men onde jättar, som ana, att denna byggnad skall vara ett fängelse, där de med demantkedjor bindas till evig tid, ha fattat om pelarne, för att omstörta dem; men färdigt skall verket varda, ty det godas makt är större än det ondas, såvidt som Gud är större än djäfvulen. Men i tiden lefver Gud endast i rena människohjärtan, och hvarje sådant, som öppnar sig för honom, är en förstärkning åt hans makt i tiden. Vill du (så talade gubben till gossen) varda Guds bundsförvant? Vill du bära din sten till denna byggnad? Det är icke lätt, ty det kräfver mer än mannastyrka, mer än mannamod; det kräfver försakelse af allt eget jordiskt. Har du kraft att offra lifvets ros åt Gud och hafva lifvets törne för dig själf? Mer kan jag nu icke säga.

Så talade pater Henrik, och Erland, som väl ej rätt

förstod hans ord, kände dem dock i sitt hjärta och uttalade sin goda vilja att vara Guds bundsförvant. Då lade gubben sin hand välsignande på hans hufvud.

* * *

FRÄMLINGARNE FRÅN EGYPTI LAND.

Våren har kommit, isstyckena, som drefvo på insjön, ha smält för solens strålar, träden knoppas och skogen doftar.

Ser du, Erland, flyttfåglarnes skaror, som sväfva i högan sky? De återvända från södern. Känner du de friska fläktar, som spela in genom fönstren i riddarsalen? De bära hälsningar från fjärran land. Skall icke äfven hon återvända, hon, hvars minne vintern icke höljt i glömskans drifvor? Hör! Från skogen ljuda människoröster, hästtramp, vagnars gnissel och smällande piskor. Det ljuder, som om ett stort tåg nalkades. Och ur skogsbrynet kommer en brokig flock: män i långa kappor, kvinnor i mångfärgade kläder, halfnakna barn, som stoja, skratta och gråta, hästar och vagnar och hundar. De närma sig slottet. Där ila alla till fönstren; tjänarne, som arbeta på gården, hvila och se förundrade på de kommande; väktaren skådar tvekande upp till riddaren, och denne vinkar till honom att fälla bryggan. Främlingarne tåga öfver henne, men låta hästar och vagnar stanna på andra sidan. De ordna sig i halfrund; männen framdraga ur kapporna pipor och strängaspel; de unga flickorna, svartögda och svartlockiga, med pärlor kring nakna armar, med glitterguld och brokiga band på mörka och röda klänningar, framträda ur kvinnornas hop; piporna och strängaspelen ljuda, och flickorna dansa underliga dansar. Yra som gnistorna öfver en sprakande låga, lätta som vinden på gröna fält, hvirfla de om hvarandra efter tonerna af en gäll musik,

tills pipor och strängaspel tystna, dansen stannar och flickorna ila tillbaka till de äldre kvinnornas hop. Då synes pater Henrik på fallbryggan; han kommer från klostret, där främlingarne nyss varit. Och en af främlingarne, en högvuxen man, rikare klädd än de andre, går honom till möte och bugar djupt. Patern vinkar honom att följa. De närma sig slottstrappan, dit riddar Bengt nedgått för att höra, hvilka främlingarne äro och hvad de vilja.

Den högvuxne mannen bugar ödmjukt för herren till Ekö och lägger båda händerna på sin panna. Hans långa hår är svart, blåsvart det krusiga skägget kring hans läppar, svart, stolt och ändock skygg den blick han fäster på riddaren.

Han tiger, men pater Henrik talar i hans ställe:

"Dessa människor bedja om er nåd, ädle herre, och om tillstånd att uppslå sina tält i er skog, ty de ämna stanna här några dagar, hvarefter de åter fortsätta sin vandring. Ty ni må veta, ädle herre, att dessa människor äro af ett folk, hvilket Gud nekar ro och hvila, sedan han dömt dem att från släkte till släkte vandra från land till land. Märkligt är deras öde och viktigt att tänka öfver, ty det vittnar om Guds allmakt och stränga rättfärdighet och om vår heliga läras evigt ståndande sanning.

"Dessa vandrande människors fäder bodde, såsom denne man, bland dem en höfding, sagt mig — deras fäder bodde för ett tusen tre hundra och mer än fyratio år sedan uti Egypti land. De voro ett ansedt folk af Ismaels, Abrahams och Hagars sons, stam, samt ägde fasta bostäder i välsignade bygder, icke eftergifvande Gosen i bördighet.

"Då kom en dag till deras landsändar en vandringsman, följd af en kvinna med ett spädt barn i sina armar. För sig och de sina bad vandringsmannen om hägn under deras tak mot natten och ovädret. Alla vägrade och visade honom den ene till den andre. Men främlingarne, som de bortvisade från

sin tröskel, voro den helige Josef, himladrottningen Maria och världens frälsare. Och till straff för denna synd dömde Gud dem och deras barn att hemlöse kringirra i två tusen år, utan annat hopp för sitt lif än främlingars misskund. Mer än hälften af deras mödosamma väg är nu fulländad, men ännu skola tjugutre släkten, räknade till tre på århundradet, dö på den väg, som återstår, innan de hunnit det mål, hvarefter de längta: fäderneslandet och försoningen med Gud. Ädle herre, detta folk, som beder om er gästvänskap för några dagar, har genomtågat många land och icke utan bönhörelse anropat många furstar om samma nåd. Som botfärdiga pilgrimer böra de anses; hånade, föraktade, bortstötte och förföljde på många ställen, ty lidandets kalk är satt i deras hand, hafva de dock af romerska rikets kejsare förlänats med lejdebref och äfven haft nåden få visa sig för vår helige fader i Rom . . .''

Vid dessa ord framtog höfdingen ur sin rockficka ett med många band omlindadt pergament, upprullade och lämnade det med en ny bugning till riddar Bengt.

Riddaren skulle med svårighet läst de ord, som voro skrifna på pergamentet, men af det stora vaxsigillet, som fanns därpå med romerska rikets vapen, förstod han, att detta var lejdebrefvet, hvarom patern talat. Riddaren ögnade vördnadsfullt pergamentet, återlämnade det till höfdingen och sade till denne, i det han hejdade patern, som ville fortsätta sitt tal:

''Högst märkligt är det, som jag nu hört om eder, och mig synes, att jag föröfvade en synd, icke olik den, för hvilken I själfve bären straffet, om jag ej tilläte er att i några dagar stanna å mina ägor. Mat och dryck skolen I under denna tid icke sakna, och hvad vidkommer er, höfdingen, och edra närmaste fränder, tillbjuder jag eder att gästa under mitt tak.''

Höfdingen tackade med ödmjuka ord, men förklarade, att ett löfte, ärfdt af fäderna, nödgade honom, likasom hans

folk, att aldrig söka nattro i ett hus, vare sig muradt eller timradt, innan deras strafftid vore tilländalupen. Vidare omtalade han, såsom orsak till sin bön om några dagars gästfrihet, att han här stämt möte med en flock af sitt folk, som för en tid skilt sig från honom, för att besöka andra ängder, och nu åter skulle förena sig med honom.

Sedan åtskilliga andra ord skiftats mellan riddar Bengt och det vandrande folkets höfding, aftågade den främmande skaran till det fält i skogen, hvarpå hon en gång förut tältat, och hit lät riddar Bengt föra mat och dryck i ymnighet, så att de för en hel vecka kunde vara väl försörjde.

Men bland de svartlockiga flickorna, som dansade på gården vid pipors och strängaspels takt, hade Erland upptäckt Singoalla. Det var hon, som anförde dansen, ty hon var höfdingens dotter och den skönaste af alla.

Patern stannade öfver aftonen på slottet, för att med riddar Bengt samtala om de märkvärdiga gästerna och meddela honom de ytterligare upplysningar han af höfdingen inhämtat, då denne nyss förut besökte honom i klostret och anhöll om hans förbön hos riddaren.

* * *

ERLAND OCH SINGOALLA.

Erland hade i början lyssnat till paterns berättelse, som föreföll honom märkvärdig och rörde folket Singoalla tillhörde; men snart dref honom oron ur salen: han vandrade från rum till rum i slottet, ilade upp för vindeltrappan till den högsta tornkammaren, skådade ut öfver sjön och skogen och lyssnade till klangen af de klockor, som därifrån pinglade på det främmande folkets hästar, sprang så åter ned för trapporna till slottsträdgården, som, välvårdad, men liten och omgifven af stenmurar, fanns på slottets södra sida, där

aftonsolen nu göt rödgul glans öfver fru Elfridas blommor och köksväxter. Dock icke heller där dröjde han länge, utan skyndade till tärnornas kammare, där han annars sällan visade sig. Här förvarade fru Elfrida i ett bonadt skåp sin sons högtidskläder, och här fanns en spegel af slipadt stål, hvari tärnorna gärna speglade sina anleten. Erland öppnade skåpet, framtog de dyrbara skrudarne af utländskt tyg med prydliga silfverhäkten och iklädde sig en sådan. Han kammade sitt ljusbruna hår, så att lockarna föllo i långa vågor utför hans axlar. För hvem han smyckade sig, visste han, men ingen annan. När han var färdigklädd, kastade han bågen öfver axeln, lockade på Käck, sadlade sin häst och red bort öfver fallbryggan inåt skogen: fru Elfridas och tärnornas blickar följde honom, ty han var ståtlig på den dansande hästen, som pryddes af ett grant täcke. Men fru Elfrida gick in i salen och tillkännagaf för riddaren, att Erland ridit bort och svårligen vore att hemvänta förr än följande dagen; helt säkert hade han tagit vägen till Ulfåsa, herr Gudmund Ulfsax' gård, ty hvarför skulle han smyckat sig så, om ej för den fagra jungfru Helena, sin tillämnade brud?

Men den, på hvilken Erland minst tänkte, var Helena Ulfsax, ehuru en ungmö med vänare kinder och klarare blå ögon ej fanns i Virdaland. De kinder, på hvilka Erland tänkte, voro bruna; de ögon, som hans själ solade sig i, voro mörkbruna, och flickan, som han prydt sig för, hette ej Helena, utan Singoalla.

Fru Elfridas gissning sannades ej, ty kort efter solnedgången sågs Erland åter rida öfver fallbryggan. Han hade strövat i skogen och varit i grannskapet af svedjelandet och mellan träden sett, huru det främmande folket arbetade med tältens resande, hästarnes fodring och matens kokande. Han hade sett och hört barnens stojande lek kring eldarne. Men ända fram hade han icke ridit. Tanken på Singoalla hade lockat honom dit, men han kände nu rädsla för att se henne.

Detta gjorde, att han efter mycken tvekan med oförrättadt ärende vände sin gångare mot hemmet. Men Käck, som ej lät binda sig af villrådighet, hade sprungit in i lägret, kanske lockad af åhågan att göra bekantskap med de hans likar, som följde det främmande folket, kanske än mer lockad af stekoset från eldarne. Och när Erland på borggården hoppade ur sadeln, kom Käck ur skogen och sprang upp på sin herre, som om han haft en hälsning till denne från det okända folket. Så var det måhända äfven, ty kring hans lurfviga hals hängde en krans af vildblommor. Tankfullt lyste Erlands ögon, då han fann den kransen; kanske den var från Singoalla, tänkte han. Han löste den från Käcks hals och lade den under örngottet i sin säng. Då borde han drömma om den, som flätat blommorna.

Om detta hopp uppfylldes eller ej, är ovisst; men följande morgon pådrog Erland åter sin högtidsdräkt, spände kring lifrocken en präktig gördel med slida för jaktknifven och gick till skogs, till kullen vid bäcken. Skönt och ensligt var där på stranden vid kullens fot. Granarna hviskade, bäcken sorlade, sippor och violer tittade fram ur det gröna. Erland satte sig på sitt vanliga ställe vid bäckens rand; Käck lade sitt hufvud i hans knän. Då syntes på andra stranden — liksom hade de stämt möte med hvarandra — Singoalla. Vinden fladdrade i vecken af hennes korta klänning. Hennes steg voro lätta, och hon stannade ej, då hon varsnade den ståtligt klädde junkern. Nej, hon log välbekant, nickade gladt, lyfte först den ena foten, så den andra, för att aftaga sina skor, och vadade så öfver bäcken rakt fram till Erland. Bäcken var grund, och endast några silfverlika pärlor stänkte upp till de röda pärlorna kring flickans vrister. Icke heller Erland kände sig förlägen, utan glad. Det var en frisk känsla, men just icke högtidlig, ty han icke ens vårdade sig att stiga upp och hälsa Singoalla, såsom han lärt att hälsa andra flickor. Men han log ur hjärtat, då Singoalla, hunnen till

andra stranden, lade sina händer på hans axlar och sade:

"Ser du, jag spådde icke sant. Vi träffas återigen. Du har en god fader, som visar min fader gästfrihet. Därför skola äfven vi vara vänner."

"Det skola vi. Vet du, Singoalla, jag har längtat efter dig, allt sedan vi första gången sågos här. Jag har äfven många gånger drömt om dig, och om drömmarne säga sant, är ditt sinne icke vredgadt mot mig."

"Nej," svarade Singoalla och satte sig på stranden bredvid Erland; "då jag skildes från dig, var jag icke längre ond; jag tyckte tvärtom, att du var den vackraste gosse jag någonsin sett; till och med din vrede gjorde dig icke ful. I hela vårt band finnes ingen enda, som är så vacker som du. Assim, som säger, att han vill ha mig till hustru, är icke att jämföra med dig."

"Hvem är Assim?"

"Han är son af den man, som var höfding före min fader . . ."

"Och Assim vill ha dig till hustru?"

"Ja, men låt oss icke mer tala om Assim. Du sade, att du drömt om mig; jag har drömt, att jag skulle finna dig här. Därför gick jag hit. Jag drömmer sannare än jag spår, hvilket är förargligt, ty att spå rätt är en heder för oss kvinnor. Men spådomskonsten kommer först rätt, när man är gammal. Låt mig dock se vecken i din hand . . . fast nej, jag vill icke se dem . . . om du varder olycklig, skulle det smärta mig. Ack, hvilket hår du har" — Singoalla förde handen genom Erlands lockar — "det är icke svart som mitt och mina fränders."

Så talade hon, och hennes tal flög från det ena till det andra. Hon talade om sitt folks färder, och huru glad hon var, när hennes fader och hans män kommo öfverens, att mötesstället mellan de åtskilda banden skulle vara på Erlands fars ägor. Egentligen var det Assim, som hade föreslagit

detta i männens råd, och Assim hade gjort det på Singoallas intalan. Dock anade han ej, att Singoalla ville detta för Erlands skull; annars hade Assim visst icke uppfyllt Singoallas önskan. Och medan hon sade detta, smekte hon Käck, som nu visade sig vänlig, ty i lägret hade han aftonen förut delat Singoallas måltid, och det var hon, som prydt hans hals med kransen, ehuru han väl icke förstod att fästa värde på prydnaden.

Erland visade nu Singoalla en röd pärla och en vissnad blomma; den ena sade han sig ha hittat på svedjelandet, där hennes folk äfven nu tältade; den andra hade han tagit från bäcken, som fått henne af Singoalla.

Men flickan ryckte den vissnade blomman från honom och kastade den åter i bäcken.

"Jag vill gifva dig friska blommor," sade hon; "låt oss plocka i kapp!"

Erland ingick på leken, och de plockade i täflande ifver blommor vid bäckens rand. Sedan jämförde de, för att se hvilken plockat de flesta, och då visade sig att Erlands samling var den större, ty han hade repat händer fulla och utan urval; men Singoallas var den vackrare.

De satte sig på kullens sluttning för att ordna och med böjligt gräs sammanbinda blommorna till kvastar. Detta gick illa och långsamt för Erland, men Singoalla hade en egen smak att hopsätta blommorna, så att deras olika färger bröto sig vackert. Den konsten hade ingen lärt henne, men hon kunde den ändå. Då blomsterkvastarne voro färdiga, bytte Erland och Singoalla med hvarandra, och flickan var icke missnöjd med Erlands, fast den var ojämn, ruskig, illa hopkommen. Slutligen sade Singoalla, att hon nu måste återvända till lägret, ty annars skulle hennes fader, Assim och kvinnorna undra, hvar hon vore, och söka henne. Det ville hon icke.

Då sade Erland:

"Du må gå, Singoalla, men jag vill, att du hvarje dag skall komma hit, så att jag får se dig."

Singoalla eftertänkte en stund och sade:

"Ja, vi skola mötas hvarje dag; men bäst är, att vi mötas här, då solen gått ned. Det är bland oss en sed, att de unga flickorna vandra ensamma en stund om kvällarne, ty därigenom få de spådomsande. Jag säger till min far i morgon afton: jag vill gå ut i skogen och lära framtidssyner. Då svarar han: gå . . . och jag smyger hit. Ser du, skymningen är god äfven därför, att om Assim eller kvinnorna äro i grannskapet, se de oss icke. Assim vill gärna följa mina spår."

"Är Assim stor och stark?" frågade Erland.

"Ja, han är större än du och har skägg, hvilket du icke har, och är den vigaste af våra unge män. Han är oftast god till lynnet, men lättretlig, och vredgas han, sky honom alla. Blod har mer än en gång drupit från hans knif."

"Om Assim kommer hit, skall jag lära honom sky dina spår. Se mina armar, Singoalla," sade Erland och uppvecklade rockärmarne; "jag är endast sjutton år, men tror du ej, att mitt famntag skulle krama Assim? Må han komma! Jag skall slå honom till jorden och trycka min häl i hans bröst."

"Det skall du icke. Hvarför talar du i denna hårda ton om Assim? Hvad ondt har han gjort dig? Om du hotar på det sättet, vill jag aldrig komma hit."

"Jag tål honom icke. Dock, jag hoppas, att han ej skall komma hit, medan vi mötas. Stället är aflägset och skogen stor. Hvarför skulle han just gå hit? Jag lofvar dig, Singoalla, att icke kämpa med Assim eller ens säga honom ett ondt ord, om han icke retar mig. Är du nöjd nu, och vill du lofva mig komma i morgon, då solen sjunkit ned bakom klipporna vid sjön?"

"Ack, det lofvar jag, ty du vet icke, hvad jag älskar

att se ditt ansikte. I afton kan du ju komma och se vårt folks läger. Min fader väntar, att riddarens son skall besöka honom, om ej af godhet, så dock af nyfikenhet."

"Jag skall komma, men bäst är att träffa dig ensam, Singoalla."

Nu räckte Singoalla sina händer till Erland och sade honom farväl till i morgon. De höllo länge hvarandras händer och sågo i hvarandras ögon; de funno behag däri. Men ändtligen ropade de: i morgon! — ja, i morgon! nickade gladt och ilade åt skilda håll. Men innan Erland hunnit uppför kullen och Singoalla försvunnit i skogen, vände sig båda och vinkade än en gång farväl och återseende.

* * *

I SKYMNINGEN VID SKOGSBÄCKEN.

Solen sjunker ned bakom klipporna vid sjön; trädens toppar bada i aftonrodnad; fåglarne sätta sig till ro; klosterklockan, som kallar munkarne till aftonbön, ljuder öfver nejden; Erland lämnar slottet och ilar till mötet.

Så träffar han Singoalla hvarje afton under den höga granen på kullens topp, medan skymningen smyger mellan skogens stammar. De tala i början mycket och leka som barn på den gröna stranden; "det finnes ingen vacker flicka på jorden utom du," säger Erland till Singoalla, och hon svarar glad: "ack, tycker du det? Innan jag gick hit, speglade jag mig i en källa för att se, om du kunde finna mig behaglig."

Men småningom varda båda tystlåtna; hellre än att tala älska de att skåda i hvarandras ögon, och de kunna detta i trots af skymningen, ty de äro hvarandra nära och linda sina armar, den ena kring den andras hals. Då blickarne så förenas, tränar äfven mun till mun, och snart mötas

läpparne i långa kyssar, som på en gång värma och svalka — som på en gång släcka och tända en blyg åtrå.

Hvarje gång Erland vandrar till kullen, klingar i hans själ en sång, åt hvilken hans läppar ej ge toner. Den sången lyder:

"Ljufligt är att möta sin flicka, ljufligast då skymningen hvilar öfver nejden. Jag nalkas kullen, där kvällvinden hviskar i granen. Är du där, Singoalla? Jag ser dig ej, men jag anar, att du är där, ty vinden doftar af blommor, ty skogen är dejligt tyst, ty det rör sig så underligt i mitt bröst. Det vinkar däruppe på kullens topp; är det granen, som rör sina mörka grenar? Är det nyponbusken, som böjer sig, när vinden plockar hans hvitröda blommor? Eller är det Singoallas klänning, som fladdrar, då hon väntar den hon älskar? Jag vet icke, men jag anar mycket och är lycklig. Ljufligt att möta sin flicka, ljufligast då skymningen hvilar öfver nejden." —

Det främmande folket stannade på svedjelandet längre än deras höfding i början ämnat, ty den hop, på hvilken han väntade, dröjde. Men Erland tänkte icke på skilsmässan, och Singoalla ej heller. Det föreföll dem, som om de alltid skulle få vara tillsammans.

Åtta dagar förledo; åtta gånger hade Singoalla sagt till sin fader: jag vill gå och lära framtidssyner af ensamheten, och han hade svarat: gå! Och hon hade gjort en lång villande omväg i skogen, för att gäcka Assim och föra honom åt annat håll än åt kullen vid bäcken, i fall han lurade på hennes steg. Åtta gånger hade Erland och Singoalla träffats vid kullen, där ingen annan än den trogne Käck var vittne till deras lycka, ty sällan förirrade sig en jägare hit, allra minst i skymningen, och det främmande folkets kvinnor plägade hämta vatten och bada sina barn långt borta, där bäcken flöt närmare svedjelandet.

Men mer och mer förändrades Singoallas väsen under

dessa dagar. Hon bäfvade, då hon skulle smyga till mötet, men kunde likväl icke afhålla sig därifrån, ty det sved i hennes hjärta, då hon ej såg riddarens stolte son; om natten drömde hon om honom, om dagen tänkte hon på honom, och rätt lycklig var hon icke, utan då hon kände den smärte gossens arm kring sin midja. Och likväl var hon skygg, hon visste ej hvarför, likväl höjde hennes själ tysta ångestrop, då han nalkades henne. Tala kunde hon knappt, då de sutto bredvid hvarandra, ty oro och längtan pressade skiftesvis suckar ur hennes barm; hon kunde ej mer skåda i Erlands ögon, ty det var som om de brände hennes; hon sänkte sin blick, slöjad af långa ögonfransar, till bäckens sorlande vatten, eller höjde hon dem till de tyst skridande stjärnorna, medan Erland såg och såg på henne. Och ändå kände hon hans blick, utan att kunna möta den, som en ljuf plåga in i djupet af sin själ.

Då sade Erland en kväll, när de sutto med kinderna tryckta mot hvarandra, så att hans ljusbruna lockar blandade sig med hennes mörkare:

"Sjung, Singoalla! Sjung en af ditt folks sånger!"

Men Singoalla svarade knappt hörbart:

"Jag kan ej sjunga mer."

"Och dock hörde jag dig sjunga den första gången vi sågo hvarandra, då Grip ville bita dig, och jag var elak mot dig. Hvarför vill du icke sjunga nu? Är du sorgsen?"

"Ja."

"Hvarför är du sorgsen? Har jag förtörnat dig?"

"Du! Nej, Erland! Jag vet icke, hvarför jag är sorgsen ... Dock, måhända är det därför, att vi en gång skola skiljas ..."

"Skiljas!" utbrast Erland bleknande. "Vill du icke alltid stanna här?"

"Jag ville alltid vara hos dig, men jag måste följa min fader. Ja, när jag tänker därpå ... ser du, jag har icke

tänkt därpå förut . . . men nu tror jag, att jag skall dö, när jag skiljes från dig. Jag vandrar långt, långt bort, allt längre bort från dig, Erland. Då du kommer hit om kvällarne, är Singoalla icke här; men hon längtar hit och skall dö af sin längtan. Kanske skall du gråta, Erland, och ropa mitt namn, och jag kan ändå icke komma . . .''

Singoallas ögon fylldes af tårar, och snyftningar häfde hennes barm.

Erland var blek och stum. Han hade förut icke tänkt på skilsmässans möjlighet. Han släppte Singoallas hand, och tårar framträngde äfven i hans ögon, ty den mystiska kärleken hade enat deras hjärtan, så att glädje och smärta och pulsslagens gång voro desamma hos båda. Men då Singoalla såg den fuktiga glansen i Erlands ögon, ville hon le för att göra honom glad, och hon sade:

''Var icke ledsen! Då Singoalla är borta, skall du snart glömma henne och åter vara lycklig.''

''Glömma dig!'' sade Erland och steg upp. ''Nej, jag glömmer dig aldrig, jag skiljes aldrig ifrån dig, jag följer dig, hvart du går.''

''Vill du det?'' ropade Singoalla med strålande ögon. ''Vill du skiljas från din fader och moder och din sköna borg och allt annat du älskar för att följa mig?''

''Ja,'' svarade gossen.

''Då skola vi vara man och hustru; du skall vara min herre och jag din slafvinna; jag skall under vandringen bära dina bördor, om kvällen svalka dina fötter med det kalla vattnet, under hvilan steka ditt villebråd, räcka dig bägaren, då du är törstig, sjunga för dig, då du är ledsen, och lida allt hvad du lider. Det skall jag göra gärna, ty jag vet, att du älskar mig.''

''Nej,'' sade Erland, ''så skall det icke vara, utan jag skall bära dina bördor, ty mina skuldror äro starkare än dina; jag skall jaga det villebråd och plocka de bär, som

smaka dig bäst, till vår måltid; du skall icke vara min trälinna, ty det vill jag icke, och det höfves icke. Men man och hustru skola vi vara."

"Vill du icke nu genast vara min man?" sade Singoalla. "Jag skall göra dig därtill, såsom det tillgår hos mitt folk."

Och Singoalla framtog en liten platt sten, fäst vid en kedja, som hon bar kring halsen. I stenen var månskäran inristad — symbolen af hennes folks Gud *Alako*.

Denne sten lade hon i Erlands högra hand och frågade, om han ville älska henne som sin enda kvinna intill döden och svärja henne en trohet, mot hvilken den ringaste förbrytelse skulle ge henne rätt att taga hans jordiska lif och med sina böner stänga för honom himmelens port. Därtill svarade Erland ja. Då tog Singoalla stenen med månskäran i sin högra hand, aflade samma löfte och tillfogade efter sitt folks bruk, att hon ville vara sin trogne mans trogna slafvinna och lida allt af hans vrede, men ingenting af hans otrohet.

Sedan detta var gjordt, sade Singoalla: "nu är du min man, Erland, och jag är i allt lydig din vilja." Och när hon sagt detta, kastade hon sig på knä i gräset, höjde armarne mot den nytände månen och talade ord på ett tungomål, som Erland ej förstod:

"Han är min, den ende jag älskar! Veten det, alla kvinnor, och blicken ej på honom, ty han är min och föraktar er alla. Tack, gode Alako i himmelen, ty han är min, den ende jag älskar!"

Vid ett annat tillfälle skulle Erland undrat öfver, att Singoalla nu kallade honom sin man, ehuru inga ringar voro växlade, intet bröllop på vanligt sätt hållet och ingen välsignelse uttalats öfver dem af en Herrens tjänare. Men nu tänkte han ej på sådant; det löfte han svurit kände han ingen svårighet att hålla, ty Singoalla var hans själs enda lust; han tänkte blott på att kyssa Singoallas mun, hvila vid hennes barm och följa henne till världens ände.

"Sätt dig bredvid mig," sade flickan, "och hör en sägen, som går bland min fars folk. De säga, att den man och den kvinna, som druckit hvarandras blod, skola känna lifvets sorg och glädje, hälsa och olust på samma tid och på samma sätt; att de kunna tala till hvarandra med tankarne, fastän de äro på långt afstånd, och att deras hjärtan aldrig skiljas. Tror du det?"

"Jag vet icke, men jag har hört, att vänner, som ville stifta ett evigt förbund, blandade blod med hvarandra. Singoalla," fortfor Erland, "jag vill dricka af ditt blod; vill du dricka af mitt?"

"Ja, hellre än af öknens källa," svarade Singoalla.

Erland blottade sin vänstra arm, ty den vänstra armen är närmast hjärtat; men då han upptog sin jaktknif för att tilllfoga sig ett sår, bad Singoalla, att hon skulle få göra det. Därtill samtyckte Erland. Flickan drog sin dolk, stack hans fina udd i sin älsklings arm och uppfångade med sina läppar den lilla pärla af ungdomsblod, som framsipprade.

Därefter blottade hon sin vänstra arm. Med dolkens udd framlockade hon en droppe af sina ådrors saft, som af Erland bortkysstes begärligt; ja, han höljde armen med kyss på kyss och lade den kring sin hals.

* * *

TVEKAMPEN.

Men hvilken är den skepnad, som uppstiger i det bleka månljuset och med sin tysta närvaro hotar de älskande?

Singoalla spritter till och ropar: "Assim!"

Ett doft, smärtsamt skratt svarar till hennes rop.

Erland flög upp och drog sin jaktknif för att gå mot främlingen. Singoalla fattade om hans väpnade hand, men han ryckte sig lös. Den svarte Assim såg knifven glimma i

månens sken; han afkastade sin kappa, gjorde ett språng tillbaka, medan hans hand sökte dolken i bältet, och han sade:

"Höfdingens dotter och slottsherrens son! Stackars Singoalla! Kvinnorna i lägret skola håna dig och männen förakta dig!..."

Och i det han talade så, slungade han dolken mot Erlands hufvud. Men Assims hand felade; vreden och skymningen bragte den skicklige dolkslungaren på skam. Erland gick emot honom med höjd knif. Assim gjorde ett språng tillbaka, ett vigt språng: han sträckte ut sina armar, hans svarta öga följde det hotande vapnets rörelser, fingrarne öppnade sig för att i rätta ögonblicket gripa om Erlands lyfta hand, och den smidige kroppen böjde sig för att med ett oväntadt sidosprång undvika hugget, om handen ej kunde afvärja det.

"Assim är utan vapen, nåd åt Assim!" ropade Singoalla och förde händerna vildt genom sitt hår.

"Är du vapenlös?" sporde Erland och sänkte sin hand.

"Ja," svarade Assim, "men jag är en man."

Erland kastade jaktknifven i gräset, för att efter nordisk sed utan vapen kämpa mot vapenlös.

Erland, den blonde göten, var sjutton år, skägglös och långt ifrån fullvuxen; Assim, den mörke ättlingen af folket från Ganges, hade vandrat i tjugusex somrar, oräknadt de två, hans moder burit honom på sin rygg.

De gå emot hvarandra, de lyfta armarne, de trycka bröst mot bröst; deras ådror svälla, deras senor sträckas, deras muskler spännas från hjässan till fotabjället.

Men nu är segern afgjord. Den blonde göten har kastat den mörke främlingen till marken; hans knä trycker hårdt mot den fallnes bröst, och handen griper kring hans strupe.

Då ilar flickan till kämparne, att beveka segraren, bedja för den öfvervunne. Erland lyssnar, släpper sitt tag och reser sig.

Assim stiger upp, men hans blick är häftad vid jorden. Han tager sin kappa, sveper sig i henne och smyger bort.

"Ve mig!" ropar Singoalla. "Han skall omtala allt i lägret. Min fader skall slå mig, männen förakta mig och kvinnorna håna mig!"

"Nej," sade Erland, "det skall icke ske."

"Nej," upprepade Singoalla, "det bör icke ske, ty vi äro man och hustru."

"Kom," sade Erland, "jag följer dig till lägret för att tala vid din fader. Då jag är vid din sida, har Singoalla intet att frukta."

"Min man," sade flickan.

"Min hustru!" sade gossen, lyfte henne i sin famn, bar henne öfver bäcken och gick med henne in i skogen.

* * *

LÄGRET.

Skogen, som omslöt svedjelandet, liknade i mörkret en ogenomtränglig svart mur, på hvilken himmelens stjärnströdda tak hvilade. På det öppna fältet flammade stockeldar, i hvilkas sken skuggor rörde sig och här och där ett tält skymtade. Där var ett vimmel af människor och djur, af män, kvinnor, barn, hästar och hundar; ett sorl af röster från gröfsta bas till gällaste diskant, sång, strängaspel, hvisselpipors skärande ljud, trumslag, hundskall, barnskrik, lugnt samtalande karlröster, grälande pipiga kvinnostämmor, dån af hammare, som föllo på någon sprucken kopparkittel eller formade glödröda järnstycken till hästskor och pilspetsar — allt detta blandade sig till ett öronslitande, förvirradt och förvirrande samljud. Med Singoalla till vägvisare, med hennes hand i sin, skred Erland, ett mål för nyfikna blickar och anmärkningar på en rotvälska, som han ej begrep, genom hopen, mellan flockar

af män, som åto, drucko, spelade tärning, slipade knifvar och svärd — mellan kvinnor, som rörde i grytor, matade barn, lagade kläder, samtalade och kifvades — mellan nakne gossar och halfnakna flickor, som lekte, örfilades och klöstes, skrattade och gräto — mellan hästar, vagnar, tunnor, bohag och redskap fram emot höfdingens, Singoallas faders, tält.

Samma afton, medan Singoalla var hos Erland, hade den väntade hopen kommit till lägret och höfdingen tillkännagifvit, att uppbrottet skulle äga rum om morgonen af andra dagen därefter. Däraf denna ovanliga liflighet i lägret.

Höfdingens tält stod söder ut nära skogsbrynet. Här var oljudet ej så stort, trängseln ej heller. Stammens äldste och bäste män voro där samlade; äfven sågos där några kvinnor, som tyst, men ifrigt samtalade sins emellan, då Erland och Singoalla nalkades. Dessa kvinnor voro Assims moder, systrar och fränder; alla fäste de sina ögon på höfdingens dotter, då hon vid Erlands sida gick dem förbi. Gumman, Assims moder, liknade vid eldskenet, måhända äfven vid dagsljuset, en otäck häxa. Hennes långa krokiga näsa tycktes hafva vuxit fram ur ansiktet till förfång för de djupa ögongroparna, de ihåliga kinderna . . . alldeles som då vid jordbäfningar bergen höjas och jordlagren däromkring instörta . . . hennes röda ögon flammade, och läpparne, som saft- och kraftlösa hängde kring det tandlösa gapet, grinade vedervärdigt. Käringens hemska ansikte uttryckte ilska och hämndlystnad, ty Assim hade redan omtalat hvad han rönt vid bäcken; men det uttryckte äfven undran, då hon såg riddarens son vid Singoallas sida.

Vid Erlands åsyn reste sig stammens äldste och bugade. I tältöppningen stod höfdingen själf, samtalande med Assim. Båda tycktes öfverraskade af den blonde ynglingens ankomst. Assim smög undan, i det han sände Singoalla en dyster sidoblick. Höfdingen förde händerna till pannan och bugade för

Erland, men hans halft nedslagna ögon fäste dock mellan de svarta ögonhåren en glimmande blick på dottern.

Flickan var blek, men hon bäfvade ej, ty hennes hand hvilade i Erlands.

Erland sade, att han ville tala vid höfdingen utan annat vittne än Singoalla. Höfdingen förde honom stillatigande in i tältet.

Hvad där talades, vet ingen, men efter en half timme lämnade Erland tältet med lugn på sin panna, följd af Singoalla, som stolt mötte Assims moders och de andra kvinnornas blickar, samt af höfdingen, hvars ansikte bar spår af hans sinnes oroliga tankar. Kommen ett stycke in i skogen skakade Erland hand med höfdingen, kysste Singoalla och sade:

"Jag är redo den utfästa tiden."

* * *

AFTÅGET.

"Huru är det med Erland? Han är dyster och talar föga," sade fru Elfrida till sin man, herr Bengt.

"Han lider af ensamheten," svarade riddaren, sedan han med betänksam min tagit en klunk ur bägaren, hvarefter han lät blicken flyga hän till de blånande bergstopparne, som syntes genom det smala fönstret; "han lider af ensamheten, och detta är ej underligt. Skogen passar ej mer för honom: vi skola i höst sända honom till konungens hof att där lära *mores* och ridderliga öfningar."

Fru Elfrida afbröt samtalet, så snart det vidrörde denna sträng, ty hon kunde allena med vemod tänka på den stund, då unge Erland skulle från fader och moder ut i vida världen.

Men Erland satt nu i klostrets bokrum vid pater Henriks sida och läste vid det dunkla ljuset från det höga bågfönstret

i romaren Virgilius' herdedikter, och då herden Meliboeus klagade:

Nos patriae fines et dulcia linquimus arva,

klagade Erlands hjärta med honom, och han lyssnade tankspridd till paterns utläggning af skalden, ehuru denna utläggning var vida saftigare — hvartill ej tarfvades mycket — än de träaktiga kommentarier af salig Maurus Servius, som stodo skrifna med rödt bläck i foliantens marginal.

Erland hade, innan han gick till klostret, strövat genom alla vrår och vinklar af slottet, talat vänligt med alla husets tjänare, besökt alla sin barndoms lekställen, icke förglömmandes branten, från hvilken han plägat hoppa i sjön; han hade besökt dem för att säga dem farväl, och först nu kände han, huru kära de voro honom, ehuru han så mången gång längtat fjärran från dem ut i världen.

Han tänkte på sin käre fader, sin älskade moder. Han tänkte ock på munken, sin gode lärare, som satt vid hans sida, och han välsignade honom tyst för den kunskap, han genom honom förvärfvat i skrifkonsten; ty så tröstade sig Erland: jag skall snart hugna mina föräldrar med ett bref, som skall säga dem, hvarför jag försvunnit, att jag mår väl, och att jag snart skall återvända som en stolt riddare, rik på ära och stordåd.

För detta ändamål hade han ock lösgjort ett blad ur ett breviarium och gömt det hos sig; på detta blad skulle brefvet skrifvas.

"Du är trött nu," sade pater Henrik, då han märkte Erlands tankspriddhet; "godt, vi skola sluta . . . *claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt.*"

Patern slog igen boken och fastläste henne i bokskåpet.

"Farväl," sade Erland och tryckte paterns hand. "Min gode lärare," tillade han, "jag vill i afton hafva er välsignelse."

Patern lade sin hand på hans hufvud, läste välsignelsen

och slöt honom i sin famn, såsom han stundom äfven annars plägade göra.

Nu hördes buller utanför murarne. Portvaktaren, brodern Johannes, gläntade i dörren och underrättade priorn, att en hop af det främmande folket, förd af sin höfding, önskade inträde för att tacka priorn för hans vänlighet och säga farväl, ty följande dagen mot middagstiden ämnade de bryta upp. De hade redan varit på Ekö och till riddaren framburit skyldig tack för visad gästfrihet.

Patern svarade: låt dem komma!

Under tiden axlade Erland sin kappa och gick.

Pater Henrik mottog det främmande folkets ombud i klostrets refektorium. Alla munkar voro närvarande. Höfdingen steg fram, talade och bugade. Patern svarade på hans ord vältaligt. Allt tillgick högtidligt och tillika vänligt. Men medan höfdingen och patern talade, irrade de vandrande männens blickar kring rummets väggar och fäste sig vid de skinande kärl, som stodo på ekbordet, och icke mindre vid de bilder af den heliga jungfrun och barnet, hvilka stodo där i väggfördjupningarna. Men andakt var det väl icke, som skimrade i deras ögon, då de sågo himladrottningens gyllene krona eller de silfversirater, som i fina ogiver och rosetter omgåfvo henne. Ej heller var det väl värmen i rummet, som kom en af männen att, dold af de andre, aflyfta krokarne i det till dörren närmaste fönstret; ty om värmen varit orsaken, skulle han väl öppnat det, men så gjorde han icke.

Vi lämna klostret och gå till slottet för att öfvervara Erlands tysta afsked. Kvällen är långt framskriden, och klosterklockornas ljud, som för slottets innevånare är tecknet att gå till sängs, har längesedan sväfvat öfver sjön och, mildt buret af klippornas ekon, sjunkit till hvila i skogen. Riddar Bengt och fru Elfrida slumra redan; sofkammarens nattlampa sprider, från en fördjupning i väggen, ett matt sken, hvari skuggorna fladdra med osäkra former, men samla sig, långt

bort, mörkare och djupare, kring alkovens omhängen. Dörren till salen står halföppen; hon öppnas sakta helt och hållet. På tröskeln, dold af mörkret, stannar Erland. Han vill smyga bort till de gamla, skåda deras ansikten än en gång och säga dem farväl så tyst, att de kunna förnimma det som en drömvilla; men ålderdomens sömn är lätt, de kunna vakna, rädsla kämpar med hjärtats lust, han törs icke gå. Han lutar pannan mot dörrposten och lyssnar till de kära sofvandes andedrag. Hans kind är blek och hans ögon tårade. Han återvänder den väg han kommit. Han skyndar, ty det förekommer honom som om korridorens och trappafsatsernas helgonstoder rörde sig och sträckte händer efter honom. Han lockar till sig Käck, vadar öfver sundet, som skiljer ön från landet — ty fallbryggan är, som vanligt om natten, uppdragen — och fördjupar sig i skogen, följd af sin trogne hund. Han bär sina sämsta kläder, och icke ett enda mynt finnes i fickan på hans slitne lifrock. Gördeln, som omsluter hans lif, tillika med jaktknifven, som hänger i gördeln, är det enda ting af värde, som han medtagit från sin faders borg.

Främlingarnes höfding hade sagt till riddar Bengt och patern, att hans folk skulle aftåga följande dag vid middagstiden. Han hade kanske sina skäl att säga så till dem; till Erland hade han sagt: kom före midnatten, eller du kommer för sent.

Allt var redan färdigt till uppbrott, då Erland kom till svedjelandet. Oroligt hade Singoalla väntat honom. Nu mottog hon honom med ett glädjerop, där hon, insvept i en brokig kappa, satt i sin faders vagn på en bädd af täcken och själf tyglade de små lurfviga kamparne, som otåligt skrapade marken. Bakom stod en lång rad vagnar, förspända med hästar eller oxar och fullastade af kvinnor, barn och bohag. Höljde i sina kappor stodo de gifte männen bredvid vagnarne, en hvar vid sin vårdnad och sin egendom. De unge ogifte karlarne bildade en med spjut, bågar och knifvar väpnad

eftertrupp. De öfvergifna eldarne belyste taflan. I spetsen för vagnarne voro blossbärare ställde.

Höfdingen vandrade tillbaka från sina egna packvagnar, som började raden, ned till den siste, för att öfvertyga sig, att allt var rätt. Han hade häftigt sporrat sitt folk till ilfärdighet, hans blick var orolig, och han, den annars så djupt bugande, hade nu knappt gifvit sig tid att hälsa sitt bands nye medlem, sin dotters make och riddarens son, med en vårdslös nick. Detta märkte Erland knappt, ty han hade endast öga för Singoalla. Sedan höfdingen gjort sin rund, gaf han med en klocka tecken till uppbrott. Blossen flämtade mellan granarna, den ene vagnen efter den andre uppslukades i den svarte skogen, och snart var svedjelandet tomt.

Så skred tåget fram, så fort som mörkret och den oländiga marken tillåto. Singoalla hade stigit af vagnen och gick bredvid Erland, som ledde spannet vid tyglarne. Stjärnorna glimmade öfver trädtopparne, och bakom sig hörde de älskande en fåtonig, svårmodig och likväl täck sång, sjungen af någon bland de vandrande männen. Mellan skrofliga klippor, genom tysta dalar gick färden under den korta försommarnatten.

Österut började mörkret glesna. Det genomsilades af ett kyligt ljusdunkel, en sakta klarnande gryning, hvari stjärnorna bleknade och försvunno.

Assim, som hela natten suttit till häst, höll in vid sin moders vagn, bredde en kappa öfver henne mot morgonkylan och talade ord, som höfvas en son, men med halft bortvändt ansikte, såsom han vanligen gjorde till henne, ty han kände sig förnedrad af att vara af henne född till världen. Den föreställningen hade hon själf ingifvit honom och hållit vid lif, då hon som oftast ordade om sitt eget dymörka blod och om hans faders purpurröda, hans farfaders än mer purpurröda, hans farfars faders än mer. "Du är af heligt offrareblod, Assim. Dina förfäder hade guldhår och blåklintögon,

de voro gudars likar, och deras skugga var välsignande. Du är den ende i detta vandrareband, som är af prästerlig konungaätt. Din farfaders farfader var ljuslockig, har man sagt mig, och mindes och förstod det heliga fornspråkets alla sägner och helgade med dem vårt folks brudar, barn, hjordar och eldar. Din farfader var mörk, men ej såsom din fader, och ännu hundraårig läste han några af de gamla mäktiga bönerna och förstod dem. Din fader, som var ovillig och trög att lära, men hågad och snar att befalla, mindes och förstod blott några af deras ord. Dock flere än han gifvit dig i arf. Du är mörkare än din fader. Du är en mula, Assim. Din moders blod, din farmoders och din farfars moders ha gjort solhästens ättling till en mula. De gudasöner, som ledde vandrarefolket ur Assaria, hade inga gudadöttrar att göra till mödrar.''

I dylika ordalag hade hon talat till sin son alltifrån hans barndom. Assim sörjde öfver sitt mörka blod och beskyllde det för tillskyndelser till de ord och gärningar, som han blygdes öfver och ångrade. Men af purpurrödt fanns kvar i hans ådror åtminstone så mycket, att det kunde göra sig kännbart och taga väldet i morgonrodnadsstunder. Då hände, att från hans läppar kommo ord, som förvånade vandrarefolket och beundrades af Singoalla, men som hvarken hon eller de andra räknade Assim till ära, emedan de trodde, att det var förfäder, som talade med hans mun.

Assim red hän till eftertruppen. Erland och Singoalla gaf han icke en blick. Med hänryckning, underligt skuggad af smärta, såg han mot öster, mot dagerkällan, öfver hvilken blekröda skyar strimmade sig. De genomdallrades starkare och starkare af färgvärma. Det blekröda vardt högrödt, det högröda djupt rosarödt, som kantade sig med silfver, gömde silfret under bräm af smältande eldmättadt guld, väckte fågelsången i skogen till jublande lif och bredde pärlglitter och regnbågeskimmer öfver markens daggvåta mossa.

Assim hade stigit af hästen. Han stirrade med förklaradt anlete in i de öfverjordiska färglekarne och sade:

"*Usas, Usas*, himmelens dotter, hell dig, ungmö Morgonrodnad! Ljusets stridsmän, dina kämpar, feja sina vapen, spänna de röda hästarne för din vagn och öppna dig himmelens port. Du fattar den heliga ordningens tyglar och far med färgblänkande hjul upp på lagstadgad väg, ett ljufligt förebud åt den härliga *Sûrya*. I dig är alla varelsers ande, till rörelse väcker du allt som lefver. Mörkrets makter fly vid din åsyn, du stolta segervana fägringssvällande ungmö Morgonrodnad."

Solkanten visade sig, och i brådhast stod hela den bländande skifvan öfver synranden, för att med saktad ifver lyfta sig högre. Assim sänkte sin panna och bad:

"*Sûrya*, jaga mörkret ur mitt sinne, där det råder, medan jorden badar i din glans! Sol, härliga drottning, lyssna från din höga eldskimrande vagn till sonen af fäder, som ägnat dig tusen sånger, otaliga offer! Haf förbarmande med mig! Jag är en man, förnedrad af obesvarad kärlek. Mitt blod är förgiftadt. Jag önskar fördärf och död öfver en hvit, som tillbedes af henne, som har förtrollat mig. Midt i din strålglans är det natt för mina ögon. *Sûrya*, medlidsam i ditt majestät, räck den sjuke ett blad från den krans af hälsoblomster, som smycka ditt skinande änne! Vill du gifva mig Singoallas hjärta? Vill du det ej, så lägg mig bland dem, som skådat din härlighet och icke skåda den mer!"

Detta var en behaglig vandring, tyckte Erland, och hans bröst svällde af en enda känsla, som ropade: fram, fram genom den sköna världen! Han såg på Singoalla; hon var en nyss utvecklad ros, frisk af morgondagg.

Men morgonen hade ej förjagat det nattliga moln, som hvilade på höfdingens panna. Äfven hos honom ropade en känsla: fram, fram! men det var en ängslande känsla. Han ilade outtröttlig från vagn till vagn och eggade männen att

skynda. Timme efter timme förled, och solen stod redan högt; hästarne badade i svett, kvinnorna voro trötta och knotade. Men höfdingen ropade: fram, piskorna smällde öfver de trötte dragarne, och vagnshjulen gnisslade på sina nötta axlar.

"Höfding," sade Erland till Singoallas fader; "skall du icke snart bjuda rast? Vet du ej, att dragare tarfva hvila, foder och vatten? Se, där borta flyter en bäck. Låt oss vattna hästar och oxar!"

"Där," sade höfdingen och pekade mot en sakta sluttande höjd, som var helt nära; "där skola vi hvila."

Mer svarade han ej, ty i detsamma sprängde fram till honom en ryttare. Det var Assim. Han hviskade något i höfdingens öra. Dennes ansikte mörknade än mer, och hans ögon sköto en orolig blick. Han sade intet, men han kallade några af de äldre männen till sig och utdelade med låg röst befallningar.

Emellertid skred tåget uppför den skogklädda kullen. På toppen var en slätt. Här frånspändes dragarne, vagnarne ställdes i en ring och hopbundos med rep, så att de bildade en vagnborg. Där inom samlades nu folk och hästar. Vapen framtogos och lades i en hög kring en väldig ek, som stod midt på den gröna planen. Undrande frågade Erland höfdingen, hvad detta skulle innebära.

"Varsamhet höfves ett folk, som har många fiender," svarade denne och gick så till ett hemligt rådslag med de äldre männen, medan de yngre fodrade hästarne, och kvinnorna buro vatten från en källa eller tillagade middagsmåltiden.

Kring Singoalla samlade sig stammens unga flickor; de glammade muntert och sågo med förstulna blickar på den blonde ynglingen, som de alla funno vacker och i hjärtat åtrådde att äga till man. Du är lycklig, Singoalla, sade de, och Singoalla nickade gladt. Men bland de unga flickorna, som talade med Singoalla, var ingen af Assims systrar eller

fränder. De voro samlade för sig själfva, och Assims moder var midt ibland dem.

Under tiden granskade Erland de vid eken lagda vapnen, spände bågarne för att fresta deras kraft, undersökte eggen på svärden och sjöng en munter visa.

"Det var lyckligt, att vi äga honom bland oss," sade en äldre man till höfdingen. "Han skall vara vår gisslan."

"Men han är farlig," sade en annan; "det är en fiende midt ibland oss."

"En sömndryck!" hviskade höfdingen.

Efter ändadt rådslag gick Assim bort och talade med sin moder.

Därefter satte han sig åter på sin kamp och red, följd af tre eller fyra unga karlar, äfven till häst, ur lägret ned för höjdens sluttning.

Kvinnorna framförde nu matvaror och uppdukade dem i gräset. Bandet samlade sig i skilda flockar kring anrättningarna. Höfdingen, hans släktingar och bandets äldste intogo sin måltid under eken. Erland bjöds att sitta vid höfdingens sida; bredvid Erland satte sig Singoalla. En af Assims systrar betjänade laget. Höfdingen framställde till Erland onödiga ursäkter för måltidens torftighet; men Erland bröt sitt bröd och delade det med Singoalla.

Men om maten var torftig, kan ej detsamma sägas om drycken. Assims syster frambar bägare till laget; tre, som ställdes framför höfdingen, Erland och Singoalla, voro af skönaste silfver, konstrikt arbetade. Erland tyckte sig igenkänna dem och utbrast undrande:

"Hvad desse bägare likna andra, som jag sett i klostret! Ja, denne synes för mina ögon underligt lik den heliga pokal, som står på klosteraltaret, fylld med nattvardsvin."

Singoalla bleknade och sänkte sina ögon, ty hon anade, huru det var. Men Assims syster fyllde bägarne. Alla, utom Singoalla, drucko, och Erland fann smaken ljuflig.

Nu hördes förvirrade rop. Det vardt oro i lägret. Assim hade återvändt; han skyndade till höfdingen och samtalade tyst med denne.

"Hvad är på färde?" sade Erland.

"Vi skola hålla en vapenöfning," svarade höfdingen kallt och befallde Singoalla gå bort till de andra kvinnorna. Dessa med alla barnen hade samlats afsides på en fläck inom vagnborgen. Singoalla gick; hennes kind var blek, hennes ögon slöjade.

Karlarne samlades kring eken och väpnade sig. Höfdingen förde Erland in i hopen och bad honom i tid välja, innan de bästa vapnen voro tagna. Men då Erland lutade sig ned, gaf höfdingen en vink; ett rep kastades kring Erland, och innan han hunnit varsna sveket, var repet slingradt kring hans armar och ben, så att han ej förmådde göra mostånd eller ens röra sig. Hans ögon flammade, hans ådror svällde; men höfdingen sade till männen: bind honom vid eken!

När detta skett, ilade alla fram till vagnarne. Ur kvinnornas hop hördes ett skri; det var från Singoalla, då hon varsnade hvad som skett. Hon ville hasta till Erland, men Assims moder fattade med sina skinntorra fingrar hennes lockar och hväste: "det är du, som bragt skam och olycka öfver oss. Ve dig, ve dig! Din blonde älskare skall dö, han skall slitas i stycken, han skall förtäras af gift . . . ja du! giftdrycken, lagad af min hand, rasar i hans inälfvor. Ser du, hans hufvud sjunker mot bröstet, hans kinder gulna som det giftiga smörblomstret . . . det verkar redan."

Och medan hon talade så, fattade de andra kvinnorna i Singoallas armar och flikarne af hennes klänning och öfverhöljde henne med skymford.

Det fanns äfven en annan varelse än Singoalla, för hvilken åsynen af Erlands misshandling skulle varit odräglig. Det var Käck. Men man hade äfven tänkt på honom. Medan Erland satt vid måltiden, hade en af männen lockat Käck ur

vagnborgen ett stycke in i skogen och där bundit honom vid ett träd.

Utifrån hördes rop och vapengny. En fientlig skara steg upp för kullen. Redan hven en pil, stridens första budskap, genom luften. Kvinnorna trängde sig tätare tillsammans, tryckte sina barn intill sig och vände rädda blickar mot den sida af vagnborgen, där männen stodo med spända bågar och fällda spjut, afvaktande angreppet.

"Ingen nåd åt helgeråna rne," ljöd en röst därutifrån; "hugg ned dem alla!"

Det var pater Henrik, som talade så till en hop af riddar Bengts bönder, som, väpnade med yxor, bågar och spjut, tågat ut för att förfölja det främmande folket.

Pater Henrik red en liten skymmel; kring sin munkkappa hade han spänt ett bälte, hvari slidan till ett slagsvärd hängde; svärdet förde han i hand.

Äfven riddaren följde tåget, men oväpnad, ty han tyckte det föga löna mödan att pådraga ett pansar eller störa sitt goda svärds hvila för en dylik fejd. Han gick i spetsen för sitt folk, stödjande sig på en käpp, såsom han plägade göra, då han var ute att se på åkrar och ängar.

Han vände sig till sitt folk och ökade vikten af paterns ord, i det han sade:

"Ja, hugg ned slöddret och skona ingen, utom kvinnor och barn! De ha illa lönat min gästfrihet. De ha sköflat klostret rubb och stubb och icke ens skonat den heliga jungfruns gyllene krona eller nattvardsbägaren. Svängen yxorna, svenner, som då I fällen träd i skogen!"

Men innan skaran hunnit fram till vagnborgen, hade Assim, på ett tecken af höfdingen, gått fram till eken, där Erland, nästan medvetslös af dryckens verkningar, stod bunden. Assim höll en dolk i handen. Gulblek och skälfvande riktade han udden mot Erlands bröst.

"Hallo!" ropade höfdingen, som klifvit upp på en vagn.

"Hvad viljen I där borta? Kommen I med fientligt uppsåt, eller huru? Om så är, låt oss då underhandla, för att se, om saken kan uppgöras i godo."

"Ingen underhandling, du tempelskändare!" ropade patern och red fram mot vagnborgen hastigare än folket hann följa honom.

"Se dit och låt beveka er," sade höfdingen och pekade på eken, som syntes högt öfver vagnborgen, emedan hon stod på kullens topp.

"Erland!" utbrast patern bleknande.

"Ja, riddarens son. Närmen I eder än ett steg, så gifver jag en vink och järnet stötes i hans bröst."

"Förbannelse öfver dig, hedning!" ropade patern.

"Ett steg!" sade höfdingen och höjde sin hand. Assim lyfte dolken och häpnade öfver att känna en vällustig blodtörst.

"Håll," skrek patern och vinkade såväl till höfdingen som till riddaren och hans folk, som redan fylkat sig för att rusa mot vagnborgen.

"Hvad är på färde?' sporde riddaren.

"Där! Se! Håll! Icke ett steg fram!"

Äfven riddar Bengt bleknade och hade knappt styrka att ropa till sitt folk:

"Tillbaka!"

"Underhandling? Ja eller nej?" frågade höfdingen, medan hans mörke karlar, bröst vid bröst, halft beslutsamme, halft darrande, väntade stridens början.

"Underhandling!" svarade riddaren.

"Beviljen I oss fritt aftåg?"

"Ja."

"Med allt hvad vi äga? Märk, att vi äga hvad vi tagit! Det är vårt begrepp om äganderätt. Således fritt aftåg med allt hvad vi äga?"

Riddaren svarade ej, men fäste tigande sin blick på pater Henrik.

"Utlämnen åtminstone nattvardskalken och den gyllene kronan! Det öfriga mån I då behålla," sade patern med en suck.

"Bah," inföll höfdingen. "Låt oss ej vara småaktige! Således fritt aftåg med allt hvad vi äga! Pojken skall oskadd utlämnas, om I svärjen på er frälsares bild att hvarken själfve oroa oss på minsta vis ej heller därtill egga andra."

"Jag skall efter bästa förmåga godtgöra klostret dess förlust," hviskade riddar Bengt till patern med en blick af hemsk oro på Assims lyfta dolk. "Låt oss gå eden, och må de draga bort!"

Med en ny suck framtog pater Henrik ett krucifix, som han bar i en kedja kring halsen.

"Allt för den käre gossen. Men huru har han råkat i deras händer? Jag begriper det icke."

Riddaren och patern gingo båda den äskade eden.

"Sänk svärdet och lös fången," ropade höfdingen till Assim.

"Nej, nej!" skreko flera röster. "Utlämnen icke vår gisslan! De skola sedan angripa och nedgöra oss."

"Lugnen er," sade höfdingen på sitt folks språk. "Dessa nordiska människor äro ett underligt folk. De hålla vanligen hvad de lofva, till och med utan både ed och handslag. Men i alla händelser äro vi ju färdige till försvar . . . Ädle herre," sade höfdingen till riddar Bengt, "tro icke, att vi med våld fört eder son med oss! Han har själf infunnit sig i vårt läger, i akt och mening att följa oss på vår vandring genom världen, ty han har förälskat sig i min dotter och vill icke skiljas från henne."

"Du ljuger," sade riddaren. "Men jag byter icke ord med dig. Drag dina färde och frukta himmelens straff!"

"Ja, drag dina färde, amalekit!" röt pater Henrik.

Höfdingen bugade på sitt vanliga sätt och förde händerna till pannan.

Emellertid löstes Erland från trädet och framfördes af två män. Hans hy var gulblek, hans gång vacklande och hjärnan så förvirrad, att han icke visste hvar han var eller hvad som händt. Han måste lyftas öfver vagnarne, och när han var utanför skansen, hos de sina, sjönk han till marken.

"Hvad hafven I gjort min son?" utbrast riddaren förfärad, upplyfte Erlands hufvud och betraktade honom.

"Intet," svarade höfdingen från sin förskansning. "Måhända är det skrämseln, som verkat detta."

"Skrämseln," upprepade riddaren med en ljungande blick. "*Min* son skrämd af edra lömska dolkar? Nej, han var aldrig rädd, kan aldrig vara det."

"Det är sannolikt," anmärkte pater Henrik, "att vreden uttömt den bundne gossens krafter."

Vi vilja nu i få ord säga, att Erland hemfördes till Ekö slott samt att riddaren och patern drogo tillbaka med sitt uppbådade folk.

Knappt hade de aftågat och höfdingen utsändt kunskapare för att öfvertyga sig, att aftåget var verkligt, förrän han befallde, att Singoalla skulle framföras till honom.

Flickan, som hitintills kämpat en fåfäng strid för att slippa ur kvinnornas händer, störtade till sin faders fötter. Hennes långa hår svallade i vild oordning; hennes ansikte blödde af skråmor, som den gamla häxan, Assims moder, tillfogat henne med naglarne; hennes klänning var i trasor.

Assims moder och de andra kvinnorna sprungo efter henne och samlades under skrän kring höfdingen. Äfven männen flockade sig dit.

"Rättvisa! rättvisa!" skrek Assims moder. "Är det nu kommet så långt, att sonen till den döde höfdingen, en gudaättling, får skymfas af den lefvande höfdingens dotter? Är Assim icke god nog åt Singoalla? Vänta, vår släkt är mäktig . . . vår släkt är en höfdingesläkt så ädel, att din är mot den som smuts är mot solglans."

"Tig, käring," sade höfdingen, "eller jag skär tungan ur din hals! Har jag någonsin glömt hvad rättvisan kräfver?"

"Min far," ropade Singoalla och slog sina armar kring hans lif; "den blonde ynglingen är min man; vi ha svurit hvarandra trohet på Alakos bild; du kan aldrig taga honom från mig."

"Hon yrar," sade höfdingen. "Hvar är Assim?"

"Jag är här."

"Hämta ett krus!"

Kruset frambars af en kvinna. Höfdingen upplyfte det.

"Assim," sade han, "jag gifver dig min dotter till äkta, och till ett tecken därpå krossar jag detta . . ."

"Håll," utbrast Assim, "ni vet icke, om jag vill ha henne. Jag fikar ej efter ett äpple, hvari en annan bitit."

Höfdingens ögonbryn rynkades, och hans läppar sammanpressades. Men fruktan för Assims släkt, som var vidskepligt ansedd, riktade utbrottet af hans vrede icke mot Assim, som grymt skymfat honom, utan mot Singoalla.

"Bort," ropade han och stötte henne från sig. "Jag vill visa, huru en höfding skall skipa rättvisa, och fördömd vare den tunga, som djärfves smäda mig för väld! Dotter, du har skymfat ättlingen af en bland de tio furstar, hvilka förde vårt folk ur dess fäders land Assaria. Du visste dig utsedd till Assims hustru, men du har öfvergifvit honom för en främling. Väl, sök denne främling, hans kärlek eller köld, hans miskund eller afsky; men sök intet mer hos oss! Du är utstött ur vårt band. Gå till din främling."

Jubel från Assims fränder och vänner, som utgjorde en stor del af bandet.

Höfdingen hade med denna åtgärd tryggat sitt hotade välde. Därpå var den beräknad. Men vreden hade äfven sin del däri. Nu, när domen var fälld, kom ett styng i hjärtat, och han väntade, att röster skulle höja sig till Singoallas försvar.

Men alla jublade — alla utom Assim, som stod tyst, och två unga flickor, Singoallas leksystrar, som gingo fram, omfamnade henne och gräto.

För öfrigt ett bifall, som skar in i höfdingens själ.

''Vår höfding är rättvis!'' ropade männen.

Men Assims moder dansade kring Singoalla och pekade på henne med fingret. Och de andra kvinnorna, såväl de äldre, hvilka tänkte på Assim för sina egna döttrars räkning, som de yngre, hvilka afundades Singoallas skönhet och gillade sina mödrars tankar, ropade: ''Gå! Bort! Gå till din främling!''

Singoalla förde lockarne ur pannan, vände sig till sin far och sade:

''Jag skall gå, fader. Ja, jag går gärna till den blonde gossen, ty jag älskar honom, och han älskar mig; han är min man, och jag är hans hustru. Men äfven dig älskar jag, och sedan jag återfått min man, skall jag uppsöka dig, ty icke kan du förskjuta mig för alltid, du som är så god.''

Singoalla vände sig bort och gick ur lägret.

* * *

NATTEN.

Flickan vandrade genom skogen. Hon följde de spår, som hennes folks vagnar efterlämnat. Skymningen låg öfver nejden, då hon trött, villrådig och bäfvande såg Ekö slott höja sitt torn öfver sjöns gråa yta. Fallbryggan var uppdragen, och hon vågade icke med ropande gifva sin närvaro tillkänna. Flickan satte sig på en sten vid stranden, gömde ansiktet i sina händer och grät. Hon tänkte på mycket: på faderns vrede, kvinnornas hån, men mest på Assims moders ord, då hon sade, att hon bräddat den blonde ynglingens bägare med en giftdryck.

"Hon ljög, ja hon ljög," sade Singoalla till sig själf, ty hon ville förjaga denne hemske tanke.

Då väcktes hon ur sitt sorgliga grubbel af smygande steg. Hon såg flere karlar närma sig; hon steg upp; de rusade fram för att fånga henne och föra henne till slottsherrn. De hade i henne igenkänt en kvinna, tillhörig det band af hedningar, helgerånare och giftblandare, som de samma dag under riddarens, sin herres, och paterns ledning efterjagat.

Då grep rädsla Singoallas hjärta, och hon flydde hastigt in i skogen. Pilar susade från bågsträngar; de träffade henne ej, men hon hörde deras dödsbådande hvin och flydde . . . flydde så fort den flämtande barmen tillät. Ännu länge hörde hon bakom sig förföljarnes steg och rop; det var dock måhända endast blåsten, som nyss börjat jaga i skogen. Stundom stannade hon förfärad, ty mörkret gäckade henne och lät henne i hvarje besynerligt formad buske se en fiende. Hon uppgaf då ett skri och tryckte händerna mot sitt klappande hjärta. Så flydde hon åter, lik en jagad hind, utan att veta hvart. Himmelen var höljd med svarta moln, som ökade mörkret; blåsten tilltog, regn började falla. Det hven bland klipporna, det rasslade i träden; det var som om hvarje föremål i naturen fått röst för att hota och skrämma henne. Väl föllo regndropparne svalkande på den heta pannan och gåfvo henne styrka att ila vidare; men slutligen veko krafter och sans. Hon sjönk ned i mossan under en gran.

När hon vaknade till medvetande och såg sig omkring, visste hon icke hvar hon var. Mörkret hade insvept allt i en ogenomtränglig slöja, stormen röt, och regnet skvalade ur brustna skyar. Hon ropade sin faders namn, hon ropade Erlands namn, men hennes röst bortdog bland nattens vilda toner. Då hörde hon ett tjut i sitt grannskap. Det är vargen, tänkte hon; han tjuter af hunger; han skall få äta mig, ty min fader har förskjutit mig, och Erland är förgiftad af Assims moder. Och Singoalla steg upp och gick dit, hvarifrån tjutet

hördes. Det förnams nu helt nära . . . Singoalla såg något röra sig under ett träd . . . hon närmade sig . . . hon kände en luden best lägga tassarne på hennes bröst . . . hon sjönk till marken . . . djuret stod öfver henne, vädrade på hennes ansikte, slickade det med len tunga och uppgaf ett gladt skall.

''Käck!'' ropade Singoalla.

Det var den trogne hunden, som en man af det vandrande folket bundit vid ett träd utanför vagnborgen, kort innan sveket föröfvades mot Erland.

''Ack, gode Käck, du är icke en varg, du vill icke låta mig dö,'' sade Singoalla. ''Men du är Erlands hund, och därför älskar jag dig.''

Singoalla märkte, att Käck var bunden, och hon löste honom från trädet.

''Stanna nu hos mig,'' fortfor hon och fattade om hans hals, ''ty vet, gode Käck, jag är grufligt ensam, mycket rädd och mycket olycklig. Min fader har förskjutit mig, och Erland är kanske död. Men om han lefver, få vi dock icke träffas, ty hans fader och alla hans fränder, ja, alla hvita människor vredgas på mig och vilja döda mig. Min fader är en röfvare, och mina fränder äro giftblandare. Ack, gode Käck, jag är ensam och grufligt olycklig!''

Så talade Singoalla och grät. Men Käck gjorde sig lös och försvann i mörkret. Äfven han öfvergaf henne. Han förstod ju ej hennes ord; han var dessutom hungrig, stackars Käck, och längtade väl till sin herre. Men nej, han återkommer snart och lägger sitt hufvud i Singoallas sköte. Han ville endast röra sig fritt en liten stund, ty han hade länge stått bunden. Han stannade nu hos Singoalla hela natten, lyssnade tålmodigt och likasom begripande till hennes klagan och slickade flitigt hennes händer. Det var det enda sätt, hvarpå han kunde uttrycka sitt medlidande.

Mot morgonen sjönk Singoalla i orolig slummer. Hen-

nes späda kropp skakade af kyla och utmattning. Hon väcktes af Käcks skall. En man stod framför henne.

"Assim!" utbrast hon och riktade på honom en förvirrad blick.

"Ja, det är Assim, du olyckliga Singoalla," sade han. "Jag har sökt dig hela natten."

"Hvad vill du mig?"

"Rädda dig, Singoalla, att du icke faller i de hvites händer. Du är ju ensam, olyckliga barn. Du är hungrig; här ett bröd! Du fryser; här min kappa! Stig upp, Singoalla. Om du icke älskar Assim, så låt honom likväl rädda dig. Du är förskjuten af din fader, men jag kan icke öfvergifva dig."

"Gå ifrån mig! Du och din moder I hafven dödat min Erland. Du är förhatlig för mina ögon."

Assim teg och dolde ansiktet i sina händer.

"Assim," utbrast Singoalla hastigt. "Du är god, jag skall icke visa dig bort; nej, jag skall följa dig och jag skall älska dig, om blott du uppfyller en enda bön."

"Jag vill ju dö för dig; jag vill göra allt hvad du vill, blott icke lämna dig," sade Assim med ett lätt skimmer af glädje i sitt mörka ansikte.

"Väl, gå till borgen och återvänd hit med Erland! Men kom ej tillbaka utan honom! Våga ej komma utan honom!"

"Din Erland är död," sade Assim, grymt sargad i hjärtat af dessa ord.

"Du ljuger."

"Nej, då jag sökte dig, var jag äfven i grannskapet af slottet. Jag hörde folk tala och säga, att han är död."

"Gå då från mitt ansikte och låt mig dö," bad Singoalla och lutade sin panna mot granens stam.

Assim stod orörlig; suckar häfde hans barm.

Äfven Singoalla var tyst och orörlig, där hon satt med pannan tryckt mot granens hårda bark.

Då närmade sig henne Assim slutligen, lyfte henne i sina armar och bar henne ett stycke. På samma kulle, där vagnborgen nyligen varit, väntades Assim af två hästar. Han svepte Singoalla i sin kappa, band henne vid den ene hästen, fattade tygeln, svängde sig själf upp på den andre och red mot söder.

Käck följde Assim och Singoalla.

I förra afdelningens sista kapitel, *Giftdrycken,* omtalas, att Erland icke var död, såsom Assim sagt, ehuru nära döden. Paterns läkekonst återställde honom, men efterverkningarna voro svåra, särskildt var hågkomsten af det förflutna nästan släckt. Han påminde sig endast oredigt det äfventyr han utstått i det vandrande folkets läger; det framträdde stundom i dystra drag: dolken, som måttades mot hans bröst, fördes än af en mörk man, än af en trolsk flicka, men stundom lekte hans inbillning med spillror af ett skönare förflutet i sällskap med en ljuf och älskvärd flicka; denna kvinnobild bar dock icke Singoallas utan Helena Ulfsax' milda drag, hvilket icke var underligt, då hon ofta vakat vid den sjukes säng. Då han senare besökte kullen vid bäcken, spelade en svag hågkomst af något ljufligt förflutet genom hans minnes töcken, men då han såg Helena vid sin sida, förde han hennes hand till sina läppar. Sedan Erland blifvit återställd, drog han bort i krigets skola att utbilda sig till riddare; innan dess hade han och Helena svurit hvarandra trohet.

SENARE AFDELNINGEN.

Då *senare afdelningen* börjar, hafva tio år förflutit, Erland är nu herre på Ekö slott; hans fru, Helena Ulfsax, bär en liten Erland vid sin barm.

Erland är lycklig med sin maka. I djupet af hans själ dväljes dock en skugga, som suckar i sitt mörker och vill stiga upp i tankens och känslans ljus, men riddaren förbannar hennes suckan och besvärjer henne som en ond ande att förblifva stilla

i sitt djup. Det är bilden af Singoalla; den är förenad med minnen af möten nattetid, af helgerån, giftdrycker, dolkstygn, trolldom och hedniskt väsen, och dock fasthänger han med kärlek vid denna bild.

I första kapitlet, *"Sorgbarn"*, skildras hur Erland besöker sin gamle lärare patern och talar med honom om pesten, som han sett på sina färder i utlandet, där människor föllo som säd för lien. Han befarar att ordningen äfven skall komma till Sverige. Man säger, att pesten brukar bebådas af en gosse, som träder ut genom stadsporten med en räfsa i handen.

Medan han och patern språka om att törhända "yttersta domen" är nära och den senare framhåller, att ägodelar böra testamenteras till kyrkor och kloster, rasar ett styggt oväder därute. En broder anmäler, att en gosse af främmande och ovanligt utseende vill tala med patern:

"Hvarifrån kommer han i detta oväder?" sporde priorn förundrad.

"Jag vet icke."

Priorn och äfven riddaren tänkte ögonblickligt på den syn, som troddes båda pesten.

Gossen infördes i bokrummet och åsågs med undran af patern och riddaren. Han var liten, späd, omkring nio år gammal. Regnvatten droppade ur hans långa mörka lockar, men en kappa, som han aflagt därute i hvalfgången, hade skyddat hans bruna dräkt mot väta. Hans anletsdrag voro sköna, men buro en sådan prägel, att man knappt trodde sig se ett barn; ty det låg så djupt allvar på hans panna, så mörk erfarenhet och hemlighetsfull glans i hans ögon, så mycket tyst och tåligt lidande på hans bleka kinder, i linjerna kring hans lilla mun och i den fina åderteckningen på hans stora ögonlock, att det bildade icke en naturlig, utan en öfvernaturlig samklang med hans barnsliga ansikte. Hans dräkt var, som nämndt är, brun och i tyget grof, men likväl så skuren, som om den förfärdigats af en moder, stolt öfver sitt barns skönhet.

Var det pestgossen? Nej, han bar icke den hemska räfsan . . . Nej, han var ej en skenbild, utan en liten varelse med människoblod i ådrorna.

"Hvem är du?" frågade patern och lyste med lampan på främlingen.

"Jag heter Sorgbarn."

"Har du vandrat långt i detta förfärliga oväder, stackars barn?"

"Ja."

"Hvarifrån kommer du?"

"Fjärran från."

"Sorgbarn! Ett ovanligt namn! Dock kändt i den heliga skrift. Är du ensam?"

"Ja."

"Är du kristen?" frågade riddar Erland hastigt.

Gossen jakade åter.

"Kan du uttala Guds och Kristi namn?" frågade priorn till yttermera visso.

"Gud och Kristus," upprepade gossen, i det han böjde hufvudet och gjorde korstecknet.

"Nåväl," fortfor priorn lugnad, "säg mig nu, hvad ditt ärende är, och gif mig äfven närmare besked än hitintills om skälet till din vandring, huru du kommit hit, och hvem din fader och hvem din moder är. Därefter skall du föras till klosterköket för att äta dig mätt, och sedan det skett, skall du få en säng att hvila i, ty trött och hungrig måtte du vara."

Medan priorn talade så, sken en blixt in i rummet och rullade åskan så häftigt öfver deras hufvuden, att patern och riddaren korsade sig och sade: *miserere!* Men Sorgbarn stod lugn, med ögonen fästa på golfvet.

"Kom fram," sade riddaren till gossen, "och låt mig närmare se på dig!"

Sorgbarn gick fram och såg riddaren i ögonen.

Riddar Erland lade sin hand på hans hufvud och suckade djupt — han visste ej hvarför. Han kunde ej skilja sin blick från gossens drag; de påminde honom om något förflutet. Och under det han så betraktade den lille vandrarens ansikte, började åter skuggan, som dvaldes i hans själs djup, att sucka, röra sig och söka tränga upp i själens ljusare, af minnets klarhet lysta ängder. Då grep riddaren med omedveten häftighet om den lilles arm och tvekade, om han skulle trycka honom till sitt bröst eller slunga honom bort med sin arms hela kraft. Men gossen gaf riddaren en blick, som om han ville säga: "Släpp min arm! Du gör mig illa."

De upplysningar patern äskade vann han endast genom många upprepade frågor. Se här hvad han fick veta:

Sorgbarn hade vandrat långt, genom stora skogar, genom många städer och farit öfver vida vatten. Hvad dessa skogar, städer och vatten hette, det visste han ej, ty han var icke vetgirig på namn, och de namn han hört hade han glömt. På sin vandring var han icke ensam; han hade haft följeslagar. Men hvilka, därom gaf han föga besked. Då patern närmare frågade om detta, teg han, likasom han ej förstått frågan, och då patern upprepade den, teg han åter.

Om ändamålet med sin vandring berättade Sorgbarn följande, som icke litet förvånade både patern och riddaren:

"Det är vordet uppenbaradt för min moder, att ett kloster skulle finnas i denna nejd, hvilket en gång i förflutna år plundrades af hedningar. Det är likaledes uppenbaradt för min moder, att de röfvade skatterna skulle återfinnas genom mig, om hon med mig ville företaga en vallfärd till det aflägsna klostret, och om en riddare, som är herre öfver trakten där omkring, ville taga mig till sin ende liftjänare och jag ville tjäna honom i hundra dagar och sofva på mattan vid hans dörr. Då sade min moder, att det vore ett Gud behagligt verk att uträtta detta; min moder sade ock, att hon var mycket olycklig, och att Gud kanske skulle återgifva

henne lycka, om denna uppenbarelse fullbordades. Hon sade äfven, att vi borde göra detta för min faders själs skull, ty min fader hade syndat mycket, i det han brutit ett heligt löfte. Därjämte var min moder glad, att hon fått denna uppenbarelse; hon dröjde icke att gifva sig på väg och tog mig med sig. Jag hade äfven en annan ledsagare, men nu är jag ensam. Är detta det kloster, till hvilket jag är sänd? Har detta kloster hemsökts af hedningar? Bor här bredvid någon riddare, som heter Erland, ty så skall vara hans namn?''

''Den Gud, som hägnat dig på din långa väg, späde pilgrim, har ock ledt dina steg rätt,'' sade patern och betraktade Sorgbarn med vördnad. ''Ja, detta kloster plundrades för tio år sedan af hedningar, och den riddare du söker sitter här. Denne man är riddar Erland Bengtsson Månesköld. Det synes som om Gud med detta ville göra ett underverk i våra tider. Utgången skall visa det. Dock — icke sällan hör man omtalas lika underbara syner och uppenbarelser. Undfick din moder sin uppenbarelse i vaket eller drömmande tillstånd, du unge Sorgbarn?''

Men Sorgbarn svarade ej på denna fråga, ty hela hans akt var fäst på riddaren. Gossen skakade hufvudet och sade till sig själf:

''Nej, sådan är han icke. Min moder sade, att han är ung, vacker och skägglös.''

''Hvad vilja dina ögon?'' frågade riddaren, som suttit tyst med pannan lutad i handen. Hans röst var sträng, då han gjorde frågan.

''Är du riddar Erland?'' frågade Sorgbarn.

''Ja . . . och du, landstrykare, hvem är din fader och hvem din moder? Du har sagt mycket, men icke detta. Ditt tal har varit långt och slingrande som en ål. Det har runnit bort utan att lämna spår. Hvem är du själf? Af allt hvad du sagt vet jag ingenting.''

Nu började pater Henrik i väl valda ordalag föreställa riddaren, att detta ej var rätta sättet att bemöta en pilgrim, ung och värnlös som denne och kommen i så underbart ärende. Icke allena för pilgrimens egen skull, ej blott för hans faders och moders, ej heller endast för klostrets, utan förnämligast för att se, om ej Gud med detta ville bevisa ett underverk, vore det riddar Erlands skyldighet att emottaga pilgrimen i sitt hus och låta honom sofva på sin matta. Vore villfarelse eller svek med i spelet, skulle väl detta snart röjas, om icke förr, så efter de hundra dagarnes förlopp.

Patern tillade, att Sorgbarn skulle denna natt hvila i klostret, men att om riddaren för den bestämda tiden ville taga honom till tjänare, skulle det fromma verk, som barnet med denna tjänst uträttade, följande morgon invigas med en högtidlig mässa i klostrets kapell, hvilken riddaren och fru Helena inbjödos att öfvervara.

"Nåväl," svarade riddaren, "det må så blifva." Och han fortfor hviskande: "Om jag ej hört denne gosse uttala Guds och Kristi namn, skulle jag tro honom vara en ond ande, ett hemskt spökelse, ett bländverk från afgrunden. Se hans ögon! Äro de ett barns ögon? Talar ej olyckan ur deras mörka djup? Jag säger er, fromme fader, bestänk detta barn i morgon rikligen med vigvatten!"

"För mig är hans ansikte intagande, och ej heller ser jag något ondt i hans ögon," svarade priorn.

"Jag tänker på pestgossen," mumlade riddaren; "måtte den här icke föra olyckan i mitt hus!"

"Hvilken tanke!"

Riddaren bläddrade mekaniskt i handskriften, som låg framför honom, sänkte hufvudet i båda sina händer, men lyfte det igen och såg med en blick af öfverraskning och nästan rädd misstänksamhet mot dörren, ty han hörde något därifrån: en halft hviskande, halft sjungande barnröst, ledsagad af toner med en skär, spröd, eterisk klang.

''Hvad är detta? Är det han? Vågar han sjunga i vår närvaro? Och då åskan går! Miskunda dig, Gud! Hvilken blixt!''

Riddaren ville stiga upp. Hans ögon voro hotfullt riktade på gossen; men patern lade hejdande sin hand på hans arm. Äfven patern var förvånad, när han hörde Sorgbarn sjunga och såg honom knäböjd knäppa med fingrarne på glasbitar, som han framtagit ur sina kläder och lagt på golfvet. Väl är det sant, att barn pläga hastigt byta allvar i lek och lek i allvar, men att göra det nu och under sådana förhållanden var dock högligen öfverraskande. Riddaren vände sitt ansikte mot patern och sade:

''Min gamle lärare, jag blygs, när jag säger det, och jag förstår det icke själf, men detta barn, om det är ett barn, förvirrar mig, skrämmer mig, uppjagar stygga minnen och inbillningar. Du hör ju, att han sjunger! Tro mig, det är en trollsång. Vet du hvad? Jag hörde i min gossetid en landstrykare, den gången en gubbe, sjunga en trollsång, en som gjorde mig halfgalen af lust att rusa in i mannaskaror och slå och döda och dödas. Han sjöng om Satan, som han kallade Oden, i spetsen för svear och göter, våra olyckliga hednafäder, eggande dem till kamp, förmodligen mot kristendomens stridsmän. Han sjöng om pilforsar, störtande ned i spjutskogar, om ett vapenhaf, vältrande skriande böljor, piskade af valkyriestormen och skimrande i svärdens ljungeldslågor. Jag såg, ja jag såg Satan på den åttafotade helveteshästen. Gråa moln och blåa himmelsflikar fladdrade från hans axlar. Jag hörde hans rop midt genom stridslurar, dånande som domsbasuner. Minnet skär mig genom märg och ben. Jag var förtrollad, förhäxad, utom mig. De kringstrykande sångarne äro ett farligt folk. Väl, att de nu i det närmaste försvunnit. Den här pojken är af deras yngel. Tysta honom!''

Sorgbarns sång var vemodig och omfattade endast några

toner, som bildade en enformig, ödslig och främmande melodi. Om riddaren och patern velat lyssna till Sorgbarns sång, skulle de på en mellanstund, då åskan var tyst, kunnat höra följande ord, ledsagade af glasbitarnes klang, regnets sorl därute och klockornas dån från tornet:

Solen går ned, och molnen vandra med vefullt sinne
hän öfver skummande sjö, öfver susande skogars mörker,
tranan skriar på ödsligt skär,
falken dväljes i klyftans skygd;
trött att jaga han gömt sin näbb i
vingens af skurar tyngda dun.

Solen gick ned, det svartnar så djupt under gran och fura,
regnet sorlar och ränniln suckar i bergets mossa,
molnet löser sin sorg i gråt,
sonen hvilar på moderns sköt,
molnets son och hans sorgsna moder
längta och svinna i tårar hän.

Dessa ord sjöng Sorgbarn, men innan han slutat sin sång, steg riddaren upp, gick fram till honom och trampade glasbitarne i smulor.

"Hör du icke åskan?" sade han och fattade gossen häftigt i armen. "Vill du gäcka Guds röst i stormen? Hvar har du lärt seder? Höfves det ej den fromme att korsa sig och böja sitt hufvud för blixten? Är du en hedning?"

Sorgbarn såg på sitt smulade klangverk och sedan på riddaren.

"Får jag tjäna dig i hundra dagar eller icke?" frågade han, likasom han ej förstått riddarens vrede.

Denne släppte hans arm och kunde knappt uthärda hans blick, men svarade:

"Du må komma, ty det lyster mig se hvem du är. Men dessa hundra dagar skola icke varda dina sötebrödsdagar, var viss därom! Du skall få sofva på min matta, men också vara min hund och lönas med sparkar. Och återfinnas icke de plundrade klosterskatterna genom dig, såsom du före-

gifver, att det är uppenbaradt din moder, då har du än värre att vänta.''

Sorgbarn tycktes icke frukta utan glädja sig åt löftet, ty det skimrade likasom fröjd i hans mörka ögon.

Riddaren önskade nu god natt åt priorn, som i hjärtat var ledsen öfver hans hårdhet mot den lille pilgrimen. Men pater Henrik sökte godtgöra detta med att visa gossen dess större godhet; när riddaren gått, förde priorn Sorgbarn icke till klosterköket, utan till munkarnes bord i refektorium, satte honom vid måltiden mellan sig och den äldste klosterbrodern och talade med munkarne om hans vallfärd och märkvärdiga ärende.

Sedan bröderna hört detta, visade de Sorgbarn större vördnad än äldre män vilja tillmäta gossar.

Efter måltiden bäddades åt Sorgbarn en säng i bokrummet, där han öfverlämnades åt ensamheten, sedan priorn önskat honom god natt, välsignat honom och återvändt till sin cell.

* * *

RIDDAREN OCH PILGRIMEN.

Tidigt följande morgon hölls i klosterkapellet den mässa, med hvilken pater Henrik beslutit inviga Sorgbarns fromma värf hos riddar Erland.

Den förflutna nattens åska hade rensat luften. Morgonen var dejlig. Vid Erlands arm vandrade fru Helena till klostret, följd af alla slottets tjänare och tjänarinnor. Riddaren hade för sin husfru omtalat sitt möte med Sorgbarn, dennes ärende och sitt löfte att emottaga honom. Mot detta löfte hade fru Helena så mycket mindre att invända, som det gällde en from gärning, genom hvilken måhända Guds kraft på ett underbart sätt skulle uppenbaras. Hon var tvärtom brinnande i hågen att se den unge pilgrimen och gladdes

högligen öfver att just hennes hus var det, hvari uppenbarelsen ålagt honom botgöra och tjäna. Och när fru Helena inträdde i kapellet och munkarnes högtidliga sång tonade henne till mötes och hon bland deras böjda skepnader upptäckte gossen, iförd en snöhvit skrud och skönare än någon af de keruber, med hvilka en konstnär smyckat Gudshusets väggar, då knäföll hon och med henne riddaren och allt folket och förenade sin bön om det fromma verkets framgång med den Ambrosianska hymn, som högtidlig, fastän sjungen af darrande stämmor, fyllde hvalfvet:

O rex æterne domine,
Rerum creator omnium,
Qui eras ante sæcula
Semper cum patre filius . . .

Rökelsekaren svängdes och slöjade koret med ljusa skyar; pilgrimen knäböjde på altarrunden och emottog välsignelsen. Sedan detta skett, fattade priorn hans hand och förde honom fram till riddaren. Fru Helena emottog honom med vänliga ord; riddaren sade intet, men såg noga till, att Sorgbarn, likasom alla de andra, fick sin andel från vigvattenskvasten, då de lämnade kapellet. Sedan Sorgbarn åter ifört sig sina vanliga kläder, följde han, ett mål för allas nyfikna blickar, sitt nya husbondfolk till slottet.

På vägen dit timade, att en raggig hund med långsamma steg, likasom stela af ålder, kom gående ur skogen, sällade sig till Sorgbarn och slickade hans hand. Därefter vädrade han på riddaren, uppgaf ett tjut och ville hoppa upp mot hans bröst. Riddaren sparkade hunden tillbaka, men då han åsåg djuret närmare, utropade han och stannade:

"Min gamle Käck! att du ännu lefver! Hvarifrån kommer du?"

Riddar Erland smekte hunden och kunde inom sig ej nog undra öfver detta oväntade återseende, ty Käck hade

för tio år sedan försvunnit, och riddaren trodde, att det främmande folket hade stulit honom, eller att han var uppäten af vargarne.

Dock gladde sig riddaren icke öfver återseendet, utan snarare fyllde det honom i denna stund med skumma tankar, mörklagda aningar, och förband sig med minnen, från hvilka han helst ville vara fri. Men Käck gick troget i riddarens spår till slottet, välkomnades där af de äldre bland husfolket, för hvilka hans återkomst gaf skäl till mycket tal, och intog, i trots af det yngre hundsläktets förargelse, sitt gamla bo på borggården.

Nu följer att omtala, huru Sorgbarn tillbragte sina dagar på Ekö slott.

Riddar Erland fogade sig med motvilja i de anordningar, som Sorgbarns värf kräfde. Fru Helena utsåg åt sin man ett tornrum till sängkammare, och hon uppmanade honom vänligt, men enträget, att endast af Sorgbarn låta betjäna sig, huru illa det än måtte ske; ty så var ju uppenbarelsens föreskrift. Samvetsgrant iakttogs därför, att endast Sorgbarn fick brädda hans bägare och uträtta hans bud. Men ingalunda tycktes det smaka riddaren att emottaga sin bägare ur den lille botgörarens hand; ja de bägge förste dagarne rörde hans läppar icke pokalens rand. Mörka blickar, tunga ord vordo gossen ymnigt till del; stundom hände ock, att riddaren lyfte sin hand för att slå honom; men då stod Sorgbarn, som vanligt, stilla, tyst, med fällda ögonlock . . . och riddaren tyglade sin vrede. Minst tålde riddaren hans ögon; detta visste Sorgbarn och såg honom därför sällan i ansiktet. För att undvika sin påtvungne tjänare vistades riddaren mer än vanligt i skog och mark; han jagade, fiskade, besökte underhafvande och tillsåg deras arbeten på åker och äng. Då hade Sorgbarn sina lediga stunder, och dem nyttjade han till att vandra i skogen, hvarunder Käck vanligen följde honom, eller att sitta ensam i en öde tornkammare, där ett sönderblåst fönster gaf

honom ämne till ett nytt tonverktyg; vid det sjöng han då sina vemodiga och besynnerliga visor, diktade af någon inom honom. Sorgbarn fick vid dessa tillfällen vara ostörd, ty man trodde, att han i sin ensamhet väntade på uppenbarelsen, hvar han nämligen skulle finna de röfvade klosterskatterna. Men om natten hvilade Sorgbarn på mattan innanför riddar Erlands dörr, och denne åhörde otåligt under sömnlösa timmar suckarna, som pressades ur gossens barm.

Om aftnarne, då riddaren satt i salen hos sin fru, var Sorgbarns plats i ett aflägset hörn. Fru Helena talade ofta till gossen vänliga ord; men hans ansikte lyste aldrig af glädje. Dock förstod han hennes välvilja; det märkte hon i hans ögon. Men när riddaren, som ofta hände, tog sin son, den lille Erland, i famn, lät honom rida på sitt knä eller smekte och kysste honom; då kväfde Sorgbarn snyftningar, men lät tårar rinna, ty tårar höras icke, och mörkt var hörnet, där Sorgbarn satt.

Så kom den tionde dagen af Sorgbarns vistelse på Ekö. Ridaren hade rott ut på sjön att fiska; Sorgbarn gick till skogen. När riddaren återvändt från fisket och satte sig till middagsbordet, var Sorgbarn icke tillstädes. Hans plats var annars bakom riddarens stol, ty han betjänte sin herre äfven vid måltiderna.

"En påpasslig tjänare och en ifrig botgörare, denne Sorgbarn!" sade riddaren. "Ve hans arme faders själ, om ej andra öfverloppsgärningar än denne sons kunna lösa henne ur skärselden!"

Men riddaren hade knappt uttalat dessa ord, förrän Sorgbarn inträdde.

"Kom hit," ropade riddaren, hvars vrede var väckt, det är svårt att säga af hvilken orsak; "är du min tjänare, så må du ock passa på din tjänst, du lilla spökelse!"

Och därmed slog riddaren Sorgbarn så häftigt i ansiktet, att han föll till golfvet.

Fru Helena gaf sin hårde man en förebrående blick för denna grymhet; men Sorgbarn steg upp, aftorkade en fuktig glans ur ögonen och upptog ur sin lifrock ett skinande smycke, som han med blossande kinder räckte riddaren.

Det var Mariabildens gyllene krona, för tio år sedan röfvad ur klostret af det främmande folket. Riddaren igenkände henne och häpnade; fru Helena fattade kronan och utbrast i ett glädjerop. Den lille Erland, som satt bredvid sin fader, sträckte armarne efter henne, ty hennes glans fägnade hans ögon.

"Hvar har du funnit kronan?" frågade riddaren.

"I skogen," svarade Sorgbarn.

"Har du funnit allt?"

"Nej, men om tio dagar skall jag finna mer, och om hundra dagar har jag funnit allt; så talade min moder."

Riddaren teg och fortsatte sin måltid. Men fru Helena fattade Sorgbarns arm, lade sin kind till hans och sade halfhögt:

"Du lille pilgrim, förlåt herr Erland! Han vill dig icke illa, men han är häftig till lynnet."

Vid dessa ord brast Sorgbarn i gråt. Äfven den lille Erland började gråta. Barnens känslolif är sällskapligt. Och han tyckte om Sorgbarn, ty Sorgbarn lekte stundom med honom och visade stort tålamod med hans nycker.

Då steg riddaren upp, slängde stolen utåt golfvet, lämnade salen och gick till sin tornkammare.

Sorgbarn gick efter, ty hans tjänst bjöd detta. Men han fann dörren till tornkammaren låst; riddaren ville vara ensam. Då satte sig Sorgbarn vid dörren och väntade i långa timmar. Men först mot kvällen trädde riddaren ut. Han gick då till salen, talade föga med fru Helena, åt sin aftonmåltid och vände, följd af Sorgbarn, (ty tjänsten bjöd ju honom detta) åter till sin sängkammare.

Dagern föll sparsamt in genom det trånga och dunkla

fönstret. Riddaren synade ett gammalt svärd och teg. Det var så tyst, att sandens rinnande i timglaset förnams som en sakta röst, hviskande om tröst och död.

"Fyll min bägare!" bjöd ändtligen riddar Erland.

Sorgbarn hällde litet aftonvin i pokalen och räckte den med darrande hand, med sänkta ögon, åt sin herre.

"Det smakade godt," sade riddaren och satte bägaren på bordet.

Erland gick till hvila. Sorgbarn lade sig på sin matta. Då märkte han, att hans läger var mjukare än vanligt, och fann ett täcke doldt under mattan. Undrande på hvem som gjort detta, ty ingen annan än riddaren och han själf hade ju varit i kammaren, släpade han undan täcket, ty hans värf kräfde det vanliga hårda lägret.

Det såg riddar Erland, men sade intet.

En stund förflöt, och endast sanduret hördes i tornkammaren. Då sade riddar Erland:

"Sorgbarn, jämka min hufvudkudde."

Sorgbarn steg upp, uträttade befallningen och återvände till sin matta.

"Nu hvilar jag godt," sade riddaren.

En half timme förflöt. Sorgbarn trodde nu, att riddaren sof, och lät därför en suck frigöras ur sitt hjärta, viss, att den icke skulle uppfångas af sofvande öron. Men han spratt till vid riddarens röst, som en stund därefter frågade:

"Sorgbarn, sofver du?"

"Nej."

Det var åter tyst. En timme förflöt. Det outtröttliga sanduret hviskade, som alltid, om tröst och död. Sorgbarn lyssnade till hviskningen och tyckte sig förstå henne. Då hördes åter riddarens röst:

"Sorgbarn, sofver du?"

Denna fråga ljöd så mild, att det ljöd en efterklang däraf i Sorgbarns själ.

"Nej," svarade han och bet i sitt täcke för att kväfva en suck.

"Sorgbarn, hvarför sofver du icke? Barn pläga ju sofva om natten! Är du ledsen, Sorgbarn? Ja, jag har varit hård emot dig, jag har misshandlat dig. Arme lille pilgrim, ensam i världen, men älskad af Gud! Vill du förlåta mig?"

Sorgbarn svarade med snyftningar.

"Sof nu! Sof godt, stackars barn!" sade riddaren.

* * *

GROTTAN.

Icke litet fägnade det fru Helena att se det hastiga skifte, som timat i riddar Erlands sinnelag mot Sorgbarn. Tålamod och mildhet segra öfver vrede, tänkte fru Helena; dessutom hade det väl medverkat något till riddarens blidare uppförande, att Sorgbarn funnit den gyllene kronan, och uppenbarelsen således var sannfärdig. Så trodde åtminstone fru Helena.

Ja, riddar Erland visade allt ifrån elfte dagen af den lille pilgrimens vistelse i slottet vänlighet emot honom. Detta verkade äfven på Sorgbarn, så att hans väsen var mer fritt och sig själf likt. I riddarens närvaro spelade han på sina glasbitar och sjöng, obekymrad om någon hörde honom eller ej. Han kände nu ingen bitterhet eller hvad det kunde vara, som utpressat hans tysta tårar, då riddaren smekte sin son. Han såg herr Erland fritt i ögonen och smålog, när han framräckte bägaren. Men skogen besökte han dagligen på de timmar, när ej riddaren kräfde hans tjänst, och Käck följde honom nästan alltid.

På tolfte dagen hände att pater Henrik gick till slottet, dels för att se den lille pilgrimen, som han höll kär och betraktade med större vördnad, allt sedan den underbart åter-

funna kronan ånyo prydde den heliga jungfruns bild i klostret; dels ock för att meddela riddaren innehållet af ett bref, som anländt från ett kloster upp emot norska gränsen.

Men då patern kom till slottet, fick han veta, att Sorgbarn länge varit i skogen. Däremot var riddar Erland nyss hemkommen, och pater Henrik gick då till honom.

Paterns anlete, annars på en gång lugnt och lifligt i uttrycket, bar tydligt vittnesbörd om en tung och orolig sinnesstämning. De båda männen träffades i tornkammaren.

"En sorglig nyhet," sade patern, lade brefvet på bordet och satte sig tungt i en länstol. "Detta pergament är mig tillsändt från min broder Benediktus, prior i Gudtorps kloster, som ligger vid gränsen af Norge."

"Än sedan?" frågade riddaren.

"Du spådde sant . . . jag fruktade det . . . Läs! Han nalkas oss med stora steg, Guds vredes dag, *dies iræ*, *dies illa* . . . Pesten är i landet och sprider sig hastigt. Miskunda dig, Gud! Hvem undrar, om det starkaste hjärta nu vill bäfva!"

Riddar Erlands bleka kinder vordo blekare. Han fattade pergamentet, och hans blick föll på följande rader:

"Den hemske mandråparen lär kommit till norska staden Bergen med ett redlöst angliskt skepp, hvars besättning var död, då skeppet dref in på redden. Han skonar hvarken hög eller låg, klerk eller lekman, rik eller fattig. I Nidaros är ärkebiskop Arne med hela domkapitlet slagen af honom. Han har vandrat från dal till dal och bortsopat allt lefvande, icke allena människor, utan husdjuren, vilddjuren, ja fåglarne under himmelen Nu är han här. *Parce, parce, cohibe flagellum, Domine Deus!* Mitt kloster är utdödt. Jag är ensam kvar. Mina bröders lik ruttna utanför klosterporten; jag har ej kunnat jorda dem. Jag ser genom mitt fönster de ännu lefvande bland folket draga i procession kring kyrkan, åkallande Guds barmhärtighet. Medan tåget skrider, glesna

dess leder, och hopen af döende och döde, som ligga däromkring, ökas. Själf ser jag stundligen på min lekamen, väntande att där skåda de svarta märken, som äro sjukdomens och dödens förebud. Jag vet, att jag skall dö. Gud vare min själ nådig! En man, som inbillar sig, att han skall få lefva, om han lämnar dödens nejd, skall fortbära detta bref. Jag tviflar, att det skall komma i din hand. *Pax tecum!*"

"Gud vare oss nådig!" sade riddaren med djup röst. "Detta bref är redan gammalt. Måhända är oss den store mandråparen helt nära. Svårt är att hafva hustru och barn i sådana tider."

"Bäst är att ingenting jordiskt älska," sade patern; "då förskräcker icke dödens port."

"Jag har sett pesten helt nära," fortfor riddaren; "jag har i de sydländska städerna vandrat bland likhögar, burit sjuke på min rygg, känt deras andedräkt blandas med min, och dock lefver jag än."

"Vårt öde står i Guds hand . . ." Med denna tanke lyfte patern den fasa, hvarmed olycksbudet först slagit honom, från sin själ och andades åter fritt.

"Ja, ni har rätt: vårt öde står i Guds hand. Fromme fader, vore Sorgbarn, min munskänk, här, skulle vi lätta våra hjärtan med en bägare godt vin. Dock, han infinner sig snart, ty han sköter sin tjänst noggrant."

Och riddaren skådade ut genom fönstret, ty hans hjärta, som grymt kämpat mot sin egen känsla, hade nu utan motstånd öfvergifvit sig åt en sådan tillgifvenhet för Sorgbarn, att det längtade efter honom hvar stund han var borta. Denna känsla var hemlighetsfull och oförklarlig. Visst voro Sorgbarns ögon speglar för Sorgbarns egen själ, men likväl förekom det riddaren, som om ur djupet af dessa ögon blickade två andra, i hvilka han först med bäfvan, sedan med lugn igenkände en likhet med Singoallas . . . "först med bäfvan", ty minnet af Singoalla var för honom ett hedniskt

minne, genom giftdryckens lekamliga och vidskepliga sagors andliga verkningar förenadt med bilder af helgerån, svek, mord och trolldom; ty minnet af Singoalla var äfven förenadt med hågkomsten af en ed, visserligen hednisk, men dock en ed, som riddaren brutit, och med minnet af en vedergällning, som denna ed skulle draga öfver hans hufvud . . . "sedan med lugn", ty genom den lille pilgrimen likasom kristnades detta minne, och riddaren tyckte sig känna, att han med godhet mot Sorgbarn kunde försona hvad han ofrivilligt brutit mot Singoalla.

Men vi lämne riddaren och följe Sorgbarns väg i skogen! Så fort, att hans bleka kinder färgades af rodnad, hade Sorgbarn ilat bland granarna längs insjöns strand, till dess han kom till en sammangyttrad hop af branta klippor, väldiga delar af ett berg, som urtidens krafter söndersprängt, och hvars stycken nu på villsamt sätt stodo lutande mot eller vältrade på hvarandra.

Sorgbarn inträngde i irrgångarne bland dessa klippor, klättrade än upp, än ned, och stod ändtligen i en grotta, dit endast matt dager letade sig väg mellan hällar, slängda som tak öfver lutande granitblock. Käck hade följt gossen på hans bland ris och snår knappt skönjbara stig.

Grottan var bebodd. En mossbädd, klädd med skinn af skogens djur, följde de oregelbundna väggarna. En flat sten gjorde tjänst som bord i hålans midt. På golfvet låg en båge, en bunt pilar och ett svärd, och där bredvid svedda grenar på en hög af kol och aska.

Två skepnader sutto i skymningen där inne, när Sorgbarn kom med Käck. Den ena var en man, mager, svartbrun och skumt blickande ur ihåliga ögon. Den andra var en kvinna, mörk och mager likasom mannen. Båda tego och stirrade framför sig. Onämneligt lidande suckade i hvarje drag af denna kvinnas anlete; trånande smärta hade tecknat linjerna af hennes gestalt. Men skönhet låg ännu, ett blekt,

händöende skimmer, öfver denna bild af sorgen: en vemodig skönhet, påminnande om sin egen stundande förintelse.

"Sorgbarn är här," sade mannen, ty kvinnan hade icke hört ljuden af gossens steg, icke ens märkt, att Käck lagt sig på mossbädden bredvid henne, där han gäspade och sträckte sig alldeles hemmavant.

Kvinnan spratt till och såg upp. Sorgbarn hade lagt sina armar kring hennes hals, kysste henne på mun, ögon och panna, tryckte sin kind mot hennes och sade:

"Goda moder, jag bär ett gladt budskap till din själ."

Singoalla . . . ty denna kvinna var Singoalla . . . svarade då med lifvadt anlete:

"Ett gladt budskap? Vill du gifva mig en solstråle, du son af en grym fader? Sorgens barn, älskade, älskade, gif mig honom, men låt honom ej försvinna!"

Singoalla fattade Sorgbarns hand och förde den öfver sin panna.

"Min fader hatar mig icke längre," sade Sorgbarn. Det var detta budskap han ville framföra.

"Assim!" ropade Singoalla till den mörke mannen; "hör du? Erland hatar icke längre sin och Singoallas son!"

"Jag hör," svarade mannen doft; "kraften kan då verka. Låt den verka snart!"

"Han hatar dig icke längre," upprepade Singoalla med gränslös förtjusning. "Har han kallat dig son, anar han, att du är hans son? Säger han icke stundom, att du liknar Singoalla? Har han aldrig nämnt mitt namn till dig? Visst har han det!"

"Nej."

Singoalla förde handen till pannan.

"Nej," sade hon saktare, "jag borde veta det . . . Sorgbarn, är fru Helena mycket skön? Smeker riddaren ofta sin maka? Älskar han henne mycket?"

"Ja," svarade Sorgbarn, och Singoalla vände bort sitt ansikte och dolde det mot den kalla klippan.

"Låt kraften verka!" hördes Assims röst.

"Var icke ledsen, moder," bad Sorgbarn och förnyade sina smekningar, till dess Singoalla åter vände sitt ansikte till honom.

"Väl," utbrast Singoalla och steg upp. "Kraften skall verka. Sorgbarn, du skall föra din fader till mig."

"Om Gud gifver mig styrka."

"Du har henne," svarade modern; "du har denna styrka, som Alako skänker sina utvalda. Du kan uträtta stora ting med den kraften. Du är son af söderns glöd och nordens köld. Du är son af trohet och svek, af hedning och kristen, af det ljusa och det mörka, af den första kärleken och den första ungdomsstyrkan. Stackars Sorgbarn! Hvarför är du här? Se, du är en riddares son, ett slott skulle vara din boning, sammet din dräkt och guldsporrar klinga vid dina steg. Men du är född till sorg, icke till glädje; din hands linjer, din pannas hvälfning, ådrornas väf i dina ögonlock bestämma dig till ve och suckande. Din kind är blek, som blomman, då hon växer i mörker. I sorg är du född till världen, en suckande barm har du diat, din moders kyss var salt af tårar. Sorgbarn, du skall föra din fader till mig; han har svurit mig trohet på Alakos bild; han är min; jag har rätt att utgjuta hans blod, att stänga hans himmel, om hans och din gud är min gud. Du skall föra honom till mig ännu denna natt, Sorgbarn. Han skall dragas till doms för sitt svek och sin grymhet. O, har han hjärta, skall han gråta öfver dina bleka kinder och rysa öfver din arma moders kval!"

"Jag skall föra min fader till dig, men Assim får icke döda honom," sade Sorgbarn.

"Som din moder bjuder," sade Assim torrt och sparkade till svärdet, som låg på golfvet. "Jag har lofvat vara

din moders slaf, fast min trohet är henne mindre dyrbar än din faders svek.''

''Tyst!'' ropade Sorgbarn till Assim; ''är du min moders slaf, så må du tiga!''

''Jag är en furstes son och hennes slaf.''

''Nu lämnar jag dig, moder. Riddaren väntar mig. I natt återvänder jag med min fader.''

''Se där,'' sade Assim, ''på hallen ligga några frön, som jag plockat vid fullmåne. Lägg dem i riddarens bägare, då lyder han lättare din kraft.''

Sorgbarn tvekade.

''Tag dem,'' sade Singoalla; ''Assim samlar äfven andra frön än giftiga.''

Vid dessa ord nedslog Assim sina ögon. Sorgbarn tog de frön han samlat.

''Moder,'' sade Sorgbarn ängsligt, ''än ett ord! Har du haft en uppenbarelse, hvar jag nästa gång skall finna någon af de nedgräfda klosterklenoderna?''

''Jag har haft en ny uppenbarelse och skall om åtta dagar visa dig stället, hvar du skall finna nattvardskalken.''

Singoalla kysste Sorgbarn. Gossen lockade till sig Käck, som just höll på att somna, lämnade rummet och ilade genom skogen till slottet.

Då han var gången, sade Singoalla till Assim:

''Upp, tag spaden och nattvardsbägaren! Gräf ned honom under den lösa trädroten, som jag visade dig vid bäckens fall i insjön! Sorgbarns själ får ej smittas af lögn.''

Assim vältrade undan en sten, som dolde en håla, hvari de röfvade klosterklenoderna voro samlade. Han tog nattvardskalken, lät det andra ligga, flyttade stenen åter öfver hålan, tog en spade och gick.

Med dessa röfvade skatter hade Assim öfvergifvit sitt folk, sedan han en tid varit dess höfding efter Singoallas fader, som fallit i en strid med folket på Jutlands sandkust.

Under denna tid hade Singoalla följt Assim, och det hette, att de voro man och hustru, men de voro det icke, ty Assims kärlek föraktades af Singoalla, och han var hennes slaf.

Men Sorgbarn trodde, att det var en uppenbarelse från Gud, genom hvilken den heliga kronan återfunnits i skogen.

* * *

DEN HEMLIGA KRAFTEN.

Sorgbarn återkom till slottet, medan priorn och riddaren ännu sutto i dystert samtal vid bordet i tornkammaren. Sorgbarn fyllde deras bägare, och priorn tömde sin med förtröstan, emedan den räcktes honom af en from pilgrim.

Efter måltiden återvände priorn till klostret. Hvarken han eller riddaren hade med fru Helena eller husfolket talat om det hemska budskap, som kommit från gränsen af Norge, ty de ville icke i förtid skrämma någon.

Följd af Sorgbarn gick riddar Erland till tornkammaren för att njuta nattens hvila. Sorgbarns hjärta skälfde, ty han hade i riddarens dryck blandat Assims hemlighetsfulla frön; hans hjärta skälfde, ty han skulle denna natt medels det, som Assim och Singoalla kallat den hemliga kraften, föra sin fader till sin moder. Denna kraft är i våra dagar allmänt känd och likväl ännu en icke afslöjad gåta. Vår tids *doctores*, som utrannsaka nervtrådarnes mikroskopiska förlängning, veta lagarne för världsklotens rörelser i den oändliga rymden och för vattendroppens i det hårfina röret, hafva dock ännu icke fullkomligt utrannsakat denna krafts hemligheter.

Men innan Mesmer uppdagade henne, var hon som tillvarande känd och använd af Indiens braminer och af folket från Assaria. Men folket från Assaria forskade icke; det använde kraften helt enkelt, och lät henne vara hvad hon var och hvad hon är: en gåta.

Sorgbarn var i högt mått begåfvad med den hemliga kraften; det hade hans moder rönt. Då hennes hjärta slets af kval, och sömnen flydde hennes läger, plägade Sorgbarn stryka öfver hennes ansikte med sina händer, och sömnen kom, och hjärtat vaggades till några timmars ro.

Nu sofver riddaren: det höres af hans andedrag. Sanduret hviskar. Stjärnorna blicka in genom tornfönstret. Sorgbarn stiger upp från sin matta och smyger med ljudlösa steg till Erlands säng. Den lilles hjärta är i våldsam rörelse. Hans händer lyftas tvekande. De sväfva som skuggor öfver riddarens panna ned mot hans bröst. Sanduret hviskar alltjämt. Stjärnorna blicka genom tornfönstret. Det är tyst; äfven riddarens andedrag hafva tystnat. Han hvilar i sängen, lik en död, och stjärnljuset darrar på hans bleka panna. Som skuggor sväfva Sorgbarns händer öfver riddarens ansikte; de sväfva öfver hans ansikte som tysta skuggor. Då reser sig riddaren upp. Sorgbarn far tillbaka, uppgifver ett halfkväfdt rop och kastar sig på knä. Riddarens ögon äro lyckta.

"Herr Erland," hviskar Sorgbarn, "jag ville dig icke illa. Vredgas ej!"

Riddaren svarade ej.

Då märkte Sorgbarn, att kraften verkat. Han steg upp och sade lugnt:

"Riddare, du skall lämna bädden och följa mig!"

"Hvart vill du föra mig, Sorgbarn?"

"Du skall snart få veta det."

Riddaren klädde sig. Sorgbarn fattade hans hand.

De stego ned för torntrappan och kommo genom en bakport till stranden, där riddarens fiskarbåtar lågo. I den minsta af båtarne rodde honom Sorgbarn öfver sundet med så tysta årtag, att väktaren svårligen kunde höra det, fattade så hans hand och förde honom in i skogen.

Den hemliga kraften verkade så, att riddarens vilja, så stark och oböjlig hon annars var, fogade sig efter gossens;

ja, sammansmälte med denna till en. Riddarens själ såg in i Sorgbarns, såsom den trogne tjänaren ser i sin herres ögon hvad han vill, tänker och känner. Snart skulle den hemliga kraften verka än djupare. Som i det växande trädet årsringarne bilda sig kring kärnen och torka, i den mån nya sådana lägga sig omkring de gamla, så växa omkring det mänskliga väsendets kärne årsringar af lidelser, känslor och tankar, som hvar efter den andra fornas, medan nya lidelser, känslor och tankar lägga sig utomkring de vissnade och saftlösa. Men själens äldsta årsringar äro dock de, som ligga närmast hennes kärne; därför äro barndomens minnen så ljufva: de äro närmast andens hjärta. Medan nu gossen förde Erland mellan skogens stammar, trängde den hemliga kraften allt djupare in i hans väsen, från årsring till årsring; och allt efter som hon inträngde, lifvades på nytt de vissnade och förgätna lidelserna, svällde de åter af safve ur minnets rot. Erland vardt densamme han var för tio år tillbaka, då han plockade blommor vid bäckens rand med den bruna flickan. Skuggan, som dvalts i hans själs afgrund, steg upp i känslans ljusaste dager; ungdomskärlekens känsla, den ljufvaste, den som annars aldrig återvänder, ilade genom hans varelse, och han tänkte, han kände Singoalla.

"Sorgbarn," sade riddaren, då de hunnit ett stycke in i skogen; "låt oss sitta ned och hvila. Natten är så skön. Ser du stjärnan, som glänser där uppe öfver ekens topp? Jag älskar dig som en son, som om du vore min lille Erland; ja jag älskar dig mer, bleka barn, och jag ser i din själ, att du älskar mig. Det är så skönt, så friskt i natten. Hvart för du mig, Sorgbarn? Jag följer dig till världens ände."

"Jag för dig till min moder."

"Bor din moder i skogen?"

"Ja."

"O, att du vore min son! Är du icke min son?"

"Jag är din son," svarade Sorgbarn, häpen, rörd och förvirrad öfver dessa ljufva ord.

"Hvem är din moder? Är det Singoalla . . . Singoalla . . . Singoalla?"

Klangen i hans stämma vardt mildare och mildare.

"Ja, min moder är Singoalla."

"O Gud!" sade riddaren, och tårar sipprade ur hans halfslutna ögon, "jag är så lycklig. Älskade son, hvi igenkände jag dig icke genast? Du har varit främling i din faders hus, du har lidit mycket af hans orättvisa vrede. Jag ser dock i din själ, att du icke hatar mig; nej, du älskar mig och är säll af mina ord. Kom, Sorgbarn, jag vill gå till din moder."

De fortsatte vandringen. Sorgbarn ryste i natten . . . ryste af sällhet, ty så kan äfven ske, då sällheten kommer, som en flod af solljus inströmmar i ögon, som, förut blinda, brådöppnats . . . ryste af en hemsk känsla, ty riddaren var så blek, så förändrad, hans röst så andelik. Det var som ett bländverk, som om en främmande själ talat ur hans mun.

De stannade framför klippbrottet. Sorgbarn fattade sin faders hand och förde honom in i labyrinten. Ett eldsken lyste, det försvann igen, ty en klippvägg skymde det, men snart visade det sig åter. Det kom från grottan.

"O, jag darrar," mumlade riddaren; "bor min själs älskade i dessa klippor?"

Ljuden af riddarens och pilgrimens steg genljödo och förebådade den ensliga bostadens invånare deras ankomst. Singoalla satt på mossbädden, eldskenet flämtade på de fuktiga klippväggarna och spred en bedräglig rodnad öfver hennes kinder. Äfven Assim satt på sin förra plats, med korslagda armar. Han hade nyss slipat svärdet mot en berghäll; nu hängde det blottadt i hans bälte.

"Hör," hviskade Singoalla, som allt ifrån skymningens

inbrott lyssnat och väntat, väntat och lyssnat; "hör! De komma. Assim, gå då!" Assim steg upp.

"Jag stannar i skuggan," sade han; "om du vill, att han skall dö, så rör i elden; det är tecknet. Mitt svärd är skarpt, min hand säker, ett oväntadt hugg skall fälla den vilde isbjörnen."

"Gå, gå!" hviskade Singoalla. Assim försvann.

I nästa ögonblick inträdde riddaren och Sorgbarn. Singoalla stod framför Erland. Hon betraktade honom . . . Hvem kan skildra en blick som denna? En lefnad med alla dess öden, fröjder och sorger, med hela dess rika skatt af lidelser och känslor kan sammandraga sig i en blick, såsom linsen samlar solens alla strålar i en brännpunkt. Det förflutna, närvarande och kommande kunna sammansmälta i en blick. De sammansmälte i Singoallas till en enda fråga, stolt och förkrossande och dock bäfvande.

Det var en fråga om hågkomst eller förgätenhet, om kärlek eller hat, om tårar eller blod. På sina halfslutna ögonlock förnam riddaren en brännande känsla af denna blickande fråga.

"Singoalla!" hördes Erlands röst.

Den ton, hvari detta ord klang, svarade på allt hvad Singoallas själ frågat. Han kom med hågkomst, kärlek och bön om förlåtelse. Huru kunde hon då krossa honom med ord om mened, hämnd och död? Singoallas hufvud sjönk ned mot hennes barm, hennes pannas vemod dolde sig i de magra, genomskinliga händerna.

"Singoalla," upprepade Erland, och tårar framträngde under hans ögonfransar.

Singoalla svarade ej; hon stod likt en bildstod, men hennes barm och suckar förrådde lif.

Riddaren lyfte Sorgbarn i sin famn och gick ett steg mot Singoalla. Deras hufvuden lutades mot hvarandra:

Erlands bruna lockar blandade sig, som fordom, med de svarta böljor, som svallade kring Singoallas panna.

Det är tyst i grottan. Hvar äro nu kvalen, vreden, de bittra minnena, som bodde där inne, de hemska suckar, som genljödo där, de vilda rop, som gåfvo sig luft ur Singoallas bröst, då hennes förtviflans börda vardt henne odräglig? Nu hördes endast sakta snyftningar. Erland lägger sin arm kring Singoallas lif och hviskar — hon hör icke hvad, men det ljuder, som när en vindfläkt vaggar sig till ro i björkens krona.

Men utanför grottan glimma Assims ögon. Han skär tänderna af smärta. Han vill Singoallas lycka, men för honom, den förskjutne, att *se* denna lycka! Bättre vore det för honom att dö i eld.

Singoalla för sin hand öfver Erlands ansikte; hon frågar hviskande, med tårfyllda ögon, ömma underliga frågor:

"Hvi är du så blek, Erland? Hvarför vissnade dina kinders rosor? Hvart flydde din ungdom? Jag drömde, att du ännu var sjutton år. Erland, har du lidit?"

"Hvar har du varit så länge, Singoalla?" frågade Erland tillbaka. "Minns du vår lyckas hem, där granen susade, där bäcken sorlade? Ack, granen susar än, bäcken sorlar än. Det förflutna har återvändt, vi äro åter unga. Kom, Singoalla, låt oss leka och plocka blommor vid bäckens rand! Mötestiden är ju inne; himmelens stjärnor blinka! Ser du dem icke?"

Erland fattade Singoallas hand och förde henne ur grottan. Knappt tänkande, endast saligt kännande, följde honom Singoalla. Hon vandrade med sänkt panna i svärmisk dröm vid sin riddares sida. Hon såg ej stjärnorna, ej träden, mellan hvilka hon skred. O, slute aldrig denna sällhet! Låt dem leka vid bäcken och dö, innan morgonen kommer med sin kalla dager och sin grymma verklighet! Natten, drömmen, svärmeriet, de flämtande skuggorna, de

blinkande stjärnorna, det obestämda, obegränsade och sammanflödande, de ljufva villor, som födas i det dunklas sköte, o, hvad är solen med sitt gyllene sken, dagen med sina klara föremål, sina kalla sanningar mot detta!

Sorgbarn följde fader och moder. Den lilles ansikte glänste. En okänd makt rörde sig i hans barm och tvang honom sjunga. Sången ljöd som vore han endast för andarne, som sväfva genom natten.

De kommo till kullen vid bäcken; han var ej långt från grottan. Erland och Singoalla satte sig vid kullens fot på gräsmattan, där de fordom suttit; men leka, men plocka blommor kunde de ej; domnande hvilade de mot hvarandras skuldror; de kunde ej tala, endast sucka och känna hvarandras närvaro, halft vakande, halft drömmande.

Men Sorgbarn satte sig vid bäckens rand, skådade stjärnorna, som speglade sig däri, och sjöng för dem.

Så skredo stunderna, och stjärnorna, den ena efter den andra, slocknade i västerns töcken. Grå dimma blandade sig med mörkret; marken fuktades af arladagg.

Då gick Sorgbarn till sin fader, lade sin hand på hans skuldra och sade till honom:

"Natten lider. Stig upp och följ mig!"

Riddaren vaknade smärtsamt ur sin halfslummer; hans vilja var underdånig Sorgbarns; han måste lyda.

Detta gjorde Sorgbarn, ty det var redan långt förbi midnatt, och den hemliga kraften, genom hvilken Sorgbarns själ rådde öfver riddarens, började slappas. Det kände gossen af kyla och matthet i sina lemmar.

"Moder," sade han till Singoalla, "kom! Jag är matt och fryser. Vi måste skynda."

"Säg farväl, o moder. Vi måste skynda," upprepade Sorgbarn ängsligt.

Singoalla steg upp.

"Farväl," hviskade hon till riddaren.

''Nej, nej,'' sade riddar Erland; ''här skola vi stanna evigt.''

''Vi träffas åter. Farväl!''

''Fly, moder! Stanna ej!'' bad Sorgbarn.

''Kom,'' sade gossen; ''du skall följa mig, fader.''

Och Sorgbarn fattade hans hand, och han måste följa. Med skyndsamma steg återvände de till slottet, rodde öfver sundet, gingo uppför torntrappan och inträdde i kammaren.

''Tag af dina kläder och sof!'' befallde Sorgbarn. Riddaren lydde. Sorgbarn svepte sig i sitt täcke, lade sig på sin matta och somnade genast.

Sanduret hviskar, de bleknande stjärnorna blicka in i tornkammaren, riddaren sofver i sin säng, pilgrimen på sin matta.

En timme därefter börjar dagningen. Fåglarne stämma upp sin sång; tjänarne på slottet vakna; från skogen ljuder redan den idoge nyodlarens yxa.

* * *

DAG OCH NATT.

Riddaren vaknade tung i hufvudet. Äfven Sorgbarn vaknade strax därefter, matt, men med en efterklang af nattens lycka i sin själ. Fader! var han nära att säga till herr Erland, ty han ihågkom väl de ord af faderskärlek riddaren talat under natten, men ordet fader dog på gossens läppar, när han såg upp och skådade det dystra uttrycket i riddarens anlete.

''Förbannelse,'' mumlade riddaren. ''Jag har drömt en ryslig dröm denna natt. Onde andar hafva plågat mig. En sådan bar ock dina anletsdrag, du Sorgbarn.''

Herr Erland klädde sig skyndsamt och ilade ut att förfriskas af morgonvinden. Hela dagen var han dyster. Han

talade föga till sin fru, Helena, till Sorgbarn än mindre, smekte ej sin lille son, men bannade dess mer gårdens tjänare.

Mot aftonen red herr Erland ut. Sorgbarn skyndade in i skogen till grottan. Singoalla satt där med strålande ansikte, ännu rusad af nattens minnen. Assim kokade mat i en kittel öfver elden och sade intet.

Singoalla slöt Sorgbarn i famn, höljde honom med kyssar och frågade efter hans fader.

"Min fader!" svarade Sorgbarn. "Ack, jag vågar i dag icke kalla honom fader. Han är vred och säger, att han drömt en ryslig dröm i natt."

"Sade han en *ryslig* dröm?" frågade Singoalla eftersinnande.

"Ja."

"Det är omöjligt. Han älskar mig. Våra fäder ha sagt, att när den hemliga kraften verkar, då visar sig människan sådan hon är i sitt inre. Ja, han älskar mig innerst i sitt hjärta. O, denna natt, denna sälla natt! Sorgbarn, du skall i kväll åter föra min riddare till mig. Men dessförinnan vill jag visa mig för honom, för att öfvertyga dig, att han älskar mig alltid. Kom, Sorgbarn, jag går till slottet."

"Moder," ropade Sorgbarn, "du gör dig olycklig. Kom ihåg riddarens maka, fru Helena!"

"Hon!" inföll Singoalla med blixtrande ögon. "Jag är riddarens första och enda maka, så sant en Gud lefver i himmelen. Han älskar henne icke; han kan det icke. Såg du ej, hörde du ej under denna natt? Mig, mig ensam älskar hans själ. Jag går till honom."

Gagnlösa voro Sorgbarns föreställningar. Hon gick. Sorgbarn följde henne gråtande och bedjande. Hon gick, ty ett tvifvel, som hon ville vederlägga, en svartsjuka, som hon förgäfves hånade, hade vaknat i hennes sinne. Assim tog sin båge på axeln och följde henne, men på afstånd.

Efter en stunds vandring kom Singoalla, följd af Sorg-

barn, till en sakta sluttande höjd, öfver hvilken hennes väg låg. Hunnen upp stannade hon, ty hon såg riddaren till häst där nedanför. Hans ansikte var mörkt och skräckinjagande. Hans häst var höljd af skum. En båge hängde på hans sadelknapp.

Äfven han upptäckte henne; han stannade, förde handen öfver ögonen, såg och ropade:

"Förbannade spökelse! Hedniska troll! Förföljer du mig äfven vid dagsljus?"

Och han ryckte till sig bågen, spände honom, lade en pil till strängen och sköt.

Men Singoalla hade redan försvunnit. Assim hade störtat fram, ryckt henne med sig och fört henne ur sikte. Därefter spände Assim sin båge och ilade tillbaka för att gälda skottet, men då var riddaren redan borta.

När Assim återvände, satt Singoalla på den gröna mossan och stirrade framför sig. Sorgbarn satt bredvid henne, tyst, men önskade att få dö.

"Singoalla," sade Assim och böjde sig öfver henne. "Vill du ej, att jag skall döda Erland? Jag har en giftig pil i mitt koger och riktar väl."

"Jag har rättighet att taga hans blod. Döda honom!" sade Singoalla.

Assim gick. Hans ögon lyste af fröjd. Äfven för honom fanns det hopp.

Men hans fröjd var kort. Singoalla ropade honom tillbaka. Han kom.

"Nej, Assim! Icke än, Assim!" sade Singoalla. "Nej, icke än!" upprepade hon och förde ett finger eftertänkande till sin panna. "Sorgbarn skall i kväll föra den förrädaren till mig. Jag skall då döma honom, och varder domen döden, skall du, Assim, döda honom . . ."

"Ha!" tillade hon och reste sig stolt; "den ljuslockiga kvinnan, hans blåögda Helena, äger honom om dagen; men

min, min är han om natten, ty han är slaf af min Sorgbarns kraft. Farväl, Sorgbarn! Jag väntar dig och honom i natt. I natt står domen."

Kvällens timmar voro långa för Singoalla, där hon vid stockelden i grottan väntade på domens stund. Sorgbarn, mina ögons lust, din kraft skall icke svika . . . så talade hon till sig själf. Slipa . . . så talade hon till Assim, som oförtrutet, med vansinnigt lugn, brynte sitt svärd mot klipphällen.

Men Sorgbarn, huru långa voro ej timmarne äfven för honom! Hur hemsk den stund, då riddaren åter dukade under för hans kraft! Hur ryslig hans nattliga vandring i skogen vid sin faders sida!

"Sorgbarn, min son . . ."

Så ljöd det åter från riddarens mun. Men nu ryste Sorgbarn vid dessa ord. De voro icke hans faders, de voro en gäckande andes, som talade med hans faders tunga.

"Sorgbarn! Du vet ej, hur jag älskar dig," sade riddaren under den nattliga vandringen.

"Nej, släpp min hand! Du må icke röra mig. Jag vill icke vara din son."

"Natten är mörk, moln segla under himmelen . . . och du, Sorgbarn, talar ord, som isa mitt blod. Ser du molnen på himmelen, min egen Sorgbarn?"

"Ja, det börjar regna. Skynda dig! Jag skall föra dig till min arma olyckliga moder."

Regnet kom i strida strömmar. Det rasslade i skogen; ingen stjärna lyste den enslige stigen. Nattfåglarne skreko i klyftorna. Och vid den lille gossens sida gick en blek vålnad med halfslutna ögon.

De kommo till klippbrottet. Sorgbarn stannade, och en ny rysning ilade genom hans lemmar. Han tänkte på Assims svärd, på domen, som väntade. Ja, han stannade och önskade sig döden.

"Sorgbarn," sade riddaren. "Gif mig din hand. Du

för ju mig till Singoalla. Elake Sorgbarn, jag skall klaga för din moder, att du talat grymma ord till din fader.''

Så hotade riddaren med smekande röst. Men Sorgbarn grät.

''Hvarför gråter du? Hvarför vredgas du på mig? Kom, Sorgbarn! Gif dig till freds! Jag skall icke klaga på dig hos Singoalla.''

Och riddaren ville gå in bland klipporna.

Men Sorgbarns vilja höll honom tillbaka. Gossen utbrast häftigt:

''Nej, stanna! Rädes du icke, herr Erland?''

''Vinden blåser i skogen, men hvem är rädd för vind och mörker?'' svarade riddaren. ''Du är barnslig, gosse.''

''Hör du icke, hvad vinden säger dig? Det är en sorglig saga, och du borde rädas.''

''Hvad säger vinden? Förtälj hans saga! Jag lyssnar gärna, om du aftorkar dina tårar och är glad.''

Medan riddaren talade så, lutade han sig mot en häll, smålog och höjde sin panna mot den mörke himmelen. Ur klippbrottet skymtade en skugga.

''Vinden säger: 'min moder födde mig en natt på kyrkogården. Hon sökte där sin makes graf, men han var icke död'.''

''Hörde du vinden säga detta, underlige gosse? Hvad säger han då nu?''

''Vinden säger: 'Min fader var en riddare, som färdades vida, ostadig i sinnet och trolös'.''

''Då liknar ju vinden sin fader.''

'' 'Min moder sökte honom och vandrade från land till land men fann honom icke. Själf trodde hon sig älskad och sökt af honom. Hon trodde honom mycket olycklig, och hon grät öfver honom; hennes tårar föllo som dagg på ängen, som regn på bergen'.''

"Sade vinden detta? Men hvad säger han nu? Nu höres hans röst omild i skogen."

"Vinden säger: 'Min fader var icke olycklig, ty han hade glömt min moder och sökte henne icke. Han älskade en annan, som kom från norden'."

"Vinden har en trolös fader," sade riddaren. "Men hör, hur det klagar i skogen! Det är åter vindens röst. Hvad säger han nu?"

"Vinden säger: 'jag är ammad vid ett suckande bröst; jag vyssades med klagosånger. Min moder är mycket olycklig'."

Riddaren sänkte sin panna och lade armarne öfver bröstet.

"Sorgbarn," sade han, "du som förstår vindens språk, hvad förkunnar han nu, ty nu ropar han, nu vredgas han, och trädens kronor skälfva."

Skuggan flyttade sig närmare intill de samtalande.

Sorgbarn svarade:

"Vinden säger: 'min fader ville i dag döda min moder; han sköt en pil mot hennes bröst, men hon flydde. Hvarför hatar du min moder? Hvad hafver hon brutit mot dig? Svara mig, riddare!'"

Riddaren sänkte hufvudet mot sitt bröst och frågade:

"Sorgbarn, sade din moder, att det var natt, då du föddes? Sade hon, att hon framfödde dig bland de dödas grifter, medan hon sökte din faders graf?"

"Ja."

"Töcknet skingrar sig, och jag skådar in i tvenne världar. Jag minnes nu, hvem jag är, då solen skiner på himmelen. Jag är vansinnig om dagen, Sorgbarn. Jag ville döda din moder. Jag hatar din moder om dagen, ty då är jag vansinnig. Vill ej din moder döda mig för min trolöshet, min grymhet, för alla de kval jag tillskyndat henne? Sorgbarn, fråga din moder, om hon vill taga mitt blod. Det är hennes rätt."

Men Sorgbarn svarade:

''Hör du, hur vinden klagar: 'Kan jag föra min fader till döden?' ''

Och Sorgbarn, som ryste för Assims svärd, fattade riddarens hand för att fly med honom tillbaka till slottet.

Då framträdde den lyssnande skuggan ur sin skymning.

''Fly,'' hviskade hon till Sorgbarn, ''ty Assim rasar och vädrar blod. Han lurar vid grottans ingång. Jag har väckt, men kan ej söfva hans vrede.''

Riddaren igenkände den hviskandes röst, vände sig om och ville fatta i hennes klänning.

Men hon upprepade ängsligt: ''Fly, Sorgbarn! Assim hör oss!''

Sorgbarn skyndade framåt, och riddaren måste följa, fastän hans själ våndades.

Men äfven Singoalla — ty det var hon, som skymtat lik en skugga — följde Sorgbarn, och när de hunnit ett stycke från det farliga klippblocket, där döden lurade, bad hon honom stanna.

Riddaren sjönk till Singoallas fötter och omfamnade hennes knän.

Singoalla lutade sig öfver honom och strök hans lockar.

''Erland,'' sade hon, ''vi se hvarandra nu för sista gången på jorden. Farväl, min älskade!''

''Får jag dö?''

''Nej,'' svarade Singoalla. ''Jag ämnade väl i afton döda dig, men då var jag svart i min själ af vrede och förtviflan. Nu skall du lefva, Erland, för din maka och din son. Du älskar ju Helena, och hon älskar dig . . . och din lille son, säg, är han mer lik dig eller din blåögda Helena? Jag ville gärna smeka din lille son.''

''Tyst!'' utbrast riddar Erland. ''Tala icke om Helena! Om dagen, då mina sinnen äro förvirrade, förliker jag mig

väl med denna kvinna; men du, Singoalla, är min enda verkliga kärlek, likasom du är min första och rätta maka.''

''Bedrag mig icke,'' sade Singoalla bedjande; ''tala icke så, att jag än en gång omfattar förhoppningar, som sedan svikas och efterlämna vrede och förtviflan! Villades jag ej af dina ord, då Sorgbarn första gången förde dig till mig? Jag trodde, att du älskade mig alltid, och att det var din sällhet att skåda mig. Då beslöt jag uppsöka dig. Men du ryste vid min åsyn och vredgades och ville döda mig. Erland, du hatar mig om dagen; älska mig kan du endast om natten, då Sorgbarns hemliga kraft slagit din vilja i bojor.''

''Det ligger sanning i dina ord, men det är icke hela sanningen, ty nu skådar jag klart,'' sade riddaren. ''Jag är ej densamme om dagen och nu, då jag är hos dig. Om dagen är jag olycklig och vansinnig; ja, vansinnig. Du minnes väl Assim och din fader? Det onda *de* gjort mig öfverflyttade min förvirrade själ på dig. För min sjuke tanke vardt du en outplånlig skräckbild, och själfva ditt namn, det ljufva Singoalla, ljöd för mig med hemsk klang. Då kom en flicka, som var min barndomsvän och min vårdarinna, när jag låg sjuk. Jag trodde mig älska henne; men den kvinna jag älskade var alltid du, min maka; det var du, som bar en mask, lik Helenas anlete. Ja, jag älskade aldrig Helena, utan dig som Helena; det känner jag nu. Singoalla, vill du icke döda mig för rättvisans skull, för min brutna ed och de kval, jag förorsakat dig, så döda mig för min egen skull, ty jag ryser för morgondagen. Jag vill icke vakna till vansinne och till hat mot dig, som är min själs hjärta.''

Singoalla svarade:

''Din mened är dig tillgifven; för den skall du icke dö. Ej heller skola dina ord förleda mig tro, att du icke älskar Helena åtminstone om dagen, när du är vansinnig. Hvad gör det, att du är vansinnig, Erland, om du är lycklig? Se, jag kom till denna nejd och sände dig min son, att han

skulle kufva din själ genom saktmod, ty på en ovänlig själ verkar ej den hemliga kraften, och sedan föra dig till mig. Jag valde min bostad i grottan där borta och väntade dig i elfva dagar. Jag ville se och tala med dig än en gång före min död, ty jag känner, att jag snart skall dö. Det var det vederlag jag kräfde af Gud för alla de sorger jag utstått, och detta vederlag har den barmhärtige Guden gifvit mig. Hvad vill jag mer för mig själf? Svårare är att tänka på Sorgbarn, ty hvad skall varda af honom, när jag är död? Om dagen, då din själ är fientlig, är han ju icke mer din son! Men Gud skall skydda Sorgbarn, om han bevarar sin själ snöhvit, och Sorgbarn skall dessutom icke lefva länge Det har jag sett i ditt ödes linjer, älskade, bleke gosse! . . . Nej, Erland, nu skola vi skiljas för alltid. I morgon, då du vaknar, så minnes du mig som en svår dröm, hvars intryck bortföres med dagens vind. Singoallas bild skall sedan icke störa dina tankar, hennes namn aldrig ljuda i ditt öra; hon är för dig försvunnen, som om hon aldrig varit. Men skulle hon likväl återkomma i din själ, någon gång, i en enslig stund, så minns henne icke som en hämnande, hednisk, ej heller som en sörjande kvinna, utan minns henne som den förlåtande, som glädjes åt den natt af kärlek du skänkte henne i grottan och vid bäckens rand! Din lefnad skall med Helenas flyta som en lugn älf genom gröna ängar, under svalkande skuggor. Din Erland skall växa upp och vara din ålders glädje. Ditt hus skall länge äga bestånd och din Guds välsignelse hvila däröfver."

"Farväl, Erland!" fortfor hon. "Farväl, gosse vid bäcken! Farväl, min första och enda kärlek! Farväl, min lycka och olycka! Välsignad vare du, min make! Välsignad du, min fröjd, mitt solljus, min ande, mitt allt!"

Och Singoalla tryckte den kyss hon tänkte den sista på Erlands läppar och ilade bort.

Utöfver Erlands kinder strömmade tårar; han vred sina

händer och ropade hennes namn; men hon var borta, och Sorgbarns kraft fängslade Erland vid stället.

Då utbrast Erland i sådana verop, att det skar genom Sorgbarns märg. Den lille darrade och kände sin kraft minskas, sin vilja slappas, sitt hjärta smälta.

"Sorgbarn," ropade riddaren, "jag krossar dig, om du icke svär vid Gud att nästa natt, hvarje natt återföra mig till Singoalla!"

"Jag svär," suckade Sorgbarn, nästan medvetslös.

"Fort! Återvändom då till slottet, innan jag vaknar! Jag känner, att din kraft minskas, att jag snart skall vakna. Skynda dig! Vi äro annars förlorade."

Sorgbarn gick med snabba steg. Erland följde honom. En knapp fjärdedels timme därefter hvilade riddaren i sin säng och pilgrimen på sin matta.

Men Assim lurade förgäfves på sitt rof, där han stod i klippbrottet med det skarpslipade svärdet i hand. När Singoalla återkom till grottan, sade hon endast: "Riddaren kommer icke." Assim slog då svärdet i klippan, så att det brast vid fästet, ilade så till stranden och roade sig hela natten med att härma nattfåglarne och rulla stenar nedför klipporna i sjön.

* * *

DEN SISTA NATTVANDRINGEN.

Sorgbarn höll sin ed.

Och Singoalla, — hon som redan försonat sig med tanken på evig skilsmässa och död — ack, hon glömde snart sitt beslut, då riddaren återvände följande natt vid Sorgbarns hand och anropade henne att stanna. Han sade sig vara vansinnets och Helenas om dagen; han ville vara sällhetens och Singoallas om natten. Han kallade henne maka och bad

henne hålla den ed hon svurit på Alakos bild, om ock han själf af onda makter drifvits att bryta sin. Huru ljufva voro ej hans smekningar för den arma, hvars allt han varit från hennes första ungdomsår! Huru sköna voro ej dessa nätter, genombäfvade af det lönliga, då de hviskade med hvarandra i grottan eller i oändlig trånad sutto, hand i hand, på bäckens strand! Singoalla kunde icke motstå; hon stannade och framlefde timmarne i svärmiska drömmar.

På tjugonde dagen efter pilgrimens ankomst till Ekö slott återvände han ur skogen med nattvardsbägaren i hand. Den öfverlämnades åt priorn, och alla förundrade sig öfver uppenbarelsens sanning och botgöringens kraft.

Men med riddar Erland timade en förändring, med hvarje dag tydligare. Hade han förut stundtals varit dyster, så var han det nu hela dagen, från morgonen till natten. Han magrade förfärligt; hans ögon voro insjunkna, hans kinder tomma, hvarje dag plöjde en fåra i hans panna, hvarje timme göt olja på den hemska elden i hans blick. Tjänarne darrade, när han nalkades, fru Helena vågade icke mer fråga hvad som tärde honom, ty han tycktes likasom ana, när en sådan fråga sväfvade på hennes läppar, och aflägsnade sig då ur hennes grannskap. Han var kall för sin makas sorgsna blickar, skydde hennes smekningar och hade icke ögon för sin lille son. Sällan talade han ett ord till någon.

Fru Helena yppade för priorn sitt bekymmer öfver herr Erlands tillstånd och rådslog med honom om hvad som borde göras till hans räddning, ty ögonskenligt var, att detta svårmod förde honom med brådskande steg mot grafven. Priorn beslöt tala öppet med riddaren och ålägga honom en fullständig bikt.

"Hvilar en synd på din själ, min son? Eller hvad är det, som gör dig förtviflande? Rufva icke på din smärta! Ur henne torde annars komma lekamlig och evig död! Fly

i Guds och kyrkans sköte! Se, hon står ju villig att taga din skuld och din sorg på sina axlar!"

Så talade priorn till riddaren. Men denne svarade: "Förfölj mig icke med sådana ord, fromme fader! Säg det än en gång, och jag lämnar er och flyr till andra bygder! Låt mig vara! När tid blifver, skall jag bikta."

En annan gång, då riddaren syntes något lugnare till sinnes, yttrade han till priorn: "Min själ är full af sönderslagna bilder. Jag mödar mig att åter sammansätta dem; därför grubblar jag nu så mycket. När taflan är färdig, då ser jag hvad jag vill se; då vet jag hvad jag vill veta. Först då kan jag bikta, ty icke kan man bikta det okända."

Under dessa dagar betjänade Sorgbarn, som vanligt, herr Erland. Men fristunder hade Sorgbarn numera inga, ty riddaren ville knappt förlora honom ur sikte. Bittra stunder hade Sorgbarn dess flere. Riddarens ögon fäste nästan ständigt på gossen en blick, hvari tillbakahållet hot, fruktan och vild misstanke lågade. Han bevakade hvarje Sorgbarns ord, hvarje hans rörelse. När de voro ensamme, hände, att han steg upp, kramade Sorgbarns armar och lyfte honom från golfvet, för att slunga honom tillbaka mot dess stenar. Men han sansade sig, och allt slutade därmed, att de blå märkena på Sorgbarns armar voro flere.

Äfven Sorgbarn led mycket. Hans kinder voro, om möjligt, blekare än förr, hans kropp var nästan en skugga. Men han uthärdade tåligt riddarens misshandlingar, räknade dagens timmar och tänkte med fröjd på natten, när detta hemska ansikte åter skulle varda vänligt, dessa vilda blickar blida och denna stumma mun kalla honom son och slösa med försäkringar om kärlek. Natten var Sorgbarns dag, och dagen var hans natt. Om dagen satt hans moder ensam med den tyste Assim i skogen; om dagen voro hans fader och han själf olycklige; men natten kom med berusande sällhet åt dem alla.

Med riddaren gick det därhän, att han föll i en feber, hvarunder han en gång rusade upp ur sängen och var nära att genomstinga Sorgbarn med sitt svärd. Gossen räddades af priorn och en annan munk, som vakade vid den sjukes säng. Riddaren talade under feberyran mycket om en grotta och om en kulle, på hvilken en gran växer; han kallade Sorgbarn stundom son, stundom en liten djäfvul. I få ord: hans feber var svår och hans hjärna uppfylld af förvirrade bilder.

Under dessa dagar väntade Singoalla förgäfves sin riddare; men Sorgbarn besökte sin moder ofta.

Då herr Erland åter var frisk, beslöt han bikta. Priorn förskräcktes icke litet, när riddaren yppade, att han var besatt af två djäflar: den ene uppenbarade sig för honom lik en kvinna; den andre hade antagit Sorgbarns skepnad, utan tvifvel för att därigenom håna pilgrimen och hans fromma värf.

Pater Henrik kallade riddaren i hemlighet till klosterkapellet och besvor de onda makterna att vika. Riddaren kände sig lättad och trodde sig vara fri.

Men följande dygn hade det onda återvändt. Då riddaren vaknade om morgonen, påminde han sig, att han hela natten varit plågad af de bägge afgrundsandarne.

Icke lång tid därefter hände en natt, att herr Erland vaknade, ej i sin säng, utan i skogen. Nejden lystes af ett blekt månljus, men då han häpen skådade omkring sig, såg han en flyende, som liknade Sorgbarn. Huru hade de kommit in i skogen? Han gaf sig icke tid att grubbla häröfver, utan skyndade efter vålnaden. Men när riddaren öppnat dörren till tornkammaren, låg den lille pilgrimen på sin matta.

Från denna stund återfingo herr Erlands tankar sin första riktning. Han arbetade flitigt med att sammansätta de sönderslagna bilderna i sin själ till ett fattligt helt. Han samlade alla sina hågkomster från nattens drömmar, jämförde dem med hvarandra, valde det öfverensstämmande, förkastade

tills vidare det andra, iakttog med förnyad uppmärksamhet Sorgbarns uppförande och beslöt att vaka under nätterna.

Men detta beslut var han likväl icke mäktig att hålla. När kvällen kom, kände han sig så slapp, att han omöjligt kunde jaga sömnen från sina ögonlock. Att sofva ensam med Sorgbarn ålade honom hans löfte.

Småningom, efter outtröttligt grubbel lyckades riddaren få sin tafla färdig. Hon var en hemsk mosaik, hoplappad af sprängda orediga minnen, men gaf dock i sin helhet en aning om verkligheten.

Från kvällarne och det halfvakna tillstånd, som föregår sömnen, påminde han sig mer och mer, att två skuggor rörde sig fram och åter öfver hans panna, och att Sorgbarns ögon lyste mellan dessa skuggor som stjärnor mellan moln.

Han påminde sig vandringar i skogen vid Sorgbarns sida och sökte om dagen återfinna den stig, han trodde sig hafva trampat om natten. Men hågkomsten gäckade honom, minnet gycklade, och han gick alltid åt helt andra håll, stundom milslångt, än åt det, som förde till klippbrottet.

Han erinrade sig äfven målet för dessa vandringar och mötena med Singoalla; men minnena af dessa förmälde sig med allt det fasansfulla hans inbillning fäst vid den bruna hedningaflickan, och omgåfvos därför likasom af ett tjockt töcken, hvarur de hemskaste bilder skymtade.

Men hans misstankar mot Sorgbarn voro nu rotfästa. Han rufvade på en plan. Hvarje afton han gick till sängs hoppades han kunna utföra den. Men Sorgbarns kraft segrade. Den lilles hela jordiska omklädnad syntes upplösa sig i denna hemliga kraft.

Den fyrationde dagen från Sorgbarns ankomst till Ekö slott var inne. Det var en mulen dag med regn och blåst. Insjöns böljor skummade, skogens toppar böjde sig, skyarne samlade sig kring klippornas branter. Solen sjönk ned bakom svarta och gulbleka moln. Kvällen kom, och den dystre grubb-

laren gick till sin tornkammare, följd, som alltid, af pilgrimen. Men dessförinnan hade riddaren dolt en välslipad jaktknif i sin lifrock.

Herr Erland gick till sängs. Sorgbarn lade sig på sin matta. Sanduret hviskade, vindflöjlarne på taket gnisslade, insjöns vågor brusade.

Riddaren hade sagt, förrän han lade sig, att han var mycket trött. Också somnade han genast i sin naturliga sömn. Det hörde Sorgbarn af hans andedrag.

Då smög pilgrimen till riddarens säng, och hans små magra händer rörde sig som genomskinliga skuggor öfver den hvilandes panna ned mot hans bröst . . .

Men endast några sekunder. Riddaren satte sig upp.

"Nu verkade kraften hastigt," sade den lille till sig själf. "Stig upp och följ mig!" manade hans milda röst.

Riddaren steg upp. Sorgbarn fattade hans hand, förde honom nedför trappan, öfver det skummande sundet och in i skogen.

"Det är en ryslig natt," sade gossen, hvars lockar fladdrade för vinden. "Hör, huru det tjuter omkring oss! Det blåser så kallt. Tänk, om träden falla öfver oss, fader! Låt oss skynda!"

"Hvart förer du mig?" frågade riddaren betänksamt.

"Till hvem annan skulle jag föra dig än till min moder, till Singoalla?" sade Sorgbarn, förundrad öfver frågan.

"Singoalla är således din moder?"

"Ja visst . . . Hvad du i afton talar besynnerligt!"

Riddaren måtte insett, att hans frågor icke voro rätt ställda, och att här vore klokare att tiga än tala, ty han vandrade länge tyst vid pilgrimens sida.

Så kommo de allt djupare in i skogen.

De mörka sönderslitna skyar, som, likt spillror af ett i stormen förgånget skepp, kringdref vo på himmelen, läto som oftast månen gjuta öfver nejden en gul sjuklig belysning.

Trädens fram och tillbaka gungande grenar och fläktande löf bredde ett dallrande, af tusen skuggor och dagrar flätadt gallerverk öfver de belysta delarna af skogsmarken; där syntes alla föremål lefva, röra sig och hoppa i spökaktigt virrvarr. Men där träden voro lummigare och stodo tätare, låg kolmörker öfver vandrarnes stig.

Hvad är det som lyser därborta djupare in bland trädens stammar? Det är icke månskenet; det är de röda flammor, som spridas af tjärbloss. I skogen ljuda röster, som icke äro vindens. Och hör deras rop:

"Alako, förbarma dig! Alako . . . Alako . . ."

Sorgbarn förskräcktes. Riddaren mumlade: "Afgrundsandarne hafva i natt stämt möte."

"Fader," sade gossen och tryckte sig närmare intill honom; "jag är rädd . . . det är en ryslig natt . . . skydda mig!"

"Fader!" upprepade Erland för sig själf; "det var ett besynnerligt ord af denne besynnerlige pilgrim från afgrunden. Frukta icke," tillade han högt och grep hårdt om gossens arm; "ingen skall kunna taga dig ifrån mig."

Så vandrade de vidare under knakande, stönande och klagande träd, genom blekgult månsken och svarta skuggor. Alltjämt, om än på större afstånd, ljödo rop af många röster: Alako! Alako! I stormens hvin, i insjöns brus, i månljusets spökfärg, i själfva de jagande molnens skepnader lät sig förnimma något ovanligt och dödsbådande.

"Alako!" tänkte riddaren, i det han föraktligt lyssnade till detta rop; "hvad betyder det ordet? Hvar hörde jag det förr? Å, jag vet . . . besvärjelseordet som slog min själ i länkar. Men i natt ljuder det förgäfves. I natt äro alla besvärjelser vanmäktiga mot mitt beslut."

Han stannade och såg vredgad och rysande upp till månen, hvars fläckar tydligare än annars tecknade ett ansikte — ett ansikte prägladt af hemlighetsrik outrannsaklighet. Riddaren lyfte en arm med knuten näfve mot den tyste

skådaren däruppe, och hans själ talade inom hans sammantryckta läppar: ''Du, du, som med silfverskärans fördömda gåfva band anden i min släkt vid anden i dig, i natthimmeln och skogsdjupen! Du, som hämnas vår omvändelse till Herren Krist med att hetsa hednakvinnan, den svartögda vampyren, att suga min hjärtesaft! Alako du!''

De voro nu nära klippbrottet.

''Sorgbarn, är vägen till din moder lång?'' frågade herr Erland, i det han i lifrocken trefvade efter sin dolk.

''Du talar nu åter underligt . . . Likasom du icke visste detta,'' sade Sorgbarn och betraktade sin faders ansikte. Det var ej sådant det plägade vara, när den hemliga kraften verkade i honom. Det var dystert som om dagen, ja mörkare, hemskare.

En förfärande misstanke flög genom gossens själ. Han stannade och utbrast, medan hans inre bäfvade:

''Herr Erland, vi återvända till slottet. Följ mig!''

''I sanning ett löjligt infall, sedan vi gått ut och vandrat så länge i storm och mörker för att träffa din moder! Nej, fromme pilgrim, vi fortsätta vår väg. Vi måste väl snart vara vid målet.''

''Vi återvända! Jag befaller dig!''

''Ha, du skämtar lustigt. Är icke du min tjänare? Är icke jag din herre? Hvem af oss befaller?''

Intet tvifvel återstod. Den hemliga kraften, på hvilken den lille vägvisaren litat, då han sade: ''Jag befaller'', verkade icke. Sorgbarns vilja var ej den rådande. Riddaren var vaken; på det såg Sorgbarn en bekräftelse i hans vilda ögonkast.

Gripen af dödsångest föll han ned framför riddaren, omfattade hans knän och bad:

''Herr Erland . . . fader . . . gör mig icke illa!''

''Hvad fruktar du? Har du fått dåligt samvete? Se så,

inga narrstreck! Upp, min gosse, och för mig till din moder!"

Erland fattade gossen våldsamt i armen och ryckte honom upp.

"Ja, jag skall visa dig till henne. Men . . . du vill väl icke döda henne? Du vill väl icke min moder något ondt?"

"Tänk ej på hennes trygghet; tänk på din egen," sade riddaren. "Nå, lyder du, eller vågar du trotsa?"

"Herr Erland, jag lyder . . . jag lyder gärna. Men lofva . . ."

"Tyst!" ropade riddaren och drog, ur stånd att längre dölja sin sinnesstämning, jaktknifven ur slidan. "Du är din moders medbrottsling, och så sant som hon sugit lifskraften ur mitt hjärta, lofvar jag, att hennes eget hjärta skall i denna natt skälfva på udden af min knif. Och dig lofvar jag, att om du ett ögonblick tvekar att visa mig vägen till henne, skall jag döda dig och finna vägen själf. Och träffar jag henne icke i natt, skall i morgon jakthornet smattra, kopplen lössläppas och skallgången draga sin kedja kring den djäfvulska trollkvinnan. Hon skall icke undkomma mig. Fresta fördenskull icke mitt tålamod med ett ord vidare! Minns för ditt eget bästa den lydnadsed du svurit mig! Framåt!"

"Nej, nej!" utbrast Sorgbarn med styrkan af ett nödrop och omfattade än en gång riddarens knän. Denne lossade våldsamt hans armar och sparkade honom med hat och afsky ifrån sig.

"Usling, som jag med ett knytnäfslag kunde krossa! Upp, säger jag, och för mig till målet för vår vandring! Lyd eller dö!"

"Fader, skona mig! Döda mig icke!"

"Fader," upprepade riddaren med ökadt raseri; "du som med sataniska trollkonster länge trälbundit och fördärfvat min själ, du som är ett helvetets afskum, en bastard af djäfvul och häxa, vågar du skända en kristen man med faders-

namnet! Du skall dö med din moder. För sista gången bjuder jag dig: upp och visa mig vägen!"

Och då gossen icke rörde sig, grep riddaren hans arm och släpade honom med sig. Sorgbarns lemmar stöttes mot trädrötter, sargades af törnbuskar. Smärtan och förskräckelsen framtvungo kvidande ljud från hans läppar, men hans klagan och det svaga motstånd han försökte uttömde den i blodiga drömmar frossande riddarens tålamod. Han stannade, betraktade sitt offer med en blick af omätlig afsky och stötte dolken i dess bröst.

Han hade gått några steg från stället, som färgades af Sorgbarns blod, då han stannade och sade till sig själf:

"Fader! Hvilken lögn!"

Han gick åter några steg, men stannade och upprepade:

"Fader! Hvilken oförlåtlig, grym, förfärlig lögn! Jag skall återvända och ropa i hans öra: Du ljög! Jag är icke din fader . . . Jag skall ropa: förbannad vare du för denna lögn!"

Ett svart moln drog förbi månen och lämnade nejden i mörker. Men riddaren tyckte sig höra rosslingar såsom af en döende och lät vägleda sig af dem. Hans fot stötte mot en kropp. Han lutade sig öfver den. I detta ögonblick var molnet borta. Månen sken på ett ansikte, som ej var Sorgbarns, ett rysligt förvridet, blåblekt ansikte, stänkt af blodfradga. Det var en okänd, svartmuskig karl. Hans bröst var naket, och riddaren, som häpen betraktade honom, såg på detta den store mandråparens märken: bölder och svarta fläckar.

"Pesten!" mumlade riddaren med bleknande läppar.

Han reste sig upp och gick vidare utan att veta hvart. Han förde handen till pannan, inom hvilken blodet brusade genom en förvirrad hjärna. Än påskyndade han sin gång; än stannade han och såg upp mot den gulbleke, vemodige månen. Han gick utan tanke och utan mål. Han hörde trädens löf

hviska ord, än rysliga, så att han spratt till därvid; än hånande, så att han skar tänderna af vrede och ryckte de löf, som hviskat så, från deras grenar; än lustiga, så att han gapskrattade; än sorgsna, så att han fällde tårar.

Men besynnerligast hviskade till nattvandraren, som nalkades henne, granen däruppe på kullen, på mötenas ställe vid skogsbäcken, ty dit ledde slumpen hans steg. Hon stod där uppe, som fordom, smärt, rak, stolt och trotsig mot stormen. Sörjde hon öfver den brustne anden, den förtärda gestalten, som förr, men i ädlare former än hennes, bar prägel af hennes egen kraft och stolthet? Eller hånade hon honom? Han visste icke hvilketdera, men han ville veta det och lyssnade, och medan han lyssnade, förnam han där uppifrån eller inifrån sin egen barm någon hågkomst, som ljöd:

"Det vinkar på kullens topp; är det granen, som rör sina dunkla grenar? Är det nyponbusken, som böjer sig, medan vinden plockar hans hvitröda blommor? Eller är det Singoallas klänning, som fladdrar, då hon väntar den hon älskar? Jag vet det icke, men anar mycket och är lycklig . . . Ljufligt är att möta sin flicka, ljufligast då skymningen hvilar öfver nejden . . ."

Bah, hvarför upprepa denna visa? Att nu sjunga henne har ingen mening. Det är icke hån och icke medlidande, utan ren betydelselös barnslighet att så göra. Man kan hvarken vredgas däröfver eller skratta. Därom var nattvandraren enig med sig själf. I detsamma påminde han sig dolken, som han ännu bar i handen, och då han i månskenet synade klingan, tänkte han:

"Det skulle verkligen kunna vara blod af mitt blod."

Han slängde vapnet ifrån sig och tyckte, att han dock var rätt lycklig, som fått sitt väsen söndradt i så många delar, att han icke visste hvilken som vore han själf. Delarna af den styckade ormen lefva ett förtvifladt rörligt lif, innan de

styfna och varda döda bitar af något, som förr hade sammanhang. Men att de sträfva till återförening, såsom sagan påstår, kunde nattvandraren icke fatta. Han för sin del ville ingen återförening. Bäst vore förintelsen, och han borde egentligen skratta åt allt, då han nu visste, att pesten ginge öfver världen och skulle utrota det mördareyngel, som vimlar i stoftet. Sedan finge gräsen och blommorna växa i fred för djurens tänder, och ingen yxa skulle fälla träden, som fritt finge fläta sina grenar till ett enda hvalf öfver den stilla tigande jorden. Då vore paradiset återställdt i all sin härlighet. Men måtte då ingen Adam och Eva komma och fördärfva det igen! På en ny Adam skulle följa en ny Kain, som dödade sin broder, och på Kain fäder, som dödade sina söner, och söner, som dödade sina fäder. Under sådana oklara tankar fortsatte riddaren sin vandring kors och tvärs i skogen.

Så hände fram mot dagningen, att han såg ett eldsken och ställde kosan dit.

* * *

DAGNINGEN.

Eldskenet kom från klippbrottet.

Denna natt — så hade Singoalla bestämt, så hade hon äfven sagt till Sorgbarn — skulle vara hennes lyckas sista. Var detta en spådom om det, som denna samma natt skulle bära i sitt sköte? Nej, Singoalla ägde visserligen en spådomsande, en utbildad aningsförmåga; men själf skulle hon försäkrat, att det var ett beslut, icke en förutsägelse. Den sällhet hon njutit var outsäglig; den hade gjort allt hvad hon lidit till intet, hennes hjärta svällde af tacksamhet mot Gud för dessa nätters mystiska fröjd, för timmarne vid hennes älsklings och makes sida. De voro nu talde, desse timmar.

ty hon såg, att Erland icke kunde bära dem. Han skulle dö, om splittringen mellan dagens lif och nattens fortginge. Men vore icke minnet mäktigt nog att förljufva den saknad hon skulle känna, sedan hon sagt Erland sitt sista oåterkalleliga farväl och gått för alltid bort ur hans grannskap? Dock hvarför saknad? Kan icke lifvet varda en dröm, där inbillningen räcker hjärtat hvad det åtrår, där det förflutna är en återvunnen verklighet, som lämnar saknaden intet rum? Ja, Singoalla skulle fördrömma sitt återstående lif. På andra sidan hafvet, långt bort om stepperna öster ut, är ett land, där palmer resa sig mot en grönblå himmel och luften är mättad af söfvande blomsterdoft. Det är hvilans och drömmarnes land. Där står, uthugget i klippan, ett underligt tempel, som vaktas af hvitklädde, tigande präster. Där slumra på mjuka kuddar, i skuggan af portikerna, prästinnor, hvilkas enda kall är, då tamtam ljuder, att dansa i gulds och pärlors skrud en dans till offer åt sinnena, skenet, förändringen, skiftena och att sedan återvända i åskådningen af det eviga intet. Dit skall Singoalla ställa sin kosa, då hon lämnar barrskogens land. Där skall hon för palmen tala om granen i Norden, för lotusblomman om näckrosen och för sig själf förtälja en ändlös saga om en blåögd yngling och sjunga denna saga som en vaggsång för sitt hjärta, tills det domnat. Sorgbarn skall vara gossepräsien i detta tempel, där öfligt är, att gudens rökverk tändes af en gosse, i hvars skönhet man tydligen kan läsa förgängelsen. Där skall Sorgbarn i heliga skrifter, som af prästerna förvaras, få lära urtidens visdom, innan spådomen gått i fullbordan, som hon läst i ådrorna på hans ögonlock.

Så hade Singoalla beslutit. Hon hade smyckat sig till en afskedsfest. Hon var skönare i natt än den dag för tio år sedan, då Erland första gången såg henne vid skogsbäcken. Sällheten hade återgifvit henne ungdomsfägringen, men förandligad och änglalik. Kärleken och offervilligheten,

som genomträngde hennes väsen, hade gjort denna skönhet himmelsk i stället för jordisk. Den skulle öfverväldigat ögat som en uppenbarelse från en annan värld, om den ej tillika genomskimrats af ett något ur denna världen, men ur det outgrundligaste djupet i den — något af furuskogens sus och stjärnenattens mystik, något trolskt och natursymboliskt . . .

Grottan var prydd med höstens sista rosor. Assim hade tändt elden på äriln. Singoalla hade sagt honom, att han nu gjorde det för sista gången, och Assim hade tigande emottagit den upplysningen. Singoalla hade bedt honom hafva allt redo för uppbrott nästa morgon, och han hade tigande fullgjort hennes önskan. Nu stod han och stirrade tigande i elden och såg, huru bränderna mörknade, kolades och vordo till aska. Han tyckte stundom, att han såg in icke i härdens eld, utan i sitt eget hjärtas.

Singoalla satt på sin bädd af mossa med pannan lutad i handen, sänkt i drömmar eller lyssnande till ljud, som kunde båda ankomsten af de efterlängtade. Hon kunde sitta så timme efter timme. Hennes lefnad under dessa dagar hade varit ett sådant bidande. Hon förnam knappt tidens flykt och aktgaf dock på ögonblicken.

Där ute rasade stormen. Då och då fann en vindstöt väg mellan klipphällarne in i grottan och hotade att släcka brasan, som lyste henne.

"De dröja i natt länge," sade Assim efter timmars tystnad. Och då denna anmärkning, som ej väntat svar, ej heller fick något, sade han till sig själf, i det han lade några grenar på elden: "Än en liten stund skall lågan brinna. Men snart har hon förtärt sig själf. Det är godt. Vi skola få ro."

Assim gick till grottans öppning, såg upp mot himmelen på den bland moln tågande månen och hörde med njutning stormens sång. Härligare än under denna natt hade nordan-

skogen aldrig tonat: så tyckte han. Han ville gifva ord åt hvad han förnam, men kunde icke. Så mycket uppfattade han dock, att i sången voro sammansmälta värdighet och vrede, kval och mannamod, dystra rön och segervisshet.

Men bland dessa toner hördes andra, som icke voro stormens. Det ropade ute i skogen Alako, Alako! — och Assims anlete, som uttryckt något svärmiskt och drömmande, fick då prägeln af en helt vaken och lyssnande förvåning. När han öfvertygats, att örat icke gäckat honom, sade han med hög röst till Singoalla:

"Här i skogen äro människor, som åkalla vårt folks gud!"

"Det är genljudet af min bön," sade Singoalla och lyfte sitt hufvud; "jag har bedt mitt folks gud om försakelsens kraft och fått den. Men hör du icke andra röster i skogen? Hör du icke Erlands stämma och Sorgbarns?"

"Nej."

"Natten är förskräckande för dem, som kunna frukta. Måhända bäfvar Sorgbarns hjärta och förvillar rädslan hans steg. Gå dem till mötes, Assim, och ledsaga dem hit!"

"Här är mycket att röna i natt i skogen," sade Assim och gick. —

Då han sent omsider återvände, bar han den döende gossen i sin famn och lade honom vid Singoallas fötter.

*

Visst kunde det varit krångligt nog att leta sig fram och klättra bland dessa om hvarandra vräkta klippblock och hällar, helst nattetid vid osäkert månsken; men det gick likväl helt lätt, och riddaren tyckte, att han mer än en gång förr gjort det rönet och ägde en viss vana därvid. Han endast undrade, att han i sin gosseålder, då han strövade så mycket i skogen och företrädesvis uppsökte och älskade dess dunklaste göm-

mor, dock icke gjort närmare bekantskap med denne lustige stig, som lofvade föra in i bergkungens slott.

Nu var han ej långt från grottans öppning. Då hejdades han af en tanke, att han ju gick ute denna natt för att fortsätta hednaguden Tors verk och döda skogens argaste troll, den förledande jättekvinna, som sugit lifskraften ur hans hjärta. Men så påminde han sig pesten, som var kommen öfver världen för att utrota allt lefvande och sålunda gjorde allt annat dödande öfverflödigt, ja småaktigt och befängdt. Och så erinrade han sig den bleke gossen och ordet fader och dolken, som, drypande af veropande bloddroppar, slängdes i en buske, och granen på kullens topp och sången: "ljuft är att möta sin flicka, ljufligast då skymningen hvilar öfver nejden."

Detta var en förvirrande blandning af minnen, och riddaren kunde icke reda dem. Nåväl, hvarför icke förhålla sig likgiltig mot dem alla, hvarför fästa den ringaste vikt vid något förflutet, närvarande eller tillkommande? Man är ute och vandrar för vandringens egen skull, man bryr sig icke om ett mål för sin färd, man går in i den här grottan, därför att man råkat rikta sina steg åt det hållet och ej för något annat. Man är en strömbädd för en städse rinnande flod af föreställningar, men man låter floden ha sitt lopp och söker icke kvarhålla någon af hans böljor.

I en sådan känslostämning gick riddaren vidare och steg med likgiltig hållning in i grottan.

Han såg sig omkring. Bredvid honom stod, lutad mot väggen, en mörk man, som på honom fäste glödande ögon. Men detta besvärade icke riddaren. Det var återigen ett af dessa intryck, för hvilka man kan vara alldeles likgiltig. Men längre bort i grottan såg han något annat. Han såg en kvinna skönare än hans inbillning kunnat skapa, sorgsnare, där hon knäböjde öfver den döde gossen, än all den sorg som riddaren kunnat tänka sig — ty den sorg han hitintills sett

hade alltid varit blandad med svaghet och begär efter tröst eller ock med förtviflan eller ock med vrede, men denna sorg var enkel och oblandad och intet annat än sig själf. Han igenkände hos denna kvinna anletsdrag, som han älskat och hatat, afgudat och fördömt; för hans minne uppgingo taflor af solsken och blomsterdoft, skiftande med andra af natt och förfäran. Han kände sig ånyo förvirrad. Då hörde han den mörke mannens röst, som sade:

"Singoalla, riddaren är här. Du behöfver icke längre bida döden."

Och till riddaren sade mannen, fattande hans arm:

"Tveka icke, utan fullborda hvad du börjat! Hon känner ärendet, i hvilket du kommer. Sorgbarn hann att anmäla dig, innan han slöt sina ögon. Du kommer för att hämnas den oförrätt Singoalla tillfogat dig, då hon gjorde dig till sina ögons ljus och sitt hjärtas åtrå och sitt löftes make och sin sons fader. Hon har grymt förolämpat dig med kärlek och trohet. Hon förtjänar döden och önskar den af dina händer. Hon vill dö bredvid det första offret för din rättmätiga vrede — din egen son. Ja, hon är mycket brottslig och förtjänar döden, det kan jag intyga, som hört de otaliga suckar ditt minne afpressat henne, och sett de oräkneliga tårar hon för din skull gjutit. Döda henne, herr riddare! Därefter kommer uppgörelsens stund emellan dig och mig."

"Det är onödigt," sade riddaren; "jag gick ut för att döda henne, därutinnan har du rätt, men skogen har ingifvit mig andra tankar. Pesten är kommen, och det tjänar till intet att fuska i dödens handtverk. Detta och mycket annat har jag i natt lärt af skogen. För öfrigt är kvinnan icke densamma, som jag söker, fastän de likna hvarandra. Hon där borta är ett mänskligt väsen; hon fäller tårar öfver sitt döda barn, och hon synes mig så sorgsen, att jag känner ve i min själ, då jag betraktar henne . . ."

"Hvad," ropade Assim, "tvekar du fullborda hvad du

börjat? Har du mod att rygga tillbaka? Vågar du besinna dig, då skall du höra det förskräckliga, att . . .''

''Håll,'' sade riddaren, ''jag har mod till hvad som helst och fruktar intet. Ingen har ännu kunnat säga, att jag fruktar. Jag har mod att besinna mig. Stör mig icke, ty det börjar klarna i min själ, och jag skall snart hafva samlat mina minnen. Denna kvinnas anlete sprider belysning djupt in i det förgätnas schakter.''

''Skynda!'' sade Assim; ''hon *vill* dö för din hand. Hon kan icke lefva och på samma gång veta, att du, hennes make, har dödat hennes och din egen son. Var icke grym emot den arma kvinnan! Hon önskar döden som en nåd. Belöna henne för den mildhet hon visar dig! Hon har icke yttrat ett hårdt ord öfver sitt barns mördare; hon har anklagat sig själf, men icke dig . . .''

''Ja,'' sade riddaren, ''du har rätt. Hennes ansikte uttrycker en innerlig rörande godhet. Jag älskar detta ansikte, fastän dess åsyn vill smälta mitt hjärta. Jag är en hård och sträf man, häftig till lynnet och böjd att förakta människor; men denna kvinna skulle genom sin blotta närvaro förändra mig, helst om jag finge sätta mig vid hennes knän och hon ville läsa för mig ur någon helig bok om Guds kärlek och förbarmande . . .''

''Han är sig icke lik,'' sade Assim rysande; ''han talar som en vansinnig. Herr riddare,'' ropade han högt, ''samla icke dina minnen, akta dig för hågkomsterna från din ungdom; du skall annars erinra dig höfdingens femtonåriga dotter, det späda barnet, hvars hjärta du röfvade . . . du finge se en verklighet och skulle gripas af en ånger, omöjlig att uthärda! Nej, behåll de heliga fördomar, hvilka hitintills varit din rustning, din sköld och båge, och rusa blindt fram på den väg, som du stänkt med blod! Jag säger dig, att denna svartögda kvinna är ett väsen af annan art än du, ett barn af den outgrundliga naturen, hvilket, likasom blom-

man, ej fått annat dop än himmelens dagg och regn, aldrig tillbedt under annat tempelhvalf än det stjärnströdda och aldrig omsväfvats af annan rökelse än markens dimmor. Hon har aldrig stänkts af vigvattenskvasten, aldrig välsignats af prästens händer och har intet hopp att komma i din himmel. Hon är — förstår du mig icke? — en förkastad varelse, en okristen, ett halftroll, en häxa, som med sina blickars och kinders och stämmas hedniska trollmakt förhäxat dig och med detta outsägliga brott förtjänat döden. Upp, riddare! Stöt ned henne! Du är utan vapen ... se här ett svärd! Mörda trollpackan, likasom du mördat hennes afkomma! Fort! Ingen besinning! Fort, eller är det jag som dödar dig!" Och Assim satte svärdet i Erlands hand och ville rycka honom med sig. Men denne lösgjorde sig från hans tag och sade utan häftighet:

"Du talar så som jag hört munkar tala. Nog af: du vill förvirra mig, men lyckas icke. Kvinnan där borta är ej en häxa, utan ett Guds barn, som sörjer öfver världens olycka och har ett ömt hjärta äfven för mitt elände. Ty att jag är olycklig vill jag ej neka. Jag känner mig hågad att gråta och att ångra, fast jag icke rätt vet, om det är endast jag som förbrutit mig mot någon, eller om ödet också förbrutit sig mot mig ..."

Han tog några steg fram mot Singoalla och fortfor:

"Stackars kvinna, du sörjer denne gosse, och du vet kanske icke, att det är jag som dödat honom. På min riddareära försäkrar jag, att jag gärna ville gifva mitt lif för att återvinna hans och stilla din smärta. Men det förmår jag icke och lofvar därför allena hvad jag kan hålla: att aldrig återvända under mitt tak, utan, om pesten skonar mig, kläda mig i tagelskjorta för mina återstående dagar och lefva af växternas rötter och dagligen bedja Gud om förlåtelse för mig syndare. Detta vill jag göra. Jag skall från denna stund icke återse min hustru Helena och min son Erland; jag skall

öfvergifva mitt slott och mina ägodelar samt tillbringa mitt lif som botgörare här i skogen. Detta kan väl icke gifva dig någon tröst, men det skall hugsvala mig själf, ty att jag är olycklig känner jag för hvarje ögonblick, ju längre jag betraktar dig, ju mer det klarnar inom mig, ju bestämdare mina minnen varda, ju vissare jag öfvertygar mig, att du . . . o Gud! . . . att du . . . ja, jag igenkänner dig, Singoalla . . . du min ungdoms dröm . . . min första kärlek . . . min maka!"

Förut orörlig som en bildstod lutade sig nu Singoalla djupare ned öfver sin sons lik, och riddaren hörde, att hon grät. Då gick han fram, upplyfte henne och slöt henne i sin famn. Hans bröst häfdes, hans ögon fuktades af tårar, genom hvilka framglänste blicken af en klarnad ande. Men denna omfamning var kort; en tanke upplöste den; riddaren vände sig bort och skred, med handen tryckt mot pannan, ut ur grottan, och Assim, som följde efter honom genom klippbrottet, såg honom långsamt vandra in i skogen.

* * *

Det följande kapitlet, *Pesten*, skildrar tillståndet vid den svarta dödens inträde i trakten, hur män af det vandrande folket komma till klostret att begära hjälp, hur munkarne sedan möta den hemske gästen med kors och fanor, hostia och reliker. Men mordängeln ilar från dörr till dörr.

Sju dagar hade försvunnit, då vid midnattstiden klostrets portklocka ringde.

Efter en stunds förlopp hördes steg i korridoren, och en röst frågade: "Hvem är därute?"

"Broder portvaktare! Vän Johannes! Jag igenkänner din röst. Öppna för Erland Bengtsson Månesköld!"

"Hvad!" utropade rösten, "lefver ni ännu, herr riddare? Eller är det en villa, som gäckar mitt öra?"

Porten öppnades, och den tjänande klosterbroderns

bleka affallna ansikte, nu stämpladt med en viss förundran, visade sig vid skenet af en lampa, som han höll i handen.

''Broder Johannes,'' sade riddaren, ''räds icke! Jag är ej en vålnad, utan en lefvande människa, så märkvärdigt det än vill synas både dig och mig, ty hvarthän mitt öga skådat, är fältet så väl mejadt, att knappt ett strå står upprätt.''

''All är förvandladt, sedan jag sist såg er, herr riddare. Vill ni stiga in i denna dödens boning, så är ni under detta tak den ende lefvande jämte mig.''

''Nej,'' svarade riddaren, ''jag har aflagt ett löfte att icke inträda under ett af människohänder byggdt tak. Dödens boning är för öfrigt här ute lika väl som där inne. Världen är en kyrkogård, och du synes mig, broder Johannes, såsom en, den där, ännu lefvande, jordats i densamma. Så förekommer jag mig själf äfven. Visst är, att mitt hjärta är dödt och begrafvet och ej kan känna någon sorg mer.''

''Väl det! Din barm skulle annars icke kunna rymma all din sorg. Vet du, att din maka är död, att dina trognaste tjänarinnor aflidit, att din fader och lärare, pater Henrik, icke mer är ibland oss? Har du sett den kolade återstoden af ditt slott, herr riddare? Allt är fåfängligt, allt, allt.''

''Lämna din lampa och följ mig ut,'' sade riddaren, ''jag är fullt förtrogen med tanken att ha förlorat allt, som varit mig dyrbart.''

''Herren gaf och Herren tog; välsignadt vare hans namn!'' suckade munken, i det han trädde ut och gick vid riddarens sida. ''Det är blott några timmar sedan jag begrof min älskade prior, men förunderligt! . . . mina ögon hafva haft inga tårar för hans minne. Det är med mig som med dig; jag har jordat mitt hjärta i mina bröders grift.''

''Hvem af dem bägge dog först, min maka eller min son?'' frågade riddaren med något sväfvande röst.

''Din son lefver ännu . . . har jag icke sagt dig det? . . .

så vida han icke dött, sedan jag lade honom i tröstarinnans famn. Gud sände mig en ängel i skepnaden af en kvinna, som hugsvalande suttit vid din makas dödsläger. Hvem hon var vet jag icke. Hon har aldrig förr varit sedd i denna nejd. Hon talade till den döende fru Helena sköna ord och hugsvalade henne med att ofta nämna ditt namn."

"Jag vet då hvem denna kvinna är," sade riddaren; "och det var i hennes famn du lade min son?"

"Ja, hvad annat skulle jag göra?"

"Är hon nu borta härifrån?"

"Ja, hon följde det främmande folket, eller rättare: det främmande folket följde henne. Det var förvånande att se: när hon visade sig första gången för dem, vardt det jubel bland de förtviflade, stillhet bland de våldsamme, och farsoten flydde från svedjelandet. Hon är ett högre väsen, och din son hvilar godt på hennes arm."

De båda männen vandrade en stund under tystnad bredvid hvarandra. Riddaren rönte en känsla af tillfredsställelse däröfver, att han ägde intet mer att förlora, intet mer att hoppas. Han kände sig ändtligen stå fri emot sitt öde. Han var sköflad på allt, men knotade ej; det vore orimligt att i denna förvandlingens, förgängelsens och dödens värld pocka på en varaktig äganderätt till timlig lycka. Den som spelar med i sinnelifvets brokiga lek må fatta lekens mening. Den guldglänsande sky, som simmar i morgonrodnaden, är i all sin skönhet ej det rätta föremålet för eviga känslor. Solglittret på vattnets yta, böljan, som höjer sig och sjunker, suset i ekens krona, vill du afkräfva dem en evighet, som de icke äga, vill du kristallisera dem i former, som trotsa förvittring? Hvarom icke, så fordra ej heller evighet af borgar med torn och tinnar, ej af rikedom och ära, ej af huslig lycka, ej af något bland allt, hvarefter den oerfarne griper och hvars bortgång han ägnar onyttiga tårar. Den, som en gång fått fotfäste på det evigas klippa,

rädes icke, om världssfärerna brista, himmel och jord sönderfalla i atomer. Det är endast ett solglitter som slocknat, en bölja som sjunkit, en susning som förstummats. Riddaren såg upp till stjärnorna och kände, att hvad helst hans öde, i dem skrifvet, ännu kunde förbehålla åt en framtid, så skulle han ej förskräckas mer och ej fröjdas mer: han var fri — fri emot allt som är företeelse och händelse och tillfällighet och låter mäta sig med tidens mått. Men bakom företeelserna hägrade i hans själ ett annat, som ej försvunne med dem. Hvad Helenas, hvad den lille Erlands, hvad Sorgbarns och Singoallas försvunna bilder innebure, hvad som symboliserade sig i deras framträdande och bortgång, det vore något för döden oåtkomligt eller kanske hellre något, som döden skulle förklara.

En hemsk bild var natten i skogen, då månskenet darrade på en blodfläckad klinga, men äfven den bilden förfärade honom icke mer; han var enig med sig själf därom, att skuld måste utplånas, och ville gärna, så vidt som skuld på honom hvilade, låta den stränga vedergällningen taga ut sin rätt. Han ägde ej en vågskål att väga sin egen andel i sitt lifs mörka öden, och hade han ägt en sådan vågskål, skulle han bortkastat henne utan att väga, ty han kände ingen lust att köpslå, pruta och dagtinga om skuld och vedergällning. Och han tänkte därvid på en annan symbol — försoningens, och det var med andakt han lyssnade, då brodern Johannes, som vandrade vid hans sida, afbrytande tystnaden, sjöng med sakta röst en vers ur pesthymnen:

Da crucem, clavos, scuticam, coronam,
Lanceam, funes rigidamque mortem
Inter iratam mediare dextram
*Et mala nostra.**

* Vredens Gud! Ditt rysliga gissel sjunker!
Mellan dig och bäfvande syndare medle
korset, spjutet, spikarne, dödens smärta,
blodiga kronan!

Erland Månesköld och brodern Johannes vandrade hela natten i skogen. Då morgonsolen gick upp öfver ett landskap, hvars stillhet ingen fågels sång, ingen skällas klang, ingen vallande herdes lur upplifvade, emedan svarte döden nyss öfvergifvit det och lämnat tystnaden kvar — då stodo de båda männen på kullen vid skogsbäcken, och brodern Johannes sade:

"Således, broder Erland, är det här i denne kulle vi skola gräfva vår eremitboning."

"Ja," sade Erland, "här skola vi bo." Han kastade en blick ned på gräsmattan vid foten af kullen, där ännu invid bäckens rand dröjde några af höstens sista blommor. Därifrån sväfvade hans blick inåt skogen i den riktning, hvarifrån i forna dagar hans själs älskade hade kommit honom till mötes.

"Gräfva vi här på östra sidan?" frågade Johannes. "Vi väckas då af morgonrodnaden och kunna hälsa den uppgående solen med en morgonpsalm."

"Nej, broder," sade Erland, "om du icke föredrager den östra sidan, så låt oss välja denna åt väster, åt bäcken till, där vi kunna bjuda aftonsolen, bilden af vår egen sjunkande lefnadssol, farväl med hymnen om återuppståndelsens hopp."

"Väl, vi välja då den västra sidan . . ."

"Om du själf icke hellre önskar den andra . . ."

"Nej, nej, gode broder," sade Johannes och betraktade med en mild blick den forne riddarens förr så stränga och bjudande, nu så blida och undergifna ansiktsuttryck. "Återvändom till klostret för att hämta våra spadar! Och sedan till arbetet!"

* * *

I slutkapitlet, *Skogens Eremiter*, uppträda de båda gudsmännen Erland och Johannes tjugufem år senare. Brodern Johannes hade just samma dag vid sin väg från fisket mött

några förnäme män af främmande utseende, långväga resande, som sport om bästa ryttarvägen och hade talat därom med Erland.

Johannes visste ej deras ärende — visste ej att bland dessa "riddare af det grusade templet", som tågat till Norden, medföljde en indisk prästinnas unge son, "förtrogen med österlandets och västerlandens visdom och ägare af stora skatter". Men med undran såg Johannes senare på aftonen, hurusom en af främlingarne, en kraftig yngling med brun hy och blonda lockar, gick fram till eremiten Erland, hade ett samtal med honom, och efter en lång omfamning skildes från honom med tårar.

Erland talade dock intet härom, då han följande morgon följde brodern Johannes ut på fiske, utan fördjupade sig åter i sin kära bok *"Om hvilan i Gud"*.

Ur DEN SISTE ATENAREN.

FILOSOFENS HEM.

Nedanför Akropolis' östra sluttning sträckte sig från norr till söder den vackra Tripodgatan, hvars västra husrad, börjande vid Prytanernas palats och slutande vid Perikles' Odeum, var en oafbruten kedja af monumentala byggnader, medan den östra utgjordes af enskilda hus uppförda i lätt stil och endast en eller två våningar höga, för att ej genom sin storlek minska intrycket af de förra, hvilka, liksom hellenernas offentliga byggnader i allmänhet, utmärkte sig mer för ädla former än kolossalitet.

Af Tripodgatans praktverk återstår än i dag en rund, tornartad, af korintiska halfpelare omgifven byggnad med sirligt bjälklag, mejslad fris, som framställer Dionysos' äfventyr med röfvare, samt hvälfdt tak, som öfverst prydes af en akant med yppiga, behagfullt fallande blad. En inskrift upplyser, att byggnaden skall föreviga äran af atenaren Lysikrates' och hans stams, den akamantiskas, seger i en tragisk kortäflan.

Denna smakfulla minnesvård af en seger i skönhetens värld har under senare århundraden stått inklämd mellan de dystra, smutsiga murarne af ett kapucinkloster — liknande där ett leende barndomsminne, som fortlefver i en grubb-

lande, mörk och sluten själ. Munkarne hafva nyttjat honom till gisselrum och fängelse. Ödet leker, som en konstnär, med färgbrytningar.

Midt emot denna minnesvård, vid andra sidan af gatan, låg Krysanteus' hus. Endast två våningar högt, hade det stor utsträckning och inneslöt, utom aulan och fruntimmersgården, en icke obetydlig trädgård. Fattade man den förgyllda bronsring, som prydde porten, och med en knackning tillkännagaf sin önskan att slippa in, öppnades snart af en gammal fryntlig tjänare, och man inträdde i en lång, skum förstugugång, som dag och natt upplystes af en lampa. När den motsatta, vanligen stängda dörren öppnades, tedde sig en öfverraskande vacker, af himmelens klarhet öfvergjuten tafla. Man stod då i den öppna aulan, hvars joniske pelare af pentelisk marmor tecknade sina hvita, luftiga rader mot en bakgrund i klar, mörkröd färgton, och uppburo ett genombrutet, kring öfre våningen gående galleri. Aulan, i hvars midt stod ett altar med ständigt brinnande rökverk, omgafs på tre sidor af pelargången. Bakom den förde dörrar till rum af olika slag: besökrum, gästrum, sofkammare, badrum o. s. v. Den fjärde sidan — den gent emot ingången — upptogs af två större rum: konstkabinettet och biblioteket, båda stängda endast med violettfärgade täckelser, som vanligen voro tillbakadragna, så att man såg deras i harmoniskt spel af klara färger hållna väggmålningar och mosaikgolf. Dessa rum åtskildes af en bred, midt emot förstugudörren belägen öppning, hvarigenom utsikten förlängdes öfver fruntimmersgården, med dess vattenkonst, omgifven af blomstervaser, och öppnade sig till trädgården, där genomblicken ändade med en skuggig gång af lummiga träd, glesare här och där, för att låta solskenet falla på en bildstod eller bryta sig i pärlregnet från en sorlande springbrunn.

Dagen efter den, på hvilken Clemens i biskopens sällskap hade besökt det ryktbara pelarhelgonet, och vid tionde

timmen* hände, att portklappen på Krysanteus' hus skramlade med ovanlig häftighet. Den gamle portvakten såg ut genom sin lilla fönsterglugg och upptäckte, att den, som förorsakade bullret, var en ålderstigen man i tarflig dräkt. Portvakten i Krysanteus' hus var i många stycken olik sina ämbetsbröder. Först och främst var han icke eunuck, utan lycklig familjefader med hustru och många barn; för det andra var han af sin herre förmanad att visa sig lika höflig mot alla slags besökande, och för det tredje hade han icke lynne att antaga det snäsiga skick, som, om vi få tro de gamla komedierna, var ett stående drag hos den tidens portvaktare. Men särdeles förkärlek och ytterlig vördnad hyste han för alla, som buro skägg och filosofmantel — ty hans älskade herre, ehuru han icke bar filosofmantel, var ju filosof — och med den gubbe, som nu höll i portklappen, var just förhållandet, att han var både skäggig och filosofmantlad, ehuru manteln var af gröfsta slaget. Vår portvakt skyndade således att öppna.

"Hvem söker du?" frågade han.

"Går jag rätt? Jag söker Krysanteus, arkonten."

"Detta är Krysanteus' hus. Men han är icke hemma."

"När hemväntas han?"

"Därpå kan jag icke gifva dig säkert svar. Men har du tid att invänta honom, så är du välkommen öfver hans tröskel."

"Jag tackar dig."

"Jag tycker mig se, att du är främling i staden . . . kanske långväga resande?"

"Så är det."

"Måhända gammal vän till min herre?" fortfor portvakten, som af välmening blottställde sig för att synas nyfiken.

* Omkring kl. 5 efter romerska räknesättet, som vid denna tid, tillika med många andra romerska bruk, gjort sig gällande i Grekland.

''Nej,'' svarade främlingen. ''Jag känner honom endast af ryktet.''

''Ja, hvem gör icke det?'' sade portvakten med stolthet. ''Men du är alltid välkommen. Min herre är glad att se främmande filosofer i sitt hus.''

Under samtalet hade portvakten stängt dörren till gatan och ledsagat främlingen till motsatta dörren. Han öppnade denna, bjöd gästen stiga in i aulan, vinkade en ung slaf, hvilken tjänstgjorde som *atriensis*, och återvände till sin portkammare.

Okos, den unge slafven, portvaktarens son, en yngling med glad uppsyn och städadt skick, underrättade främlingen, att det torde dröja något länge, innan hans herre hemkomme; det vore därför hans, Okos', skyldighet att visa gästen, hvar han skulle finna badrummet, om han ville bada, biblioteket, om han ville läsa, ett afskildt gästrum, om han vore trött och föredroge ett sådant framför hvilosofforna i aulan.

Främlingen valde biblioteket. Han visades dit, betraktade en stund de sköna målningarna, skakade därvid på hufvudet, tog en pappersrulle och slog sig ned i en bekväm hvilosoffa för att läsa. Några ögonblick därefter inträdde en gosse, Okos' yngre bror, och ställde bredvid gästen ett litet rundt bord med frukter, konfityrer och krystallflaskor, den ena med vin, den andra med vatten, nyss hämtadt i trädgårdskällan. Sedan detta skett, gick gossen, men återvände snart med friska, välluktande blommor, som han utbytte mot andra, ännu icke vissnade, i en blomstervas under draperiet vid ingången till rummet. Sedan han på sådant, i detta hus vanligt sätt sörjt för den okände, mycket tarflige främlingens trefnad, aflägsnade han sig.

När portvaktaren öppnade för den obekante, hade han icke iakttagit, att denne, medan han knackade, utbytte en förtrolig blick med den gamle olivhandlaren Batyllos, som stod på gatan ett stycke därifrån, med häpnad tydligen målad

i sitt ansikte, och att icke långt ifrån Batyllos stodo två män, den ene präst, som hviskade sins emellan och mönstrade främlingen med skarpa blickar.

Desse båda hade utanför Prytanernas palats råkat möta främlingen samt därefter vändt om och följt honom på kort afstånd. Främlingen, som var en skarpsynt man, hade märkt, att han var föremål för deras iakttagelser, men utan att visa något tecken till oro helt lugnt fortsatt sin väg, till dess han stannade utanför Krysanteus' hus.

Den ene af de båda var en kejserlig agent — ett slags brefpost och tillika spanare — som föregående dag hade anländt till staden med bref till prokonsuln.

"Bah," fortsatte agenten sitt samtal med prästmannen, i det de aflägsnade sig nedåt gatan, "du säger, att du sett honom två gånger; jag säger, att jag sett honom hundra gånger. Om denne gubbe är Atanasios, så får du skära näsan af mig, till rättvist straff för att hon vädrat så galet. Det är för löjligt! Till hvilken stad jag nu kommer, i Europa, Asien eller Afrika, har man nyss sett Atanasios. Man behöfver bara vara okänd på stället och ha några skrynklor i synen, för att genast vara Atanasios, han och ingen annan. Det är med honom som med Jerusalems skomakare, som bönderna påstå sig se i hvar gammal trashank, som stryker genom deras by."

"Nå nå," anmärkte Eufemios, "jag sade icke, att han *är* Atanasios, utan att han är snarlik honom. Det skadar icke att ha ögonen med sig."

"Ögonen? Ja, dem glömmer jag aldrig hemma, lika litet som öronen, var viss därom, ärevördige presbyter! Och mina ögon sade mig, att denne gubbe är en dufunge mot Atanasios."

"Men du vet, att det finns vissa medel, som kunna förställa . . . föryngra utseendet. Man färgar håret med lixivium, man . . ."

"Hör på!" inföll agenten och stannade. "Syna mig noga! Hur gammal tror du mig vara?"

"Omkring femtio år," gissade Eufemios.

"Min vän, jag är i dag verkligen femtio år gammal. I morgon är jag kanske sjuttio, i öfvermorgon tjugo. Men annars är jag född för trettio år sedan. Du bär hö till Megara, om du vill lära *mig*, att det finns en sådan konst."

"Vid änglaskarorna! Du förvånar mig, min vän. Den konsten vore värd att inhämta. Min bäste vän, jag släpper dig icke, förrän du ger mig någon undervisning däri. För öfrigt tviflar jag icke, att du har alldeles rätt i afseende på gubben. Det slöt jag strax däraf, att han gick in i ärkehedningens hus. Därtill skulle dock Atanasios visst aldrig förmå sig, om än han icke tvekar att gömma sig i filosofmantel och låta skägget växa. Mannen är utan tvifvel filosof, en af de hundske, att döma af den grofve manteln. Men nu vidkommande den märkvärdiga konsten, så . . ."

"Är hon för dig alldeles öfverflödig," anmärkte agenten skrattande, "ty bara du ej glömmer att taga halsen med dig, när du går ut, är du tillräckligt oigenkännlig. Ha ha ha! Förlåt mig! Jag vill icke såra dig. När man af naturen är kvick, komma sådana infall af sig själfva."

Vi öfvergifva de båda samtalande, prästen och den hemlige atanasianen, samt återvända till filosofens hus. Men nu stanna vi ej i aulan, där vi lämnade den hemlighetsfulle främlingen, utan fortsätta vår väg till fruntimmersgården.

Liksom aulan, omgafs den af joniska pelare, som buro en med bildstoder smyckad altan, till hvilken man utträdde från öfre våningen. Oafsedt vissa mellanrum för fri förbindelse, var altanen uppfylld med praktväxter och öfverdragen med ett fint, från gården omärkligt nät, hvarinom fladdrade sångfåglar och andra, på hvilkas metallglänsande fjädrar naturen slösat sina bjärtaste färger. Marken eller rättare golfvet — ty dessa gårdar voro under årets flesta

månader boningsrum med himmelen till tak — var rutformigt lagdt med svarta och hvitgula stenar, utom i midten, där springbrunnen, omgifven af en gräsmatta, fällde sina strålar i en marmorbassäng bland lekande flockar af kupidoner och delfiner. I grannskapet af springbrunnen finna vi Krysanteus' dotter Hermione och några hennes väninnor.

Aftonen är vacker. Himmelen hvälfver hög och skyfri öfver denna täcka, från stadsbullret afskilda vrå, där blommor dofta och fågelsång blandas med sorlet af kaskader. Solen skiner ännu på den östra pelarraden och vattenkonstens högsta krökning: värmen är sådan, att svalkan i springbrunnens grannskap behagar, utan att man åtrår den fulla skugga, som den västra pelargången bjuder. Ett bord med de lätta läckerheter, på hvilka grekiska kökskonsten var så uppfinningsrik, och några långa divanlika soffor, med bolstrar öfverdragna af ett mörkgrönt, sammetslikt, silfverbroderadt tyg, äro ställda mellan blomstervaserna nära bassängen. Här hvila de unga kvinnorna under gladt och förtroligt samtal, medan Alkmene, Hermiones Hebe-lika kammarflicka, sväfvar mellan blommorna och vattnar dem från en urna, som hon allt emellanåt fyller under springbrunnens strålar.

Den rene himmelen, den ädla pelarbyggnaden, stoderna och vaserna, den spelande vattenkonsten, och i denna omgifning den vackra gruppen af unga kvinnor, klädda i de enklaste, kyskaste och mest smakfulla dräkter, som någonsin omfladdrat de kvinnliga behagen, bildade en tafla af klara linjer, lugn skönhet, ideal poesi, egen för antiken.

Den gammalhelleniska dräkten hade ånyo kommit i bruk bland de förnämare atenarne. Forntidens minnen voro dem nu kärare än någonsin, som vanligt i tider, då en lössläppt oförsonlig kamp emellan olika världsåskådningar framkallar de yttersta motsatser vid sidan af hvarandra. Hermione var klädd i en snöhvit kiton af egyptiskt sindon, fäst med en agraff öfver vänstra skuldran och försedd med

långa öfverstycken, som från halsen nedföllo öfver barmen och ryggen och nästan dolde det ljusblå, guldstickade bälte, som hopdrog kitonen kring midjan, hvarifrån han fotsid, i rika naturliga veck nedföll öfver de sandalprydda fötterna. Ärmarna på denna klänning voro mycket vida, från axlarna uppskurna och glest sammanhållna med små guldspännen, så att stundom blott en strimma, stundom hela rundningen af de ädelt formade armarna med deras marmorfasta, bländande, i blekt rosenrödt skiftande hull vardt synlig. För ökad bekvämlighet vid iklädandet var kitonen uppskuren äfven under vänstra ärmen ned till midjan, men här fäst med en tät rad agraffer. En gles purpurgarnering omgaf den nedersta fållen och höjde intrycket af veckens plastiska fall.

Hermiones rika, mörkbruna hår var icke benadt, utan naturligt ordnadt, som på ett lockigt gossehufvud, och sammanhållet af ett enkelt, diademlikt band, men delade sig under detta midt öfver pannan i långa våglinjer, som nalkades de fint penslade ögonbrynen och slutade med små skruformiga lockar, medan håret baktill nedföll i ett svall af långa glänsande böljor öfver hals och skuldror.

Af de öfriga närvarande damerna voro de två klädda som Hermione, men buro öfver den hvita kitonen en annan kortare, som hos den ena var saffran-, hos den andra ametistfärgad.

Den tredje var en vacker brunett i romersk klädsel: den unga Julia, maka till Krysanteus' vän, jovianske gardestribunen Ammianus Marcellinus, som gjort sitt namn odödligt genom en värdefull historia öfver sin tid.

Julia var född i Galliens hufvudstad Parisii, hvars namn då ännu icke hade så världshistorisk klang som nu. Hon hade vistats där, ännu sedan den unge cesarn Julianus ditflyttat med sitt anspråkslösa hof. Hon kunde förtälja och gjorde det gärna om den isande förskräckelse, som de allemaniske barbarernas anstormande hade väckt i Gallien, om

det allmänna jublet öfver landets räddning genom Julianus' hjältemod, om den välmåga, trefnad och trygd, som nu under hans rättvisa, kraftiga och välvilliga styrelse lyckliggjorde det nyss så lidande, utarmade landet. Med ett ord: Ammianus Marcellinus' maka beundrade Julianus, och denna beundran var emellan henne och Hermione den första väckelsen till en vänskap, som vardt innerligare, ju mer de lärde känna hvarandra, och ytterligare stärktes af gemensam vördnad för den gamla tron, gemensam kärlek till visdom och skönhet.

Ismene och Berenike voro infödda atenskor och Hermiones barndomsvänner, ännu, liksom hon, fria från hymens band — Berenike en mörklockig flicka med själfulla drag och lugn värdighet i sina later, Ismene en blond, leende och själfsvåldig sextonåring, hvars ansikte var den klaraste spegel för en glädtig, känslig och af nycker styrd sinnesstämning, och hvars hållning och åtbörder förenade med mycken liflighet mycken täckhet och oskyldig håg att behaga.

"Hvad tyckte du om den lilla visan, min Julia?" frågade Ismene, i det hon lade bort lyran och lyfte sina små fötter upp i den svällande soffan, mot hvars gröna grund sandalernas pärlor glittrade. "Har du hört henne förr?"

"Nej," svarade Julia; "hennes melodi är enkel, men oförgätligt vacker. Jag sluter däraf, att hon är mycket gammal."

"Du dömer riktigt," sade Hermione, "hon är ett skott ur Simonides' vinstock."

"Och om jag sjungit henne i min mormors mormors tid," inföll Ismene, "så skulle man utskrattat mig, för att jag kunde tycka om en så urmodig visa. Ser du, i min mormors mormors tid, då hade världen smak! Då buro damerna en hårklädsel hög som Vindarnes Torn, och männen muscher, som gjorde dem alldeles oemotståndlige . . . Fy, Alkmene! Ser du icke, att en fjäril sitter i den där blomman? Tror du, att en blomma törstar, så länge hon

kysses af en så vacker liten beundrare? Vänta, tills han flugit! Han flyger snart, ty fjärilar äro ombytlige och trolöse, Alkmene, men att dränka dem fördenskull vore i alla fall ett för hårdt straff. Det är deras natur att vara trolöse . . . begriper du icke det, enfaldiga flicka?"

"Julia," sade Hermione, "nu är ordningen hos dig att föreläsa det nya stycke, som du öfversatt till vårt språk, af din romerske Ovidius. Sången om Pyramus och Tisbe var så vacker, att vi längta att höra mer af samme skald . . ."

"Och dina verser äro så felfria och lediga, som om helleniskan vore ditt modersmål," inföll Berenike.

"Jag ville endast öfvertyga er," sade Julia, "att vi romare icke alldeles gagnlöst gått i skolan hos er, hellener. Vi lyckas stundom härma er rätt väl. Se här," fortfor Julia och lämnade Hermione en liten sirlig handskrift, "här är mitt försök. Denna gång rör sången den stackars Narkissos. Du skall uppläsa den, Hermione; jag vågar det icke själf, ty då jag sist uppläste sången om Pyramus och Tisbe, hände ju, att Ismene, just då hennes ögon tårades öfver de olycklige älskandes öde, slog till ett skratt, när jag med romersk brytning uttalade ett af era svåra helleniska ord."

"Ack, goda Julia, förlåt mig, men det ljöd så löjligt," sade Ismene och började ånyo ofrivilligt skratta vid blotta minnet af detta tillfälle. Motsatsen hade varit så lustig mellan skaldestyckets rörande innehåll och Julias själfulla föredrag samt det felaktigt uttalade ordet.

"Den egenkäre Narkissos!" fortfor Ismene. "Denna gång skall jag hvarken skratta eller gråta. Hvarken Ovidius eller du, Julia, skall med all er konst kunna aflocka mig tårar öfver en narr, som vardt kär i sig själf."

"Säg icke så," sade Berenike, "det var ju en förvillelse, hvarmed Eros straffade honom för hans hårdhet mot den stackars Eko. Men hvem kan älska den, som man icke *kan* älska? Alla olycklige förtjäna medlidande, antingen

de själfve vållat sitt öde eller icke. Ja, jag tror, att de förre äro olyckligare och för den skull förtjänte af än större deltagande.''

''Du har rätt, goda Berenike . . . men gråta öfver Narkissos, se det gör jag aldrig,'' sade Ismene, fläktande med sin solfjäder.

''Måhända,'' sade Julia, ''ligger äfven i denna myt en djupare mening än den att endast framställa egenkärleken. Döm icke Narkissos allt för hastigt, Ismene!''

''Kanske finner han i Hermione en vältalig sakförare,'' inföll Berenike. ''Jag är mycket nyfiken att höra din förklaring öfver denna myt, min Hermione. När du tolkar våra sagor, äro de mig icke allenast sköna, utan heliga.''

''Ack, mina tolkningar äro endast försök,'' svarade Hermione, ''som framkallas af min öfvertygelse, att dessa sagor äro skrudar kring höga sanningar, på samma sätt som våra gudabilder försinnliga den osynlige guden och hans krafter. Dessa bilder äro icke endast trä och sten. Myten om Eros och Psyke är icke en vanlig kärlekshistoria. Det är mig omöjligt att läsa den eller andra utan att ana symboliskt uttryckta sanningar. De genomskimra dem, som pärlan skimrar från bottnen af en källa, som själen genomskimrar människogestalten.''

''Men,'' sade Ismene, ''är det icke skalderna, som diktat dessa vackra saker för sig och andra?''

''Detsamma säga kristianerna,'' anmärkte Julia.

''Kristianerna?'' utbrast Ismene, fläktande åter med sin solfjäder.

''De säga det,'' fortfor Julia, ''emedan de tro, att endast de äro hugnade med gudomlig uppenbarelse. Men min Ammianus, som studerat deras skrifter, berättar mig, att de själfve icke tveka att tillgripa samma symboliska uppfattningssätt som vi, när de vilja bringa de gamla judiska sägner, som de tillägnat sig, i sammanhang med sin lära. De se

symboler, som skulle hafva afseende på dem, i hebréernas uttåg från Egypten, i en kopparorm, som hebréerna uppsatte på ett kors i öknen, i daggdroppar, som föllo på ett fårskinn, som en hebreisk krigare för något ändamål hade utbredt på marken, ja äfven i en sång, som en judisk konung skref till en af sina hustrur. Men skillnaden är den, att kristianernas tolkningssätt är mycket godtyckligare än våra filosofers och Hermiones, och att de judiska sägnerna alls icke bära någon symbolisk prägel, såsom våra, utan vilja vara rena historiska berättelser."

"Men äfven kristianernas tolkningssätt kan vara giltigt," sade Hermione, "ty jag föreställer mig, att de gudomliga sanningarna symbolisera sig i historiska händelser, likasom i skaldernas ingifvelser. Du, Ismene, frågade nyss, om det ej är skalderna, som diktat våra myter för att roa sig och andra . . ."

"Ja, jag gjorde det, — och nu skall du förklara mig den saken, Hermione."

"Jag tror, att många af våra skalder haft ett högre syftemål än att roa, att de diktat i pytiskt skalderus, att myterna äro äldre än de, och att de endast gifvit dem klarare linjer, lifligare färger. Men äfven när skalden skrifvit endast för att roa, endast med afseende på skönheten, icke på sanningen, utesluter detta icke möjligheten, att sanningen, honom omedvetet, infinner sig och tager sin boning i de former han skapat, såsom lifsgnistan infann sig i Pygmalions bildstod. Skalden förhåller sig då till sitt verk som en moder till det barn, hon gifvit lifvet. Modern är barnets upphof, men det är icke hon som bildat tankelagarna för dess själ; hon är omedveten om dess anlag, känner icke arten af den ande, som lefver i den späde. Ja, jag tror, att det är omöjligt att bilda något skönt, utan att däruti ovillkorligt döljer sig som kärne något sant, hvaraf det sköna är återskenet. Den sanne konstnärens hand föres ej af honom, utan af en högre

makt, och hvad som synes vara en nyck af hans fantasi, är en lag i den gudomliga naturen. Därom påmindes jag i går genom en berättelse af min faders vän, matematikern Diofantos . . .''

''Diofantos? Den underlige, tankspridde gubben?'' inföll Ismene.

''Ja, han.''

''Det lär vara en riktig trollkarl,'' sade Ismene. ''De säga, att han räknar ut, huru solen, månen och stjärnorna skola gå, och att icke ens den minsta lilla stjärna kan smyga sig till att gå på annat sätt, än den där flintskallige gubben föreskrifver henne. Han lär vara en ordentlig tyrann mot stjärnorna.''

''Hvad sade Diofantos?'' frågade Julia och Berenike.

''Han omtalade, att han mätt kapitälvolutans snäcklinjer på templet vid Ilissos. Denna voluta är af sin konstnär tecknad på fri hand utan annat mönster än det hans inbillningskraft skapat. Nåväl, hon liknar ända till fullkomlighet den skönaste af alla hafssnäckor, som man funnit vid kuster fjärran från våra. Samma svängning af kroklinjen, samma afstånd mellan svängarna. Diofantos, som använder sin räknekonst både på himmelens och hafsdjupets under, berättade, att alla snäckhus äro bildade efter två olika matematiska lagar, af hvilka den ena danar för människoögat vackrare linjer än den andra. Han förtalde om samma sak mycket annat, som ökar dess märkvärdighet, men som jag ej fullständigt uppfattade, emedan det var så matematiskt . . . Men nu,'' fortfor Hermione, ''är det tid att komma till Julias öfversättning af Ovidius.''

Medan Hermione på okonstladt och intagande sätt uppläste myten om Narkissos i Ovidius' skaldeverk ''Förvandlingarna'', hade den främling, som i afvaktan på Krysanteus' hemkomst tillbragt en stund i biblioteket, inträngt i fruntimmersgården och närmat sig de unga kvinnorna, lockad, som

det tycktes, af de praktfulla blommor, som stodo i deras grannskap vid springbrunnen, ty han stannade framför dessa och syntes med välbehag njuta af deras doft och färger.

Inledningen till den myt, som Julia hade öfversatt och Hermione nu uppläste, omtalar, att Narkissos var son af flodguden Kefissos och den mörklockiga nymfen Leriope, och att spåmannen Teiresias, tillfrågad om hans framtid, hade förutsagt, att han skulle uppnå hög ålder endast i det fall att han aldrig lärde känna sig *själf*. Narkissos växte upp till en så vacker yngling, att alla, som sågo honom, förälskade sig i hans skönhet, men själf hade han endast sinne för jaktens nöjen och kringsvärmade dagligen i de aoniske skogarne på spår efter grenhornade hjortar. Bland andra, som brunno för den likgiltige jägaren, var nymfen Eko. Lönligen smög hon efter honom, hvarhelst han gick bland klippor och i skogar, och alltmer uppflammade hennes låga, likasom facklans svafvel

Fattar med oemotståndligt begär den närmade elden;

men tyvärr, hon förmådde icke ens meddela honom hvad hon kände, ty af en förtörnad gudamakt var hon drabbad med det straff, att hon endast kunde eftersäga de sista orden af hvad andra talat. Förgäfves grep hon de tillfällen, då äfven denna ringa förmåga kunnat lända henne till godo. Ropade Narkissos till sin jaktvän: *kom!* upprepade hon med smäktande röst samma *kom!* — men till honom. Som nämndt, det var förgäfves. Mött med förakt, smög hon till de grottuppfyllda bergen, höljde sig med trädens löf och tvinade, tärd af sin kärlek, bort, så att endast rösten återstod af hennes väsen. Sedan dess är hon icke synlig mer, men hörd af alla. Hämnden väntade Narkissos. Han var endast sexton år, när den händelse timade, som sannade Teiresias' spådom. Hörom Ovidius!

Silfverklar och skinande ren där flödar en källa.
Aldrig af herdar hon än var grumlad, aldrig af getters
fjällgräsmättade flock eller andra hjordar, och aldrig
rörd af en fågel, ett skogens djur eller fallande grenar.
Närmast hon kransas af gräs, som näres af smekande bölja,
hägnas af trän, som ej lida en glimt af ljummande solglöd.
Matt af hetta och törst kom gossen att hvila på stället,
lockad af ängdens och källans behag och tröttad af jakten.
Men då han söker en svalkande dryck, han finner en annan
brännande törst, förförd af sin bild i speglande källa,
kär i ett liflöst hopp, förväxlande väsen och skugga.
Tjust han beundrar sig själf: förstenad i blick och i hållning
hvilar han där och liknar en bild af pariske marmorn,
skådar ett stjärnepar — sina egna strålande ögon,
skådar ett hår, dionysiskt rikt och värdigt Apollon,
fjunfri kind och retande mun och skinande axlar,
lemmar med glans af snö, som genomskimras af purpur.

Narkissos var förtrollad af sin egen spegelbild. Hungerns, sömnens kraf förmådde icke lösslita honom från denna syn. Han klagar för skogarne:

Skogar, o sägen mig, hvem har drabbats af grymmare kärlek?
Hvem? I veten det I, som gifvit så många en fristad.
I, som lefvat i seklernas lopp, o kunnen I minnas,
fingen i vittna förr en sådan tärande längtan?
O, jag ser och är tjust — hvad jag ser, hvad tjuser mitt öga,
finner jag aldrig ändå: så hårdt är älskaren dårad.
Och, för att öka min glöd, ej hafvets vidder ha skilt oss,
icke stigar och fjäll, ej murar med bommade portar,
endast det tunnaste bryn! Själf trängtar gossen till famntag,
ty så ofta jag räckt mot böljan kyssande läppar,
lika ofta jag sett hur hans läppar tråna till mina.

. . . . . .

När jag dig öppnar min famn, din räcker du villigt till mötes:
ler jag, ler du som jag, och jag märkte nog äfven, att tårar
skymde din b ick, då jag grät, och att vinkar du gäldat med vinkar.
Och så vidt jag förstått af de älskliga läppar nes dragning,
hviskar du svarande ord, som aldrig hinna mitt öra.
O, jag vet: jag är han! Min bild ej gäckar mig längre.
Tänd af begär till mig själf jag på en gång brinner och bränner.

Hvad, är det jag som skall be eller bes och hvarom skall jag bedja?
Det jag vill äga är mitt; mina skatter göra mig nödställd.
Smärtan tärer min kraft. Jag känner, ej äro af lifvet
många stunder igen, i ålderns morgon jag slocknar;
likväl är döden ej tung, ty kvalen stillas af döden.
O, att du, älskade, dock finge dröja längre i världen!
Nu i en enda själ vi dö förenade båda.

De tårar, den olycklige gjuter, grumla vattnet, och bilden synes med tynande drag. Då

Under sin vånda han lossar sin dräkt och låter den falla,
slår sitt blottade bröst med händer hvita som marmor.
Rodnande matt hans skakade barm då höjer sin liffärg,
liknande trädets frukt, som delvis rodnar och delvis
skiftar i glänsande hvitt, eller liknande drufvan, som bidar
mognadens tid och stänkes allt mer af skimrande purpur.
När han nu detta ser i den åter klarnade vågen,
längre han härdar ej ut; lik rimfrost, mötande solens
värmande sken, eller lik det gula vaxet, som sakta
smälter vid lindrig eld, så tynar han bort i sin kärlek.

Eko, den föraktade, sörjer honom dock. Hon upprepar sorgset det farväl, han säger till bilden i källan, innan

Trött han lutar sitt hufvud ned i det saftiga gräset,
lycker de ögon till, som tjusats af ägarens fägring.
Ännu sedan sitt rum han fått i skuggornas boning,
speglar han sig i den stygiska våg. Najader, hans systrar,
sörja och klaga hans död och offra hans skördade lockar.
Nymfers, dryaders klagande rop gentagas af Eko.
Bål de nu reda och komma med bår och skakade facklor;
då var svunnet hans lik — de finna en blomma i stället,
guldgul blomma med hvita blad midt inne i kalken.

Ättlingarne af denna blomma kallas än i dag efter den yngling, hvars död gaf henne tillvaro, narcisser.

Efter några ögonblicks tystnad sade Julia:

"Nåväl, Ismene, nu är ordningen först hos dig att yppa de tankar, som dikten väckt i din själ."

''Mina tankar?'' genmälde Ismene, skakande sina lockar med djupsinnigt utseende. ''Jo, vet du, jag har hvälft många, rätt aktningsvärda tankar om just den stackars Narkissos. Först och främst ångrar jag, att jag kallat honom narr, ty en narr dör ej af kärlek — icke ens till sig själf. För det andra beklagar jag Ekos sorgliga öde. Hon gentog klagoropen kring den döde, som förskjutit henne; hon gentog dem helt visst med smärtsammare ton än hon förnummit dem. Hon kände intet agg, ingen bitterhet, endast kärlek, kärlek in i sista stunden, den goda olyckliga Eko. Men för det tredje bör detta lära en flicka att icke slösa sina känslor på ett kallt och likgiltigt föremål, utan spara dem åt ett tacksammare, som känner sin skyldighet att med suckar och slaftjänst söka vinna dem . . . Eko, är det icke sant?'' ropade Ismene bort emot aulan.

''Sant!'' upprepade genljudet från aulans pelargång. Ismene klappade händerna af förtjusning och fortfor:

''För det fjärde uppstod hela olyckan däraf, att Narkissos lefde i en tid, som icke ägde andra speglar än källornas. Hade Narkissos, liksom jag, speglat sig dagligen allt ifrån barnskorna, så hade han nog vant sig vid en småningom tilltagande hygglighet och älskvärdhet . . . Jag kan icke neka, att jag tycker mycket om att spegla mig,'' tillade Ismene och intog ett bekvämt läge i divanen med båda armarne öfver hufvudet och blicken på springbrunnens spelande strålar.

''Ismene,'' sade Berenike, ''har ej haft mindre än fyra tankar väckta af Julias verser . . .''

''Ja,'' inföll Ismene, ''var icke det mycket det?''

''Ovanligt mycket,'' svarade Berenike skrattande; ''i främsta rummet är jag skyldig medgifva det, jag som icke haft en enda tillräckligt klar, att jag skulle kunna uttala honom. Ack, jag måste vara mycket tanklös och inskränkt, ty när jag hör en berättelse, som denna, så lefver jag på hennes yta, fäster mig så vid gestalterna, deras gärningar och lidan-

den, lefver så i färgspelet, rörelserna, formerna, att jag ej kan skåda andemeningen, ehuru jag känner, att en sådan finnes, att det är hon, som inifrån gjuter lif i företeelserna, sprider rodnad eller blekhet på deras kinder, skapar omkring dem naturen, hvari de uppträda, och leder dem med nödvändighet efter sina lagar. Men hvad jag ej kan, det förmår du, min Hermione. Dina förklaringar öfver våra myter hafva varit mig ljufliga drycker, älskade vän, i hvilka jag insupit djupare vördnad för våra fäders lära."

Hermione svarade:

"Mina utläggningar äro kanske ofta villfarande; det är endast aningen om det högre och andligas närvaro i de sinnliga formerna, på hvilken jag icke själf tviflar. Och om jag någon gång träffar en sanning, är hon lik den närmast under skalet liggande hylsan, hvarifrån det ännu är långt till kärnen. O, I skullen höra min faders föreläsningar i Akademia," fortfor Hermione med glänsande ögon och lyft panna. "*Honom* skullen I höra! Hvad är kvinnan i tankens värld emot mannen? Det kan vara henne möjligt att med en bråd aning finna en sanning, till hvilken *han* kan hinna endast med svåra mödor, djupa tankeslut; men genom dessa mödor, endast genom dem, är det vunna en egendom åt vetandet, en bevisad sanning, i stället för ett sant hugskott. Mina tankar äro hugskott, ingenting annat. Jag är rik på hugskott, och dina verser, min Julia, hafva framkallat ett nytt.

Narkissos, så tyder jag denna myt, är människoanden. En flodgud var Narkissos' fader, och en källnymf hans moder. Floden och källan tillhöra jorden, men spegla himmelen. Så är människoanden född och ammad i naturens sköte, men tillika ett återsken af det gudomliga. Spåmannen Teiresias förutsade Narkissos en lång och lugn lefnad endast i det fall, att han icke lärde känna sig själf. Så förkunnade äfven Gud, enligt en af hebréernas heliga sägner, det nyskapade människosläktet, att det skulle förlora sitt elysium,

om det smakade *kunskapens* frukt och lärde skillnaden mellan godt och ondt. Människoanden, så antyda myterna, så lära filosoferna, lefde i början naturdriftens oskyldiga lif; människan var fullkomlig som planta och djur, lycklig som de, omgifven som de af naturens modersvård, som i en oupphörlig krets ledde henne till nöjet, när hon kände längtan därefter, till hvilan, när hon njutit, till behofvet, när hon hvilat ut. Myten syftar härpå, när hon säger, att Narkissos växte upp skön och älskad af alla naturgudomligheter. Detta var ett tillstånd af lycksalighet. Men människan var danad till en annan än den. Hon bar inom sig en kraft, som en gång skulle göra henne myndig och förflytta henne ur oskuldens naturlif, den lägre fullkomlighetens fridfulla elysium, ur okunnighetens och träldomens lugn, till ett högre tillstånd, fullt af ofullkomlighet, mödor och sorger, på det att under strid med sig och världen hon skulle, såsom *fri* och *förnuftig varelse*, bana sig väg tillbaka till det oskuldens tillstånd, hvilket hon lämnade som ett *ofritt naturting*, ett högt begåfvadt djur. Hon är kallad att lyda sedelagen, såsom hon förut lydde driften. Hon är förjagad ur naturoskuldens elysium, för att öfver törniga ängder med blödande fötter nå himmelen, den sedliga oskuldens elysium. Myten syftar på denna i människan groende, oroliga frihetskraft, när det heter, att Narkissos, sedan han växt upp, vardt en jägare och strödvade i skogarne, kall för naturgudomligheterna, som älskade honom. Framför dem alla nämner myten nymfen Eko, emedan naturen i förhållande till människoanden är osjälfständig; hon liksom upprepar våra sista ord, emedan hon färgas af vårt eget lynnes art: synes oss ljus, när vi själfva äro lyckliga, mulen, när vårt eget sinne är skumt, förskräcklig i sin åska, sina stormar, sina dystra nejder, när vi rädas dem, sublim i samma företeelser, när vi beundra dem, oregelbunden och hemlighetsfull, när vi icke lära oss förstå henne, regelbunden och upplysande, när vi upplysa oss om hennes

lagar. Narkissos törstande, det är människoandens trängtan efter kunskap och ljus. Narkissos nedlutad öfver källan, det är människan, i hvars själ idéernas värld uppenbaras. Källan, som ingen herde, inga hjordar, inga fallande grenar grumla, är visheten. Spegelbilden är idealet, i sin gudomliga, ovanskliga skönhet uppenbaradt för den dödliges blick. Det bär hans egna drag, emedan det gudomliga icke kan försinnligas annorlunda än som mänskligt . . . emedan det gudomliga är inneboende i det mänskliga, är just den inre människan, som genom kamp och strider skall utvecklas. Anden ser sig själf, skådar sig och gripes af oändlig smärta och oändlig glädje, ty han upptäcker huru högt hans mål är, huru fullkomlig han kunde och borde vara. Idealet är honom så nära, men ändå ofattligt; han möter verklighetens kalla bölja, när han vill kyssa och famna det. Han finner det icke, förrän den himmelska trånaden förtärt allt jordiskt i hans väsen. Då äger han det — hos Gud. Han är borta — hos honom — och dryaderna, som samla sig att klaga kring den döde, finna icke honom, utan en blomma, symbolen af hans återvunna oskuld."

Hermiones röst var böjlig och välklingande; intrycket förhöjdes genom den sällsynta, ljufliga harmonien af lugn och värma. Tankarnas anstormande mängd, fantasiens ökade kraft, hjärtats lifligare slag hade icke påskyndat ordens gång; de utvecklades som en gyllene kedja, länk vid länk, inför de lyssnande vännerna. Hon var hänförande i denna stund, filosofens dotter; allvaret hvilade på hennes panna, själens hänförelse tände en högre andligare glans i de tankfulla ögonen och göt en purpur, lik aftonrodnadens återsken på ett isfält, öfver de rundade, men bleka kinderna; hennes mun smålog, hennes åtbörder voro lugna som hennes ord, den ädlaste blygsamhet förmälde sig med den omedvetna högheten och värdigheten i hennes härligt formade växt, hvaraf den antika dräkt hon bar var ett kyskt, förklingande eko.

När hon slutat, var det tyst öfver gården. Alkmene hade aflägsnat sig, fåglarne hade upphört att sjunga, endast springbrunnen sorlade som vanligt. Men tystnaden bröts af en okänd röst. Främlingen i den grofve filosofmanteln stod framför de unga kvinnorna.

De sågo hans åldriga, fårade anlete och hörde honom säga:

"Förlåten min djärfhet, I unga kvinnor och du, Hermione, filosofens dotter, som jag igenkänt på dina ord. Jag är en främling, som nyss i aulan väntade på din fader, men frestades så mycket af springbrunnens svalka och de sköna blommorna, att jag vågade inträngа hit . . . Min djärfhet ökades, då jag såg, att äfven här är han nu borta, den afundsjuke porten, som för ej så längesedan öfver allt skilde kvinnornas gård från männens. Förhållandet mellan de starke och de täcka artar sig friare, hjärtligare, jämlikare, såvidt jag får döma af mina egna rön . . . och uppmuntrad häraf vågar jag det ännu djärfvare steget att upplysa er, att jag lyssnat och gärna vill inblanda mig i ert samtal."

"Du förekommer då vår önskan. Atens kvinnor vörda ännu filosofmanteln. Sitt ner i vår krets."

"Gubbar äro pratsjuke. Hafven undseende med dem! Det följer med åldern," fortfor den okände skämtande. "Men nu, utan långa inledningar, till saken. Jag vill tala om Narkissos, äfven jag. Hermiones tolkning af myten om honom har öfverraskat mig. Jag har läst den myten hundra gånger utan att ana en sådan mening. Men samma tolkning har nu ingifvit mig själf en annan närliggande, som, ärligt sagdt, öfverraskar mig än mera. Svara mig, Hermione, var ej flodguden Kefissos den stackars ynglingens fader?"

"Jo."

"Floden, som rinner ur hans urna . . . jag menar Kefissos själf . . . hvar flyter han?"

"Här vid Aten . . ."

"Min far har just ett landthus vid Kefissos," inföll Ismene. "Du är välkommen dit ut, min filosof."

"Jag tackar dig. Men till saken. Du medgifver således, Hermione, att Narkissos på sätt och vis kan kallas atenare?"

"Jag medgifver det gärna."

"När myten med sådan tydlighet angifver hans födelseort, ligger däri måhända en vink, att vi ej böra se i honom en symbol för någonting alltför vidsträckt och allmänt. Att gifva honom en inskränktare betydelse kan åtminstone vara skäl att försöka. Du, Hermione, gjorde honom till *människan i allmänhet*, till märkesmannen för vårt släkte; jag åter gjorde honom helt enkelt till atenare. Det förra var kanske för mycket; det senare är bestämdt för litet. Låt oss gå en medelväg och göra honom till hellen! Vi ha rätt därtill, ty Aten har alltid varit Hellas' hjärta."

"Antaget!" sade Hermione. "Narkissos föreställer hellenen!"

"Godt. Hellenen är, liksom Narkissos, naturens älsklingsbarn . . ."

"Han har åtminstone fordom varit det . . ."

"Lika mycket! Fortsättom nu, då vi äro fullkomligt ense! Narkissos är den helleniske anden, den helleniska åskådningen af lifvet och världen. Eko är, som du själf tydde det, naturen. Eko har råkat i ogunst hos en gudamakt och saknar nu den fullständiga talförmågan. Detta betyder, att naturen är en fallen, en fördärfvad natur, afhänd sin ursprungliga elyseiska skönhet . . . ty skönhet är naturens tunga, hvarmed hon talar till människoögat. Ekos älskling låter henne icke pålägga sig några fjättrar; han är hård emot henne, bryr sig ej om hennes suckar, tårar och vrede. Så

höjde sig äfven den helleniske anden med segerkraft ur den träldom, hvari naturen höll de andra folken fångna: desse fenicier, som offrade sina barn åt vreda naturmakter, desse egypter, som dyrkade krokodiler, kattor, oxar och hundar, desse perser, som ännu knäböja för elden. Har du ännu något att anmärka mot min tolkning? Hermione, du eller någon af dina vänner?''

''Fortsätt,'' bad Hermione. ''Vi skola sedan framställa våra anmärkningar.''

''Nåväl. Narkissos var sexton år, när han trånade bort vid källan. Säger icke myten så, du unga skaldinna?'' frågade gubben Ammianus Marcellinus' maka.

Julia jakade till frågan.

''Antagom, att dessa sexton år betyda sexton århundraden, och låt se, huru detta stämmer . . . Javäl, det passar förvånande väl, ty så lång är den tid, som förflutit från trojanska kriget intill nu. Trojanska krigets tidehvarf kan med skäl kallas det, i hvilket Hellas föddes, hellenerna samlade sig till ett folk, och den hellenske anden antog sin egendomliga prägel. Icke så?''

''Dina sammanställningar äro skarpsinniga,'' sade Hermione och betraktade den gamle med ökad uppmärksamhet.

''Den blinde och dock så fjärrskådande Teiresias,'' fortfor den filosofmantlade främlingen, ''hade förutsagt, att Narkissos skulle varda olycklig och dö, om han lärde känna sig själf. Huru tillämpa detta på *vår* Narkissos? Påminnen I er, unga kvinnor, hvad som stod och kanske ännu står att läsa öfver ingången till den delfiske Apollons tempel? Där stod: KÄNN DIG SJÄLF!''

''Den inskriften finnes där ännu,'' upplyste Hermione . . .

''Och den inskriften,'' inföll gubben, ''var således *Hellas' dödsdom.*''

"Slutsatsen är från din utgångspunkt riktig," sade Hermione, och en lätt rysning genomilade henne.

Julia, Berenike, själfva Ismene undgingo icke intrycket af den okändes sist anförda ord. De ögnade honom med förvåning, och Berenike sade tvekande:

"Jag ber dig förklara ditt påstående, ty jag fattar det icke."

"Efter förmåga vill jag villfara din önskan. Hellenerna voro i sin blomstringstid ett folk af glada, lyckliga och älskliga barn, som, utan att oroas af något tvifvel, öfverlämnade sig åt ett föreställningssätt, som gaf lif och personlighet åt hvarje liflöst ting i naturen. För dem voro bergen stelnade titaner, hafsvågorna blåslöjade mör, de mörke skogarne hemvist för Pan och flöjtblåsande satyrer, hvarje källa hade sin najad, hvarje träd sin dryad, hvarje grotta var nymfernas boning: blomman på marken, fågeln i lunden, stjärnan på himmelen hade sin saga, som de hviskande förtalde, och deras öden voro ju mänskliga öden, i hvilka hjärtat måste deltaga. Men medan de lyckliga, glada barnen — barnen, som segrade vid Maraton och Salamis — lekte i sin sköna värld och trodde henne evig, hade en okänd hand längesedan skrifvit domen öfver henne i de delfiska orden: *Känn dig själf!* liksom redan på det nyfödda barnets änne står i osynlig skrift den lagen: du skall dö! Den glada leken hade fortfarit länge, då det på Atens gator hördes en röst, som upprepade detta: *Känn dig själf!* Det delfiska budet hade tagit mandom och kallades Sokrates. Filosofien — icke denna lekande barnfilosofi, som undrade, om världen uppstått genom eld eller fuktighet — utan en helt manlig och allvarsam filosofi, ropade till de lyssnande barnen: 'Låt ej gäcka dig af dina föreställningar! Lär känna dig själf! Undersök din tankes lagar! Du själf är världens mått. Allena det, som öfverensstämmer med dem, allena det, som är förnuftigt, är verkligt!' — Hvart togo de nu vägen, najaderna, som hällt sin urna öfver

dalen, dryaderna, som blomsterstrött honom? De flydde, och blommorna och stjärnorna tystnade, bergen voro berg, vågorna ett oroligt vatten, ingenting annat. Än mer: det man vördade som rätt vardt befunnet orätt, plägsedens heliga band vardt en dumhet, en förrostad olidlig boja, den yttre lagens diamantskrift utplånad, ty den enskilde hade funnit lagen i sig, och själfve Olympen instörtade, begrafvande under sina spillror onyttige gudar — onyttige, ty förnuftet hade funnit dem löjlige, ohelige, overklige. Allt var försvunnet, utom människan själf och filosofiens källa, hvari hon speglade sig. Som Narkissos hvilade hellenen vid denna källa, åskådande sin mänsklighet, men lycklig? Nej! Olycklig, trånande, förtviflad! Han hvilar där ännu, slående sitt bröst, famnande den kalla böljan, blickande *nedåt, nedåt*, ständigt *nedåt*, medan omkring honom har uppblomstrat en annan skapelse, öfver honom öppnats en annan, evig, strålande olymp, och han hör ej rösten från himmelen, som manar honom: Blicka *uppåt, uppåt!* Från skenbilden till den verklige! Du älskar den sköna, fullkomliga människan. Väl, här är Jag, — Jag Själf, icke min bild! Du mejslade aningsfullt dina gudar till likhet med människan. Jag har gjort mer: Jag, den Evige, har nedstigit till jorden i en människas skepelse. Hvad du anat och önskat är ju uppfylldt. Kom till mitt bröst! Jag är sann Gud och sann människa, Jag är Världens Skapare, den Urgamle, Outgrundlige, och se — Jag är äfven din broder, din älskade broder, Jag har burit ett dödligt, lidande hjärta, som mätt med klappning tidens slag, i min eviga barm — och detta för att göra dig förtrolig med din Gud, hemvand i hans famn, som barnet i sin faders. Kom, min älskling och förstfödde! Räds ej! Dina skulder äro aftvagna med *mitt* blod. Jag är icke ett rysligt Öde. Jag är din fader, broder och förlossare!"

Den okände filosofen hade under dessa ord, uttalade med eldig hänförelse, stigit upp, hans gestalt, annars böjd

af åren, hade rätat sig och hans röst ljöd, honom omedvetet, stark och väldig, som om han predikat för tusenden.

"Men nej," fortfor han i sorgsen ton, "Narkissos är döf för den himmelske rösten, han är förtrollad af en ljugande bild, han är fängslad af en lögn. Ve den förhärdade, som icke lyssnar till en *bedjande Gud!* Snart är hans sista stund kommen, och hans dom förkunnad. Myten säger, att han, nedförd i de underjordiskas boning, ännu speglar sig i den stygiska vågen. Myten säger sant. Hans straff varder evigt. Evig trånad, evig smärta. Ve, ve den olycklige! . . ."

Den okände hade knappt uttalat denna förskräckliga varning, förrän han svepte manteln omkring sig, lämnade de häpna kvinnorna och gick bort genom aulan. I det ögonblick han skred genom ingången, som förenade aulan med fruntimmersgården, inträdde två i lysande dräkter klädde män, som närmade sig gruppen vid springbrunnen, sällade sig till den och gåfvo det förstummade samtalet en ny riktning.

Den ene af desse besökande var Julias make, gardestribunen Ammianus Marcellinus, den andre prokonsuln öfver Akaja, Annæus Domitius.

UR SERIEN

"BILDER UR GOETHES FAUST".*

FAUST.

Det ingångna vadet roar Mefistofeles. Han vill genast skrida till verket, vill redan i afton läsa sig djupare in i den mans själ, som Herren kallat sin tjänare.

Han känner denne någorlunda förut. Med en blandning af undran, agg och löje har han bläddrat i denna säregna lefvande bok. När Mefistofeles stod inför Herren, ådagalade han denna kännedom genom en flyktigt tecknad, men icke olik bild af Faust.

»Han fylls af jäsluft, far i molnen gärna,
och slaf af halfmedveten dårskaps röst
af himlen kräfver han hvar skönsta stjärna,
vill njuta högsta fröjd vid jordens bröst,
och intet fjärran, intet när kan värna
hans barm mot ve och ge hans hjärta tröst.»

* Denna uppsatsserie trycktes ursprungligen 1867 (i Ny Illustrerad Tidning), men omarbetades och utvidgades ett par gånger under 1870-talets förra hälft, likväl utan att då blifva tryckt. Den här meddelade texten, som bär prägeln af Rydbergs vid denna tid mycket ifriga språkrensningssträfvanden, är sammansatt ur stycken af dessa omarbetningar.

I en blink är Mefistofeles flyttad från himmelen till jorden. Den drifkraft, som "utplånar afstånden" i andarnes värld, heter vilja och för snabbare fram än ånga och blixt.

Han står nu i en gammal tysk stad, sätet för den högskola, hvars prydnad Faust är.

Det lider mot natten. Mörkret lägrar öfver staden, men de brustna molnen låta allt emellanåt månens strålar leta sig stigar bland underliga skuggor af torn, gaflar, utsprång och skorstenar. I ett och annat af de hörn, där de slingrande gatorna och gränderna mötas, lyser en lampa, en Mariabild. Hon trycker sonen närmare till sig, där Mefistofeles går fram. Spöklika helgonaskåpnader i kyrkoportalernas fördjupningar framsticka fånigt fromma anleten och stirra efter honom. De vidunder och omynder, som uppbära husens utsprång eller vakta porthvalfvens nyckelstenar, hälsa honom och han hälsar dem tillbaka. Han känner deras mor och ärar i henne en konst, som är fränka till Blocksbergs häxgillen. De ärlige borgarne sofva den idoges goda sömn, sedan de innelyckt husfruar och barn i Guds hägn. Öfver hufvudgärdarne hänga svärden, hvarmed de värja sin stad mot förstar och adel. Bön och arbete för dagens tarf, rosiga barn och blanka svärd för framtidens trygd — mången af dessa borgareboningar är ett Herrens tempel. Mefistofeles medgifver det med ledsnad.

Dess hellre uppfångar hans öra på långa håll ljuden af tjufvens, skökans och äktenskapsbrytarens steg och alla andras som smyga i mörkret. Han märker, att hans rikes små tjänsteandar nu som alltid ha mycket att syssla i en stor stad under nattens tystnad. Men det är icke endast lasten och brottet som vaka. Sorgen, ångesten, sjukdomen, den vårdande kärleken göra det äfven.

Än flera makter verka i natten.

Där lyser det genom ett klosters fönster. Innanför rådslå några renlefvande män.

Uppe i en vindskupa midt emot lyser det äfven. Där äro två ynglingar fördjupade i läsning.

Klostermännen rädas för kyrkans framtid, som i dessa dagar hotas af växande fiender. Hennes väl har lagts i deras hand och de äro skyldige att icke rygga. Kunna ej vatten och ande frälsa henne, må elden det. De stanna i det rådslut, att ett bål måste tändas.

Af ynglingarne läser den ene Luther, den andre Platon. Och medan de lefva i dessas tankar, synes dem klostret med sina skumma hvalf falla i grus, och där det stod ser den ene resa sig ett församlingshus för urkristligt fria och fromma människor, den andre ett helleniskt tempel för tänkare, skalder och hjältar.

Mefistofeles vandrar vidare. Han hatar hjärtligt de unges drömmar. Men han likar ej heller den heliga enfald som bär ved till kättarebålet. Det ligger i denna enfald för mycket allvar.

Nu står han framför det hus, där Faust bor. Det lyser äfven där. Oskönjelig träder afgrundsanden in i den lärdes trånga boning, där lampan flämtar på böcker, benrangel och alkemistiskt redskap. Faust dväljes vid sitt arbetsbord med pannan lutad i handen.

*

Ett gärningsdigert, ett sanningsletande eller njutande lif — den unge Faust har att välja, om ens val tarfvas, ty hvarför skulle ej människan kunna rymma allt mänskligt? Ett genomträngande förstånd, som eggas af kunskapslust, ett hjärta, hvars åtrå att glädja och gagna den starka viljan lofvar förverkliga, en svärmisk inbillning, åt hvilken fägring och sjudande lifssafve bjuder en värld af sinnesfröjd — se där de rika och vådliga gåfvor hvarmed Herren utrustat sin älskling! Sanningens himmel hvälfver öfver hans hufvud, och han

tror på en idévärld och på vingarnes styrka att lyfta och hålla anden uppe i hennes rena luft. Framför honom breder sig åt ena sidan jordens vida arbetsmark med skiftande yrkestegar och åt andra njutningens haf med purprade böljor. Han väljer himmelen. Men ej för att afstå det andra. Han skall nedstiga i sin tid för att verka visare och njuta renare.

Det var en kväll, då fullmånen, stigande öfver grannhusens gaflar, sken in genom bågfönstret i barnets sofrum. Gossen ställde till sin moder spörsmål om himmelens ljus. Och hon, som lärt honom Guds namn och bönen, talade om Den, hvars verk och tjänare himmelens härskaror äro, och hon sade: "du skall spira upp till man, du får läsa i de vises skrifter och i skapelsens bok; där skall du möta svaren på dina frågor. Jag kan endast bjuda dig: älska honom, tillbed honom, håll dig fast vid honom!"

"I de vises skrifter och i skapelsens bok skall du möta svaren på dina frågor." — Barnet glömde icke dessa ord.

Fadern var läkare och, som mången sådan den tiden, idkare af den lönnliga vetenskapen. Gossen såg honom ofta, där han, omgifven af böcker och pergamenter, satt försjunken i tankar öfver någon handskrift med underliga tecken. I det gamla huset fanns en järnhydd dörr, bakom hvilken han innestängde sig för hela nätter, än ensam, än med andre lärde. Det är, hade modern sagt, den verkstad, där han efterspårar skapelsens lönd, tingens hemliga gry och krafter. Utanför denna dörr hörde sonen mången gång bälgars gnissel och lågors sprak och såg eldsken genom en springa utträngа i skiftande färger. Han fick vid något tillfälle gå dit in, och åsynen af de vidunderliga verktyg, som stodo kring ugnen eller fyllde hyllorna, grep honom med känslan af skapelsens gåtors djup, af det lockande uti att inträngа i dessa och det härliga uti att lösa dem med den letande andens eget ljus. Den känslan fick sålunda tidigt makt öfver hans själ, och han hade ännu icke vuxit ur gossetröjan, innan han med svällande

hjärta lofvat att äfven han skulle bli präst i forskningens tempel.

Skolan är detta tempels förgård. Henrik Faust tillägnar sig dess ordkram med en ifver, som alstras af hans barnatro på en kärne inom skalet. Språken äro honom endast nycklar till forntidens vises tankar; matematiken skall öppna honom stjärnornas värld och dialektiken idéernas.

*

Men en yngling med inbillningskraft blir icke bokmal, så länge han är ung. Ty skapelsen, som är fager äfven för det nyktraste öga, manar honom med tusen klingande röster ut. Hvad han kan svärma i himmelens blå! Hvilken lönd han skönjer uti skogens mörker! Hvilka varselrika hviskningar i vindens sus, i bäckens sorl! I honom kvarlefver den makt, som rådde öfver människosläktets barndom och lärde det att umgås med sina sinnesförnimmelser som med uppenbarelser af en andevärld. Därför njuter han mer än andra och lider äfven mer, ej minst därför, att han så lätt försätter sig in i hvarje lidandes ställning. Häraf kommer, att den inbillningsstarke gossen har en lättrörd rättskänsla, som framdeles gör honom till en folkets man, äfven då han yfves af ädel börd. Skåda pojkars lek, och är en af dem af detta skaplynne, skall du snart skönja det. I leken hägrar lifvets allvar med allt hvad det rymmer af godt och ondt. Någon gång visar sig den sanne konungsanden — den som hellre går i Perikles' yllemantel än i Cæsars purpurkappa — anden, som väger utan tyngd, gäller utan kraf och utan att kufva bjuder lydnad. Oftare framträder den fega lystnaden att förtrycka. Den inbillningsstarke är icke sällan i leklagen den, som går främst i alla halsbrytande rön, ty han drömmer sig vara Hektor eller Akilles och han kan röja liten omtanke för egna eller andras lif och lemmar. Men där en

usling i hans åsyn djärfves förgripa sig på en vekare broder, där kastar han sig med ljungande ögon öfver våldsherreämnet. Bort i sådana stunder med granntyckta uppsyningsmän och låt Olympens gudar, som glädjas åt de dödliges lekar, i ro njuta det friska skådespelet! Själfve härskarornas Jehovah nickar blid från sitt kerubhögsäte, när rättskänslan knyter en pojknäfve.

Röjde ej dylika gossar något af samma eld vid boken som i leken, blefvo de illa sedde i skolan, där de hala, släta, slickade och kallblodiga ohjälpligen skörda de högsta vitsorden för sedligt uppförande.

Den inbillningsstarke gossen är from och upprorisk, troende och tviflare tillika. I kyrkobänken under en predikan af det vanliga slaget kan han göra sig saker hart när till kyrkobuller. Men ensam i det fria, när solen sjunker och kvällringningen från den närliggande stadens kyrkor fyller luften med dallrande ljud, hör han i dem världskretsarnes klang och knäpper händerna i njutningsrik bön. Som äldre glömmer han ofta Gud, men återvänder alltid till honom. När hans kärlek till kvinnan vaknat, älskar han *en* och hejdlöst och vesällt, ty han kräfver samma tro af henne, som han är mäktig att gifva själf.

Har en gryning af denna känsla randat redan hans slyngel-år, är han likväl ren som himmelens ljus. Han bär sin utvalda i famnen, när han på västerns himmel skyndar från purpursky till purpursky, tills han hamnat på solens klot för att visa henne aftonen med långnande skuggor och domnande sorl på ena jordhalfvan och morgonen med ljusnande bergtoppar och vaknande lif på den andra.

Den inbillningsstarke är ej pliktstark. Icke "den kategoriska imperativen", icke det manande: "du bör!" är driffjädern i hans gärningar. Från att falla djupt räddas han endast af de lefvande bilder utaf det goda och sköna, som han städse föder ur sig själf. Djäfvulen har därför svårt att

göra honom till djur, ehuru lätt att göra honom till syndare. Sedligt stor blir han aldrig; men af stora gärningar är han mäktig.

Det vare därför icke sagdt, att han verkar någon sådan. Ju mångsidigare gåfvor han fått, dess flera mål hägra för honom och dess mer sår han sin krafts vildsäd för alla väder, men samlar han den för ett enda syfte, och varder till sist hans lefnads kall att odla en viss utstakad yrkesteg — känner han detta som ett tungt offer, emedan han svårligen öfvergifver sitt kraf på att omfatta allt. Vinner han segrar inom sitt kall, det vare tänkarens, skaldens, statsmannens, härförarens eller hvilket annat som helst, och ärar honom världen för hans bragder, kan han dock själf icke instämma i deras lof, han missaktar hvad han gjort, ty han hade drömt något *än* större. Han är ödmjuk — på grund af sitt högmod, om du så vill.

Tänk dig en människa med detta skaplynne uppväxande i brytningsskedet mellan medeltiden och den nya. Alla de i världen kämpande motsatserna röra sig äfven i hans barm. Han har knäböjt i det färgskiftande ljuset från ett götiskt mynsters fönster och bland rökelseskyar under lofsångers klang och orgelbrus förnummit det rusande i en tro, som frågar intet, men i blot-tjänstens löndfulla vartecken, i dogmens motsägande ordspel, liksom i tempelhvalfvens skymning känner varsel af en högre, för tanken ofattlig värld. För denna tro är släktets gång ett stadigt nedstigande mot allt djupare skuggor; och tidens flod förer med sig allt mindre af den guldsand, hvaröfver hans källsprång, allt längre bakom oss på Edens sollysta höjder, leker. Att forska är, från detta synhåll sedt, att tränga några raster tillbaka mot ström och hvirflar för att i flodbrädden efterleta den Salomos nyckel, som öppnar andevärldens portar. Kanhända ligger denna nyckel ännu inom räckhåll. Det är detta hopp som eggar ynglingens barm och drifver honom att fördjupa sig

i de forna skrifterna, ju äldre en slik, dess närmare källan, dess tryggare hemul för sanningen. Men i det släkte han tillhör har äfven en annan känsla vaknat. Bland hans forntida höjas röster som ropa: framåt; som i Eden se endast en spegling af det mål som ligger framför oss. Stiga vi mot djupet, ropa de, så äro dess dalar härliga att skåda och skrudade af en fägring och fyllda af ett lif, som bjuder oss forskning af rikaste innebörd, och hinna vi till hafvet, skola vi med Xenofons män hälsa det jublande och timra oss skepp och väfva oss segel till färd mot nya stränder. Tystne de röster, som mana oss att skåda tillbaka. Enom våra krafter för att undanrödja alla hinder på vår väg! Icke heller i detta arbete vare jude eller grek, träl eller fri. Mod att tänka nya tankar! Gud är icke endast bakom oss, han är framför oss, han är öfver allt!

Faust vill det ena och det andra. Han lyssnar till bägge sidorna och hans inbillningskraft förskönar bägge lifsuppfattningarna. Han tröstar sig ha kraft att tränga tillbaka till källan samt att återvända, hinna sina samtida och ila före dem mot tidsälfvens mynning vid hafvet. Är han ej själf en länk mellan det gångna och det kommande. Är det möjligt att läsa Skulds runor utan att ha tolkat de gyllene taflor Urd gömmer? För den skull först några år af träget samkväm med samtidens vise. Därefter hugfull kamp för framtidens sak. Så gingo då år af mödor, som blekte hans kinder och fårade hans änne, och när vi återfunno honom, var det under den ångestfulla vidgången af en spilld lefnad. Han stod där nu

> nätt opp så klok,
> som han var förut, stackars tok.

Gaf letandet i skolastikens och mystikens irrgångar honom någon visshet, var det den om all mänsklig kunskaps ovärde, och denna köpte han med afsägelsen af lifvets njutningar och minskningen af sin tro. Med törst efter vetande,

kärlek till det sköna, ljusträngtan och därmed så underligt enadt sinne för halfdagerns, skymningens, det månsilfrade töcknets, det drömmande skapelselifvets magi, fann han dock till sist dessa sin andes kraf oguldna och omöjliga att gälda i en värld som vår. Lifvets fröjder — hvad han kunde njutit dem, om han velat; men han vrok dem från sig under sökandet efter en sanning, som ej låter sig fånga. Sålunda står han tomhändt och sviken. Hans sinnliga och andliga böjelser äro lika otillfredsställda. Och i detta läser han sammandraget af sin saga, medan han nu uppstiger mot sin lefnads höjd, där vägen börjar luta mot skuggans och dödens dal.

*

Har du, min läsare, gjort ett liknande rön, så hvad återstår dig? Förnam du Fausts törst efter vetande och kärlek till det väna, hans ljusträngtan och därmed så underligt enade sinne för halfdagerns, skymningens, det månförsilfrade töcknets, det drömmande skapelselifvets magi, men till sist fann dessa din andes kraf oguldna och omöjliga att gälda i en värld som vår; ägde du hans kraft att njuta jordens fröjder, men vrakade dem under fikandet efter den sanning, som aldrig låter fånga sig — äro sålunda både dina andliga och sinnliga drifter gäckade, när du med lefnadsvägens höjdpunkt bakom dig börjar stiga ned mot det tysta djupet, hvad har du då kvar?

Ännu är du stark. Ännu gitter du tömma nöjets bägare. Men du känner kanske allt för väl, att du ej kan blifva din tröstlösa kärlek till det sanna och eviga otrogen, att du ej kan afsvärja att skåda upp till den himmel, som svikit dig. En gång gripne af denna osaliga kärlek, missakta vi lustan, äfven i hennes armar. Epikurus' svin, som aldrig sett stjärnorna, må, trefvet grymtande, låta sig bortleda af väl-

lustens sköka; den vingbrutne örnen dör på sin bara fjällbrant med ögat mot solen.

Men Faust vill lykta denna långpina. Hans stolta, obändiga natur lider dess djupare, som han dagligen på lärostolen måste förnedra sig till att med akademisk tvärsäkerhet framställa skensanningar som han i sitt innersta föraktar. Och hvad är mer hädiskt, mer helgeskändande än att till unga trängtande läppar räcka drafvel under förebärande, att det är sanningens lekamen och blod? I denna natt af harm och kval öfver en spilld lefnad står själfmordet honom nära. Månen, som skiner in på böckerna och de alkemistiska verktygen i den hvälfda, trånga studerkammaren, bryter en af sina strålar mot kristallflaskan där uppe, som gömmer en dödande vätska. Men en annan stråle leker på magern Nostradamus' bok.

Upp! Fly! Ut i det vida land!
Den underbara boken här
af Nostradamus' egen hand
hon visar dig hvar vägen är.

För Faust ligger magien lika nära till hands som hon är oss fjärran. Magien sade sig hafva makt att spränga andevärldens portar och lösa tillvarons gåtor. Den fege skälfde för detta medel, som gjorde människan till de osynliges träl, om hon ej själf hof sig till deras herre. Förståndsmänniskan ler åt magien, men Faust andas ännu medeltidens luft, och har han icke länge sedan litat till den lönnliga vetenskapen, är det därför att tänkarn velat i ärligt envig tillkämpa sig hvad magien lofvar att med trolldom smyga oss i hand.

Äfven vi måste medgifva en magi: inbillningskraftens och trons, och en annan har i verkligheten aldrig funnits. Demonerna lefva och — som de gamle trodde — tarfva sin föda. Men denna suga de hvarken ur ångan af offerdjurens blod eller ur lukten af häxornas brända kött. Demonerna lefva af människans tro på deras tillvara. Denna tro

var ambrosian, som gaf Apollo hans fägring, var Heidrunsmjölken, som gaf Tor hans mandom, var alrunesafven, som framdref djäfvulens lemmar, horn och klöfvar. Så länge hellenen trodde på sin Apollo, men icke längre, hörde prästinnan den framsyntes röst ur Delfis håla; så länge nordmannen troende blotade åt Tor, men icke längre, sågs den rödskäggige med sin hammar visa Svea- och Götaböndernas fylken deras väg öfver vigvallen. Tron står i djupaste samband med inbillningskraften, och den senare kan stundom göra den förras tjänst. Efter tre dagars svält och tvagningar skall hvarje lärjunge af Voltaire eller Comte, om han vill nattetid gå ut till ett ödsligt tvevägamot och där, i magerns skrud, draga sin trollring och läsa och med allt högre röst omläsa de magiska böckernas fasansvärda framkallelsebud, få röna hvad han aldrig väntade. Där tron ännu lefver eller där luften, såsom kring den knappt troende, knappt tviflande Faust, är mättad af vidskepelsens ångor, blifva icke ens sådane tillredelser af nöden. Därför icke underligt, om Faust, sedan han öppnat Nostradamus' bok och länge skärskådat andarnes tecken och läst kallelsen, ser jordanden framträda i eld och lågor. Men denne uppenbarar sig endast för att visa honom den oändliga skillnaden mellan lifvet som enstaka gnista och lifvet i skapelsens ådror.

I lifvets strömmar, i dådens storm
är jag böljan här,
är jag vinden där,
är jag fjärran och när,
är jag alstring, graf,
ett evigt haf,
ett lif som glöder,
förintar, föder.
Vid tidernas väfstols susande ljud
jag väfver på gudomens lefvande skrud.

Det är något af Heraklitus' flytande ur-eld och något af hinduernas Siva i denne ande. Och då Faust, i känslan af

människans gudomliga upphof och kanske än mer af sin egen brännande oro, djärfves lyfta hufvudet och känna sig honom närskyld, försvinner han med orden:

> Den ande liknar du som du förstår,
> ej mig.

Ännu under inverkan af denna syn och detta förödmjukande genmäle uppvaktas Faust af sin famulus Wagner, som med nattmössa och lampa inträder, emedan han hört sin herr förmans röst och trott honom "deklamera ett grekiskt skådespel", af hvilken idrott han, Wagner, vill "profitera". Faust måste tillbakaträng hvarje yttring af de känslor, som uppröra honom, för att med lugnt anlete åhöra den själfviske och lismande bokmalens prat om talarekonsten, i hvilken han ej skönjer annat än ett lofvärdt medel för de maktägande i stat och kyrka att leda mängden med klingande ord och sakförarelist. Wagner lämnar honom ändtligen, men vi kunna det icke, innan vi vittnat utgången af hans inre strid.

Det lider redan mot nattlykten. Morgongryningen är när, och ljusen till påsk-ottans firande skola snart tändas i grannkyrkan.

Ett ögonblick nästan afundas Faust sin famulus. Denne har ju ställt för sig ett mål, som kan nås. Han har således något att hoppas, något att lefva för.

> Att hoppas och ej bli till fullo sviken
> kan endast den, som låder fast i fnask,
> som gräfver, efter skatter sniken,
> och glädjes, när han hittar mask.

Men tanken återvänder till andeuppenbarelsen. Borde icke Faust fröjdas öfver denna, ty skingrade hon icke tviflet på en andevärld och på magiens makt? Nej, det är icke så Faust fattar saken. Honom är denna andevärlds tillvaro af ingen vikt, om hon icke blir honom en källa för högre vetande och en väg till innerligare samlif med skapelsen.

Ja, det gällde honom lika, om uppenbarelsen endast vore ett hjärnspöke, en lek af hans inbillning, förutsatt att de krafter, som sofva i människosjälens djup, genom denna lek blifvit väckta till medvetande och fjärrskådning. Var det jord-anden eller hans eget djupare själf, som nyss svarade honom — nog af: svaret afskar hvarje hopp om ett rikare jordelif.

LILLE VIGGS ÄFVENTYR PÅ JULAFTON.

Skarsnön låg skinande öfver heden, där man, så stor hon var, såg bara en enda människoboning, och det var en liten stuga, gammal och grå.

De måtte lefva ett ledsamt lif, stackarna, som bo där inne, tänkte väl mången resande, som färdades där fram om. Och ödsligt såg det ut på heden, äfven om sommaren, det kan icke nekas. Ljung och klappersten, buskris och martallar, det var allt som hon kunde fägna ögat med. Men själfva stugan var god nog i sitt slag. De mosslupne väggstockarna hade frisk kärne och höllo väl tillhopa mot köld och blåst. Skorstenen steg bred och tvärsäker öfver torftaket, som om sommaren liknade grönt sammet och prydde sig med rödgula blommor. I täppan vid gafveln växte då potatis, morötter och kål, och vid stängslet vallmo, ringblommor och rosor. Där stod också en apel och under den en liten bänk. Fönstret hade en gardin, som alltid var hvit.

Stugan och täppan ägdes af mor Gertrud, och hon bodde där med en ungersven, som hette Vigg.

Det var tidigt på morgonen, då mor Gertrud gick ut att göra uppköp hos landthandlaren i den aflägse byn. Nu led

det mot solnedgången, men hon var icke hemkommen. Vigg var ensam i stugan. Tystnad rådde rundt omkring, så långt heden räckte. Under hela dagen hade icke en bjällra hörts och icke en färdeman varit sedd.

Vigg låg på knä med armbågarna mot bordet och tittade ut genom fönstret. Det hade fyra rutor: de tre voro öfvervuxna med isblommor, men på den fjärde hade han andats, så att isen tinat upp. Han väntade på mor Gertrud, som skulle komma med ett hvetebröd, en pepparkaka och ett grenljus, ty det var julafton, men ännu sågs hon icke till. Solen gick ner, och skyarna vid himlaranden lyste som de fagraste rosor. Öfver hedens snö göt sig ett blekrödt skimmer. Snart smälte alla färgerna samman i ett fruset blårödt, och fästet mörknade.

Det mörknade än mer inne i stugan. Vigg gick till spiseln, där några falnande glöd lågo i askan. Det var så tyst, att när träskorna på hans fötter klapprade mot golfvet, tyckte han, att det kunde höras öfver hela heden. Han satte sig vid spiselkanten och undrade, om pepparkakan, som han väntade på, hade hufvud och förgyllda horn och fyra ben. Han undrade också, huru domherrarna och bofinkarna kunde ha det på julaftonen.

*

Svårt är att säga, huru länge Vigg suttit så, då han hörde bjällerklang. Han sprang till fönstret och tryckte näsan mot rutan för att se hvem det månde vara, ty icke kom mor Gertrud med bjällror.

Himmelens alla ljus voro tända. De tindrade och strålade. Långt borta rörde sig något svart på snön. Det kom närmare, närmare, och starkare, starkare ljöd bjällrornas glada klang.

Hvem är det som far där? Han håller sig ju icke på vägen, utan kommer tvärs öfver heden! Vigg visste väl hvar

vägen går, han som om sommaren plockat blåbär och lingon där ute och ströfvat vida omkring — flera hundra alnar åt alla håll från stugan. Tänk att få åka efter sådana bjällror och köra själf! Knappt hade Vigg önskat det, förrän åkdonet var framme och stannade utanför fönstret.

Det var en släde, förspänd med fyra hästar, mindre än de minsta fölungar. De hade stannat, ty den som satt i släden höll hårdt i tömmarna, men de voro väl icke roade af att få pusta ut, ty de fnyste, gnäggade, skakade sina manar och sparkade upp snön.

"Var icke okynnig, Rapp! Stilla, Snapp! Nätt, styr dig! Lätt, håll dig i skinnet!" ropade den som satt i släden. Sen hoppade han ur och gick fram till fönstret.

Maken till karl hade Vigg aldrig sett. Men så hade han då ej heller sett mycket folk. Det var en liten gubbe, just lagom för sådana hästar. Hans anlete var fullt af rynkor, och det långa skägget liknade mossan på stugutaket. Kläderna voro ludna från topp till tå. I ena mungipan satt en snugga; ur den andra ringlade rök.

"God afton, trubbnos!" sade han.

Vigg tog sig om näsan och svarade: "God afton."

"Är någon hemma?" frågade gubben.

"Du ser ju, att jag är hemma."

"Ja, det har du rätt i. Jag frågade litet dumt. Men du har så mörkt där inne, fast det är julafton."

"Jag får både julbrasa och julljus, när mor kommer hem. Ett ljus med tre grenar, du."

"Hå, mor Gertrud är icke hemkommen än, och du är ensam och får vara ensam en god timme till. Är du icke rädd?"

"Svensk gosse," svarade Vigg. Det hade han lärt sig säga af mor Gertrud.

"Svensk gosse," sade gubben efter och gnuggade sina

bälgvantar och tog pipan ur mun. ''Hör du, kurre, vet du hvem jag är?''

''Nej'', svarade Vigg, ''men vet du hvem jag är?''

Gubben tog af sig pälsmössan, bugade och sade: ''Jag har den äran att tala med Vigg, hedens hugstore kämpe, som nyss fått på sig sina första par byxor, hjälten, som icke det längsta skägg skrämmer. Du är Vigg och jag är julvätten. Har jag den äran att vara känd?''

''Å, är du julvätten? Då är du en snäll gubbe. Mor har ofta talat om dig.''

''Tack för lofordet! Det är dock si och så med den saken. Vigg, vill du följa med ut och åka?''

''Det vill jag, men får väl icke, ty om mor kommer hem och jag är borta, hur går det då?''

''Jag lofvar, att du skall vara hemma före mor. En karl står vid sitt ord och en gumma vid sin påse. Kom nu!''

Vigg sprang ut. Men hvad det var kallt, och hvad Vigg var tunnklädd! Vadmalströjan var så snäf, och träskorna hade åter nött hål på strumphälarna, som mor Gertrud lagat så ofta. Men julvätten stängde dörren, lyfte Vigg i släden, svepte slädfällen kring honom, gaf honom en rökpuff i näsan, så att han nös, och, klatsch! nu bar det af.

Rapp och Snapp, Nätt och Lätt flögo öfver snön i ljungande hast, och silfverbjällrorna klungo öfver heden, som om alla himmelens klockor ringt.

''Får jag köra?'' frågade Vigg.

''Nej, därtill är du för kort i rocken,'' sade vätten.

''Måhända det,'' sade Vigg.

Snart hade de heden bakom sig och voro inne i den mörka skogen, som mor Gertrud talat om, där träna stå så höga som om stjärnorna hängde i deras grenar. Mellan stam-

marna framlyste stundom ljus från någon människoboning. Vätten hejdade sitt spann invid en liten ladugård.

Mellan stenarna i ladugårdsfoten stack fram ett hufvud med två glittrande ögon, som fästes på vätten. Det var tomtormens hufvud, som krökte sig till en artig hälsning. Vätten lyfte till svar sin pälsmössa och sporde:

"Snok, Snok Ringelstjärt,
säg mig, hvad är huset värdt?"

Tomtormen svarade:

"Fliten bor
här som gäst —
tre kor
och en häst."

"Det var icke mycket," sade vätten, "men det varder mer, när man och hustru äro idoga. De började med tomma händer och ha sina föräldrar att stödja. Nå, hur sköta de korna och hästen?"

Tomtormen svarade:

"Jufret stint och stäfvan full,
Pålle han har mod och hull."

"Än ett ord, Snok Ringelstjärt: hvad tycker du om barnen i gården?"

Snok Ringelstjärt svarade:

"Fager mö och glädtig pilt,
pojkens kynne litet vildt,
flickans lynne ljuft och mildt."

"De skola ha julklappar," sade vätten. "God natt nu, Snok Ringelstjärt! God julsömn!"

"God natt, du Rappe och Snappe!
God natt, du Nätte och Lätte!
God natt, du käraste vätte!"

sade tomtormen och drog in hufvudet.

Bakom slädsätet var en kista. Henne öppnade vätten och framtog hvarjehanda saker, abcbok och pennknif till gossen, fingerborg och psalmbok till flickan, garnbunt, väfsked och skottspole till mor, almanack och moraklocka till far, hvar sitt par glasögon till farfar och farmor. Men dessutom tog han händerna fulla af något, som Vigg icke kunde se hvad det var. "Det är välönskningar och välsignelser," sade vätten. Och så smög han med Vigg till stugan. Där inne sutto de alla kring den sprakande äriln, och far läste högt ur bibeln om Jesusbarnet. Vätten lade tyst och obemärkt sina håfvor vid dörren och gick med Vigg tillbaka till släden. Så bar det åter af genom den mörka skogen.

"Jag håller mycket af barnet, som de läste om där inne i stugan," sade vätten; "men neka vill jag icke, att jag också tycker om gamle Tor i Trudvang."

"Hvem är gamle Tor i Trudvang?" frågade Vigg.

"Å, en riktig hedersknyffel, litet släkt med mig på långt håll," sade vätten. "Svår mot de elake var han: dem slog han med sin hammar. Men de ärlige och de modige höll han af och de arbetsamme. Mest likade han bonden, som skötte sin jord väl och fostrade upp duktiga pojkar. När fara hotade landet, ropade Tor i Trudvang till bönderna: upp, gubbar! och då togo de svärd och sköld och samlade sig från berg och dal, och fienden stod icke emot deras dryga hugg. Du skall också varda en bra karl, Vigg."

"Det förstås," sade Vigg.

"Men nu," sade vätten, "har Tor lagt sin hammar vid Jesusbarnets fot, ty bäst är att fara med lämpor, menar han."

Nästa gång vätten stannade var det vid en loge nära en bondgård.

Från logen hördes ett doft afmätt klappande, liksom af slagor, men detta ljud nästan öfverröstades af en bäck, som gnabbades med stenar och granrötter. Julvätten knackade på loggluggens lucka, och hon sprang upp. Där inne stodo två små lustiga fyrar med buskiga ögonbryn, runda barnkinder, röda toppmössor och gråa tröjor. De tröskade vid skenet af en lykta, så att dammet rök.

Julvätten nickade och sade:

"Tomte-, tomte-, tomtemän,
trösken I på logen än?"

Tomtegubbarna svarade, slängande slagorna:

"Slagan klinge
ticke tack!
Proppad binge,
fyllig stack."

"Men på julafton kan man ge sig ro," tyckte vätten. Nissarna genmälde:

"Säden strid,
kakan rund.
Hvarje tid,
hvarje stund
har guld i mund."

"Men I minnens väl, hvar och när vi skola råkas?" Nissarna nickade och svarade:

"Om en stund hos fjällets jätte.
Nu farväl, du käre vätte!"

Vätten öppnade kistan och tog händerna fulla af julgåfvor och sprang upp till far, mor och barnen i gården. Bland gåfvorna var en soldatbössa, ty hvarje karl bör ha en sådan till värn för sitt land.

Så bar det af från stuga till stuga, från gård till gård. Trefligast, tyckte Vigg, såg det ut i prästgården, där han tittade in genom fönstret. Där satt gamle prästfar, som Vigg kände väl igen, ty han hade flere gånger varit i stugan på heden och hört, huru Vigg förkofrat sig i abcboken, och lagt sin hand på hans hufvud. Prästmor och de vackra döttrarna kände han också, ty de voro så snälla mot mor Gertrud. Julvätten tyckte äfven mycket om prästgården, ty här voro människorna alltid vänliga mot hvarandra och mot husdjuren och ville, att alla skulle vara lyckliga.

Prästgårdstomten kom ut från ladan och hälsade på julvätten. "Här är nog allting godt," sade vätten.

"Ja, här är trefligt," svarade prästgårdstomten, "men ändå har jag en klagan att framföra."

"Låt höra då!"

"Jo, Grimma, lilla kossan, var en dag i somras mycket ledsen, när hon icke fick dricka mjölk längre:

Grimma vid grinden
grät och sade:
nu är min moder
mjölkad för andra,
nu får jag gånga
sommaren långa
med svulten mage
i tufvig hage,
den lille mulen
är illa vulen
att nafsa gräset i ris och ljung;
jag borde haft mjölk till fram mot julen,
ty Grimma är ännu så ung, så ung."

''Hur är det med Grimma nu?'' frågade vätten.

''Å, hon äter gräs och hö i kapp med de andra korna och är så fet att hon skiner.''

''Då var det ju ingenting att klaga öfver,'' sade vätten.

''Jag tyckte nog så med, men lofvade henne ändå att tala om det för dig.''

''Och hvad man lofvar skall man hålla, det har du rätt i,'' sade vätten. ''Farväl med dig, prästgårdsnisse. Vi träffas snart.''

Medan julvätten och Vigg fortsatte färden, mötte de i skogen en nisse, som hängde läpp och såg butter ut.

''Hvart går du, frände?'' sade vätten.

''Nisse nöter nu sin sko,
för att söka annat bo,''

svarade tomten.

''Hvarför det?'' sporde vätten.

Nissen svarade trumpet:

''Far plär snaska
ur en flaska,
mor är en slaska,
barnen ä' stygga
och aldrig snygga.''

''Fresta ändå på att stanna ett år till,'' bad julvätten; ''annars går all hemfrid bort med dig. Kanhända bättrar det sig, och då kan jag komma med gåfvor till er nästa år.''

''Nå ja då, efter som du ber mig,'' sade nissen och vände om.

*

Om en stund höll vätten framför en stor byggnad, där det lyste ur många fönster. ''Här vankas julklappar i mängd,'' sade vätten och öppnade sin kista.

Vigg häpnade öfver den grannlåt han såg: armband och halsband, bröstnålar, söljor, spännen, siden och sammet. Det glittrade af guld, silfver och ädelstenar. Han såg konstgjorda blommor och luktade på dem, men de hade ingen doft. Dessutom såg han löslockar och lösflätor, och dem undrade han mest öfver.

"Hvad är det?" frågade han.

"Det är fiskeredskap," sade vätten och blinkade med ena ögat; "det är med sådana don fröknarna fånga fisk."

"Men hvad är det?" sporde Vigg och pekade på en gyllene stjärna, som herregårdens ägare skulle bära på rocken.

"Det är också fiskeredskap," sade vätten.

Det kunde Vigg icke rätt fatta, ty han hade aldrig sett mer än ett fiskedon, och det var ett metspö.

Vätten stoppade en fruktkärna i Viggs tröjficka; det gjorde honom osynlig för andras ögon. Så gingo de upp för stora trappan. Där stodo drängar och gäspade. Så kommo de in i ett grant rum med ljuskrona i taket. Där satt nådig frun och gäspade, och fröknarna tittade på en färglagd tafla, som undervisade dem om det allra viktigaste i deras jordelif: huru folk senast klädde sig i Paris. Herremannen satt halfslumrande med händerna hopknäppta öfver magen och tänkte på sin höga bildning, ty han hade i ungdomen läst latin och sedan glömt hvad han läst.

Hans granne, gamle nämndemannen, var däremot en obildad man, ty han kunde bara sin bibel och lagboken och litet mer dessutom, men hade, stackars han, haft intet latin att glömma.

Vätten framlämnade gåfvorna, som mottogos kallt, utom stjärnan. När vätten framräckte henne och sade, att det var en gåfva från kungen till herremannen, steg denne upp och log och bugade och talade om konungens nåd och sin egen ovärdighet. Därefter gick han in i närmaste rum, där han

trodde, att ingen såg honom, och ställde sig framför spegeln och fäste stjärnan på sitt bröst och, ett tu tre, hoppade han upp och gjorde hvad fröknarna skulle kallat ett battement och sade till sig själf: nu har jag nått mitt lefnadsmål; sådant får man, när man är ett snällt barn.

"Är han ett barn?" frågade Vigg.

"Nog är han det," svarade vätten.

*

Så kommo de till en annan än större byggnad, där det också lyste ur många fönster. Vätten lyfte och svängde sin pälsmössa och ropade: "Lefve, lefve, lefve!"

"Hvarför ropar du så?" frågade Vigg.

"Det får du veta om ett tjugotal år härefter, men icke nu," sade hans resekamrat och såg litet illmarig ut. Han öppnade sin kista och framtog några böcker med mycket vackra pärmar.

"De äro praktfullt bundna," sade han, "men hvad är deras yta mot deras innehåll? De förvara många de ädlaste tankar, som människor ha tänkt. För herrn och frun här uppe kunde jag icke påhitta bättre julklappar."

Vigg fick sitta kvar i släden, medan vätten var där uppe. Om det märkligaste han såg där nämnde han ingenting för Vigg. Men jag vet det och kan omtala det. Han såg en gosse, jämnårig med Vigg, en hurtig vacker gosse, om hvilken han förutsett, att han skall varda Viggs trofaste vän och käcke medkämpe i kommande strider för det rätta, sanna och goda. Och i en vagga såg han en flicka, hvars lilla mun liknade en rosenknopp. Om henne hade han förutsett, att sedan hon blifvit gift, skall hon kalla Vigg sin lille rare man.

Nu åkte de till konungens slott, som var än mycket större än herremannens hus. ''Här har jag några gåfvor att ge till konungasonen,'' sade vätten, ''och det skall gå i största hast, ty sedan skola vi fara till min kung, fjällkungen, och därefter tillbaka till mor Gertrud på heden.''

Än en gång öppnades kistan, och hvad Vigg nu fick se öfvergick allt annat. På en stor silfverplåt stodo tusentals stridsmän till häst och fot. När man drog på en vef, skyldrade de och svängde än till höger, än till vänster, och hästarna stegrade sig, och ryttarna höggo med svärden. På en annan plåt, som föreställde hafvet, sågos skepp med kärrebössor, och när man drog på vefven, sköto kärrebössorna mot en fästning, och fästningen med sina vallbössor svarade. Men den tredje silfverplåten var märkligast af alla. Där sågos stugor i mängd och åkrar och ängar omkring dem och människor i hundratal inne och ute, alla så små, att man icke såg dem riktigt tydligt utan genom förstoringsglas. Men hvad man då såg mycket! Skördemän, mjölnare, smeder, väfvare, skräddare, skomakare, murare, timmermän, snickare och många andra slags yrkesmän, alla i flitigt arbete. Man såg deras hustrur duka bord och vinka sina lekande barn att komma till måltiden. Men man såg också bleka, hungrande barn och sörjande mödrar, som hade knappt något att gifva dem att äta.

Med dessa märkliga leksaker sprang vätten upp till konungasonen. ''Min prins,'' sade han, ''se icke endast på soldaterna och krigsskeppen! Se också på det arbetande folket! Välsigna det i dina böner till Gud! Och när du varder konung, så ställ som ditt högsta mål att öka folkets trefnad och minska dess lidanden! Den store domaren skall på uppgörelsens dag säga dig: hvad du hafver gjort desse de ringaste bland mina bröder, det hafver du gjort mig.''

Vätten var snart nere igen. Rapp och Snapp, Nätt och Lätt fnyste och gnäggade. Vätten tog tömmarna och satte

sig i släden bredvid Vigg, och det bar af i ilande fart genom en mörk skog. ''Hvart färdas vi nu?'' frågade Vigg.

''Till fjällkungen,'' svarade vätten.

Vigg var allvarsam och sade efter en stunds tystnad: ''Är din kista tom nu?''

''Nästan,'' svarade vätten och satte snuggan i munnen.

''Alla andra ha fått julgåfvor, men har du ingen till mig?'' sporde Vigg.

''Jag har icke glömt dig heller; din julgåfva ligger kvar på kistbottnen.''

''Visa mig henne, så är du snäll.''

''Du kan vänta, tills du kommer hem till mor.''

''Nej, du vätte, låt mig se henne nu!'' sade Vigg otåligt.

''Nå, se där då!'' sade vätten, i det han vände sig i släden och drog fram ur kistan ett par tjocka ullgarnsstrumpor.

''Var det ingenting annat?'' mumlade Vigg.

''Skulle de icke vara välkomna? Du har ju hål på dina egna strumpor?''

''Dem kunde mor stoppat. Då du gifvit konungasonen och de andra så granna och roliga saker, kunde du gifvit mig något sådant också.''

Vätten svarade icke ett ord, utan lade strumporna tillbaka i kistan, men han drog djupare rökar ur pipan än förut och såg allvarsam ut, han ock.

Så gick färden fram under tystnad. Vigg teg och sköt ut munnen och afundades konungasonen de granna julsakerna och var ond på ullgarnsstrumporna. Vätten teg och bolmade ur båda mungiporna. Men granarna susade, skogsbäckarna sorlade, och snön knastrade under hästarnas hofvar. Vid skogsbrynet sprang en lyktgubbe och lyste färden, men det

var bara fjäsk, ty stjärnorna och skarsnön gåfvo tillräckligt ljus.

Så kommo de till ett lodrätt berg. Där stego de ur släden. Vätten gaf Rapp och Snapp, Nätt och Lätt hvar sin hafrekaka. Därefter knackade han på bergväggen, och hon öppnade sig. Han tog Vigg vid handen och gick in i rämnan, men många steg hade de icke gått, innan Vigg vardt rädd.

Ty därinne var rysligt. Där skulle rådt den svartaste natt, om icke mörkret här och där genomskimrats af de glödande ögonen hos huggormar och giftpaddor, som slingrade och krälade på klippornas fuktiga utsprång.

"Jag vill hem till mor," skrek Vigg.

"Svensk gosse!" sade vätten.

Då teg Vigg.

"Hvad säger du om den där paddan?" sporde vätten, sedan de gått ett stycke, och han pekade på ett grönt odjur, som satt på en sten och spände sina runda ögon i gossen.

"Hon är otäck," sade Vigg.

"Henne har du skaffat dit," sade vätten. "Ser du, hur stinn och uppblåst hon är? Det är af oförnöjsamhet och afund."

"Har jag skaffat dit henne, säger du?"

"Ja visst. Du afundades konungasonen hans gåfvor och föraktade den skänk jag af vänligt hjärta ville ge dig. För hvarje ond tanke, som födes hos någon människa, som bor i denna nejd, kommer en padda eller en huggorm hit in i rämnan."

"Det var styggt," sade Vigg, och nu skämdes han.

De gingo vidare i många krokar och kommo allt djupare in i berget. Småningom började det ljusna, och när de svängt om ett hörn, såg Vigg med häpnad en stor glänsande sal.

Väggarna voro af bergkristall och längs de tre af dem stodo små grinande dvärgar och höllo facklor, hvilkas sken bröt sig i regnbågens färger mot kristallerna. Vid fjärde

väggen satt bergkungen på sin guldtron. Han var klädd i en mantel af asbest, öfversållad med ädelstenar, men såg sorgsen ut. På en tron vid hans sida satt hans dotter, klädd i silfverskir, och hon var än mer sorgbunden, ja hon tycktes nästan döende. Mycket blek och innerligt vacker var hon.

Midt i salen hängde en ofantlig våg, och däromkring stodo bergtussar, som lade något än i den ena vågskålen än i den andra.

Och framför konungens tron stod en oräknelig skara tomtebissar från alla gårdar och stugor på flera mil däromkring och omtalade allt hvad de människor, i hvilkas hus de höllo till, hade tänkt, sagt och gjort under årets lopp. Och för hvarje god tanke och hvarje god gärning de omtalade lade bergtussarna gyllene vikter i den ena vågskålen, och för hvarje ond tanke eller ond gärning, som omtalades, lade de en huggorm eller padda i den andra.

"Vet du, Vigg," hviskade julvätten, "saken är den, att prinsessan är sjuk. Hon skall dö, om hon icke kommer snart ur berget, ty hon längtar att andas himmelens luft och se solens och stjärnornas guld, och hon har ett löfte, att om hon får se himmelen, kan hon ock få se änglarna och vinna evig sällhet. Hon trånar och längtar, men ut ur berget kommer hon dock icke förr än den julafton, då det godas vågskål sjunkit till golfvet och det ondas stigit till taket, men nu ser du, att skålarna stå så pass jämnt."

Knappt hade julvätten sagt detta, förr än äfven han framkallades att aflägga redogörelse. Han hade icke litet att omtala, och det var godt nästan alltsammans, ty de rön han gjort sträckte sig blott till juldagarna, och på den dag, då minnet firas af det fattiga barns födelse, som genom godhet och oskuld är vordet alla tiders konung, pläga ju människorna vara vänligare mot hvarandra än annars.

Och tussarna lade allt flera gyllene vikter på vågen, ju

längre vätten skred i sin redogörelse, och det godas vågskål vardt märkbart tyngre.

Men Vigg stod som på nålar, ty han var rädd, att hans namn skulle nämnas, och han spratt till och vardt röd och blek, när vätten slutligen uttalade det namnet. Hvad vätten sade om Vigg och ullstrumporna, det vill jag för hans skull icke upprepa, men kan ej förtiga, att en af tussarna lade i det ondas vågskål den stora gröna padda, som Vigg förut sett i rämnan, och hon vog mycket. Och allas ögon, utom den snälle vättens, som tittade åt annat håll, fästes på Vigg, konungens, konungadotterns, tussarnas, dvärgarnas, tomtarnas, och allas ögon voro antingen så stränga eller så sorgsna, men synnerligen konungadotterns voro så milda och lidande, att Vigg förde båda händerna till anletet och ej kunde se upp.

Julvätten omtalade nu, huru den fattiga mor Gertrud på heden tagit upp den fader- och moderlöse lille Vigg, huru hon flätade mattor och band kvastar och sålde till landthandlaren i byn, för att skaffa födan åt honom, huru hon sydde och lagade hans kläder, huru hon arbetade med lust och kärlek och bar försakelser för hans skull och huru hon gladdes åt hans friska lynne och modiga hjärta och blomstrande kinder och trofasta ögon och gärna förlät hans pojkstreck — ja, hon bad till Gud för honom hvar kväll, innan hon somnade, och i dag på morgonen hade hon i den smällkalla vintern gått långt bort till byn, endast för att kunna glädja honom på aftonen med grenljus och annat smått.

Och medan vätten talade så, lade tussarna tunga gyllene vikter i det godas vågskål, och den fula gröna paddan hoppade ned och försvann i rämnan, och den väna konungadotterns ögon fuktades, och Vigg snyftade högt.

Ja, han snyftade till och med i sömnen, då bergkungens sal med allt hvad däri fanns var borta, och Vigg låg i sängen inne i stugan på heden, där julvätten efter fullbordad resa sagt honom god natt, fast Vigg då var så sömnig, att han icke

hörde det. Den klaraste julbrasa sprakade i spiseln, då han vaknade, och öfver honom lutade sig mor Gertrud, som sade:

"Stackars lille Vigg, som fått vara så länge ensam här i mörkret! Jag kunde icke komma förr, ty vägen är lång. Men nu har jag grenljus och hvetebröd och pepparkaka med mig och äfven en kaka, som du i morgon skall gifva småfåglarna.

"Och se här," tillade mor Gertrud, "här har du ett par ullstrumpor, som jag stickat åt dig i julgåfva, ty det är hvad du nu tarfvar, lille slitvarg. Och här har du ett par läderskor, som jag köpt, för att du skall slippa traska i träskor under julhelgen."

Vigg hade länge önskat sig ett par läderskor, och nu synade han dem på alla sidor med glada ögon. Men än längre synade han ullstrumporna, så att mor Gertrud trodde, att han ville hitta någon orätt maska i dem, men saken var den, att Vigg tyckte, att de voro alldeles lika med dem han sett i vättens kista. Därefter slog han sina armar kring mor Gertruds hals och sade: "Tack, mor, för strumporna och för skorna — och så för strumporna!"

*

Nu sattes grytan på spiseln, en hvit duk breddes öfver bordet och grenljuset tändes. Vigg sprang omkring i de nya strumporna och skorna. Emellanåt stannade han vid fönstret och såg underfundigt ut åt heden och visste ej rätt huru det gått till med hans hemfärd. Men julvätten är snäll och mor Gertrud snäll, det hade han tydligt för sig, och julaftonen en ljuflig afton, det visste han.

Där ute strålade tusen stjärnor ned på den tysta heden. Och i hedens enda stuga rådde spiselvärme, hjärtevärme och glädje.

*

Ur ROMERSKA SÄGNER.

HERRE, HVART GÅR DU?

Några dagar efter det ofvan skildrade uppträdet infunno sig väpnade rättstjänare i Petrus' och Paulus' bostäder, grepo apostlarne och släpade dem under hugg och slag till mamertinska fängelset.

I Rom gick bland menige man månget rykte om det fängelsets fasor, och de som kände något till det vederlade icke detta tal.

Mamertinska fängelset eller Tullianum, såsom det äfven kallades, fanns och finnes än i dag vid foten af den kapitolinska klippan nära romerska torget. Den suckarnes väg, som förde dit, gick trappvis ett stycke upp för branten fram till en järnport, som, en gång stängd bakom en fånge, sällan öppnades för honom, innan han forslades till afrättsstället, så vida han icke redan i häktet afdagatagits medelst strypning eller hunger.

Genom denna port infördes apostlarne i ett rum, hvars kalla stuckklädda väggar omgåfvos af stenbänkar och företedde anspråkslösa fresker, målade af någon handtverkare, som väl icke hade tänkt på den skärande motsats, hvari de lustiga ämnen han valt för sin pensel stodo till ställets lynne

och dess olyckliga gästers sinnesstämning. Midt i golfvet var ett fyrkantigt hål, genom hvilket fångarne på en stege nedfördes i ett mörkt och fuktigt fängelsehvalf, det egentligen så kallade mamertinska häktet, uppfördt, som man tror, under romerska konungatiden, inemot 700 år före Kristus. Här åter mötte dem i golfvet ett liknande hål, som gapade öfver det gräsliga Tullianum, ett trångt och lågt hvalf, "fasansfullt", säger häfdatecknaren Sallustius, "genom smuts, mörker och stank". Bland de många, som i denna dödshåla dragit sin sista suck, omtala Roms årsböcker den afrikanske konungen Jugurta samt Catilinas medsammansvurne, Lentulus och Cetegus.

Nio långa månader hade apostlarne att dväljas i denna samma håla, medan de afvaktade dödsdomen. De voro icke ensamme där. Mer än fyrtio andre olycklige delade deras öde. Bland dem voro många svåra brottslingar, men också många oskyldiga, som fallit offer för Neros misstankar eller hans gunstlingars hat.

Det var ett onämnbart elände apostlarne förefunno omkring sig. De vid väggar, pelare och golf fastläste fångarne fyllde det djupa mörkret med suckar, kvidan, gråt och förbannelser. Under den tysta förtviflan, hvaråt andre hängåfvo sig, rufvade icke mindre grymma själskval. Men — hvad ingen utanför dessa murar kunde ana — fasorna där inom förbyttes efter hand i tålamod, i lugn, i glädje, i jubel.

Apostlarne hade till sina medfångar talat styrkande ord, lärt dem Guds vägar, manat dem att bedja med sig, och bönens kraft skingrade efter hand de dödens skuggor, som lägrat sig öfver deras själar. Med hvarje dag förenade sig allt flere i det undergifna: "ske din vilje såsom i himmelen, så ock på jorden", och i det hoppfulla "vänd ditt anlete till oss och var oss nådig" . . . och till sist fanns där ingen, som icke kände sig fri i sina bojor, när han med de andre höjde sin röst för att lofsjunga Honom, frihetens Gud.

Fångvaktarne — de hette Processus och Martinianus — hörde med häpnad ur det förpestade svalget uppstiga fröjdefulla psalmer om Kristus, som öfvervunnit döden. De läto upphämta Petrus och Paulus och piska dem, till straff för det de förbytt det värsta af alla fängelser till ett fridens och hoppets hem. En af bödelsknektarne stötte därvid Petrus' hufvud häftigt mot stenväggen, och ännu visar man, där detta skedde, märken i muren likasom efter ett mänskligt anlete. Det dröjde likväl icke länge, innan Processus och Martinianus, äfven de, hade fattats af den från apostlarne utströmmande helige anden och instämde i fångarnes lofsånger. Ur golfvet i "Tullianum", tätt invid den pelare, vid hvilken Paulus och Petrus voro kedjade, uppsprang en frisk källa, hvari de döpte sina väktare och medfångar.

*

Mamertinska fängelset — från hvilket man nyligen upptäckt en underjordisk gång, förande under Trajanus' torg — är af folket i Rom mest kändt under namnet *S. Pietro in carcere*. Går man från romerska torget förbi Septimius Serverus' triumfbåge, ser man på vänster hand, nära mynningen af Marforiogatan, ett kapell, öfver hvars dörr är måladt ett gallerfönster och bakom detta de båda apostlarne med deras vanliga symboler, Petrus med nyckeln, Paulus med svärdet. Det lilla kapellet är på samma gång krypta till en kyrka, S. Giuseppe de' Falegnani, som reser sig omedelbart där ofvanför på kapitolinska klippans sluttning. Ofta förde min väg där förbi och aldrig var jag där inne, utan att i kapellets förrum finna knäböjande kvinnor. Ett järngaller skiljer förrummet från det inre, hvars mörker jag vid ett enda tillfälle såg, om icke skingradt, så utspädt af skenet från några vaxljus, som brunno på altaret, där en tyst mässa då förrättades. Detta är det öfre fängelsehvalfvet, det mamer-

tinska. Från förrummet leder en trappa till det nedre hvalfvet, det tullianska. Vid nedgången ses en latinsk inskrift från kejsar Augustus' tid. Hvalfven äro byggda af väldiga travertinblock utan murbruk, och synnerligen det sätt, hvarpå det tullianska är uppfördt, medelst vågrätt lagda, öfver hvarandra framskjutande stenar, vittnar om mycket hög ålder. Fornforskarne tro, att Tullianum varit en vattenborg, ett med Roms äldsta fästningsverk sammanhängande brunnshus, ämnadt att tillförsäkra stadsdelen på Kapitolium friskt dricksvatten. Källan där nere skulle då vara mycket äldre än apostlarnes tid. Dock, det är med den fromma sägnen, införlifvad i kyrkans tro, som vi här hafva att göra, ej med de lärdes undersökningar. En gång om året, nämligen efter högsommaren, då den stora åttadagarsfesten till Petrus' och Paulus' ära firas i Roms förnämsta kyrkor, genljuder äfven det forna fängelset af härlig sång. En mässa af Palestrina utföres där då af den påfliga sångarkören i närvaro af en mängd prelater i högtidsskrud, och till de troende utdelas då vatten att dricka från den heliga källan i det tullianska hvalfvet.

*

Petrus, mannen med den bergfasta tron, hade, såsom vi alla veta, ögonblick, då hans andliga mod till fullo svek honom. I judiska vänners närvaro hände det, att han blygdes sitta till bords med grekiska trosbröder; ja, sin egen herre och mästare förnekade han ju, då han en gång såg sig omgifven af människor, för hvilka frälsaren var en upprorsman och hans läror dårskap. Tusen sinom tusen göra såsom han, i det de för människoynnest eller af människofruktan förneka sitt hjärtas eller sin tankes idealer; men huru många äro de, som i likhet med aposteln bittert gråta öfver sin svaghet, i ångerns tårar finna ett bad till själens stärkande och ur nederlaget framgå med härdad vilje att kämpa och lida för sin öfvertygelse?

Efter nio månaders förlopp föll domen. Paulus och Petrus voro, såsom höfdingar för den föregifna mordbrännaresekten, dömde till döden — Paulus att afdagatagas med svärd, ty han var romersk medborgare och som sådan fritagen från skymfligt dödssätt, Petrus däremot att lida det vanärande korsstraffet, vanärande i romarnes ögon, men omstråladt af dyrd i kristianernas, allt sedan Herren uppgaf sin ande på korsets trä.

Natten före den dag, då rättstjänarne, som hade att frambära domen, väntades, låg Petrus vaken, gripen af oro, och lutade sin feberheta panna mot pelaren, vid hvilken han var kedjad. Paulus, som sofvit en stund, hade vaknat och höll vännens hand i sin. Hastigt stodo fångvaktarne Processus och Martinianus framför dem, lossade deras länkar och sade till dem: "Flyn! Portarne stå öppna! I morgon är det för sent. För oss och alla bröderna äro edra lif för dyrbara, att tyrannen skulle få taga dem. Herrens ängel har förut frigjort eder ur bojor och fängelsen. I Herrens namn ären I frie äfven nu!"

Då Petrus hörde detta, steg han upp. Fly! ljöd det rundt omkring honom; fly! ropade i denna stund hans eget bäfvande hjärta. Dödsångest omtöcknade hans sinnen . . . och när han återkom till sans, fann han sig på en ödslig gata långt från fängelset, med en molntyngd natthimmel öfver sig, från hvilken regnet, jagadt af häftiga vindstötar, nedstörtade i strida skurar, medan stormens röster tycktes upprepa maningen: fly, fly!

"Broder Paulus!" ropade Petrus med dämpad stämma, men ingen svarade. Paulus var icke med honom. Hade denne stannat i fängelset och försakat den tillbjudna friheten, eller hade han flytt åt annat håll? Petrus visste det ej och hans feberbrinnande hjärna, hans klappande hjärta vägrade honom att tänka vidare däröfver. Gisslad af självuppehållelsedriften och utan att hämmas af de sår, som fångkedjorna

skaft i hans lemmar, hade han ilat öfver romerska torget och Velia och in i dalgången mellan Palatinen och coeliska berget. Nu låg framför honom en gata, som ledde till Capenaporten och appiska vägen. Än några minuter, och han skulle hafva stadsmuren bakom sig. Stormen, slagregnet och mörkret gynnade hans flykt. Gatorna voro folktomma, väktarne syntes hafva åt de vreda naturmakterna öfverlämnat vården om den sofvande stadens trygghet.

Petrus skyndade förbi ett Isistempel, då klädet, som var bundet kring hans sårade ben, lossnade, föll och fördes af stormen till en törnhäck, där det, enligt sägnen, följande morgon tillvaratogs af en kristen kvinna, en af apostelns lärjungar. Stället där det skedde visas ock. Vid den ödsliga Via di Porta San Sebastiano, nära de ofantliga ödemurarne af kejsar Caracallas termer, på tomten af ett forntida Isistempel, ligger en urgammal, af romare så väl som af främlingar så godt som bortglömd, men likväl märkvärdig och innerligt tilltalande liten kyrka, S. Nereo ed Achilleo, som bland annat förvarar Gregorius den stores biskopsstol. I de äldsta urkunderna kallas denna kyrka Titulus fasciolæ till minne af det förband (fascia), som aposteln Petrus här tappade. Martyrerna, efter hvilka hon sedan uppkallades, äro icke graflagda här, utan i Flavia Domitillas underjordiska kapell, som upptäckts vid ardeatinska vägen och som man höll på att uppgräfva, medan författaren till dessa rader vistades i Rom.

*

När Petrus ändtligen hunnit utanför stadsmuren, saktade han sin gång. Regnet hade upphört, de jagande molnen skockade sig mot öster, och från den klarnade delen af fästet göt sig ett blekt stjärnljus öfver grafvårdarne, som å ömse sidor randade appiska vägen.

Han hade tillryggalagt vid pass tolf minuters väg från

staden, när han tyckte sig skönja ett underligt sken, som rörde sig öfver vägen och långsamt närmade sig.

Det liknade hvarken ljuset af en fackla eller af en lykta. Det hade sin egen glans, som kunde jämföras med förtätadt stjärnljus, med vintergatans sken på Nordens himmel, och det bildade en halfring lik glorian kring ett heligt hufvud.

Petrus stannade förvånad.

Allt efter som glorian nalkades, aftog hon i klarhet, men tydligare och tydligare visade sig ytterlinjerna af en mänsklig skepnad, som vandrade vägen åt staden till.

Skepnaden, som var klädd i en mantel, gick på motsatta vägkanten till den, vid hvilken Petrus stod, och tycktes skrida förbi utan att hafva varsnat honom.

Men när den okände tagit ännu några steg, vände han sig om. Petrus, hvars blick icke kunnat skilja sig från företeelsen, igenkände denna rörelse. Så hade Jesus vändt sig och sett på honom den natt, då han på öfversteprästens gård för tredje gången förnekat sin herre och mästare.

Aposteln skyndade fram. Hans ögon voro öppnade, han såg framför sig honom, sin lärare och sin salighet, sådan han sett honom vid sin sida, då de vandrade tillsammans i Judaland och Galiléen. Han igenkände samma sorgsna och mildt förebrående uttryck, samma af gudomlig godhet lysande ögon, som efter den tredje förnekelsen så outplånligt fäst sig i hans själ. Outsägliga känslor stormade öfver honom. Han fattade i Jesu mantel och ropade:

"Herre, hvart går du?" *(Domine, quo vadis?)*

Jesus svarade:

"Jag går till Rom för att än en gång korsfästas."

Då sjönk Petrus till hans fötter.

"Herre," sade han, "förlåt mig! Du känner min svaghet. I natt har jag åter förnekat dig. Lägg nu din hand på mitt hufvud och låt mig få gråta ut vid din fot! Då skall dödS-

fasan, som öfverväldigade mig, försvinna, och jag skall visa mig värdig kronan, som du i nåd vill gifva mig.''

Och Petrus fick gråta ut hos sin bäste vän och kände hans hand med själsfridens och välsignelsens härliga krafter hvila på sitt hufvud.

När aposteln styrkt och lugnad steg upp, var Jesus icke mer synlig. Stormen hade höjt sig på nytt och dref från hafvet svarta molnflockar öfver Tiberdalen. Regnet föll åter i strida strömmar. Men aposteln kände, att Herren, fast osynlig, var hos honom, och denna hugnande känsla lämnade honom icke mer.

Petrus styrde sina steg tillbaka till staden och till mamertinska fängelset. Han slog på dess järnport, tills väktarne öppnade, och sade till dem: ''Vänner, gifven mig nu åter mina kedjor! Det höfves mig icke att undfly segerlönen.''

När morgonen kom, sof han lugnt i sina gamla länkar, i kretsen af sina medfångar.

*

Domine, quo vadis? Herre, hvart går du? Så heter än i dag stället, till hvilket sägnen förlägger denna händelse. Midt emot Priscillas grafvård vid appiska vägen finner man ett af tiden illa medfaret, litet rundt kapell, genom hvars gallerdörr man öfver altaret ser en basrelief, föreställande det här skildrade mötet mellan frälsaren och Petrus. Några alnar därifrån ligger en kyrka, kallad Maria delle Piante, i hvilken förvaras ett aftryck i marmor af de märken, som Jesu fötter sägas hafva efterlämnat på appiska vägens lavasten, medan aposteln knäböjde framför honom.

*

Ur ROMERSKE KEJSARE I MARMOR.

KLAUDIUS.

Lefde Klaudius för eftervärlden endast i de lagar han stiftade, de byggnader han uppförde och de stoder man ännu har af honom, då skulle man ovillkorligt förledas till en smickrande föreställning om Kaligulas efterträdare.

Klaudiusstoderna i Roms museer öfverraska. Missfostret, såsom hans egen moder kallade honom, gladiatorspelens vän, frossaren och drinkaren, det lärda dumhufvudet, den viljelöse halffånen — allt uttryck, som man hopat på hans hjässa — är det möjligt, att han haft någon likhet med dessa bilder, som möta oss med vemod och mildhet i de regelbundna juliska dragen?

Ja, efter allt hvad vi veta om romersk porträttkonst äro vi skyldige att tro det. Man kan icke förebrå denna konst, att hon smickrade. Hon gaf hvad romarne af henne kräfde: sträf, oblidkelig natursanning, och hon gjorde intet undantag för cesarerna och deras hus, ej ens för deras kvinnor.

Man finner nästan frånstötande vittnesbörd därom. En till mer än mogen ålder hunnen kejsarinna skall framställas som Venus. Det är möjligt, att hon helst skulle vilja undanbedja sig denna ära, och att hon gärna hörde till

"die alten, die sich klug verhüllen",

men hon har plikter mot sin värdighet af cesars maka och måste finna sig i sitt öde. Kärleksgudinnan var ju den juliska ättens stammoder: fördenskull gå hennes attribut, om än icke hennes fägring, i arf på hvarje husmoder vid den cesariska härden, på samma sätt som påfven ärfver sankt Petrus' nycklar, måhända utan att ärfva hans tro. Och sålunda har konstnären att föreviga hennes nakna behag, och han gör det sanningsenligt så, att den lille amorinen, som med fingret på munnen står där vid bildens fot, omöjligen kan hviska annat till dessa behag än: slöjen eder!

Man kan ju för öfrigt säga, att det finaste smickret var att hålla sig till verkligheten, som borde vara god nog och icke tarfva rättelse af konsten.

Detta krafdes i hvarje fall af varsamheten, ty det fanns fullt upp af infallsjägare och spefåglar på torgen och i samlingssalarne och baden, där de kejserliga bilderna voro uppställda. Smickret skulle hafva utmanat löjet. Det skäl, hvarpå Sturlasson ger vitsord åt forntidens kväden om stormäns bragder, när sångerna sjungits inför dem själfve, gäller äfven för kejsarbilders trohet: en på fåfängan myntad, för alla tydlig afvikelse från sanningen — "det hade varit hån, men icke ros".

Endast i de stoder och reliefer, som framställa en kejsare i hans apoteos, kan man upptäcka en idealisering, men en, som vill förklara naturen, utan att rätta henne.

Man måste således tro, att Klaudius haft dessa tilltalande anletsdrag. Alla hans bilder af olika mejslar och olika värde vittna öfverensstämmande därom. Och det motsäges icke af hans häfdatecknare. Väl ha desse gjort sig lustige öfver hans pedantiska skick och vaggande gång, men ingen har sagt, att han var ful. Suetonius, den nitiske samlaren af allt, som kunde kasta löje på hans minne, ordar till och med om "en bjudande värdighet i hans yttre *(autoritas dignitasque formæ)*, när han stod, satt eller hvilade".

Klaudiusstoden i Vatikanens rotunda är ett märkligt konstverk. En åldrad Hamlet! Det är första intrycket. Men Hamlet och Klaudius Cesar, Shakspere's fine romantisk-moderne drömmare, och den tafatte, svage, sinnlige gubben på Romas tron — en dylik jämförelse måste ju föra en hel mängd invändningar i släptåg! Det är sant, och likväl låter jag icke den tron fara, att Shakspere hade läst om Klaudius, innan han skref om Hamlet, att Suetonius' skildring af den olycklige romerske furstesonen och Saxos saga om den olycklige danske voro förmälda i skaldens fantasi, när Hamlet där skapades. Ett sorgligt ungdomslif vid ett hof, som tvang dem att hyckla vanvett, var gemensamt för dem båda. Och att det låg en Hamlet djupt förborgad i Klaudius Cesars själ och att Shakspere's skarpa blick där funnit honom och låtit honom som fjäril flyga ut ur den oformliga puppan, det tycker man sig se framför den vatikanska stoden, hvars mästare, så att säga, huggit i marmor det grekiska ord, hvarmed Augustus träffade hufvuddraget i Klaudius' skaplynne. Ordet, tillämpadt på honom, tarfvar ingen utläggning: när man hör *meteoria*, föreställer man sig ett sväfvande i gränslösa rymder bland töcken och skyar, ett obeslutsamt lif i tomma drömmar, tyngdt af vemod öfver viljans svaghet och någon gång genomkorsadt af stora uppsåt. Det var den unge Hamlets lif och det var den gamle romerske imperatorns. Man läser det här med förvånande tydlighet i hvarje drag.

Det är ett välbildadt hufvud, mot hvilket man ur skönhetens synpunkt knappt kan anmärka annat, än att ansiktets oval är något för hoptryckt. Den breda pannan är öfverdragen af tungsinta skyar. Ögonen röja med sin tveksamma, sorgsna och välvilliga blick en grubblande och lidande ande, som känner sig ädelboren, men ur stånd att häfda sin frihet. Munnen är väl modellerad och tyder på en finkänsla, som man ej skulle väntat här, men som vid oväldig granskning af Klaudius' skaplynne träder i dagen. Hållningen är ädel,

men ansträngd; lembyggnaden otadlig, med undantag af de för smala axlarna. Det hela gör ett ängslande och likväl vinnande intryck. Man tycker sig se en olycka, som har rätt att vädja till deltagandet, och en svaghet, parad med för mycket godt för att väcka endast ömkan och förakt.

Denna stod vittnar, äfven hon, att det gamla talet om antikens kyla tål att pruta på. När föremålet var sådant, att tonvikten mer föll på lifvets splittring än dess samklang, skapades konstverk, genomandade af den värma, som själskrafternas ojämna spel alstrar. Men antikens verk bjuda sig icke till salu; mot köpare äro de kyliga. De tillåta sig icke att med något tillgjordt själfullt, något öfverdrifvet i åtbörden, något konstigt i draperiet fånga en barbarisk smak. Man öfverraskar dem i deras känslobikt; men de vilja icke öfverraska *med* sin känslobikt. Det har ofta varit anmärkt, att de synas vara till för sin egen skull, likt blomman, som osedd slår ut sin fägring i urskogens djup.

Den Klaudiusstod, som nu omtalats, uppgrofs i Civita Lavigna år 1865. Vatikanens rotunda äger äfven en ypperlig bröstbild af samme kejsare, och Lateranen förvarar en andra tronstod, också den ett godt verk. Alla tala de väl om sin urbild, och alla synas de vittna, att deras mästare älskat sin uppgift. Denna kärlek, som man upptäcker, man vet ej huru, har hos de romerska kejsarstodernas konstnärer icke alltid samverkat med ögat och smaken. Man uppdagar honom i Klaudiusbilderna, i Vatikanens sköna Nerva-stod, i några af de bästa Trajanus- och Antoninus-Pius-bilderna, men annars sällan.

Lämna vi museerna för Kampagnan, möter oss Klaudius äfven där. Kampagnan håller hans minne i sin famn, och hon och detta minne försköna hvarandra. Det vemod och den storhet i lägervall, som man skönjer i den stackars kejsarens drag, återfinnas i denna af naturen och konsten danade grupp. Aqua Claudia's hvalfbågar draga sig genom

den romerska ödemarken, som ett fast beslut någon gång gjorde det genom de töckniga rymderna af denne cesars själ. Från bergen, som i öster omgärda Roms synrand, vandra den klaudiska vattenledningens arkader öfver en sträcka af flere mil till den eviga staden: den gamla inskriften öfver Porta Maggiore förtäljer hvar de intågade i Rom, och de fem bågar, som kvarstå på sluttningen af palatinska berget åt Via di Gregoria till, säga oss, hvar ledningen ändade, sedan hon tömt sina källfriska flöden i en mängd marmordammar, smyckade af konsten. Färdas man på Via Appia Nuova eller på vägen till Frascati, ser man, så långt ögat når, med längre eller kortare mellanrum, dessa väldiga arkader, resande sig ofta till en höjd af hundra fot och genom sin storlek lätta att skilja från den i samma riktning löpande Aqua Marcia's bågar. Man har svårt att tro, att detta jätteverk uppstått genom den svagaste af alla cesarer; det är en egen ödets lek, att just hans namn skulle fästas vid ett minnesmärke, som mer än något annat vittnar om det forna Roms makt och den romerske folkstammens viljekraft.

Har man på en af de små ångbåtar, som plöja Tibern, gått ned till Ostia, stöter man på en motsägelse af samma slag. Där man nu ser några eländiga kojor, stod fordom Roms hamnstad, folkrik och yppig, och denna stad med sin hamn, som taldes till världens underverk, hade Klaudius att tacka för sin blomstring. Tibermynningen vid Ostia var redan före Julius Cæsars tid så uppblandad af flodslam och hafvets sand, att man med större skepp ej vågade sig därin. En af Julius Cæsars stora planer var nu den att åter göra Ostia till Roms hamn; men han skulle icke hafva utfört tanken, äfven om han fått lefva, ty han, som annars sporrades af svårigheter, lät företaget falla, sedan sakkunnige förklarat det omöjligt. Klaudius upptog planen. De sakkunnige afrådde på nytt. Kejsaren lät dem framlägga sina skäl, granskade dem, förkastade dem och påbjöd, att arbetet skulle börja. Några år

därefter var Ostia en hamn, mellan hvars väldiga armar spannmålsflottan från Egypten och Afrika fann trygg ankargrund och öfver hvars vågbrytare reste sig ett fyrtorn, täflande med Alexandrias.

Bakom Sabinbergen i en af Apenninerna bildad kitteldal ligger Celanosjön, forntidens Fucinus. År 1752, då sjöns vattenstånd var mycket lågt, blottades lämningarna af en gammal stad, och bland dem fann man stoder af kejsar Klaudius och hans andra maka, Agrippina. Där en Klaudiusstod kommit i dagen, där har den gamle kejsaren lefvat i minnet af något gagneligt företag. Så äfven här. Fucinus hade intet synligt aflopp och öfversvämmade ofta den kringliggande nejden. Julius Cæsar ämnade därför binda vattenhöjden medelst en tunnel genom det nu så kallade Monte Salviano. Men äfven här var det Klaudius tillottadt att upptaga och utföra Cæsars tanke. I elfva år arbetade trettio tusen man på bergets genombrytande. År 25 efter Kristus var verket fullbordadt. Det, som så mycket annat, förföll under medeltiden. Mer än tusen år efter Klaudius togs saken upp på nytt, och en ny tunnel har nu åt åkerbruket kring Celanosjön gifvit bördiga sträckor i trygg ägo. År 1875 firade Italien detta storverk med präglingen af en minnespenning öfver dess upphofsman, furst Alessandro Torlonia.

Klaudius var som barn och yngling sjuklig. Hans kropps- och själskrafter utvecklade sig så långsamt, att han ännu vid myndiga år stod under en "barnledares" vård. I hemmet bemöttes han hjärtlöst, äfven af sin moder. Man hörde henne klaga, att hon födt en ofärdig varelse till världen, och ville hon utpeka någon som ovanligt dum, var hennes stående uttryck: "han är enfaldigare än min son Klaudius". Den skönhet och det snille, hvarmed hans broder Germanikus

lyste, gjorde genom jämförelsen hans ställning värre. Den ende af fränderna, som visade honom godhet, var kejsar Augustus. Af bref, som denne skref till Livia (och hvaraf Suetonius lämnat oss utdrag), finner man bland annat, att kejsaren någon tid bjöd Klaudius dagligen till sitt bord, i hopp att kunna afvänja honom från den människoskygghet och det tölpiga sätt, som gjorde honom så löjlig. Ynglingen hade, för att undandraga sig hån och spe, gjort sig så osynlig som möjligt och valt sig umgängesvänner bland några aktningsvärde bokmalar, som ägde intet af de helleniske vetenskapsmännens världsvana, glättade later och lätta samtalston. Under desse vänners ledning hade han med ifver slagit sig på studier. Titus Livius, den utmärkte häfdatecknaren, kejsarens skötevän, infann sig någon gång i denna krets och uppmuntrade Klaudius till historiskt författarskap, om ej för annat så för att ynglingens själ skulle hafva en ädel sysselsättning. Men kejsaren upptäckte snart med både löje och ledsnad, att den unge fursten tillägnat sig icke allenast de kunskaper en Sulpicius Florus, en Atenodorus hade att bjuda på, utan ock deras pedantiska åthäfvor. Hvad hade man att göra med honom? Då kejsaren skref ett af dessa bref, förestod den fest till Mars Ultors ära, som han instiftat, och borde med hela kejserliga huset öfvervara. Men kunde Klaudius den stackaren (*''misellus''*) medtagas? Kunde han med sina tjuguett år på nacken gälla för en helfärdig människa? Skulle man icke blottställa sig för gycklet, om man uppvisade honom för ett folk så fallet för elakt skämt som det romerska? Brefskrifvaren medgifver, att dessa frågor ängsla honom, och att han nu en gång för alla vill hafva afgjordt, om Klaudius är möjlig i umgängeslifvet och i statslifvet eller icke. — Vid ett annat tillfälle skrifver kejsaren, att han funnit själsadel under den tokiga ytan — en upptäckt, som hedrar hans lika skarpa som välvilliga blick — och han yttrar sin förvåning öfver det sammanhang i tankegången och den klarhet i uttrycken,

hvaraf Klaudius var mäktig, då han höll ett öfvertänkt föredrag, medan han till dagligt bruk talade bredvid munnen.

Samma iakttagelse hade romerska folket ofta tillfälle att göra, sedan Klaudius kommit på tronen. Då han icke talade oförberedt, voro hans föredrag i senaten ej endast rediga, utan sakrika och utmärkta för grundlighet; och likväl gick knappt någon dag, utan att man på forum eller i enskilda kretsar hade någon dumhet eller tokig ordvändning att omförmäla från hans läppar.

Den medlidsamma vänlighet Augustus visat honom under hans glädjetomma ungdomslif förvarade Klaudius i tacksammaste minne. Att Augustus aktat nödigt utestänga honom från alla statsvärdigheter med undantag af auguralprästens och i sin sista vilja ihågkommit honom med endast en ringa penningsumma minskade icke hans tacksamhet. Fanns i romerska riket någon, som i kejsardömets grundläggare såg ett högre väsen och fäste allvarlig betydelse vid hans upphöjelse till gudarne, så var det denne hans efterträdare.

Under Tiberius' styrelse var Klaudius än strängare aflägsnad från allmänna värf. När senaten gaf honom säte och stämma bland sina ledamöter af konsularisk rang, upphäfde Tiberius beslutet med den öppna förklaring, att hans frände ej var vid sina sinnens fulla bruk. Det förakt Tiberius ägnade honom och den rädsla han hyste, att "fånen" skulle kasta löje öfver Cesars hus, voro dock blandade med andra känslor. Äfven han hade i Klaudius upptäckt ett ädelt gry; det harmade honom, att de sällsporda anlag till en god människa, hvilka han här trodde sig hafva funnit, skulle vara parade med så ohjälplig svaghet, och genom sitt testamente sökte han trygga honom en självständig och sorgfri ekonomisk ställning. Men Kaligula röfvade hans förmögenhet, och Klaudius lefde sedan den fattige lärdes lif med alla dess försakelser. Olycklig var han dock icke, undantagandes de stunder, då han var kallad till hofvet för att tjäna till skott-

tafla åt Kaligulas kitsliga infall. Han hade sin tröst i läsning och författarskap och sin hvila i de tomma drömmar, åt hvilka han hängaf sig, sedan han i den från närmaste värdshus hämtade måltiden tillfredsställt sin alltid storartade matlust och kärlek till albanvinet. När han icke vistades på landet, bodde han i ett tarfligt hus i en af Roms utkanter, omtyckt af grannarne, som med aktningsfullt bemötande syntes vilja godtgöra den smälek han hade att uppbära af sina fränder. Den grekiska bokvärlden hade han grundligt genomletat; hans historiska studier voro sorgfälliga och vidsträckta; hans verksamhet som skriftställare storartad till omfånget och, att döma af samtidas yttranden, aktvärd till innehållet. I romersk historia skref han tjugutre band; etruriska forskningar skref han i tjugu böcker och kartagiska i åtta. Dessutom författade han ett "Försvar för Cicero" mot dennes vedersakare Asinius Gallus, ett arbete om brädspel, ett annat om den latinska rättstafningen, samt slutligen vidlyftiga minnesteckningar ur sin egen lefnad. Att hans etruriska och kartagiska häfder gått förlorade må räknas som en obotlig skada för vetenskapen, ty man skulle otvifvelaktigt mött i dem en ofantlig beläsenhet och en rikedom af samvetsgranna sakuppgifter, hämtade ur källor, som nu länge sedan äro sinade. Klaudius hade hela skaplynnet af en facklärd i våra dagar, som med kärlek fördjupar sig i de minsta enskildheter af sitt föremål och icke vågar ett omdöme öfver något utan den sorgfälligaste pröfning af allt, som ditintills varit rannsakadt och uttaladt i samma ämne.

Måhända var denna egenskap en af hans största olyckor som rikets styresman. Den gjorde honom till pedant och till byråkratisk förmyndare i hvarje småsak, som han visste sig förstå, och förledde honom till en välment, men löje- eller förargelseväckande inblandning medelst förordningar i hushållsrön och andra ting, som de yrkesmän, hvilka förordningarna gällde, förstodo minst lika väl som han själf. Men

hvad vida värre var: samma hans egenskap gjorde honom alldeles handfallen i de dagligen uppdykande frågor, i hvilka han icke kände sig hemma. I känsla af den slöhet, hvarmed han tog intryck af allt, som icke kittlade hans vällust, och i medvetande om den tröghet, hvarmed han redde sina föreställningar, hyste han intet förtroende till sin omdömesförmåga som omedelbart verksam, och i dylika frågor hade han därför ej annat svar än det holbergska: "spörj min hofmästare!" Minst tilltrodde han sig kunna genomblicka andras tankar och uppsåt, kunna skilja den redlige från den oredlige och vännen från fienden. Den omsorgen öfverlämnade han åt de människor i sin omgifning, som en gång för alla vunnit hans förtroende. De åtal, för hvilka en stor mängd senatorer och riddare under hans styrelsetid föll offer, äro samtliga att skrifva på denna omgifnings syndalista. När man efter kejsarens död genomletade hans papper, fann man, att han själf aldrig påyrkat eller inledt någon anklagelse. Om de fällda dödsdomarne var han vanligtvis okunnig, tilldess de voro verkställda, ofta äfven efteråt, så att han bjöd till sitt bord förnäme romare, som redan voro afrättade som högförrädare. Han kände med sig, att han, som Tacitus säger, "var ur stånd att försvara sig själf"; när han från sina lärda forskningar eller sitt grubbel öfver viktiga lagförslag eller sitt pysslande med byråkratiskt fnask väcktes till syn på lifvet omkring sig, och när hans öra fylldes af tal om statsfarliga ränker och hotande sammansvärjningar, satt han rådvill och misströstande om att mäkta utreda hvad som vore sant och osant, verkligt och diktadt i hvad han hörde, och han öfverlämnade sig på nåd och onåd åt dem, på hvilkas "praktiska blick" han litade och på hvilkas kärlek och vänskap han trodde sig kunna räkna. Att detta var en svaghet, ödesdiger och en furste ovärdig, därom hade han ett plågsamt medvetande, som han sökte döfva vid middagsbordets nöjen och med ihärdiga studier.

Han gjorde emellertid trägna försök att uppöfva sitt omdöme för det praktiska lifvets tarf. Fördenskull intog han ofta domaresätet, äfven när rättegångar af mindre vikt förevoro. Hans rön som domare utföllo olika. Stundom lyckades han fasthålla sin uppmärksamhet vid de skäl och motskäl, som under målet framlades, och när han då tagit någon tid till öfverläggning, kunde han afkunna utslag, vittnande om skarpsinne. Men lika ofta hände, att funderingar måhända öfver etrurisk eller kartagisk tideräkning eller öfver någon brädspelsuppgift korsade hans tankar, och domen vardt då därefter. Vid ett sådant tillfälle slungade honom en af parterna, en hellen, i synen ordet *dumhufvud*. Kejsaren upptog tillvitelsen undergifvet i känslan af att hon var välförtjänt. Vid ett annat tillfälle, då han satt som domare, inträngde i salen ljufliga matångor från ett tempel i grannskapet, hvars präster i hela staden voro kände som läckergommar. Klaudius glömde då både rättegång och parter och hastade från domaresätet in i prästernas matsal, där han slog sig ned och intog en grundlig måltid.

Öfver hufvud kan man säga, att hans nervlif var honom öfvermäktigt. Han var ytterst svag mot sinnesretelser. Kvinnlig skönhet, ädelt vin, ett godt bord voro frestelser, för hvilka han utan annat motstånd än de tysta gensagornas dukade under, medan han däremot i ämnen, som icke vädjade till sinnena, utan till eftertanken, visade viljestyrka, sedan han i dem bildat sig en öfvertygelse. Ur denna retlighet har man att förklara de många synder, hvartill han gjorde sig skyldig mot hofetiketten, ja mot det höfviska och sansade, som hvarje romare ville iakttaga i det yttre. Han kunde äfven vid högtidliga tillfällen och på tronen visa en vederstygglig, om än hastigt öfvergående och alldeles ofarlig ilska vid en oväntad motsägelse; han kunde fälla tårar vid minsta vädjande till hans hjärta och gapskratta, när det föreföll något löjligt, som umgängesvettet bjöd att lämna utan akt. När hans

under allt detta oaflåtliga sträfvan att uppträda en kejsare värdigt ej bar bättre frukt, må man icke undra öfver följande händelse, som tilldrog sig, då han ännu lefde som enskild man och "gammal student". Han ville då, i likhet med andra skriftställare, genom offentliga föreläsningar utröna hvad framgång hans outgifna skrifter kunde vänta. Det infann sig mycket folk till den första föreläsningen, och man bidade med aktningsfull tystnad, hvad den anspråkslöse och omtyckte furstefränden hade att mäla. Men när denne börjat sitt föredrag, brast en bänk under en ovanligt tjock åhörare. Auditoriet hämtade sig snart från det löje detta väckte; men den, som icke var i stånd att stäfja sina skrattmuskler, var föreläsaren själf, och åhörarne måste gå, sedan de länge förgäfves väntat, att han skulle gifva dem annat än gapskratt till lifs.

Med denna nervretlighet sammanhängde ock hans brådrädsla, hvilken man orätt tolkat som feghet, ty hon uppvägdes af ett moraliskt mod, som oftast lade band på henne. Från hans visserligen korta fälttåg i Britannien har den ifrige anekdotjägaren Suetonius icke kunnat meddela ett enda drag, som rättfärdigar tillvitelsen för feghet. Ur samma lekamliga svaghet har man att förklara den vällustiga njutning man någon gång trodde sig skönja i hans anletsdrag, när han såg blodsutgjutelse. Hans samtida, som själfve så omättligt trängtade till de grymma gladiatorspelen, skulle väl aldrig hafva anmärkt detta, om de icke hade funnit det just hos en furste, hvars människovänliga sinnelag var allmänt kändt.

Man läser i Klaudius' ansikte, att han sörjde öfver sina nederlag i denna strid mellan lagen i hans inre och lagen i hans lemmar. Studier och grubblande voro hans enda värn mot sinnenas frestelser. Medan han då var försänkt i sina tankars och drömmars värld, kunde föremål skrida förbi hans öga, utan att han såg dem, röster ljuda i hans närhet, utan att han hörde dem, händelser tima, som upprörde alla

omkring honom, utan att han anade något. Hans själ var en camera obscura, som uppfångade en smal ljusstrimma och lämnade allt annat i mörker. Han måste se bort från de yttre företeelserna eller vedervåga att trälbindas af något intryck på nerverna. I saknad af den snabba ingifvelsen och den skarpa blicken sökte han sin styrka i att utfinna och reda den teoretiska knuten i de förekommande praktiska frågorna, och detta gjorde han ofta på ett sätt, som vittnade om filosofiska gåfvor. Tacitus har gifvit oss ett märkligt prof härpå. De förnämare innevånarne i Gallia Comata, som ägde romersk medborgarrätt och hvilkas tungomål och bildning länge varit romerska, påyrkade rättighet för sig att söka och kunna nämnas till statsämbeten i Rom. Kraftvet väckte förbittring och häftigt motstånd ej endast bland mängden af senatorer och riddare, utan säkerligen äfven hos menige man i hufvudstaden; ty i trots af alla ståndsindelningar och rangklasser ville ännu vid denna tid hvarje inom stadens murar född gatpojke gälla för mer än de ypperste medborgarne i landsortsstäderna, och det fanns i själfva verket en af föreställningssättet upprätthållen, ehuru i statslifvet icke tillämpad hierarkisk ordning mellan de under Rom lydande landen och folken, i hvilken italerna intogo främsta rummet, grekerna andra, gallerna tredje och så vidare ned till egypterna, som vanligen ställdes lägst. Man frågade sig nu i Rom, om människor, hvilkas fäder varit barbarer och Tiberstadens vådligaste fiender, skulle få intränga i själfva senaten och med bärandet af den purpurbrämade togan förödmjuka Romulus' ättlingar. Ropet på blodets, stammens, "folkernets" rätt genljöd den gången med samma styrka som i våra dagar. Då sammankallade Klaudius senaten och höll för de genträfvigt lyssnande fäderna ett föredrag, som ville ådagalägga, att Rom icke var, ej heller någonsin hade varit hvad de ville inbilla sig: ett samhälle byggdt på nationalitetens grund. Han påminde om sin egen urgamla ätts sabinska ursprung, om

juliernas ättetal från Alba Longa och porciernas från Tuskulum. Han påminde om eqver, herniker, etrusker och lukaner och så många andra folk, som Rom underkufvat, men för att genomtränga dem med romersk ande och bildning och sammansmälta dem till ett med sig. Nu buro ättlingarne af dessa stammar det romerska namnet och älskade i Rom sitt fädernesland. Han visade, att stater sådana som Aten och Sparta gått under, emedan de höllo för strängt på blodets grundsats, medan däremot Rom vann herradömet öfver världen, emedan det stred för sin odlings utbredning mer än för en viss folkstams öfvermakt. "Församlade fäder", så ändade han sitt tal, "allt hvad nu uppskattas som urgammalt var en gång nytt: efter patriciske ämbetsmän kommo plebejiske, efter dem latinske, efter dem åter ämbetsmän af andra italiska stammar. Äfven detta skall vinna ålderns häfd, och hvad vi nu försvara med föredömen ur häfderna skall en gång, äfven det, stå bland häfdernas föredömen."

*

Det var icke alltid hans föredrag i senaten afhandlade så viktiga politiska spörsmål. Såsom förut är nämndt inblandade han sig i allt, där han visste sig vara hemma, och intet ämne förekom honom då ovärdigt ett ingrepp från statshöfdingens sida i öfverläggningen. När senaten en dag lagt hand vid en fråga om någon ändring i stadgarne för stadens tarfligare matställen och krogar, infann sig kejsaren i kurian, och som han på goda skäl höll före, att ingen af de församlade fäderna bättre kände till de ställena än han, som så mången gång hämtat sitt middagsmål från dem, ja väl äfven stigit öfver deras tröskel för att vid ett mått vin spela bräde med stamgästerna, trädde han upp och meddelade, till senatorernas harm och löje, noggranna upplysningar om hvad han själf rönt i afseende på dessa tillhålls inrättningar, varor och pris.

Från det lif han sålunda skildrade hade ödet brådsnabbt flyttat honom upp på tronen. Huru det tillgick, veta vi alla. Kaligula hade fallit under de sammansvurnes svärdshugg, och senaten vid första underrättelse härom samlats på Kapitolium för att, i skygd af de hastigt sammandragna stadskohorternas vapen, ”återställa friheten”, såsom det vackra uttrycket löd. Men medan senatorerna tvista om huru detta skall ske, och huru man med friheten skall trygga ordningen och äganderätten, ej minst äganderätten till slafvarne, tilldrager sig, några stenkast därifrån, en sorglustig händelse, som korsar med ens den storvulna planen. En långfingrad soldat har under villervallan passat på att smyga sig in i den öfvergifna kejsarborgen och upptäcker där ett par fötter under ett dörrförhänge. Fötternas ägare kastar sig förskräckt på knä och beder för sitt lif. Soldaten, som i den bedjande igenkänner en medlem af kejsarhuset, Kaligulas farbroder Klaudius, får då ett ypperligt infall. Han stjäler Klaudius och träffar, när han med denne skyndat ur palatset, några vapenbröder, som hjälpa honom med att lyfta tjufgodset i en bärstol och flytta det till pretorianlägret. Pretorianerna, som äro ilskne öfver det förtroende senaten visat stadskohorterna och dessutom svärma mer för sold och penninggåfvor än för friheten, utropa Klaudius till kejsare. Folket, som samlats utanför senatens öfverläggningsrum, instämmer i hyllningsropet, stadskohorterna aftåga till sina kaserner, frihetsropen förstummas och senatorerna skingras som agnar för vinden. Den hjärna, hvari pretorianväldet sålunda först tog mandom som ett fyndigt påhitt, ett slags tjufidé, förtjänar odödlighet så väl som någon annan, hvilken fått äran att bära den tändande gnistan till en redan färdig historisk lusteld: soldaten hette Gratus och var bördig från Epirus.

*

Af allt som timade under Klaudius' styrelse är väl hans första maka Messalinas öde det, som mest fäst sedeskildrarnes uppmärksamhet. Tacitus målar med lifliga färger de sista tilldragelserna i denna grymma och lastbara kvinnas lefnad. Den siste i den långa raden af hennes villige eller nödtvungne älskare var Cajus Silius, den skönaste af Roms ynglingar. Hade det sin fara att emottaga hennes ynnest, var det än vådligare att tillbakavisa den. I det senare fallet väntade honom döden; i det förra åtminstone en möjlighet att ostraffad njuta af de rikedomar och värdigheter, som kejsarinnan slösade på föremålen för sin lidelse, ty ehuru hela Rom kände och talade om hennes vilda utsväfningar, syntes Klaudius icke ens hafva en aning om dem. Man kan säga, att hon hade hela staden till sin förtrogne och hycklade endast för sin man. Sedan hon tvungit Silius förskjuta sin unga maka, kom hon ofta till hans hus, var nästan alltid vid hans sida, då han visade sig ute, och omgaf honom med en furstes prakt. Hösten kom. Kejsaren hade rest till Ostia för att öfvervara Bacchusfesten, och Messalina nyttjade hans frånvaro för att i sitt palats på Palatinen fira, äfven hon, vinbärgningens högtid och i samband med denna — så otroligt det låter — sitt bröllop med älskaren, ett bröllop, hvarom man icke vet, huruvida det endast skulle föreställa eller vara ett lagligt sådant, men hvarom man vet, att det skedde i augurers närvaro, med tillkallade vittnen, med offer till gudarne, med kyssar och omfamningar. Därefter följde vinbärgningsfesten, ordnad till en yrande backanal. Vinpressarne äro i gång, drufvans safter strömma, de i festen deltagande damerna, klädda endast i menadens djurhud, dansa som offrande eller druckna backanter. Midt ibland dem synes Messalina med fladdrande hår och svängd tyrsus, och vid hennes sida Silius, nästan naken äfven han, med murgrönskrans och koturner. Palatsets gårdar och kamrar genljuda af den svärmande korens sånger och evoerop. En af de

rusige deltagarne, Victius Valens, klättrar upp i ett högt träd och ser sig omkring. ''Hvad ser du?'' ropar man till honom. ''En gruflig storm, som kommer från Ostia'', är hans siande svar. Strax därefter instörta bud i palatset, förkunnande, att kejsaren vet allt och kommer för att hämnas. Orgien upplöser sig i fasa. Gästerna skingras åt alla håll, men hafva redan centurioner i spåren, som häkta dem hvar de träffas, på gatorna eller i husen. Messalina är den enda, som hastigt återvinner fattningen. Hon ilar ur palatset till sina trädgårdar på det nuvarande Monte Pincio och befaller sina barn, Britannikus och Oktavia, att skynda sin fader till mötes och kasta sig i hans armar. Själf besluter hon hasta barnen i förväg. Hon känner sin makes svaghet och hoppas på sin skönhet, sina smekningars och tårars makt och sina barns förböner.

Så ilade hon till fots den långa vägen från Monte Pincio till den stadsport, som nu bär aposteln Paulus' namn. Där kastar hon sig utmattad i det första tillgängliga åkdon och skyndar vidare på vägen, som längs Tibern för till Ostia. Nu ser hon det kejserliga tåget framför sig: hon upptäcker kejsaren och vid hans sida tre hofmän, bland hvilka Narcissus, hennes fiende och angifvare. Klaudius' anlete återtänder hennes mod, hans drag röja mer smärta än vrede: hans läppar ha under hela vägen ej haft andra ord än dessa: ''Förnedrad, förnedrad af mina barns moder! O, mina arma barn!'' Ögonblicket är afgörande. Det skall bringa döden öfver endera: Messalina eller Narcissus. Båda inse det. Messalina ropar redan på afstånd: ''Cesar, hör din Oktavias, hör din Britannikus' moder!'' Klaudius hade aldrig kunnat motstå klangen af denna stämma, åsynen af dessa behag; men Narcissus öfverröstar henne med ropet: ''Cesar, glöm ej Silius! glöm ej det skändliga bröllopet!'', och då kejsarinnan vill skynda fram till vagnen, upprullar han mellan henne och hennes make angifvelseskriften, som omtalar hennes ut-

sväfningar. Kejsaren tiger, alla tiga, utom Narcissus, hvars röst ljuder kraftig och bjudande och aftvingar omgifningen lydnad. Den kejserlige vagnen med sin svit fortsätter färden. Vid stadsporten väntar dem en vestal med Britannikus och Oktavia vid handen; men Narcissus bortvisar barnen och befaller vestalen återvända till sina plikter. Därefter kör han kejsaren omedelbart till Silius' hus, som Messalina smyckat med den juliska och klaudiska ättens konstskatter, och därifrån till pretorianerna, som ropa på de skyldigas död. Silius domföres, bekänner utan tvekan allt och afrättas genast. När Klaudius återvändt till palatset, tillkännagifver han, att han själf vill följande morgon taga "den olyckliga" i förhör. Men Narcissus, som vet, att Messalina endast har att kasta sig till kejsarens fötter, för att återvinna hans hjärta, sänder genast några af de vakthafvande centurionerna, för att, såsom han sade, verkställa dödsdomen öfver henne. De funno henne utsträckt vid sin moders fötter, förtviflad vridande sina händer, utan att lyssna till den gamla, som bad henne förekomma bödlarne och dö en mindre vanärande död för egen hand. När soldaterna inträdde, fattade kejsarinnan ändtligen dolken och förde honom mot hals och bröst, men den darrande handen vägrade lydnad. En öfverste vid lifvakten genomborrade henne då med sitt svärd. När Klaudius mottog underrättelsen, att Messalina "omkommit", tömde han sin bägare och sade intet. Han nämnde aldrig mer hennes namn.

Ännu i ålderdomen svag för kvinnlig skönhet, lät sig Klaudius dåra af sin unga och fagra brordotter Agrippina, som vardt hans andra maka och i ordets sorgligaste mening en stjufmoder för hans son Britannikus, till hvars förfång hon förberedde allt för sin egen son Lucius Domitius' (Neros) upphöjelse till cesar. När hon misstänkte, att Klaudius, som hon ditintills fört i ledband, ville korsa denna plan, gaf hon honom, så säges det, förgift. Sägnen, att så skett, lät icke tysta sig däraf att hon ärade hans namn och minne med en stor

tempelbyggnad. Lämningar af denna kvarstå ännu på celiska berget bakom Koliseum.

Varaktigare har dock Klaudius själf hedrat sitt minne genom människovänliga lagar. Ännu uppgräfver man understundom i det gamla Galliens jord vårdar med den kejsares namn, som afskaffade de druidiska människooffren och gaf den romerska odlingen där en afgörande seger. — I Rom finnes ett område, som i öfver tvåtusen år varit invigdt åt medlidandets makter. Det är Tiberön. Där nu i århundraden ett sjukhus med kyrka och kloster stått, fanns i forntiden ett Eskulaptempel, där fattige sjuke sökte hjälp och vård. Hjärtlösheten var dock äfven här framme för att draga förmån af miskundsamheten. Samvetslöse herrar brukade utsätta sina sjuka slafvar å Tiberön, för att, om de tillfrisknade, återkräfva dem, men i annat fall öfverlämna dem åt deras öde. Klaudius gjorde ände på detta missbruk. Han utfärdade en lag, som torde hafva förekommit mången slafägare samhällsvådlig, ty lagen bjöd, att hvarje sålunda utsatt slaf, som tillfrisknat, var fri man, och att hvarje herre, som dödade en sjuk slaf hellre än att vårda eller utsätta honom, skulle straffas som mördare.

Sådana minnen må försona något af hvad denne Cesar i sin svaghet brutit. Han var en ädelboren själ i bojor. Tyvärr dömes en sådan svaghet ofta hårdare än den viljestyrka, som ej har några länkar, ej ens samvetets, att afskudda sig.

Ur VAPENSMEDEN.

I.

HARPOLEKAREN OCH HANS SON.

Luften tung och dagen varm.
Hed jag haft att vandra,
gossen på min ena arm,
harpan på min andra,
harpan trött vid strängalåt,
sonen trött vid sanddjup stråt.
Hvila godt jag unnar
harpan och min Gunnar.

Nu en milsvid tempelsal,
byggd af gran och furu,
öppnar sig med skugga sval,
och jag lyssnar, huru
bäcken sorlar klar och ren,
siskan kvittrar på sin gren,
furudunklet nunnar
för min lille Gunnar.

Barrträden stego i denna skog ur en bördigare jordmån än på de sträckor Svante harpolekaren senast tillryggalagt, där de öppna, torra gladen mellan trädens stammar voro höljda med knappt annat än ljung och ris, och de träskartade hulten med det sorgsna askgrå videt; ja, där han å långa sträckor sett marken klädd med lafvar allena, gröngula, hvita eller grå, och med kruståda ns borstiga blad.

Men här var en liten äng med tätt gräs och med sippor, som på sina ställen stodo så rikt, att de på afstånd liknade snödrifvor. Vackrare ängsbit hade harpolekaren på denna färd icke sett invid kungsvägen genom Lagadalen. Hägg, som knoppades och beredde sig till blomning, skymde en backsluttning ned till en bäck, som flöt med genomskinligt vatten öfver sin ljusa sandbädd. Den lockade harpolekaren att bada sig och sin gosse. Därefter uppbrott, ty man borde före natten hinna härbärget Talavid i backarne väster om Jönköping, ej långt från stadsporten.

Dagen dör, en fuktig vind
andas öfver tegen,
och min gosses väna kind
lutas mot min egen.
Aftonrodnans gyllne bloss
vinka: Gunnar, kom till oss!
Ljufva änglamunnar
hviska: du vår Gunnar!

Utur ödesdjupen fram
många källor välla.
En är bittert hälsosam:
det är sorgens källa.
Väl jag vet, du käre vän,
att du dricka skall ur den,
men för lastens brunnar
Gud beskydde Gunnar!

Granen växte stark och rak,
och hon vedergällde
under snöbetungadt tak
den, som henne fällde,
mildt med brasans ljus och glöd.
Kraftig växt och ädel död,
ber jag, Gud förunnar
sångarbarnet Gunnar.

Efter sin beräkning hann Svante ut ur skogen efter solnedgången. Då låg framför honom Vätterdalen, en ljus, ofantligt lång djupsträcka, norr ut förenad med synranden och fylld, tyckte han, med förtätad, kornblå, vattrad vårluft, hvarur i öster reste sig en förtonande strandremsa i skiftande, händöende kvällskimmer.

Och där nere är Jönköping med den smärta kyrkspiran, det halfförfallna borgtornet, den trappformiga gafveln af franciskanklostret och med kapelltakkorsen, som fångat och kvarhålla litet af västerns guldsken öfver en hopträngd skara af mossgröna, här och där tegelröda tak. Klosterklockan ringer med mild åldrig klang, och de sista slagen af ett försenadt klappträd vid någon af stadens tvättbryggor nå upp till vandraren.

Till höger om vägen och tillräckligt långt därifrån, för att ej besväras af vägdammet, ligger med loft, svalar och kålgårdstäppa det väl ansedda härbärget Talavid mellan björkar med späd grönska. Värdinnan, en medelålders kvinna med kloka vinnande anletsdrag, ser harpolekaren, då han kommer genom grinden, och hälsar honom som bekant och ändå som om han vore en förnäm herre. Men Gunnar med de långa gula lockarne lyfter hon på sin arm och bär in.

II.

HARPOLEKARENS AFTONBÖN.

Kort efter desse gästers ankomst började det regna.

Gunnar sof nu i en kammare på loftet under ett rosigt täcke nedanför harpan, som blifvit hängd på väggen och var en vackert arbetad tingest, lätt att bära och med förunderlig klangbotten. En sägen förtäljer, att i forntiden gjordes sådana harpor af en konung Hjarrande. Man trodde i Småland, att två af dem ännu funnos kvar. Den ena var Svantes; den andra ägdes af stigmanshöfdingen Slatte, som också kallades stigmans-Oden. Men den harpan var mer än manshög, och i den dvaldes, trodde man, djäfvulen själf.

Vid gossens bädd satt harpolekaren och ögnade vid ljusken ett bref, som ej var skrifvet i går. Han visste det utantill, och ehuru blicken var fäst på papperet, kände han med sig, att han snarare drömde än läste. Brefskrifvaren hade tecknat sig med namnet Ulrik von Hutten i latinsk form.

Svante lade skrifvelsen omsorgsfullt tillsammans och stack den in i dess vanliga gömme inom ränseln. Han öppnade en skrubb, där sedan två år tillbaka funnos kläder af olika snitt för honom, samt urvuxna och nya för Gunnar, alltemellanåt vädrade och ansade af Birgit, ställets värdinna. Där lågo också på en hylla böcker, latinska och grekiska, tryckta i utlandet. Skrubbar eller kistor med sådant funnos för Svante hos hederlige borgare och gästgifvare i Lödöse, Skara, Växiö, i en jägarestuga vid Ekesjö, i Skeninge och Linköping, kanske flerestädes.

Dörren till svalgången stod öppen. Regnet föll rikligt. De ende gästerna i härbärget voro han och gossen. Husets folk hade gått till ro, och så äfven människorna där nere i staden. Regnet föll, som sagdt är, rikligt, men jämnt och

lugnt, så att man tvärs igenom det förnam den tystnad, som rådde öfver nejden.

Svante utvalde en pergamentbunden bok. Det var Lucanus' dikt om den romerska frihetens undergång. Det fanns rader där, som tryckt sig in i hans själ och i svåra val bestämt hans beslut. Så raden, som lägger brännjärnet på den, hvilken, för att rädda lifvet, offrar det, som ger lifvet värde. Men ljusskenet var för svagt för den fina stilen, han lade boken tillbaka på hyllan, gick ut i svalgången, lyssnade med vemodig njutning till regnets hviskande, prasslande och sorlande ljud, lutade pannan mot en af det drypande bröstvärnets stolpar och bad eller tänkte:

"Herre, min Gud! Jag tackar dig för den glädje du i rik mån skänkt mig, ovärdige, och för den sorg du låter flyta genom mitt hjärta. Hon är en befruktande älf. Vid hennes bräddar växa evighetsblomstren, och aldrig hade jag förnummit något af oändlig längtan och oändlig tröst, innan jag fick lyssna till hennes flödens suckande gång.

Jag tackar dig för det korta år af sällhet du gaf mig vid en älsklig kvinnas sida och för den mångfaldiga börda af bekymmer och lycka, under hvilken hennes sons fader känner sig äfven som hans moder, syster och broder.

Jag tackar dig för att jag och han äro ättlingar af fäder, som blödt och dött för de förtryckte. Gif honom deras sinnelag! Därom beder jag för honom, men ej om deras hjälterykte, ty sådant är fåfänglig glans. Gif honom lycka, men icke den, som känner sig ogrumlad inför andras lidanden! Gör honom hellre till en Lazarus, som din Krist älskar, än till den rike mannen!

Helst önskade jag, att han finge falla, tapper, glad och förtröstande på dig, å ett slagfält för det rättfärdiga och evangeliska i fattigmans sak. Men hvad äro en dåres önskningar inför dina rådslag, o Herre!

Jag önskade detsamma för mig, men du har hitintills

icke tillstadt det. Så låt mig då, tills det sker, få nyttja sångens gåfva för samma mål! Jag känner, att hon är af dig och ämnad till mer än jubel vid fröjdebägaren och vallmodoft för lidandet, ehuru hon äfven som sådan är en skänk ur din nåds rikedom. Lägg på mina läppar de ord, som främja mandom, heder, godhet hos mitt folk och låta evighetsbilder hägra på dess väg mot målet bakom årtusendena! Hvarför, om ej för det, gaf du syndiga människor en gåfva, som endast skogens skuldlöse sångare vore värdige?

Gif mig någon kraft att verka hos folket för kung Göstas sak, såvidt som den är rättfärdig och för mitt land gagnelig! Håll honom på Sturarnes väg, och afhåll honom från tyrannernas!

Håll din hand öfver Martinus Luthers sträfvan för din församlings återställelse! Nära fränder i anden äro han och jag icke; men då du gjorde honom skumögd inför all den härlighet, som du återuppenbarat i dessa tider, sedan du låtit det vara försvunnet med atenare och romare, gjorde du honom så mycket klarsyntare, hjärtevarmare och dristigare i det, som är närmast nödvändigt för vår hälsa. Håll honom vid friskt mod och låt de krafter du genom honom släppt fria klargöra vår himmel långt utöfver Martinus' synvidd och min egen!

Vi knota så ofta öfver dina rådslag. Vi ville hafva det så bekvämligt, och då elden bränner våra hus, då vattnen stiga och fördränka våra tegar, då blixten icke gör skillnad mellan rättfärdige och orättfärdige och pesten rycker bort den fromme, men skonar den hårdhjärtade, då döden skördar våra kära, och då våra böner icke mäkta bräcka den eviga ordning, som af ditt öfversvinneliga förnuft är stiftad; då äro dina fåvitska barn så benägna att säga: vi äro faderlösa, vi hafva ingen Gud. De betänka icke, att deras böner som oftast äro upproriska mot din ordning, glömska af din förstfödde sons böns ödmjuka skick, då han sade: 'ske icke

min vilja, utan din!' Men jag tackar dig för att pestens lie, likasom solens ljusklot, går fram utan mannamån öfver rättfärdige och orättfärdige; för att den gudaktige likasom den ogudaktige måste tänka på goda grundvalar för sitt hus, att det ej må falla. Fegheten skulle annars med vinningslysten fromhet köpa frälserätt mot hemsökelserna — en fromhet af skamlig art och fullt ovärdig ditt till oegennyttig kärlek danade gudsbeläte. Jag tackar dig för ormen bland blommorna, som lärer oss att icke vara sorglöse; för farsoterna, som skola nödga oss att efterlikna det himmelska Jerusalem med dess skinande gator och obesmittade luft. Jag tackar dig för samvetskvalen, som rena oss likasom med eld, och för det ängslande, sökande tviflet, som bär sten till en säker grund för kunskap och tro. Jag tackar dig för döden, som, när den skiljer oss från dem vi älska, manar oss att icke binda vår sällhet vid de flyktiga jordiska företeelserna allena.''

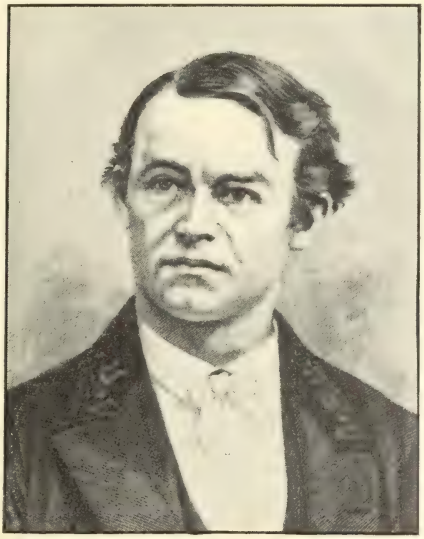

PONTUS WIKNER

1837—1888

MANTEGNAS ÄNGEL.

Allt godt önskar jag dig, käre läsare, hjärtligen och troligen, enkannerligen en god hälsa. Likväl vore det ur en viss synpunkt önskvärdt, att du från den spädare barndomen då och då haft anfall af reumatism, att dessa anfall under årens lopp oftare återkommit, och att du slutligen genom någon oförsiktighet under en utländsk resa — t. ex. genom att vara mindre väl klädd, då du en kall och blåsig morgon inväntade soluppgången och hornlåten på Rigikulm — för längre tid ådragit dig en stelhet i höfter, knän och fotleder, som kunde komma dig att märka, hur godt de hafva det, hvilka i denna världen kunna röra sig utan smärta. Sedan skulle du tilläfventyrs kunna gifva mig rätt, om jag säger, att det kräfves en icke ringa grad af energi för att under sådana omständigheter hålla ut med en vandring genom Münchens, Dresdens och Berlins museer; och författaren af dessa rader skulle för dig framstå i en gestalt, mindre behaglig än aktningsbjudande.

Framför mig ligger i detta ögonblick uppslagen en liten bok, ett slags resedagbok från 1873, om hvilken i sanning kunde användas Ehrensvärds ord, att "denna resebeskrifning vore för kort, om icke andra vore för långa". Vid den 12:e augusti finner jag där antecknadt: "Museum. Min ängel

från 1865.'' Museum betyder här Berlins museum, det syns af sammanhanget; men min ängel från 1865 — hvem är det?

Hvem skulle icke härunder ana en kärlekshistoria? 1865 — jag var på den tiden tillräckligt ung för att vara dåraktig och tillräckligt gammal för att vara det med besked.

Men min ängel har ett rakt, nästan rödaktigt hår, öfver pannan nedhängande ända till ögonbrynen. Min ängel har en nog mycket platt näsa och nästan cirkelrunda ögon. Min ängel har mycket, som ur den regelbundna skönhetens synpunkt kan klandras. Min ängel har visserligen vingar; men föras de med tillräcklig grace? Det ligger ett ganska ljufligt skimmer öfver den ena vingen; men det ser ut, som hade blodsdroppar fallit därpå — hvadan äro de komna? Och det värsta af allt: jag tror visserligen fullt och fast, att änglar äro könlösa; men den germanskt estetiske anden, hvilken har en medskapad instinkt för det axiomet, att kvinnan är skapelsens krona, brukar i alla fall med fin takt i själfva ängla-anletet inlägga ett drag, som häntyder därpå, att denna ängel redan under sitt jordelif varit vand att kläda sig i kjortel. Jag har nu med en viss ängslan undersökt detta ängla-anlete; men jag har icke kunnat finna något, som gjort mig berättigad till det antagandet, att denne ängel i lifstiden varit en kvinna. Visserligen har jag då erinrat mig, att våra religionsurkunder åt själfva öfveränglarne gifvit sådana namn som Mikael, Gabriel o. s. v.; men detta har ju endast bevisat, att änglar kunna bära manliga namn, och att därmed en viss heder vore ämnad åt den manliga människonaturen, icke att densamma i och för sig passade för en ängel, ännu mindre att den vore ängla-artad.

I alla fall släpade jag mig den antecknade dagen i augusti månad fram genom de många gemaken i Berlins museum, och efter mycket letande fann jag slutligen, att jag utan att märka det i ett af de mindre rummen en god stund stått midt framför det söka föremålet. Till detta ögonblick

syftar den lilla dagboksanteckningen, som jag nyss hade äran citera: ''min ängel från 1865!'' Jag stod framför en gammal tafla af Andrea Mantegna: ''Christus von zwei Engeln betrauert''. Den ängel, jag menar, är den, som står bakom Försonarens vänstra skuldra.

Alltså en målad ängel! — Min läsare, jag ber dig om ursäkt för detta drag af bristande realism. Men det är nu så, att utanför gränsen af den värld, som brukar inneslutas inom en tafvelram, hafva änglarne blifvit en sällsynthet.

Du väntar dig emellertid att få höra en historia från 1865. Icke ens därmed kan jag betjäna dig. Jag hade det året en fantasi, framkallad genom en fotografi af Mantegnas tafla — det är alltsammans. Ur dimmorna af denna fantasi skulle jag kunna framleta några drag, af hvilka man tilläfventyrs kunde forma en fattlig bild. Det var detta, jag här ville försöka. Detta var också allt, hvad jag för min personliga del hade att säga dig; och sedan jag det sagt, bjuder jag dig farväl, återigen tillönskande dig allt godt, enkannerligen en god hälsa samt obehindrad rörelseförmåga till kropp och själ.

*

Det är afton, och solen håller redan på att gömma sitt glödande klot vid randen af en djupblå italiensk himmel. Fönstret till mästarens ateljé står öppet, och på vågorna af en frisk aftonbris invagga sig tonerna från klockspelet i San Giovanni.

Andrea Mantegna sitter med armarne i kors framför sitt staffli. Man ser vid första ögonkastet, att det är en Kristusfigur han tecknat. Det är den från korset nedtagne frälsaren. Hans händer äro genomborrade, hans sida uppstungen. Bakom hans högra skuldra står en ängel, skön, ljuslockig, en ängel af den erkända typen. Han lutar sig framåt såsom för att gifva stöd åt den dödes hufvud. Men

detta faller åt vänstra sidan. Det skall således från den sidan möta ett stöd, och det skall vara stödet af en änglaskuldra. Mästaren har gjort ett utkast till denna andra änglafigur, men han har till hälften åter utplånat det. Ansiktsuttrycket tillfredsställer honom icke.

Det är i detta ögonblick hans ungdomsvän Sebastian Fiorello inträder. Sebastian Fiorello är poet; men eftervärlden har icke funnit någon anledning vara för handen att teckna sig hans namn till minnes.

"God afton, Andrea."

"Jag skulle önskat dig detsamma, Sebastian, om du icke kommit i rätta ögonblicket för att jaga bort den bild, som just nu höll på att taga gestalt för min själ."

"Jag kommer alltså olägligt; det har börjat bli vanligt på senare tider, tror jag."

"Jag nekar det icke. Det kunde vara annorlunda, Sebastian. Ditt lif behagar mig icke och behagar icke heller dig själf. — Hur går det med penningarne?"

"Det är du, Andrea, som skall besvara den frågan; ty jag gissar, att du icke vill tala om de penningar du redan lånat mig — för dig en bagatell, Andrea — utan om dem, som du skall låna mig i dag."

"Jag lånar dig icke mer. Du är en slösare."

"Det är på sätt och vis sant. Men hvem är icke en slösare? Du, till exempel!"

"Jag?"

"Ja du, Andrea: hur mycken tid och hur mycket arbete har du icke slösat på den där ängeln! Tre gånger har jag varit här på tio dagar, och ännu är han icke färdig. Ett stycke mun kan jag se och en half näsa, men inga ögon. Jag känner en hel ängel på Dinarchogatan — sådana ögon målar du i alla fall aldrig, Andrea, om du ock sutte här till domedag — och en gudomlig näsa, och munnen vill jag icke tala om. Men jag behöfver penningar, förstår du, Andrea.

Det företrädet erkänner jag hos dina änglar — jämte det att de icke tappa vingarne förstås — att deras kläder äro bra lätta och bra billiga. Men, hör mig, gamle broder, det där draget kring munnen har jag sett förut."

"Kan nog hända."

"Och du skulle icke vara en slösare, Andrea. Det är i dessa dagar tio år sen hon dog, och ännu tänker du alltjämt på henne. Nå ja, hon var vacker, syster min: det låg i släkten."

"Carlota var mer än så."

"Ja, hon skref bra vers; det går en åder af poesi genom alla Fiorellos. Minns du hvad hertigen sade om min farfar?"

"Hon var mer än så. Hvad hon var för mig, det vet du, Sebastian; men hon var också din skyddsängel. Du har efter hennes död bevisat, hur väl du behöfde henne."

"Nej, Andrea, för att säga sanningen hade jag bevisat det långt förut. Jag var icke ett grand bättre då än nu, fast jag hade mindre skulder. Den fromma själen: jag önskar nästan, att hon icke hade funnits, ty hennes minne står mig ibland i vägen. Men nu, Andrea, skall du hjälpa mig. Du är rik, det vill säga: du har mer än du behöfver. *Detta* skall du köpa af mig för dubbla summan af det lån, du sist gaf mig. Det är billigt, att du betalar det så pass dyrt, ty för dig har det mer värde än för någon annan människa."

Sebastian framtog en portfölj och räckte honom öppnad åt Andrea. Denne bläddrade däri.

"Carlotas hand," sade han rörd.

"Ja, och Carlotas tankar, Andrea. De äro mycket vackra. Från ståndpunkten af ett utveckladt poetiskt konstnärssinne kan det vara mycket att anmärka, i formen förstår du; men tankarne i poemen skulle jag själf ej skämmas för. Det där är kanske det bästa, och det är, skam till sägandes, skrifvet för min skull."

"För din skull?"

"Ja, ser du, Andrea. Carlota var from som en nunna; men det var icke jag; och då tänkte hon, att hon borde förbättra mig med förmaningar; och då det icke hjälpte, så skref hon detta stycke. Jag misstänker nästan, att pater Anselmo hade sin hand med i spelet, ty han lade sig nog mycket i den där gamla affären med Nina, du vet."

"Och detta vill du göra dig af med?"

"Jag har det i afskrift, förstår du; men för dig trodde jag det skulle vara angenämt att se själfva originalet, fast Carlota, det må änglarne veta, icke hade någon särdeles prydlig handstil och icke heller stafvade så alldeles felfritt."

"Jag skall närmare undersöka den skatt du bringat mig, Sebastian; kom igen i morgon."

"Ske alltså. God afton, Andrea. Carlotas ande komme öfver dig!"

Solen var nu nedgången, och mörkret utbredde sig hastigt. Mästaren tillslöt sitt fönster och tände sin lampa. Först satt han en lång stund och betrakade drömmande det framför honom på bordet liggande manuskriptet. Ändtligen började han läsa. Det var en berättelse af i det närmaste följande innehåll.

*

"Nej, Glaukon, vid detta laget hade jag redan varit död. Besinna, det är tre timmar sedan han lämnade mig, och tre timmar längre i en sådan ställning, det hade varit omöjligt."

"Hvem var han då, kanske ett sändebud från de olympiske gudarne, kanske Hermes själf?"

"Ack, Glaukon, de odödlige gudarne äro döde, såsom allt skönt nu för tiden. Fast det är nästan otacksamt att klaga öfver skönhetens försvinnande, när man trampar dessa galileiska berg och ser landet omkring sig såsom en trädgård eller såsom en af Elysions ängder."

"Jag medger, Filippos, att här är vackert, helst i det här trolska månskenet. När jag nu står här och ser utöfver slätten — hvad är det de svarta judarne kalla henne nu igen?"

"Jisreels slätt."

"Ja, Jisreels slätt. När jag står här och ser öfver slättlandet ända bortåt hafvet vid sidan af berget där i fjärran — Karmel sade du ju det hette — så kommer jag att tänka på utsikten från vårt Akropolis. Men, I välsignade gudar, det är andra minnen det, än som bestås i detta slafland."

"Tyst, Glaukon, du smädar ju äfven mig."

"Nej, Filippos, det må vara, att din mor var en judinna; du är i alla fall en hel hellen; ty hvad betyder det, att din hy är litet mörkare? Ingen skall åtminstone kunna säga, att du har en judenäsa, hon räcker icke ens till för en skytisk slaf. — Men vid alla underjordens skuggor, du är blek som en af dem; är du sjuk?"

"Allt är blekt i månskenet. Och dessutom, när man sväfvat i ett par timmars dödsfara, så —"

"Ja, du har rätt. Men låt oss taga denna vägen. De här bergsstigarne äro gjorda för stengetter och icke för ädelbördiga atenare. Ett sådant land, en sådan jakt! Intet enda villebråd, och ett människolif på väg att förspillas. Du förträfflige Filippos, om du dött, så skulle jag här låtit upprätta ett mausoleum — men hur är det med dina ben? Du går, som trodde du dem vara stöpta af talg. Jag vill stödja dig, olycklige kamrat. Jo, jag skulle hafva upprättat åt dig ett mausoleum, där högst uppe på klinten, af alla de marmorblock, som nu ligga och skräpa i Tiberias. Konung Antipas skulle själf få vara den Amfion, hvars toner skulle komma dem att dansa dit opp, ja det vill säga med hjälp af hans krokbenta judar. Men det var fasligt, hvad du ser allvarsam ut; du är bestämdt sjuk."

"Jag kan icke komma undan den blicken, Glaukon."

"Hvilken blick?"

"Hans, som räddade mig. Minns du, Glaukon, när vi tillsammans studerade Platons Faidros och läste om den öfverhimmelska ortens härlighet; om huru dess ljus faller in i den skådande människosjälens öga, innan denna blifvit bunden med materiens bojor. Vore jag icke längesedan fallen och fjättrad med jordiska, förnedrande band —"

"Hvad är det du säger, Filippos? Du är förhäxad."

"Ja, jag säger fritt förnedrande. Skratta åt mig, om du vill; men vore jag icke fallen i bojorna af sådana band, så skulle jag tro, att genom hans ögon —"

"Vid Zeus, en förklädd kvinna!"

"Skämta icke bort hvad jag säger. Jag skulle hafva trott, att genom hans ögon en platonisk idé skådade rakt in i mitt hjärta. — Låt oss sitta här ett ögonblick, Glaukon, på det här klipputsprånget, tills månen kommer fram igen undan det där molnet och gör stigen ljusare. — Hör mig, Glaukon, om de platoniska idéerna skulle hafva någon färg, hur skulle du måla dem, i månljus eller i solsken?"

"Nej, hör nu, Filippos, min bålde jägare, fast för denna gången utan villebråd; låt oss tala förnuftigt som förr. Jag är icke färgare utan med din tillåtelse kammarherre hos hans höghet Antipas, tetrark af Galiléen och Peréen; men skulle ödet hafva gifvit mig ett så plebejiskt yttre, så tror jag, att mina favoritfärger skolat blifva grönt och rödt och brunt som en påminnelse om vårt hemlands oliveskogar och glödande drufvor samt om ett par af de klipskaste judinneögon, du vet nog hvilka; jag tror de brände äfven dig något här om dagen?"

"Jag ville säga, att jag tänker mig den platoniska idévärlden i månskenets silfverfärg, och i denna ligger någonting rent, anings- och stämningsfullt men också kallt. Men i den blick, jag talar om, skimrade något af den morgonrodnad, som bådar en solvarm dag. O att en sådan dag någonsin komme!"

"Jag tycker, att därpå är ingen brist i detta land af förtorkade lerbäckar. Nej, tacka vill jag de friska fläktarne från Arkipelagen. De hafva dessutom något att hviska mig i örat om Salamis och Mykale och annat ärofullt, och då sväller hjärtat i mitt bröst, och jag blir varm nog i själen utan att kväljas."

"Hvad min själ frusit både i Aten och i Judalandet, det vete gudarne allena! I gode gudar, hvilka ögon!"

"Äro vi nu där igen? Säg då, jag besvär dig, allt hvad du har på hjärtat, och det på en gång, och låt oss sedan tala om något annat, om nästa veckas festlighet t. ex. Ser du den där krokryggiga gestalten i den ljusast belysta delen af dalgången därnere? Jag anser troligt, att den ämnar sig uppför fjällstigen, och att döma af den böjda figuren bör det icke gå allt för fort. Innan den hinner hit upp, måste du hafva slutat. Se så tala!"

"Jag har icke mycket att säga, Glaukon. Huru villebrådet kom mig ur händerna, har jag redan sagt dig. Nåväl, jag hade förirrat mig ända bort i närheten af en liten stad eller by, som ligger här ofvanför såsom i en bergkittel, och som heter Nazaret. Jag beslöt nu att återvända öfver bergen till slätten, men råkade ut för en af dessa fjällbranter, som på denna sidan finnas så många. I stället för att undvika den beslöt jag att klättra därutför, men min fot slant, och jag föll. Jag såg och kände, att jag icke ägde något fäste mer, och att under mig gapade ett svindlande djup. Jag tillslöt mina ögon i tanke att nästa ögonblick ligga krossad i djupet; men, hur det var, hade jag i fallet krampaktigt omslutit en liten, ur en rämna i klippan framskjutande fur. Nu slog jag åter upp mina ögon och såg mig omkring, sedan jag väl fått fäste på den utåtsvängda trädstammen såsom i en sadel. Under mig var klippan lodrät till en höjd af minst femton manslängder; på sidorna intet fäste för mänskliga händer eller fötter; där fanns visserligen en rämna i klippan, ur

hvilken det träd framskjutit, som uppehöll mig, och denna rämna gick ett stycke snedt uppåt; men knappt åt en katt eller en ekorre lämnade hon en väg att begagna, mycket mindre åt en människa. Ofvanför mig åter var klippan icke alldeles lodrät, och, som jag tyckte, endast ett litet stycke ofvanför min hjässa vinkade mig den sänkta grenen af en annan fur, som växte på ytterkanten af den bergsstig, från hvilken jag fallit. Bergväggen var våt och slipprig af en från bergsstigens andra vägg utsinande liten vattenåder; men finge jag blott tag i den vinkande grenen, som syntes stark nog att bära en dubbelt så stor börda, så skulle jag nog svinga mig upp. Jag beslöt för sådant ändamål att med fötterna klifva upp på den trädstam, på hvilken jag dittills suttit. Detta var vågadt och misslyckades så till vida, som den efterlängtade grenen ändå med ungefär ett alnsmåtts afstånd befanns aflägsnad från mina fingerspetsar. Nu började det bokstafligen svartna för mina ögon, och hur jag åter kom tillbaka i min förra ställning, det vet jag icke; men jag minns, att jag nu med bägge mina armar krampaktigt omslöt furustammen, som dittills burit mig, såsom vore han min ende vän i världen, och såsom hade jag förolämpat honom genom att försöka trampa honom med mina fötter. Hvad var nu att göra? Att vänta. Det kunde ju hända, att någon människa komme så nära, att hon kunde upptäcka min belägenhet och bringa mig hjälp; men säkert var det visserligen icke. Jag uppgaf ett rop, så högt jag förmådde; det framkallade intet svar, men slog mitt eget öra med en fasansfull ihålighet. Jag förnyade ropet gång efter annan, men ingen hörde mig. Minuterna förgingo, hvar och en inrymmande en evighet; minuterna blefvo timmar, och jag hängde där ännu mellan himmel och jord. Det brände och sjöd i mitt hufvud, och aftonsolen skonade mig ej. Jag såg, hur hon i fjärran började luta sin ban förbi spetsen af Karmel för att gömma sig i hafvet, och jag gladde mig, att jag skulle få någon svalka;

men med solens försvinnande skulle komma en natt, och hvilken natt? Jag hörde roffåglarnes skri; de började kretsa omkring mig, såsom ansåge de mig redan invigd åt förgängelsen; en korp satte sig skränande i trädet öfver mitt hufvud. Snart började jag förnimma en känsla af domning i ben och armar; huru länge skulle jag ännu orka hålla mig fast? Skulle det vara svårt att dö? Och om jag nu skulle dö, hvad sedan? Var det det eviga intets natt, som stirrade emot mig? Och om så icke vore, hvad var det då? Hela mitt förgångna lif hopträngde sig för min blick såsom i en enda tafla; men figurerna på denna tafla blefvo alltmer dystra och hotande. Från mina barnaår hade jag jagat efter det skönaste: det skönaste i lif, det skönaste i njutning, det skönaste i handling. Hade jag funnit det? Förspilldt var mitt lif, och vid ingen punkt af den stora taflan fann min tanke någon hvila. Jo, vid en enda. Besynnerligt nog, ty händelsen var obetydlig. Jag måste nämna den för dig. När jag en gång med min fader reste härifrån till Aten, vistades vi några dagar i Jerusalem. Jag var då tolf år gammal. Det var vid tiden för judarnes påsk, om jag minns rätt, under prokuratorn Coponii tid. Jerusalem var öfverfylldt af folk. Åtföljd af en bland min faders slafvar, vandrade jag en dag på templets yttre förgård, beskådande dess praktfulla byggnad, som ännu i sitt ofulländade skick var ägnad att väcka min beundran. Vi hade närmat oss den stora porten på östra sidan. Män och kvinnor strömmade in och ut genom den. Andra stodo i grupper på ömse sidor, likasom jag betraktande de förbigående. Bland dessa föll min blick särskildt på en gammal skrumpen kvinna, hvars ögon liknade ett par glödande kol, och som stödde sig vid ett slags lång krumstaf. Öfver vänstra ögat hade hon en stor brandröd fläck i form af en trekant. Vid hennes sida stod en rödhårig pojke af lömskt utseende. Den krycka, han förde under högra armen, tillkännagaf, att han var ofärdig. Han tycktes vara ett par

år äldre än jag. Bägge dessa figurer ingåfvo mig en ofrivillig afsky, och denna måtte hafva fått ett oförtydbart uttryck i min uppsyn, ty då den rödhårige pojken fick syn på mig, blixtrade det till i hans ögon såsom af ett glödande hat. Då jag ett ögonblick därefter närmade mig marmortrappan, som förde upp till porten, och därvid kom i de bägge figurernas närhet, hörde jag den rödhårige säga såsom mellan sina tänder: 'den vägen är icke för dig, oomskurne hund.' Jag förnam, huru vredens rodnad uppsteg på mina kinder, och jag kände mig frestad att slå honom i ansiktet. Häri förekoms jag dock af Syrus, slafven, hvilken, förargad öfver den judiske pojkens oförskämdhet, gaf honom ett slag vid örat, så att han tappade sin krycka och föll omkull vid foten af trappan. Lyckligtvis passerade i detta ögonblick en af de öfverste prästerna genom porten. Denne man med sin fotsida dräkt och sitt silfverhvita skägg tilldrog sig till den grad de kringståendes uppmärksamhet, att ingen tänkte på den grekiske slafvens oförsynthet; annars hade vi kanske icke sluppit undan så lätt. Men då jag såg den kullfallne krymplingen, som famlade efter sin krycka, förbyttes min vrede ögonblickligen i medlidande; jag ilade fram, räckte honom kryckan och ville bjuda honom handen för att hjälpa honom upp. Denna mottog han dock icke, utan mumlade i stället en förbannelse, i hvilken jag hörde den gamla häxan instämma med ihålig röst, som isade mitt hjärta. 'Skadade du dig, Jehudah,' hörde jag henne säga, när gossen kommit på benen igen, 'så skall förbannelsen af din moders moder hämnas dig sjufaldt.' Hvad gossen därpå svarade, hörde jag icke; ty då jag vände mig om, märkte jag, huru jag varit föremål för blickarne från tvenne anleten, hvilka jag aldrig glömmer. Det ena tillhörde en flicka, sannolikt något yngre än jag, med blixtrande ögon och kolsvarta lockar, dem det skymmande doket icke förmådde dölja. I dessa blickar läste jag beundran och därjämte något annat, som på ett besynnerligt och för

mig obegripligt sätt rörde mitt hjärta. Men denna rörelse stannade plötsligt, då jag ögonblicket därefter varsnade det andra anletet, ett stycke bakom det förra. Det tillhörde en gosse af min egen ålder, som stod där mellan en trettioårig kvinna och en äldre man af ädelt men torftigt utseende. Han såg icke ut som en judegosse, emedan hans hår var ljust, hans näsa rak och hans ögon mörkblå; men icke heller var han lik en romersk eller hellenisk gosse. Jag kunde säga, att den blick han gaf mig uttryckte en gränslös kärlek, ifall den icke på samma gång genomskimrats af en så sträng och hög renhet, att hvarje jordisk färgbrytning däri syntes vara utplånad. Den judiska flickans ögonkast hade nyss förut jagat blodet till mina kinder; nu kände jag, att det plötsligt strömmade tillbaka till hjärtat, och en spegel skulle sannolikt hafva sagt mig, att jag var blek som döden. När den främmande gossen märkte detta, såg jag ett drag af mild vekhet i hans ansikte, och på hans läppar skimrade ett ögonblick någonting, som närmade sig ett leende utan att egentligen vara det. Kvinnan, som jag trodde vara hans moder, tog honom i detsamma vid handen, och den lilla gruppen satte sig i rörelse i riktning mot den södra muren. Jag vinkade åt Syrus och följde dem tätt i spåren. Kvinnan talade till gossen i förebrående ordalag. Jag kunde förstå, att han gått ifrån sina ledsagare och nu efter mycket letande blifvit återfunnen. Hans svar nådde mitt öra, och i tonen, hvarmed han sade det, var något som träffade mig djupare, ehuru jag icke vet, hvad orden betydde. 'Vissten I icke,' sade han, 'att i de stycken, min fader tillhöra, bör mig vara.'

Det låg någonting kungligt i ton och röst, när han uttalade de nämnda orden; och denna stämma framkallade sympatetiskt någonting, om jag så får säga, af konungslighet i min egen barm. Den främmande gossen syntes mig nu vara en förklädd prins, och jag hans frände. Jag ville ila fram och fatta hans hand, men i detsamma kom en skara leviter,

för hvilka jag måste gå undan; bakom denna hade folkträngseln omkring den närliggande trappan, som ledde ned från tempelgården, blifvit större, och såväl gossen som hans ledsagare voro försvunna.

Som sagdt är, denna lilla tilldragelse bildade ett slags hvilopunkt för min tanke, där jag hängde på trädstammen. Jag tyckte ett ögonblick, att jag ännu en gång inom mig förnam denna känsla af kunglighet, hvilken hade väckts till lif hos den tolfårige, och att jag i min själs djup gömde någonting stort, som kunde trotsa själfva döden. Kanske vore döden blott en port, som bakom sig gömde det skönaste, hvarefter jag i mitt lif längtat; kanske skulle den porten nu för mig upplåtas. Men denna tanke aflöstes af en annan: skulle hvilket lif som helst, äfven det uslaste, mynna ut i härlighet? Och denna fråga drog efter sig som ett eko den rödhårige Jehudahs ord: 'den vägen är icke för dig, oomskurne hund!' — Det svartnade åter för mina ögon; jag kände åter en domning i alla leder, och ur mitt bröst frampressades ett skärande skri: 'fräls mig från döden!'

Hörde jag rätt? Var det verkligen en människoröst som svarade? Var det människosteg, som strax därefter vidrörde klippan öfver mitt hufvud? Ja, det var så. Jag såg en ung man i judisk dräkt luta sig fram öfver bråddjupet. Han drog sig strax tillbaka, och några minuter senare hade han af sin itu skurna mantel hopknutit ett mer än alnsbredt band, hvars öfre ända han fastgjort vid det träd, som växte öfver mitt hufvud. Den andra ändan sänktes ned till mig. Ett ögonblick senare stod jag åter på den trånga bergsstigen och snart därefter på den säkra plana bergsplatån. Först här kunde jag betrakta främlingens ansikte. Var det icke samma ansikte, som jag sett i Jerusalem, nu förvandladt till en ynglings eller mans? Jo, så var det. Jag ville fatta hans hand för att tacka honom. Han tillät mig detta, men förde mig stillatigande åt sidan förbi en kägelformig klippa, bakom

hvilken han med sin andra hand pekade på en gångstig, som i många bukter slingrade sig utför bergskanten ned i dalen. Skulle jag skiljas från honom utan att säga ett ord? 'Ädle främling,' sade jag stammande, 'du har frälst min själ från Hades' natt, och jag känner, att jag är dig skyldig mitt lif i gengäld. Vi måste hädanefter vara bröder, om vi också aldrig skulle träffas mer.' Då gaf han mig den där blicken, hvilken liksom fastnitats i min själ, och sade: 'hvilken, som gör min Faders vilja, som är i himmelen, *han* är min broder.' Ett ögonblick därefter hade han lämnat mig, och på samma gång som jag förnam en nästan oemotståndlig dragning att följa honom efter, kände jag min fot såsom förlamad, och för hvarje steg, som han tog, tyckte jag mig märka, hur det svalg vidgades, som lagt sig mellan våra själar. Ett par minuter senare mötte honom en annan man, rödhårig och haltande på högra foten. Denne hade tydligen sökt honom, ty han återvände med honom samma väg han kommit, och bägge försvunno i riktning mot Nazaret. När jag vände mig om, var solen just nedgången, men Hermon och det fjärran Libanon glödde ännu i branden af hennes glimmande guld. Jag sjönk utmattad ned på berget, och när jag åter uppsteg, var månen uppgången, och nattkylan skakade mina lemmar. Jag ilade utför stigen.

"Hvad vill du kvinna?"

Denna sista fråga kom från Glaukon. Den krokiga människofiguren, han för en stund sedan varsnat nere i dalen, hade redan en stund stått vid de bägge vännernas sida utan att blifva observerad, ty Glaukon hade lutat sitt hufvud mot handen med blicken mot jorden, och Filippos hade med hela sin själ varit inne i berättelsen.

"En allmosa, gode herrar, en allmosa åt Ismaels dotter," svarade en stämma till hälften dof, till hälften gäll och skärande, och den gamla utsträckte sin magra, förvissnade hand.

"Vid allt hvad heligt är," utbrast i detta ögonblick Filippos, "ser du, Glaukon?"

"Jag ser."

Månen lyste åter fullkomligt klart, och vid dess sken kunde man öfver den gamlas vänstra öga varsna ett trekantigt brandrödt märke.

"Jag tror," återtog Filippos, "att jag står vid dödsrikets rand, eftersom alla skuggor från fordom i dag vanka förbi mig. Säg mig, gamla kvinna, har du varit i Jerusalem?"

"I Jerusalem? — Ja, herre, och i Rom, och i Aten, och i Alexandria, och i hela världen. I Jerusalem — skulle gamla Hagar icke hafva varit i Jerusalem?"

"Naturligtvis en gammal from judinna."

"Förbannelse öfver Juda, förbannelse öfver Israel, förbannelse, I Javans söner, öfver all Isaks, löjemannens, säd!"

"Är du då icke en judinna?"

"Jag är en gammal kvinna från Keriot, herre; där bo judar och judinnor, och jag förbannar dem. När solen uppgår öfver Moabs berg, förbannar jag dem, och när jag om natten vankar omkring tjället, då skälfver månen och bleknar, när han lyss till mina besvärjelser. De angå Juda söner och döttrar, och dem lärde jag i de visas land."

"Hvar är de visas land?"

"De förbannade kalla det Mizrajim, men I kallen det Egypten; ty du är icke son af detta landet, fastän du härmar dess språk."

"Rätt nog; du har således varit i Egypten?"

"Skulle icke Hagar hafva varit i Egypten? Står det icke till och med i de förbannades skrifter, att Hagar var en egyptisk tjänstekvinna? Hagar hade en son, Abrahams förstfödde, som hette Ismael. Abraham försköt mig, emedan Sara, den skrumpna och förtorkade — förbannadt vare hennes namn — fordrade det, och så vandrade jag vilsen i öknen mellan Kades och Bared, och min son skriade efter vatten;

men vattnet i flaskan var förtärdt, och den brännande öknen gaf intet att därmed läska hans tunga. Det är väl tjugu århundraden sedan dess, men jag minns det som i går. En mor glömmer aldrig sitt barns jämmerskri. Det förstår du icke, herre; men jag förstår det, ty jag är icke galen, fast folket i Keriot säger så, och du skall icke tro dem. Skulle jag vara en mor och icke minnas min dotters jämmerskri?"

"Hade du således också en dotter?"

"Jag hade inga söner, blott tvenne döttrar. Hanna gifte sig med Simon, juden, och det har jag förlåtit henne; men Milka var min ögonsten och skön som en dag. Sjutton år var hon när det skedde. Och hennes verop sitta fast här," den gamla klämde handen krampaktigt mot hjärtat.

"Hvilken olycka hände henne?"

"Olycka? Du förstår inte, son af Javan. Skulle det icke vara en båld lycka att vara frilla åt en bland Juda förstar? Hon älskade Hadar, sin trolofvade, Hadar med den aldrig felande bågen, Hadar lejonbetvingaren, Hadar, Ismaels prydnad; men Hadar var icke då hemma, förstår du, när Zadoks utskickade förde henne bort."

"Såg du henne aldrig sedan?"

"Hon dog, när Jehudah föddes. Och jag var den som stal honom ur Zadoks hus och gaf honom Hannas make till fosterson. Han var sin vederstygglige faders rödhåriga beläte; men jag stal honom, och han skall blifva mig ett hämndens redskap mot Isaks söner, så sant jag är en dotter af Ismael, Abrahams förstfödde."

"Jag tyckte nyss du sade dig vara Ismaels moder?"

"Det förstår du icke. Men jag förstår det. Sorgen öfver mitt barns förnedring tog bort det gamla förståndet och gaf mig ett nytt, men det förstår mer än andra människors. Med det kan jag se, hur jag hade det för tusen år sen, och hur jag skall ha det om tusen år, såväl som jag nu ser den ring, du bär på ditt minsta finger."

''Huru skall du då ha det om tusen år?''

''Gif hit din ring.''

''Nej.''

''Gif hit.''

Filippos räckte henne tvekande ringen. Den gamla undersökte honom noga. ''Ser du, Javans son,'' sade hon efter en stunds tystnad, ''ringens rundel betyder något för den, som har förstånd.''

''Jag har hört, att den är en symbol af evigheten.''

''Den betyder det fullkomligaste och skönaste af allt; ty såsom ringens rundel slutar hvar som helst på dess omkrets, så är också det fullkomliga afslutadt och färdigt öfverallt. Men du har rätt, omkretsen betyder också evigheten, och så betyder han människolifvet.''

''Skulle således ett människolif innesluta det skönaste af allt? Hör mig, kvinna: jag är nyss tjugufem år, och jag har letat efter det skönaste, så som den girige letar efter det tappade gyllene myntet, men jag har ej funnit det. Skall jag finna det skönaste af allt?''

''Det skall du. Ser du dessa fyra inskärningar på din ring, som afdela honom i lika delar? De betyda ditt lifs barndom, ungdom, mandom och ålderdom. Din ålderdom, ser jag, skall du icke upplefva.''

''Hur vet du det?''

''Här äro ingraverade trenne trianglar, en på hvardera fältet; det fjärde saknar sin. Triangeln är bilden af det fullkomliga för den eller den: han uttrycker det högsta i kroppens, själens och andens lif; därför har han tre sidor.''

''Hvar har du lärt detta?''

''Sade jag dig icke, att Hagar varit i Egypten, i de visas land? Man hinner att lära mycket under två gånger tusen år. Sätt åter ringen på ditt finger.''

Filippos lydde.

''Jag ser,'' återtog den gamla, ''jag ser. Två trianglar

synliga, den tredje icke. Två gånger, yngling, har du redan sett det skönaste, den tredje gången återstår, och då skall du gå till din död."

"Hur vet du det?"

"Gif mig afvigsidan af din hand. Seså, nu ser du, att den nyss gömda triangeln här kommer fram med den ena kanten. Lifvets afvigsida är döden. Förstår du?"

"Ja, jag förstår detta; men att jag skulle hafva två gånger sett det skönaste, det förstår jag icke."

"Det skönaste i barndom, det skönaste i ungdom — detta har du sett. Ännu skall du skåda det skönaste i mandom. Häri är du mig lik."

"Dig lik? Har då du sett det skönaste?"

"Ingen undgår att se det skönaste för honom. Jag har sett det skönaste för mig och skall se det än en gång."

"Du tyckes vara gammal nog att ha sett det äfven i dess ålderdom."

"Det skönaste blir aldrig gammalt. Här i mitt bröst bor det ungt och friskt, som för tusen år sen."

"Hvad är då det skönaste för dig?"

"Hämnden. Hämnd öfver Zadoks hus, hämnd öfver Israel, hämnd öfver alla Isaks, löjemannens, barn! I gode herrar, hvad annat än ett löje, ett hånlöje har det varit, hela Israels lif; ett hånlöje af den som bedrager, röfvar, mördar, skändar och vet sig göra allt detta i trygghet, eftersom han är ett af den högste Guden utvaldt folk? Men det är en lögn, I herrar; det är en lögn, säger jag, Ismaels dotter. Ismael är den förstfödde, han är Abrahams, den af Gud välsignades, första kraft. Denna kraft, I herrar, glöder i mina ådror som eld och skall mätta sig i hämnd. Jehudah, judeynglet, bastarden af en välsignad moder och en förbannad fader, skall vara mitt redskap. Han skall göra det. Han skall vara handen som slår till. Och gamla Hagar skall än en gång dricka sig drucken af hämndens vin och fröjdas som på sin bröllops-

dag. Då skall jag skåda det skönaste i dess mandom, hittills såg jag det endast i dess barndom och knappt fullvunna ungdom."

"Hvad såg du då, förfärliga?"

"Hvad jag såg? Skönt var det, säger jag. Det är många, många hundra år sen. Det var i de visas land, i mina fäders land. Här, ser du, är den stora floden; icke en liten regnbäck såsom Jordan eller Kison, utan en verklig flod. Denna vägen, förstår du, så och så. Blif icke rädd för krokodilerna. De äta icke hednakött, när det står dem fritt att frossa af Jakobs säd. Här står jag vid stranden gömd bakom stenkumlet. Där kastas en pilt i böljorna, en liten skönhet, det är sant, men en djäfvulsunge. Hans skri ljuder i mina öron som musik. Är det icke min Ismael, som gråter efter vatten i Bersabas öken? Han skall ej törsta ihjäl för Saras skull. Ned i vattnet med honom, att han må dricka sig otörstig! Så skall det vara; nu gråter han ej mer. Och — där är en, och ännu en, och alla dricka de nilvatten. Du välsignade flod, dina böljor äro Ismaels hämndedryck. Men hvad är detta? Det har blifvit natt, och där smyger en israelitisk kvinna utmed stranden. Hvad har hon där för sig i vassen? Jag vill vänta tills du gått. Skall jag säga eder, gode herrar, hvad jag gjorde? Men I måsten tiga som döden. Veten I, hvad denna dosa gömmer? En liten spegel, en sådan, som egyptierna bära på sina bröst. Den som i morgongryningens tid ser sig i denna spegel, han känner sedan icke igen sig själf, utan tror sig vara en annan, den hvars bild spegeln senast återgifvit, tills han nästa gång ser sig i samma spegel vid solens nedgång. Där bodde i närheten en kvinna af Juda släkt — ja, jag har icke drömt det. Hon hade ett spädt gossebarn, som ännu icke druckit nilvatten. I gryningen gick jag in i hennes hus, där hon sof med sitt barn. Jag höll spegeln för hennes ansikte, och hon förblef sofvande, och så stal jag barnet, och jag

vadade ut i vassen och lade det i rörkistan och kastade det andra bort i djupet, och när modern till det barnet strax därpå mötte mig, höll jag spegeln för hennes ansikte, och när hon sedan undersökte rörkistan, trodde hon barnet vara sitt, eftersom hon själf var en annan. Det barnet, som jag kastade bort, var af Levi stam; det barnet, som jag lade dit, var en telning af Juda, blodskändaren; och detta har jag icke drömt. Därför, son af Javan, skall det mosaiska förbundet vara orent och såsom stulet, så länge af Juda stam ännu finns en oren; men kommer af den stammen en ren, då skall Levi stam återfå sin stulna ära, ifall på den stammen finns en enda telning af renhet och fullkomlighet: i annat fall skall det vara slut med det mosaiska förbundet, och Ismaels hämnd skall varda fullkomnad. Men icke heller den rene skall vara igenkänd af sin moder, det är af sitt folk, ty när dagen grydde öfver den stora floden, har en israelitisk moder skådat sitt anlete i den egyptiska spegeln och förgätit sig själf. Därför skall hon förkasta det skönaste och vid sin barm nära lögnens och besmittelsens barn. — Detta, I herrar, var min första hämndedag; det var det skönaste i dess barndom. Viljen I ock se dess ungdom?"

"Ditt ord, sierska, isar mitt hjärta, men tala," genmälde Filippos.

"Jag förstår icke," inföll Glaukon, "hvart tjugonde ord af din rotvälska, men afgrundsglöden i dina ögon är vältaligare än Demostenes' tunga. Fortfar, gamla Hekate."

Den gamlas ögon gnistrade, i det hon vände sig till Glaukon.

"Tror du," genmälde hon, "att dina tankar för mig äro beslöjade med helleniskt tungomål? Hvad hafven I hellener, som I icke stulit? Och hvad vore eder visdom, om I icke i mina fäders land hade funnit ordet till sfinxens gåta? Men vi skola igenkräfva lånet, Ismaels söner skola igenkräfva det med ränta i blod. Det blir en af de stora

hämndedagarne. Då är Hagar död, men då skall Hagar gå igen och sväfva som en skugga öfver Bosporen. Men den dagen är fjärran."

"Huru fjärran?" sade Filippos.

"Ser du den hvita gudinnan," återtog den gamla, pekande på den glänsande månen, "som tronar därborta öfver Gilead? Nu har hon råd att hvarje månad kläda sig i full silfverskrud. Nu bär hon sin runda krona. Då skall hon ständigt bära halfmånens diadem; hon skall nödgas pantsätta sin kronas silfver för att köpa sig nätter att lefva i. Så ondt skall det då vara om tid. Och vet du hvad den lilla staden hette, som fordom låg där, just där under mångudinnans ansikte mellan Tabor och det lilla Hermon?"

"Nej, det vet jag icke."

"Han hette Endor. Där var det som det skedde."

"Hvad skedde där?"

"Sade jag dig icke, att jag skulle visa dig det skönaste i dess ungdom? Jag bodde då i Endor, en sierska som nu. Tusen år och kanske ett århundrade därtill är det sedan dess. Skulle jag icke minnas den dagen, då det förbannade folkets förste konung stod ödmjuk och böjd som en slaf inför Ismaels dotter? Den dagen var det jag som bortskänkte Israels krona. Nej, Saul, se icke på mig med den blicken. Jag kan icke skona din son. Han är den renaste själen i ditt rike. Och om du söker från Dan till Bersaba och från Gilead till det stora hafvet, finner du ingen skönare än Jonatan. Mot honom, ser du, är Absalom ett vidunder. Absalom ville stjäla sin faders krona: Jonatan älskade högre än lifvet honom, som tog hans krona. Det är skillnaden, ser du, och jag menar, det räcker till. Med en sådan ungdom skulle förbannelsen vika från Israel. Den skönaste telningen af Benjamins, älsklingssonens, stam! Tror du jag är vansinnig? Törstar han efter lifvet? Så mycket bättre. Var det icke du, hans fader, som svor hans död, därför att han i skogen vid

Mikmas en brännhet dag ville läska sin tunga med vildbiets dryck? Heter jag Hagar, och skulle icke komma ihåg Ismaels törst och kvidan? Vid Abrahams Gud, han skall dö. På Gilboa berg skall han falla med dig, och på Gilboa berg skall icke falla dagg eller regn, att det icke skall heta, att himmelen läskat den dödes tunga, och i Jabes skall hans tunga brännas i eld. Sjufaldt ljufva hämndedag öfver Ismaels smälek! Hvad gör det mig, att Samuels ande, innan han försvinner, med den trekantiga, glimmande inskärningen på sin staf pekar på min panna, så att det svider som eld, och att folket sedan säger, att jag mist förståndet? Jag har i alla fall gifvit kronan åt David mördaren, David äktenskapsbrytaren, David, sonen af Juda, blodskändaren, och där sitter ingenting rent på Israels tron; men om den rene en gång kommer och Hagar ej förmår hindra det, skall han finna tronen spillrad i alla fogningar och färdig att brista, så att när han söker bestiga honom, skola dess spikar genomborra hans händer och fötter. Du, Ismaels Gud, har jag icke talat sant, eller hvarför slår du mig? Ve, ve, ve öfver Israel!"

Den gamla föll baklänges mot klippväggen i häftiga konvulsioner. De bägge vännerna hade all möda att akta henne för att stöta sig eller vältra sig utför branten. Omsider upphörde ryckningarna, och en dvala inträdde. Glaukon och Filippos ville icke lämna henne i detta tillstånd, utan afvaktade hennes uppvaknande. Det inträffade efter ungefär en timme. Under tiden hade sällskapet ökats med ännu en person. Det var den haltande, rödhårige, som kommit tillbaka.

"Är det du, Jehudah?" sade den gamla, när hon åter slog upp sina ögon, "hjälp mig upp; jag har drömt igen."

Jehudah hjälpte henne upp.

"Kom, min son, låtom oss nu gå till Nazaret. Det var fromt af dig, att du mötte den gamla. Frid nu öfver eder nattliga vandring, I gode herrar, som så tåligt lyssnat till den gamlas pladder!"

Kvinnan och den rödhårige började vandra uppför gångstigen. De bägge vännerna togo den motsatta riktningen i afsikt att innan morgonen hinna Tiberias. Men innan afståndet mellan de bägge paren gjorde ett samtal alldeles ohörbart, hade Filippos ur den rödhåriges mun hunnit uppsnappa följande till den gamla kvinnan ställda ord:

"Jag har funnit honom, moder; han är af Juda stam, såsom jag trodde. Han skall göra det!"

*

Ungefär en månad efter ofvan skildrade nattliga möte i Nazarets bergiga omnejd hände det, att Galiléens tetrark, Antipas, aflade ett besök i Jerusalem hos sin halfbroder, Herodes, en son af Herodes den store och öfversteprästen Simons dotter Mariamne. Hans resas mål var annars Rom, världsstaden, där den halfjudiske "räfven" förmodligen hade någonting att hviska i örat på den romerske leoparden, som nu innehade Augusti tron och hos hvilken Antipas stod högt i gunst.

Den galileiske tetrarken hade för denna resa velat omgifva sig med all furstlig ståt. En lysande svit följde honom, sammansatt af ganska olika nationaliteter, och ganska sannolikt är, att de oomskurna utgjorde majoriteten.

Det var en utomordentligt vacker dag i judiska månaden Sivan. Det herodiska templets gyllene tinnar glimmade i aftonsolens glöd, och dess väldiga murar kastade en bred slagskugga öfver Josafats dal hän mot det olivkrönta Oljoberget. Vi finna denna afton det furstliga sällskapet vandrande till fots i svalkan af denna dal. I den galileiske tetrarkens blaserade sinne hade blandat sig en känsla af vekhet, som man längesedan trodde vara i hans själ utdöd: det var känslan af en gryende kärlek. Låt vara, att denna känsla var oren och fördömlig — hon gällde hans broders gemål, Herodias —;

hon hade icke ännu för honom själf tagit den medvetna form, under hvilken hon måste framkalla antingen ett pliktmässigt tillbakavisande eller viljans brottsliga bifall; hon rörde sig ännu i det obestämda, i hjärtats gömda vrår, men just därför hade hon kvar något af denna tilldragande mystik, som brukar finnas hos den rena kärleken, isynnerhet den första. Fursten till och med drömde något om de dagar, då han som gosse någon gång strövade omkring i den judiska hufvudstadens nejder, och nu hade det fallit honom in, att han för att upplifva gamla minnen skulle bese grafvarna i Kidrondalen.

Vi känna icke, hvad det var för ett minne, som särskildt drog honom dit. Men äfven förtorkade och förkrympta själar hafva haft sina vårdagar; och hvilka äro väl de höstens gulbleka plantor, som icke i de dagarna skjutit gröna, saftiga blad, till och med om de uppspirat vid randen af de dödas grifter?

Men det är icke för Herodes Antipas vi denna gången intressera oss. Det är för två personer af den furstliga sviten. Den ene är Filippos, halfhellenen, den andra är Mirjam, Asahels dotter, slottsfogdens på Makärus. Vi finna dem af den furstliga sviten kvarglömda i den af fyra kolonner uppburna försalen till den s. k. Natans graf, som ännu vid denna tid fanns gent emot tempelberget, i närheten af Josafats, Absaloms och Zakarie grafvar. Låtom oss ett ögonblick lyssna till de ungas samtal.

"Det är en egendomlig plats, jag medger det, för dylika förklaringar; men hvar annars har jag kunnat träffa dig allena? Och kärleken, Mirjam, kallar hellre till vittnen femtio döda än en enda lefvande."

"Men nu, låtom oss gå; man kunde sakna oss."

"Först måste du säga mig detsamma som jag sagt dig."

"Det går omkring i mitt hufvud, Filippos; jag vet icke, hvad du sagt mig."

"Vet icke? Otacksammaste bland alla Saras svartögda

döttrar! Så hör då än en gång, och tio gånger, och tusen gånger: jag älskar dig."

"Det är ej sant."

"Ej sant. Och det skulle Mirjam säga!"

"Mirjams tunga åtminstone. Om mellan oss funnes ett ömsesidigt kärleksband, hur är det väl möjligt, att du först nu skulle hafva funnit Mirjam, Mirjam som i tretton år — nej, jag säger ingenting mer."

"Tala, Mirjam, dina ord äro hviskningar från de saliges värld. I tretton år?"

"Ja, Filippos, jag vill vara svag en gång. I tretton år har Mirjam burit den hedniske ynglingens bild i sitt hjärta; allt sedan hon såg honom på tempelgården däruppe räcka kryckan åt den kullfallne krympling, som nyss förut hånat honom. Den bilden tog en plats i Mirjams själ; och när Mirjam växte, då växte äfven han, så att när Mirjam blifvit en jungfru, och Juda söner började söka hennes hand, då fanns i hennes själ ej en vrå, öfver hvilken icke föll skuggan af denna bild."

"Skuggan? Hvarför icke ljuset?"

"Emedan, Filippos, bilden icke var själflysande, utan blott lyste i den purpurglöd, som kastades däröfver från elden i Mirjams hjärta."

"Hvad du är skön!"

"Men en bild var du, Filippos. Jag förnam det då, när jag nästa gång såg dig."

"Hvad du är skön, Mirjam!"

"När du från Aten återvände till Jerusalem, en tjuguårig yngling. Du gjorde med några andra helleniska ynglingar ett besök i en synagoga. Då såg jag dig från läktaren. Våra ögon tror jag möttes en gång, trots den slöja jag bar."

"Nej, Mirjam, jag skulle hafva känt den ljufva svedan af dina ögons pilar. Dessa ögon, skulle jag icke känna dem bland tusenden? Jag såg dig ej."

"Just därför var du en bild och död för mig. Solrosen känner, när den glödande strålen träffar henne, och då vänder hon sitt öppna anlete dit för att rätt uppfånga honom. Jag räknar ej för lefvande den, som icke ens äger solrosens rörlighet."

"Däri gör du rätt, du mina ögons sol. Och därför är jag den solros, som hela dagen vrider sin hjässa för att fånga den rosenfärgade strålen. Vid Zeus! Jag skulle kunna vrida nacken af mig för din skull, du Abrahams dotter! Du är skön, Mirjam, skön såsom himmelens sol, skön såsom Afrodite, när hon uppstod ur hafvets moderssköte, kringplaskad af kupidoner. O, jag känner dess pärlestänk öfver mitt bröst, såsom den törstande jorden himmelens dagg."

"Nej, I hellener! hon är för sval, eder gudavärld, och så är ock den känslovärld, i hvars djup hon speglar sig. Kärleken hos en Abrahams dotter är icke född ur det svala hafvet och stänker intet skum omkring sig. Han är ett himlabarn och af eld. Som himmelens ljungeld faller han in i själen och tänder en brand, outsläcklig som lågan på altaret däruppe i templet. Sin eldnatur kan han ej byta, men sin form kan han byta; han kan växla namn och heta *hat*."

"Du är skön, Mirjam, skön som den spjutbeväpnade jungfrun, som framspringer ur hufvudet på åskornas gud."

"Och därför är det sant, som skrifvet står i mina fäders heliga skrifter: Kärleken är stark såsom döden, oböjlig såsom dödsriket dess nitälskan; dess glöd är brinnande och en Herrens låga."

"Dina läppar, du Abrahams dotter, glöda af eld; men Filippos, hedningen, vill dricka eld såsom Molok; vill dricka eld så här."

Och branden af de ungas kärlek blef i detta ögonblick den ljungeld, hvilken, såsom jorden insuger himmelens blixt, uppfångades af fyra förenade läppar.

"Mirjam," sade Filippos, när han återfick sin talförmåga,

''mitt lif var ett sökande efter det skönaste, himmelens och jordens skönaste; jag har funnit det, och därför är du mitt lif.''

''Och du mitt. Mister jag dig, så mister jag mig själf.''

''Det skall och kan ej ske. Se här, Mirjam, denna ring trycker jag på ditt finger. Han är en symbol af vår kärleks evighet. Den stund en annan människa för Filippos är skönare och dyrbarare än Mirjam, falle denna klippa öfver hans hufvud och krosse det.''

''Godt, Filippos; Mirjam tror dig, såsom vore ditt ord Adonajs eget. Och likväl,'' tillade hon leende, i det hon drog sig undan för att lämna stället, ''denna klippa, som du vädjar till, är icke så alldeles orygglig; ser du rämnan? Detta stycke har med sin kant sjunkit nedom det andra.''

''Jag ser, Mirjam; men de fyra kolonnerna äga en bärkraft för fyra årtusenden, om så behöfves. Eller tror du icke detsamma, Glaukon?'' tillade Filippos med en hastigt tillkämpad frimodighet åt den just nu ankommande ungdomsvännen.

''Utan tvifvel,'' svarade denne leende, ''men det är i alla fall en graf det här, och sådana äro på sätt och vis alltid påminnelser om förgängligheten. Kanske du, Filippos, som är så bevandrad i den judiska historien, vet, hvems graf detta är?''

''Mycket väl, Glaukon, det är profeten Natans, som lefde under konung Davids tid. Det var han, som till David ställde det bestraffande tilltal, du härom dagen kom att använda till mig, och som jag då sade vara judiskt-profetiskt: 'du är den mannen'!''

''Ja, jag minns rätt väl; men nu, Filippos, är du visst den mannen, som tetrarken frågar efter.''

''Ja, låtom oss då gå.''

*

Tio eller elfva år äro förgångna efter ofvan skildrade möte. Vi befinna oss i den kristna tideräkningens trettioförsta år. Det är den 14:de dagen i judarnes månad Abib eller Nisan, särlaregnets och fruktsättningens tid. Jerusalem är uppfylldt af främlingar, ty det är påsk; judar och proselyter af vidt skilda nationaliteter och tungomål äro församlade för att i Zions gårdar fira minnet af Jehovahs dråpliga verk.

Det var en kall natt, som föregick eller enligt judisk beräkning tillhörde nämnda dag. Fullmånen stod ännu högt på himmelen, då tvenne vandrare, väl insvepta i sina mantlar, kommande, som det tycktes, från stadens sydliga del, togo vägen genom Betlehemsporten. Den ene var en man i rik grekisk dräkt, den andra en gammal judisk kvinna, synbarligen af mycket torftiga villkor. Komna ett stycke framåt på den väg, som från nämnda port ledde till Emaus och Joppe, togo de af till höger, där en liten gångstig ledde fram till en på bergets afsats belägen, men af oliver nästan undangömd hydda. Detta var änkan Deboras bostad, och det var hon, som nu dit ledsagat den helleniske främlingen.

Denne främling hette Filippos. Galiléens tetrark var för närvarande i Jerusalem, och Filippos tillhörde åter hans svit. Han hade, som vi i det föregående hörde, varit sin herre följaktig till Rom, och där hade han kvarstannat under en tid af fem år. Sedan hade arfsangelägenheter kallat honom till Aten, där han fördröjt sig en längre tid. Därefter, sedan han blifvit en rik man, hade han gifvit sig ut på irrfärder kring nästan alla det romerska rikets länder och först för ett par månader sedan återvändt till det galileiska land, där han vid Genesarets stränder tillbragt sin barndom, och där de tjänster, hans längesedan aflidne fader hade bevisat tetrarken, kastade ett skimmer af furstlig nåd öfver hans väl omhuldade dagar.

Den gamla Debora hade redan föregående dag vetat att skaffa sig en väg till den galileiske hofmannen och förevisat

honom en ring, den han genast igenkänt. Han hade lofvat att följande morgon två timmar före soluppgången vara den gamla till mötes vid foten af den trappa, som icke långt från öfversteprästen Hannas palats ledde upp till Zionsborgen. Han hade valt denna tidiga timme, i hopp att hans frånvaro så mycket mindre skulle blifva bemärkt.

Den föregående natten hade varit orolig, nästan sömnlös. Den ring, som den gamla kvinnan visat honom, hade i hans själ väckt till lif aggande minnen. Hurudan skulle han väl nu återfinna ringens ägarinna, och hvad skulle han svara henne? Ett år ungefär hade hennes bild förblifvit bofast i hans hjärta som det skönaste i världen; men snart nog hade hans njutningslystna sinne börjat längta efter att finna det skönaste på närmare håll. I Rom hade han blifvit indragen i den sedligt förgiftade atmosfären af kejsarinnan Julias förtroligare omgifning. Redan tvenne år efter sin ditkomst hade han intill dräggen tömt bägaren af den förföriska fröjdedryck, världsstaden med demonisk frikostighet iskänkte. Sin ungdomsdröm att finna det inför gudar och människor skönaste hade han snart uppgifvit. Samtidens skeptiska filosofi och den egna dyrköpta erfarenheten hade lärt honom, att det finns ingen fast och för alla gällande sanning, och så mycket hade han kvar af en medfödd instinkt för det rätta, att han nog visste, att på den mark, från hvilken den orubbliga sanningen blifvit förvisad, där ägde icke heller skönheten något tempel mer. Han hade sålunda nu längesedan afstått från sin fordran på det skönaste, likasom den bildade samtiden afstått från sina anspråk på sanning. Allting är relativt här i världen, allt är indraget i hvirflarne af den ström, som med evigt växlande vågor drager vårt spanande öga förbi; sanning, skönhet, lycka och hjärtefröjd äro ögonblickets bevingade barn: man kan ej tvinga dem att dröja vid sitt eget bröst, om icke genom att klippa deras vingar, och då dö de i alla fall, innan man hinner utleta gåtan af deras

inre lif. Bäst alltså, att man själf följer med och låter ögonblicket själf sörja för näring åt själens njutningstörst, tills själfva förmågan att törsta blifvit förtorkad och den egna lifskällan försinad.

Detta hade omsider blifvit Filippos' lefnadsfilosofi, likasom hon var mångas i denna olyckliga tid. I allmänhet hade han, som han tyckte, åtminstone i jämförelse med andra, stått sig väl med denna grundsats, om man blott undantoge vissa ensamma stunder, isynnerhet under nattliga timmar, då han i djupet af sin varelse förnam en ständig, orolig och jäktande rörelse liksom af en främmande demonisk makt. Någon gång tog denna inre oro formen af bestämda samvetskval öfver begångna ogärningar, brutna eder och sköflad lifslycka. Det var icke utan, att det fanns på hans lifs tafla en blodig fläck; visserligen hade icke hans egen hand utgjutit blodet, men han hade varit verksam deltagare i det nattliga uppträde, som fick en så sorglig utgång; och denna omständighet hade varit en bland anledningarne, hvarför han den gången lämnade Aten. Dylika minnen voro icke ägnade att förljufva hans nätters hvila; och isynnerhet hade den sista natten varit plågsam. Han hade velat gifva allt hvad han ägde, om han från sitt lif kunnat utstryka åtminstone de sista nio eller tio åren. Hans halfslummer hade därjämte störts af ett nästan midt i natten inträffande buller på palatsets gård. Han hade hört stampande och skrän af en större folkskara, och han hade därvid kunnat urskilja hånande tillmälen mot någon, som man på spe kallat "judarnes konung"; men han hade icke vidare fäst sig därvid, då det möjligen blott varit ett saturnaliskt skämt af palatsets hedniska tjänare såsom uttryck af deras välkända judefientlighet.

När Filippos med sin följeslagerska anländt till den ofvan betecknade hyddan på en bland afsatserna af den bergsplatå, som i norr och nordväst omgifver den judiska hufvudstaden, fördes han uppför en gammal stentrappa till ett öfre rum

af tämlig storlek men med en högst torftig inredning. Här var det han skulle möta ägarinnan af den ring, som föregående dag blifvit honom öfverlämnad, henne, som en gång varit ägarinnan äfven af hans hjärta. Han kände sina steg blifva allt tyngre, ju närmare han nalkades detta rum; och då dess dörr af den gamla kvinnan för honom uppslogs, måste han före instigandet stanna för att åter hämta andan, som nästan konvulsiviskt utpressats ur hans lungor. Hvem var det nu, som låg därinne på en bädd i rummets ena hörn, höljd af brokiga, urblekta skynken, kvarlefvor, som man kunde finna, af forna dagars prålande lyx? Lampan, som stod vid fönstret på ett bord med sprucken stenskifva, och som flämtade för hvarje den gamla hyddan förbiilande fläkt af en nyss vaknad morgonvind, gaf icke någon synnerligen god belysning åt det bleka och magra anlete, som här kringsvallades af ännu rika korpsvarta lockar; men Filippos kunde icke förneka för sig själf, att så skulle den forna Mirjam nu kunnat se ut, i händelse alla ett människolifs kval, det ena efter det andra, församlat sig för att tillsammans frossa af skönhet och ungdom och lyckats utsträcka detta gästabud öfver en längre tid, än en människa i allmänhet behöfver för att förstöra sig själf. Och likväl gjorde, förunderligt nog, detta anlete intet fasansfullt intryck, icke ens på honom, som visste med sig själf, att de flesta bland de kval, som mättat sin hunger vid det gästabudet, varit sändebud från honom själf, utskickade för att tolka, hvad det i hans mun ville säga att älska evigt. Skälet därtill var att söka däri, att öfver hela detta fordom så sköna anlete, på panna, ögon, mun och kinder, hade en osynlig hand med ett slags ljus och skimrande evighetsskrift tecknat dessa ord: "det gamla är förgånget, si all ting äro ny vordne", hvilka vid samma tid ännu icke voro nedskrifna af Paulus, men hvilka Gud själf tecknat på människoanleten då och då ifrån världens begynnelse.

Med den gamla Deboras tillhjälp hade den sjuka intagit en sittande ställning, då Filippos närmade sig bädden. Debora framsatte en pall eller ett slags stol åt den främmande och lämnade rummet.

"Jag har vågat kalla dig hit," började Mirjam med svag och af en hes hosta ofta undertryckt stämma, "emedan jag icke vill skiljas från denna världen, innan jag mot dig uppfyllt min sista plikt. Vill du höra mig, Filippos?"

"Tala, Mirjam. Jag vet icke, hvad du kommer att säga mig; men jag vet, hvad du har rätt att säga. Jag skulle säga, att allt gör mig detsamma, emedan min själ är förtorkad, ifall jag icke just nu förnumme någonting på en gång ljuft och bittert vid ditt tal, och om icke den förgångna nattens fasor sagt mig, att jag ännu lefver."

"Jag tror, att jag förstår dig, du min ungdoms kärlek," återtog den sjuka, "så har det alltså gått dig. Ja, så måste det gå. Alla jordiska glädjekällor sina ut. Blott en enda förtorkar icke."

"Och denna enda uppspringer icke ur skötet af den jord vi trampa."

"Nej, Filippos, hon är af himmelskt ursprung."

"Tyvärr, ligger hennes åder djupare. Hon uppspringer ur underjorden, ur skuggornas värld, och är såsom den en myt."

"O nej, nej, Filippos, ur en djupare värld än underjorden är hon framgången; ur Guds, den barmhärtiges, kärlek, som icke vill syndarens död. Och jag, Mirjam, har druckit lif ur hennes vågor, jag, Mirjam, synderskan!"

"Du synderskan? Hvad skall jag då säga? Hvem är då jag, den sjufaldt förbannade?"

"Du är en syndare, Filippos; men din förlossare är kommen. Den af våra fäder väntade Messias är kommen, och han skall kunna frälsa äfven dig."

"Jag känner detta sköna drag i eder religion, som ju

ock var min moders. Det är en skön dröm, ja, i sanning skön; och ägde jag ännu kraft att önska något för min själ, så ville jag önska, att den drömmen vore sann!"

"Det är ingen dröm, Filippos. Hör mig. Det fanns en tid, då du var mitt lif, min själs enda tanke. Det blef så mörkt och kallt för mig, då du for. Jag trampade Judéens mark, men min själ var i Rom. Fyra bref mottog jag från dig: det sista, märkte jag, var en väfnad af vackra ord och tankar, men de voro blodlösa gengångare från mitt lifs paradis. Jag märkte, att dess port var sluten och jag utdrifven. Redan brändes mitt hjärta af den vaktande kerubens flammande svärd. Jag behöfde icke den återvändande Glaukons vittnesbörd för att känna detta. Men då hans berättelser om ditt lif i Rom gifvit mig den fullständiga bekräftelsen, då byttes min kärlek till dig i ett glödande hat; jag tror, att denna hand kunnat stöta dolken i ditt bröst, om tillfälle därtill erbjudits. Och likväl var du såsom förr min enda tanke. Men hämnas ville jag min kränkta ära. Nu, Filippos," fortfor Mirjam med bruten stämma, och öfver den bleka kinden spred sig ett ögonblick en mörk rodnad, "har jag en svår bekännelse att aflägga. Jag var stolt, ja, så stolt att jag icke ville nedlåta mig att värdera hvad Filippos förkastat. Ja, Filippos, Mirjam fann en fröjd i att förstöra sig själf. Min första plan var att hämnas genom att gifva mig åt en annan. Jag gjorde så. Den gamle Eliezer mottog med min fars samtycke min hand. Äktenskapet blef olyckligt; jag flydde, ja, Filippos, jag flydde med en annan man, hvilken i sin ordning öfvergaf mig. Förbannad af min fader och föraktad af mig själf, hade jag ingenting mer, som höll mig uppe; jag sjönk, sjönk så djupt, som en kvinna kan sjunka. O Filippos, i de dagarne förbannade jag dig, såsom upphofsmannen till min förnedring. Förlåt mig det!"

"*Jag* förlåta *dig*? Nej, Mirjam, det kan jag icke. *Du* är icke den, som här behöfver förlåtelse. Du har mördat dig

själf; men jag pressade dig vapnet i händerna. Jag hör de dofva vingslagen af hämndens andemakter kringsusa min själ. Ve mig.''

''Nej, Filippos, öfver dig som öfver mig skall komma försoningens välsignelse. Hör mig. Det är två år sedan. Det var, då som nu, högtid i Jerusalem, och jag var där, en fallen, eländig kvinna. Man hade gripit mig och öfverlämnat mig åt några fariséer, hvilka förde mig fram på tempelförgården inför profeten från Nazaret, som då var där, hemställande till honom, om jag icke borde stenas till döds. Jag förstår icke, hvarför man så gjorde; ej heller vet jag, hvad som härvid föregick, ty min blygsel och förvirring nästan betog mig sansen; men jag befann mig slutligen stå allena inför profeten: 'Har ingen dömt dig?' — hörde jag honom säga med en mildhet i stämman, som gaf mig mod att se upp. Hvilket anlete! O Filippos, hvilket anlete! När jag mötte denna rena, öfverjordiska blick, kände jag mig sjufaldt brottsligare än förut; men ändå låg där något af en kraft, som upplyfte mig. 'Icke heller dömer jag dig' — hörde jag honom säga — 'gack bort och synda icke härefter.' — Vet du, Filippos, denna stund blef vändpunkten i mitt lif. Jag förstod nu, att äfven den eviga rättfärdigheten kunde älska, och att den kärlekens glöd kunde förbränna allt ondt och orent äfven hos den djupast fallne. Mer än en gång hörde jag ordet om Guds rike ur den gudasände profetens mun: det föll öfver min törstande själ som en himmelsk dagg. Jag är frälst, Filippos, syndens boja är bruten, och min själ jublar inför Jehovah. Snart skall jag stå inför hans ansikte i hvita, obefläckade kläder. Detta, Filippos, har jag velat säga dig, innan jag dör — det kan icke blifva långt till —; och nu har jag blott en enda bön: du måste uppsöka profeten; du måste säga honom, huru lycklig den arma kvinnan blifvit, som en gång ställdes inför honom på Jerusalems tempelgård; och

du måste bedja honom, att han gör äfven dig lycklig. Jag vill möta dig, Filippos, jag vill möta dig där.''

Den sjuka hade talat med stegrad ifver, hennes stämma hade blifvit stark och en skär rodnad färgade hennes kind. Nu däremot var hennes kraft uttömd: hon sjönk tillbaka på bädden med slutna ögonlock, och öfver hennes anlete bredde sig dödens färg.

Filippos betraktade henne tigande. Det brusade och svallade i hans själ, såsom hade ett stormväder från andra världar brutit in öfver dess stelnade djup. Var det hans ungdom, som på detta sätt bådade sin återkomst? Var det vinden från hafvet, som efter frusna nätter och kalla dagar förkunnade annalkandet af ett efterlängtadt särlaregn? Var måhända hans ungdomsdröm om det inför gudar och människor skönaste ändå ingen blott dröm? Skulle det vara möjligt, att det ännu fanns någonting, som ett människohjärta kunde älska utan att bedragas och utan att bedraga?

Var icke detta Mirjam, hans ungdoms brud? Var hon icke skönare nu än någonsin? Liknade hon icke aftonskyn, som, när solen redan gömt sig i hafvet, glänser såsom i ljuset från en annan värld, där det nu är morgon?

Filippos kände, att han brutit oändligt, men att Mirjam förlåtit. Hans läppar vidrörde sakta hennes panna. Månne hon kunde vara död?

Hon var det icke. Filippos inkallade den gamla Debora, lade i hennes hand en fylld börs, kastade ännu en blick på den i vanmaktens slummer insöfda Mirjam och lämnade rummet. Han ville återkomma i morgon, men nu måste han ut under det höghvälfda firmamentet; den låga kammarens kvalm kunde kväfva honom.

Han visste icke, hvar eller huru han gick. Det hade emellertid blifvit dag, och af denna dag voro ungefär tvenne timmar förgångna, då han ånyo befann sig i närheten af Betlehemsporten. Han hörde folkets sorl i den öfverfyllda

staden. Det var ingenting att fästa sig vid. Hvar och en hade sitt bestyr på tillredelsedagens morgon; han gick i sina tankar. Då kom han in i folkträngseln. Hans steg saktades, men han gick framåt utan att se till höger eller vänster. Plötsligt hejdades han; folkmassan stod stilla som en mur. Hvad är detta? Ett tåg af larmande människor skall här fram. Där äro judar och judinnor, unga och gamla, präster och leviter, och slutligen en afdelning romerska krigsknektar. Filippos såg upp. Zadok, en af bisittarne i synedrium, gick där med sitt vördnadsvärda, gråsprängda skägg; honom kände Filippos väl igen. Men hvar är nu hans högtidliga värdighet? Han rasar och svänger sina armar och ropar till folket omkring sig: "det är rättvist, I män och bröder, fullkomligt rättvist: hans blod komme öfver oss och öfver våra barn!" — Hvems blod? Filippos såg sig om. Där komma tvenne missdådare, släpande sina kors. Alltså en afrättning. Sådant hade Filippos sett förut; det gjorde ett obehagligt intryck, ingenting vidare. Han ville draga sig tillbaka, men folket hindrade honom. Där ser han åter ett kors framsläpas, och han hör några kvinnor vid sin sida framsnyfta: "profeten från Nazaret, mäktig i ord och gärning!" Barmhärtige Gud, kunde det vara han? Blek går han med blödande tinning framför det dödsredskap en annan bär efter honom; men hans hufvud är högburet och hans blick lugn. Ja, det är han, Filippos har sett honom förut bland Galiléens berg. Filippos har i sin ungdom älskat denna blick. Skall han nu icke kunna göra något för honom, som en gång räddat hans lif? Han vill rusa fram, obeväpnad som han är, men en krigsknekt sätter sitt spjut för hans bröst. Den nazarenske profeten ser på honom, och för denna blick lägga sig på en gång alla vredens vågor till ro i hans själ. I detsamma hör han honom säga till de gråtande kvinnorna: "I, Jerusalems döttrar, gråter icke öfver mig, utan gråter öfver eder själfva och öfver edra barn!" — Filippos känner, att han säger sant:

här är ingenting hos denne man att gråta öfver. Det är en konung, som sätter foten på trappan till sin tron. Hell dig, mitt hjärtas konung, jag böjer knä för dig: det har fallit såsom fjäll af mina ögon och jag ser, ser midt igenom höljet af den marterade gestalten en bild af oförgänglig härlighet. Jag börjar förstå dig, Mirjam. Att *så* som han gå till döden, det är att med ett enda drag sönderslita förlåten till en evig och orygglig skönhetsvärld, den värld, om hvilken Platon drömde, och hvars härlighet Israels siare i profetisk hänryckning göto som ett paradisiskt skimmer kring den bådade Messias' tron.

*

Dagen af den 14:e Nisan blef het och kvalmig i en för denna årstid ovanlig grad. Solen stod redan midt på himmelen, när Filippos återvände från förmiddagens vandring, hvilken han genom staden hade utsträckt till Oljobergets oliveskogar. Han hade där sökt och funnit en efter morgonens uppskakande tilldragelser välbehöflig ensamhet. Hans första tanke hade visserligen varit att följa det sorgliga tåg, som mött honom i närheten af Betlehemsporten, men vid en af gatans böjningar hade folkströmmen pressat honom in på en sidogata; och då afståndet en gång för hans öra döfvat de blodtörstiges skrän, hade han också helt och hållet förlorat lusten att höra det en gång till.

Denna förmiddag hade varit innehållsrik för hans själ. På åratal hade hans öga inga tårar gjutit hvarken vid glädje eller sorg. Nu hade han gråtit öfver sig själf, men icke blott af sorg. Han hade fått sikte på någonting nytt; och sitt förgångna lif, som icke förtjänt det namnet, hade han begrafvit. Han kände, att det aldrig mer skulle uppstå.

Som sagdt, det var nu middag. Atmosfären var tung och tryckande, och den dittills klart glänsande solen började insvepa sig i ett gulblekt töcken. Filippos gick vidare. Snart

låg den heliga staden utbredd under hans fötter, med sina murar och palats och torn och tinnar. Men hvad var detta? Hade tårarne förmörkat hans ögons ljus? Det herodianska templets marmor, nyss glimmande som Libanons snö, hade fått askans färg; de aflägsnare delarne af staden kunde han knappt urskilja, och öfver de västliga bergen låg mörkret af en sommarnatt. Han vände sitt öga mot himlen. Solen hade mist sitt sken. En gång tyckte han sig känna marken skälfva under sina fötter. Det upprepades ännu en gång, och Filippos började förstå, att en jordbäfning var i annalkande. Han påskyndade sina steg i riktning mot Stefansporten. Vägen var alldeles folktom, det mörknade allt mer, och han tyckte sig vandra i en ödemark. Allt hade blifvit tyst såsom i grafven: det enda han hörde var det sakta sorlandet af Kidronbäcken, som, uppsvälld under den föregående regntiden, nu rann ymnigt såsom i forna dagar.

Vägen ledde förbi Zakarie, Absaloms och Josafats grafvar. I närheten af dessa stötte Filippos på en kvinnlig figur, som med mycken ansträngning släpade någonting på marken.

"Hvem du än är," hörde han kvinnan säga, då han ville gå henne förbi, "så hjälp mig med min börda. Hjälp mig in i denna grotta. Det är en dyrbar börda, må du veta."

"Är du stadd i rätta ärenden, kvinna?" sporde Filippos.

"Rätta ärenden?" svarade den främmande figuren, och Filippos såg ett par ögon glimma såsom eldkol i mörkret. "Hade alla dina ärenden, främling, varit så riktiga som detta, så hade solen aldrig behöft blygas att lysa dina vägar."

"Du har rätt, kvinna, jag vill hjälpa dig."

Och med förenade krafter lyckades det att insläpa den på marken liggande bördan genom ingången till ett af de i klippan uthuggna grifthvalfven.

Men Filippos hade därvid icke kunnat undgå att märka, att den hopvecklade manteln dolde en död människokropp,

"Kvinna, hvem är du, och hvad har du gjort?" utbrast han, gripen af en lätt begriplig misstanke.

"Det skall jag snart visa dig, främling," ljöd hennes svar, och Filippos märkte, att han hört den stämman förut.

Figuren aflägsnade sig och försvann i ett af grottans sidorum. Några minuter senare återvände hon och bar i sin hand en fackla, den hon insatte i en af klippväggens rämnor. Filippos hade icke misstagit sig. Han såg framför sig en mycket gammal kvinna med ett trekantigt, brandrödt märke öfver vänstra ögat.

"Jag igenkänner dig, son af Javan," började den gamla, "det var en månljus natt, när vi sist träffades, nu är det en sollös dag. Välkommen, främling, i mina salar; i ett af sidohvalfven här bor gamla Hagar alltid, då hon gästar Jerusalem. De döda äro gästfriare mot Ismaels döttrar än de lefvande." Filippos såg sig om. Han stod i försalen af Natans graf. Där voro de fyra kolonnerna; där i taket den rämna, som Mirjam profetiskt utpekat, då han liknade sin kärleks beständighet vid denna i klippan uthuggna byggnads; just vid den där kolonnen hade han stått, då han svor, att denna klippa skulle falla öfver honom, den dag någon annan människa blefve honom dyrbarare än den kvinna, från hvars läppar han nyss uppfångat vittnesbördet om en glödande kärlek.

Emellertid hade den gamla kvinnan skarpt fixerat honom. Under tiden skakades marken af ännu en jordstöt.

"Jag ser på ditt ansikte," återtog den gamla, "att du sett mycket, sedan vi sist träffades. Du bar då på ditt minsta finger en ring. Han är nu borta, ser jag; godt, fullbordan är då nära."

"Han har länge varit borta, Hagar."

"Så mycket närmare. Har du kanske redan funnit, son af Javan? Har du redan sett det skönaste, såsom jag lofvade dig?"

"Ja, nu tror jag, att jag sett och funnit det."

"Godt, jag finner, att våra öden äro förknippade. Äfven jag har sett det; just i dag har jag sett det, och mitt långa lifs gärning är fullbordad."

"Hvad har du då sett?"

"Kronan på hämndens verk. Jag har sett Zadok lyfta sina händer mot himmelen och öfver sitt och sina barns hufvud nedkalla den rättfärdiges blod; jag har hört hela menigheten skräna honom efter. Det blodet skall ock komma öfver dem, ty det var rent, renare än Jonatans, renare än de spädas, som drucko ur Egyptens flod. Hör mig, främling; däruppe i den konungsliga staden äro församlade tusentals lyckliga mödrar: deras söner förskjutas icke, hungra icke, törsta icke, ty de äro Isaks säd, och Ismael, Hagars son, är det som skall förskjutas, hungra, törsta. Men jag vet något, jag; det får du ej säga dem. En gång när jag vandrade i skogen, såg jag en hyena sönderslita sin egen unge och dricka dess blod, ja, — jag har icke drömt det, — och jag tänkte, att det var en bild, som jag kunde hafva godt af, och så uppfångade jag den i spegeln, som jag bar i min egyptiska dosa, och gaf denna åt en hafvande kvinna att därmed fröjda sin dotter, när hon får någon, och det vet jag att hon får. Kanske skall den dottern en morgon beskåda sitt fagra anlete i spegeln såsom kvinnor pläga, och då skall hon glömma, att hon är en kvinna, och byta lynne med hyenan. Det går icke med en gång, förstår du, ty moderskärleken är stark äfven mot trolldom; men det går ändå, och inom fyratio år åtminstone bör det vara färdigt. Den, som då lefver, skall få se en israelitisk moder i detta heliga Jerusalem sönderslita sitt barn och dricka dess blod. Ser du, då har Hagar hämnats pilten Ismaels törst. Då är Hagar icke här; ty hennes dagar äro räknade; men om i de dagarne förnimmes ett skri öfver Jerusalem såsom af jagande örnar, så är det Hagars ande, som fröjdar sig; och om på det helga rummet syns ett glim-

mande såsom af blanka sköldar och glänsande vapen, då är det Hagars ögon, som blixtra af fröjd, att nu omsider är Ismaels smälek hämnad. Men ser du, son af Javan, allt detta vore omöjligt, om icke tillförene Israel hade förgripit sig på den, som är större än Ismael, renare än Jonatan, oskyldigare än de barn, som dränktes i Nilen fordomdags. Jag vill säga dig en hemlighet. Men tyst, och se icke så blek ut, man af Hellas, fastän jorden skälfver. Tror du icke Hagar vet, att det är för *hans* skull, ty funnen är han; Hagar har utletat honom: hon kunde ej dö med det verket ogjordt. Nu, min Ismael, min ende, är du hämnad. Hagar, din moder, har hämnats dig. Skulle jag någonsin hafva glömt din kvidan, då du skriade till mig i öknen "mig törstar"? Du hämndens allsvåldige Gud, hör jag icke såsom från bergen däruppe ett ångestrop, som upprepar, Ismael, dina ord? Lyss, son af Javan; om du äger ett öra, så hör nu, hvad du aldrig mer får höra i världen. — Ja, så var det, just så. Och nu, främling, skall du se mitt redskap. Vill du?"

Den gamla afhöljde manteln, som betäckte den dödes ansikte. Det var Jehudah, den rödhårige. Hans ansikte var blåaktigt, hans ögon blodsprängda, och kring hans hals kunde man ännu skönja en mörk rand såsom af ett rep.

"Det blef honom för starkt, förstår du," återtog Hagar, "ty han hade judeblod i sina ådror; därför hängde han sig själf. Det skulle gå så. Hagar visste det; men ske måste det. Och dock var du mig kär, du min dotters barn."

Den gamla lutade sig ned och kysste den dödes panna, hvarefter hon åter öfverhöljde honom. När hon ånyo uppreste sig, trodde sig Filippos i hennes öga märka spåret af en skimrande tår. Hon aftorkade den med sin magra hand, och hennes ansikte återtog sitt förra hemskt stirrande uttryck. Filippos närmade sig den gamla.

"Farväl, arma kvinna," sade han, "kanske finns äfven för dig en upprättelse."

''Jag *är* upprättad; jag var en moder, och hade en moders värf. Det är fylldt. Ah, nu går förbannelsen öfver Israel. Ser du, där är tecknet! — Det är fullkomnadt!''

Facklan slocknade plötsligt för en brusande vind. Man hörde ett doft ljud såsom pressades en dödssuck ur klippans innandömen. En blixt upplyste för ett ögonblick grottans öppning, och de fyra kolonnerna kastade fantastiska skuggor inåt griftkamrarne. Den gamla sierskan stod med utsträckta armar och stirrande eldblick; Filippos hade sänkt sitt hufvud mot bröstet: hans blick var inåtvänd, såsom dens, hvilken sökt efter någonting i sin andes innersta rum och funnit det.

I detta ögonblick hörde man trumpetstötar från den gent emot belägna tempelgården. Det var tecknet, att nu skulle påskalammets slaktande begynna. Men trumpetens ljud tystnade plötsligt för ett skrällande, skälfvande dån, som öfverröstade hvarje annat ljud i det festfirande Jerusalem. Jordbäfningen hade fått sitt utbrott.

Den som senare på aftonen, när solens sken återtändts, vandrade förbi griftkamrarne i Josafats dal, kunde se, att Zakarie graf, äfvensom Absaloms, blifvit betydligt skadad, och att Natans graf alldeles instörtat.

*

Ungefär sådant var innehållet af den berättelse, Andrea Mantegna läste bland Carlotas papper. Det är mycket sannolikt, att pater Anselmo haft del i dess författande, kanske till och med den största. Ty han, som i sin ungdom, på grund af sin hängifvenhet åt ett mystiskt *''drömlif''*, vanligen kallats ''Hugo, mystikern'', ansågs ännu efter sitt inträde i dominikanerorden sysselsätta sig med ett däråt syftande författarskap och med sina tankar mycket lefva i förgångna tider. Det säges också, att man bland hans kvarlåtenskap funnit en af hans hand nedskrifven berättelse af samma innehåll som den

här meddelade, ehuru i en mer sammanträngd form och försedd med en tillägnan åt hans vän Vittore Tractario. Huruvida emellertid Sebastian, poeten, skördade någon ekonomisk vinst af att hembjuda fyndet till inlösen af målaren, är oss alldeles obekant; men när han nästa dag återvände, hade Mantegna sin ängel färdig och sade halft vemodigt, halft skämtande till poeten: "Ser du, Sebastian, denne ängel hette i lifstiden Filippos, och därföre har han fått något liknande blodsdroppar på vingarne."

INNEHÅLL.

Viktor Rydberg. Pontus Wikner.

Inledning af *Karl Warburg* . . . . . 5—22

Viktor Rydberg:

Ur Dikter:

Kantat vid jubelfestpromotionen i Uppsala 1877 25
Dexippos 28
Snöfrid 34
De badande barnen 37
Klockorna 39
Din sorg är din 41
Tomten 41
Ur Prometeus och Ahasverus 44
Psyke 65
Barndomspoesien 66
Ur den nya Grottesången 70
Betlehems stjärna 72
Vandringsmän 74

Singoalla 79

Ur Den siste atenaren:

Filosofens hem 188

Ur serien Bilder ur Goethes Faust:

Faust 214

Lille Viggs äfventyr på julafton 227

Ur Romerska sägner:

Herre, hvart går du? 244

Ur Romerska kejsare i marmor:
Klaudius 252
Ur Vapensmeden:
Harpolekaren och hans son 271
Harpolekarens aftonbön 274

Pontus Wikner:

Mantegnas ängel 281

AB
1837

105699
LSwed.
S9687
Author
Title Sveriges national-litteratur,1500-1900.
Vol. 15

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU